

การสอนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

การสอนประวัติศาสตร์
ประวัติศาสตร์ไทย หลายหลายวิธีเรียน

ประวัติศาสตร์ไทย
หลากหลายวิธีเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งแรก	มีนาคม ๒๕๕๘
จำนวนพิมพ์	๓๒,๐๐๐ เล่ม
ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ วังจันทรถษม ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
สำนักพิมพ์	โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด ๗๙ ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐ โทร. ๐-๒๕๖๑-๔๕๖๗ โทรสาร ๐-๒๕๗๙-๕๑๐๑ นายโชคดี ออสุวรรณ ผู้พิมพ์โฆษณา

ข้อมูลทางบรรณานุกรม (CIP : Cataloging in Publication)

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
แนวการสอนประวัติศาสตร์ : ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน.
กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๘.
๑. ไทย--ประวัติศาสตร์—การศึกษาและการสอน
๒. ไทย—ประวัติศาสตร์
๓. ชื่อเรื่อง.
๙๕๙.๓

ครีเอทีฟคอมมอนส์แบบแสดงที่มา-ไม่ใช้เพื่อการค้า-อนุญาตแบบเดียวกัน (by-nc-as) เมื่อนำเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ไปใช้ ควรอ้างอิงแหล่งที่มา โดยไม่นำไปใช้เพื่อการค้า และยินยอมให้ผู้อื่นนำเนื้อหาไปใช้ต่อได้ด้วย สัญญาอนุญาตแบบเดียวกันนี้ (<http://cc.in.th/wiki/meet-the-licenses>) ไม่สงวนลิขสิทธิ์หากนำไปใช้เพื่อการศึกษาและไม่ใช้การค้า

คณะผู้เรียบเรียงและบรรณาธิการ ขออภัยที่มีอาจแจ้งแหล่งที่มาของข้อมูลได้อย่างครบถ้วนและขอขอบคุณเจ้าของผลงานทั้งข้อความ ภาพ และอื่นๆ นำมาใช้ในเอกสารฉบับนี้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาโดยรวมของชาติ แม้จะมีได้มีหนังสือขออนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม

“โบราณสถานนั้นเป็นเกียรติของชาติ อีจู้เก๋าๆ แผ่นเดียว มีค่า
ควรที่จะช่วยกันรักษาไว้ ถ้าเราขาดสุโขทัย อโยธยาและกรุงเทพฯ แล้ว
ประเทศไทยก็ไม่มีความหมาย”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
ในโอกาสเสด็จฯ ประพาสอโยธยา พ.ศ. ๒๕๐๖

....ประเทศไทยบรรพบุรุษของเราละชีวิตมาเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินมาด้วยเลือดเนื้อ ด้วยชีวิต แต่เสียดายตอนนี้ ท่านนายกฯ เขาไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์แล้วนะ ฉันก็ไม่เข้าใจ เพราะตอนที่ฉันเรียนอยู่ที่สวีตเซอร์แลนด์ ไม่มีประวัติศาสตร์อะไรเท่าไร แต่เราก็ต้องเรียนประวัติศาสตร์ของสวีตฯ แต่เมืองไทยนี้ บรรพบุรุษเลือดทาแผ่นดินกว่าจะมาถึงที่ให้เราอยู่ นั่งอยู่กันสบาย มีประเทศชาติ เรากลับไม่ให้อ่านประวัติศาสตร์ ไม่รู้ว่าใครมาจากไหน เป็นความคิดที่แปลกประหลาด อย่างที่อเมริกาถามไปเขาก็สอนประวัติศาสตร์ สอนประวัติศาสตร์บ้านเมืองของเขาที่ไหน ประเทศไทยเขาก็สอน แต่ประเทศไทยไม่มี ไม่ทราบว่าเป็นแผ่นดินนี้มันรอดมาอยู่จนบัดนี้ได้ เพราะใครหรือว่าอย่างไรกัน อันนี้น่าตกใจ....

พระราชเสาวนีย์ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๑

คำนำ

วิชาประวัติศาสตร์มีคุณค่าในการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้พัฒนาการของเรื่องราวในอดีต ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นบทเรียนสอนให้เข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและไม่ให้เกิดซ้ำรอยอีก ทั้งสร้างให้เกิดความตระหนักรู้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญา อารยธรรม ที่บรรพชนได้สั่งสม สืบทอดกันมา ด้วยคุณูปการของวิชาประวัติศาสตร์ดังกล่าว ผู้คนในสังคมจึงให้ความสำคัญกับวิชาประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเยาวชนของชาติ ให้เกิดสำนึกรักในชาติ เป็นนักคิด ไคร่ครวญ ตั้งคำถาม และข้อสงสัยต่อหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สมดังที่ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร ได้กล่าวไว้ว่า “ประวัติศาสตร์ วิชาสร้างนักคิดและปัญญาชน”

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้อาษาประวัติศาสตร์มาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจ “สาระประวัติศาสตร์” ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ส่งเสริมวิธีการสอนประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย ในแรกเริ่มเน้นให้ครูผู้สอนได้มี

ความรู้ความเข้าใจในวิธีการสอน ๓ เรื่อง คือ การใช้เอกสารหรือหลักฐานขั้นต้นเป็นสื่อในการเรียนรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเป็นสื่อ และ การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เอกสารฉบับนี้ได้ประมวลและรวบรวมความรู้ความเข้าใจด้านการสอนประวัติศาสตร์และผลการดำเนินการที่ผ่านมา โดยนำเสนอเป็น ๔ ส่วน ประกอบด้วย ๑) พัฒนาการการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ๒) พัฒนาการของหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ไทย ๓) หลักคิดและหลักการสำคัญทางประวัติศาสตร์ และ ๔) รูปธรรมการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนและสถานศึกษาที่ได้ดำเนินการจนเป็นแบบอย่างได้ จำนวน ๘ เรื่อง

ขอขอบคุณคณะวิทยากร คณะครูผู้สร้างสรรค์ผลงาน และผู้เรียนทุกคน ที่มีส่วนสำคัญให้เอกสารฉบับนี้เกิดรูปธรรมการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนมากขึ้น และขอขอบคุณคณะทำงาน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่ได้ดำเนินการจัดการให้เอกสารฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

(นายกมล รอดคล้าย)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบรรณาธิการ

เอกสาร “การสอนประวัติศาสตร์ : ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน” เป็นชุดความรู้และประสบการณ์ด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ โดยประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งประเด็นที่นำไปสู่กระแสการตื่นตัวของการพัฒนาการเรียนรู้อัตนวิสัย ในฐานที่เป็นวิชาสำคัญที่สร้างสำนึกความรักชาติ เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม และเป็นวิชาที่สร้างให้คนคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีเหตุผล

ส่วนที่ ๒ เป็นข้อมูลว่าด้วยพัฒนาการของหลักสูตรการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ที่มีการปรับเปลี่ยนมาอย่างต่อเนื่อง จวบจนมาเป็นวิชาประวัติศาสตร์ที่ใช้ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการทบทวนอดีตและวางแผนการพัฒนาให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

ส่วนที่ ๓ เป็นงานเขียนของอาจารย์ระวีวรรณ ภาคพรต ข้าราชการบำนาญ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ได้เขียนเอกสาร เรื่อง “การพัฒนาการจัดการศึกษา

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์” สำหรับใช้ประกอบการอบรมครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ถือเป็นงานเขียนที่รวบรวมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยให้หลักคิดและหลักการสำคัญ (Concept) ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเรียบเรียงและรวบรวมความรู้ความเข้าใจจากหนังสือประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางประวัติศาสตร์ไทย ที่ได้รับการยอมรับในความสามารถจากวงการประวัติศาสตร์ เช่น ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศาสตราจารย์ ดร.แกมสุข นุ่มนนท์ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร จากมหาวิทยาลัยศิลปากร ดร.วงเดือน นาราสัจจ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และความรู้พื้นฐานจากการที่ผู้เขียนได้เรียน เรื่อง “ปรัชญาประวัติศาสตร์” ในระดับปริญญาโท จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งท่านที่สนใจสามารถตรวจสอบหรือสืบค้นความรู้เพิ่มเติมได้ จากบรรณานุกรมท้ายเอกสารนี้ ในการนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานขอขอบคุณอาจารย์ระวีวรรณ ภาคพรต ที่ได้อุทิศเวลาให้กับการพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มาตลอดชีวิตราชการ ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีของข้าราชการผู้หนึ่ง

ส่วนที่๔ เป็นประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ของคุณครูผู้มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และได้ส่งเอกสารสรุปผลการจัดการเรียนรู้ของตนเองมาให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณา ต่อมาได้มีการจัดประชุมปฏิบัติการ โดยเชิญคุณครูและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อมาเขียนขยายรายละเอียดการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ดังรายละเอียดในเอกสารการสอนประวัติศาสตร์ส่วนนี้ ส่วนหนึ่งได้นำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์ในช่วงก่อนวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ อย่างไรก็ตามในกระบวนการจัดการเรียนรู้เองก็ยังมีประเด็นที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่องอีกมาก มิได้เป็นแบบอย่างได้เสียทั้งหมด หากแต่เป็นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาต่อไป

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๐

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ให้รู้จักความเป็นไทย ทั้งประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย วิถีกรรมของบรรพบุรุษ เพื่อให้เกิดความรัก ความภูมิใจและธำรงรักษาความเป็นไทยไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ให้เรียนรู้ไปสู่สังคมโลก ด้วยการศึกษาพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ เริ่มที่ชาติของตนเอง ขยายไปประเทศเพื่อนบ้าน อาเซียน ภูมิภาค และเพื่อนร่วมโลก รวมทั้งการเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นที่มีต่อตนเอง ประเทศชาติ และสังคมโลก

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์ เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ให้เรียนรู้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ สำหรับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ชาติไทยและพัฒนาการของมนุษยชาติ ในพื้นที่ต่างๆ ของโลก (มาตรฐาน ส ๔.๓ และ ส ๔.๒)

ประวัติศาสตร์

วิชาสร้างนักคิดและปัญญาชน

วิชาประวัติศาสตร์ คือ “การศึกษาเรื่องราวสำคัญๆ ที่เชื่อได้เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับ ประสบการณ์ด้านต่างๆ ของมนุษย์ในสังคมใดสังคมหนึ่ง บนพื้นฐานของการวิพากษ์วิเคราะห์ หลักฐานเอกสารชั้นต้นและหลักฐานร่วมสมัยอื่นๆ” โดยใช้วิธีการสืบค้นอย่างเป็นระบบ หรือ เรียกว่า วิธีการทางประวัติศาสตร์

“ชีวิตเหมือนตำราที่ไม่มีตัวหนังสือ

ผู้มีปัญญาอ่านถ้อยคำเหล่านั้นออก”

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method)

วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็น “ทักษะกระบวนการ” ที่ใช้ในการรวบรวม แยกแยะ จัดระบบ วิเคราะห์ วิพากษ์ และการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ อดีต เข้าใจปัจจุบัน และมองสู่นาคต ให้ได้มาซึ่งความรู้ทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์

๑. ตั้งประเด็นศึกษา
๒. เสาะหาแหล่งข้อมูลหลักฐาน
๓. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน
๔. วิเคราะห์ตรวจสอบ ประเมินคุณค่าหลักฐาน
๕. ตีความเพื่อตอบประเด็นศึกษาได้ว่า ทำไม และอย่างไร
๖. นำเสนอเรื่องราวที่ค้นพบได้อย่างมีเหตุผลและน่าสนใจ

ประวัติศาสตร์ไทย

หลากหลายวิธีเรียนรู้

นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๑-๓

สืบค้นเรื่องราวของตนเองครอบครัว โรงเรียน และชุมชนใกล้ตัว ด้วยวิธีการ สืบถาม ศึกษาจากหลักฐานที่เกี่ยวข้อง กับตนเองและครอบครัวและแหล่งข้อมูลที่ ใกล้ตัว

การสืบค้นเครือข่าย : รวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับเสาหลักของครอบครัว

นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๔-๖

สืบค้นเรื่องราวของท้องถิ่นอย่างง่าย ๆ เริ่มด้วยการรู้จักหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตามแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและฝึกฝน แยกแยะข้อมูลที่เป็นความจริงออกจาก ข้อเท็จจริง แยกแยะข้อคิดเห็น ได้อย่างมี เหตุผลรวมทั้งรู้จักขั้นตอนของวิธีการทาง ประวัติศาสตร์อย่างง่าย

การศึกษาประวัติศาสตร์หมู่บ้าน : ศึกษา ประวัติที่มาจากชื่อบ้าน นามเมือง

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓

ฝึกฝนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ในการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่ใกล้ตัว รวม ฝึกฝนทักษะการประเมินความน่าเชื่อถือ ของข้อมูลจากหลักฐานประเภทต่างๆ โดยเฉพาะหลักฐานที่จะใช้ในการศึกษา ประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์

การศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ : ศึกษาประวัติศาสตร์ชาติจากการศึกษา ในแหล่งเรียนรู้

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์สืบค้น เรื่องราวที่ตนสนใจสร้างความรู้ใหม่ ทางประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า “โครงการ ทางประวัติศาสตร์”

ยุววิจัยประวัติศาสตร์ : ศึกษาประวัติ และเหตุปัจจัยการอพยพของกลุ่ม ชาติพันธุ์ในหมู่บ้าน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

สารบัญ

ตอนที่ ๑ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์กับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- ความเป็นมาของการพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ๑๕
- การดำเนินการด้านการพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๗

ตอนที่ ๒ หลักสูตรการศึกษาของไทยกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

- พัฒนาการหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ของไทย ๓๗
- ความรู้ความเข้าใจด้วยหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔
และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระ
การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ ๔๕
- หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระ
การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ ๕๗
- การปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
และการบริหารจัดการ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ๖๙

ตอนที่ ๓ หลักคิดและหลักการสำคัญทางประวัติศาสตร์

- ประวัติศาสตร์คืออะไร..... ๗๗
- ประวัติศาสตร์สำคัญไฉน..... ๘๕
- หลักฐานประวัติศาสตร์ : ขั้นตอนสำคัญของวิธีการประวัติศาสตร์..... ๙๙
- โครงการทางประวัติศาสตร์ : การพัฒนาคนให้องกงามในทุกมิติ ๑๑๑

ตอนที่ ๔ ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน

- แปดสาแหรก ย้อนรอยอดีต ๑๒๓
โรงเรียนบ้านปากคะยาง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต ๒
- ลพบุรีเมืองเก่า เล่าผ่านการสืบค้นด้วยตนเอง ๑๒๗
โรงเรียนวัดโคกหม้อ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๑
ผู้เขียน นางสิริกกร กระสาทอง
- การเรียนประวัติศาสตร์โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นสื่อ ๑๔๑
โรงเรียนชุมชนบ้านกรือเซะ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต ๑
ผู้เขียน นางนปภา ศรีเอียด
- ยุวมัคคุเทศก์เปิดเมืองจินเสน แหล่งประวัติศาสตร์สมัยทวาราวดี ๑๕๕
โรงเรียนวัดจินเสน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๓
ผู้เขียน นางวันเพ็ญ ศิริคง
- นักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์หมู่บ้าน ๑๕๕
โรงเรียนวัดโคกเขมา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๒
ผู้เขียน คุณครูพิมพ์นิภา ทรพย์โชคธนกุล
- ย้อนรอยอดีต “ศาลากลางหลังเก่า...มรดกเมืองนนท์” ๑๖๓
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต ๑
ผู้เขียน นางเบญจา ชวนวัน
- ค่ายประวัติศาสตร์ : อารยธรรม ห้าพันปีเรียนรู้วิถีบ้านเชียง ๑๗๓
โรงเรียนอุดรพัฒนาการ
ผู้เขียน นายอนุพงษ์ ชุมแวงวาปี นายชลิต จันทะศรี นายคชาวุธ ไชยสิทธิ์
นางสาวสุทิษา ชินานา และอาจารย์สนธิ มหาโยธี
- ไม่เห็นจะยาก...หากเด็กจะทำหนังสือประวัติศาสตร์ ๑๘๑
โรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง
สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต ๘ (ราชบุรี)
ผู้เขียน คุณครูวรรัชดา พิทักษ์พิเศษ

**การสอนประวัติศาสตร์
ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน**

ตอนที่ ๑

การเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์กับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ ๑

การเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์กับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความเป็นมาของการพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ปี ๒๕๕๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้พิจารณาทบทวนการบริหารจัดการ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ทั้งทางด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและหาแนวทางการพัฒนา ทางด้านหลักสูตรนั้น หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้จัดให้สาระประวัติศาสตร์ เป็นหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ว่าด้วยเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยกำหนดสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ใน ๕ สาระ คือ (๑) ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม (๒) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต (๓) เศรษฐศาสตร์ (๔) ประวัติศาสตร์ (๕) ภูมิศาสตร์

การบูรณาการเนื้อหาสาระดังกล่าวไว้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นี้ เป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ ในกลุ่มนักวิชาการโดยเฉพาะในระดับมหาวิทยาลัย ที่เห็นว่า มาตรฐานของวิชาประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต่ำกว่าความคาดหวัง และส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่ออย่างมีประสิทธิภาพ ในระดับมหาวิทยาลัย นักวิชาการดังกล่าวนี้มีความเห็นร่วมกันว่า มีปัจจัยหลายประการ ที่มีอิทธิพลต่อความอ่อนด้อยของวิชาประวัติศาสตร์ในระดับโรงเรียน ที่ให้เวลาเรียนวิชาประวัติศาสตร์และวิชาอื่นในกลุ่มวิชาทางด้านสังคมศึกษาน้อยเกินไป ทั้งที่มีเนื้อหาและทักษะกระบวนการที่ต้องฝึกฝนจำนวนมาก และคุณภาพของบุคลากรผู้สอนประวัติศาสตร์ที่เน้นไปทางด้านเนื้อหาสาระมากเกินไปจนละเลยเรื่องทักษะกระบวนการและเจตคติค่านิยม

อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากเวลาเรียนจำกัด อีกประการหนึ่ง ในขณะที่มีการปฏิรูปการเรียนการสอนระดับโรงเรียน แต่วิชาประวัติศาสตร์ยังไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างแท้จริง ทั้งที่กระแสรู้ของสังคมได้เรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ เพราะต่างเป็นห่วงกันว่าคนไทยและเยาวชนไทยมีความรู้ประวัติศาสตร์ของตนเองน้อยมาก ทั้งนี้อาจเป็นด้วยความเข้าใจปรัชญาและประโยชน์ในทางปฏิบัติของวิชาประวัติศาสตร์ ต่อพัฒนาการด้านภูมิปัญญาของเยาวชนของชาติไม่ชัดเจน (กรมวิชาการ , ๒๕๔๓ : ๕)

รายงานการศึกษาเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองประวัติศาสตร์ ศิลธรรม ศาสนา เรียงความและย่อความ” ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๑ : ก-ง) โดยกระบวนการวิเคราะห์หลักสูตร เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสอบถามครูต้นแบบ และการจัดสนทนากลุ่มกับครูผู้สอนศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อวันที่ ๒๐ - ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๐ ได้สรุปผลการศึกษาสภาพและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสาระสังคมศึกษาไว้ ๗ ข้อ ดังนี้

(๑) สภาพและปัญหาเกี่ยวกับครู

๑.๑ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้จบวิชาเอกเฉพาะทางด้านสังคมศึกษา ในระดับประถมศึกษามีครูที่สำเร็จการศึกษาในสาขานี้น้อยมาก

๑.๒ ครูส่วนหนึ่งต้องสอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้และสอนหลายระดับชั้น ทำให้ไม่มีความถนัด ยังขาดความลุ่มลึกในเนื้อหาวิชา และความชำนาญในการสอน

๑.๓ ครูผู้สอนมีภาระงานอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนจำนวนมาก ทั้งงานภายในและภายนอกสถานศึกษา เช่น งานธุรการ การเงิน พัสดุ อนามัย การทำงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาประสานขอความร่วมมือจากสถานศึกษา ทั้งด้านสาธารณสุข งานปกครอง งานจัดทำข้อมูล สารสนเทศ ให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ครูไม่สามารถใช้เวลาและทุ่มเทในการสอนได้อย่างเพียงพอ ไม่มีเวลาเตรียมการสอน การศึกษาค้นคว้าหาความรู้และการตรวจแบบฝึกหัดอย่างละเอียดทั่วถึง รวมทั้งการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงพัฒนาทักษะและผลงานของนักเรียน

๑.๔ ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร สาระการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ศักยภาพยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาหลักสูตร การเชื่อมโยงจากหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอนยังทำไม่ได้ดี ครูไม่ได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่ปรับจากแผนการจัดการเรียนรู้หรือใช้แผนการจัดการเรียนรู้สำเร็จรูปของสำนักพิมพ์เอกชน โดยขาดการวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมกับบริบทที่เป็นจริงของสถานศึกษาตนเอง

๑.๕ ครูผู้สอนไม่ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาทั้งในด้านความรู้เนื้อหาวิชา และ ทักษะในการจัดการเรียนรู้ การจัดฝึกอบรมเน้นจัดให้สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระอื่น ๆ

เช่น ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์ แต่การฝึกอบรมให้แก่ครูสังคัมศึกษา
ทั้งสาระหน้าที่พลเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลธรรมและศาสนายังมีน้อย

(๒) สภาพและปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน

นักเรียนไม่ให้ความสำคัญและขาดคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ในกลุ่มสาระ
สังคัมศึกษา โดยมองว่า สาระสังคัมศึกษาเป็นวิชาง่าย ๆ อ่านเองได้

(๓) สภาพและปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรและการบริหารการจัดการเรียน การสอน

๓.๑ หลักสูตรสถานศึกษาไม่ครอบคลุมและไม่เหมาะสมกับบริบทของ
สถานศึกษา เพราะผู้บริหารและครูยังขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร
สถานศึกษาที่ถูกต้องตามหลักวิชา ซึ่งทำให้ไม่ครอบคลุมสาระตามมาตรฐานหลักสูตร
และหลักสูตรสถานศึกษาขาดเนื้อหาสำคัญบางส่วนไป

๓.๒ กลุ่มสาระสังคัมศึกษามีเนื้อหามาก ทั้งประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์
หน้าที่พลเมือง ศิลธรรมและศาสนา แต่จัดเวลาเรียนในหลักสูตรไว้เพียงสัปดาห์ละ ๒-๓
คาบ เท่านั้น ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้ครบถ้วนตามเนื้อหาสาระ และช่วง
เวลาในการฝึกทักษะกระบวนการมีจำกัด

๓.๓ ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระสังคัมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรมค่อนข้างน้อย ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและมีทัศน
คติคลาดเคลื่อนว่าวิชาในกลุ่มสาระสังคัมศึกษานั้น ครูคนใดก็สามารถสอนได้ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งการสอนในระดับประถมศึกษา

(๔) สภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ยังคงเน้นข้อมูล
และสร้างความเข้าใจในสาระเนื้อหา แต่โดยทั่วไปก็ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่
หลากหลาย เช่น

สาระประวัติศาสตร์ โดยการบรรยาย การเล่าเรื่อง การใช้สื่อ เช่น วัตถุทัศน
สื่อหนังสือ การเรียนผ่านโครงการโทรทัศน์ของโรงเรียนวังไกลกังวล การเล่นเกม หรือ
บทบาทสมมติ การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและมีการศึกษา
จากสถานที่ทางประวัติศาสตร์บ้าง

สาระหน้าที่พลเมือง สอนโดยการบรรยาย การจัดสถานการณ์จำลอง
การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระ ศาสนา ศิลธรรม และจริยธรรม สอนโดยการบรรยาย การใช้นิทาน
การใช้กรณีศึกษา สอนโดยครูพระสอนศีลธรรมและผู้นำท้องถิ่น

(๕) สภาพและปัญหาเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน

๕.๑ สื่อการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาไม่เพียงพอ และไม่ได้รับความสนใจผู้เรียน สถานศึกษาให้ความสำคัญน้อยและไม่ค่อยจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดหาสื่อในกลุ่มสาระนี้

๕.๒ ในการเรียนการสอน ครูผู้สอนใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนการสอนมากไป ขาดการใช้สื่อที่ทันสมัย สื่อสร้างสรรค์ และสื่อที่มีคุณภาพมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

๕.๓ ครูขาดทักษะในการผลิตสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

(๖) สภาพและปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศการเรียนการสอน

๖.๑ ยังขาดศึกษานิเทศก์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะกลุ่มสาระสังคมศึกษาโดยตรง โดยเฉพาะทางด้านประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม

๖.๒ ศึกษานิเทศก์ส่วนหนึ่ง เป็นศึกษานิเทศก์ในระดับประถมศึกษามาก่อน เมื่อปฏิบัติงานในเขตพื้นที่การศึกษาที่ต้องให้เทศโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาด้วย จึงไม่สามารถให้การนิเทศการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก

๖.๓ ศึกษานิเทศก์มีภาระงานอื่นมาก โดยเฉพาะงานที่ไม่เกี่ยวกับงานนิเทศการเรียนการสอน เช่น งานธุรการ งานการเงิน งานบริการต่างๆ จึงไม่สามารถปฏิบัติงานนิเทศได้ตามภารกิจหลัก

นอกจากนี้ระบบการนิเทศงานวิชาการภายในสถานศึกษายังไม่เข้มแข็ง ไม่สามารถให้การนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๗) สภาพและปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ

๗.๑ เนื้อหาที่ใช้สอบ O-Net ไม่สอดคล้องกับการสอนตามหลักสูตร เป็นเหตุทำให้ครูผู้สอนต้องตัดสาระบางเรื่องออกไป เพื่อสอนให้ทันกับเวลาที่นักเรียนต้องสอบ

๗.๒ ปัญหาเชิงนโยบาย ได้แก่ การกำหนดนโยบายให้นักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ไม่ต้องเรียนซ้ำชั้น ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและนโยบายที่ยกเลิกระเบียบการลงทะเบียนนักเรียน ทำให้ครูจำนวนหนึ่งขาดความสามารถในการปกครองชั้นเรียน

๗.๓ นโยบายทางการศึกษามีการเปลี่ยนแปลง ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการตามนโยบาย ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระดับสูง ซึ่งมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงนโยบายและการดำเนินงาน

รายงานการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีข้อมูลที่สอดคล้องกับการสำรวจสภาพปัญหาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ของ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา โดยได้ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร หนังสือเรียน การสัมภาษณ์ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ทรงคุณวุฒิทางประวัติศาสตร์ พบว่า ปัญหาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย

(๑) ปัญหาจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการบริหารหลักสูตรของ สถานศึกษา เนื่องจากสาระประวัติศาสตร์รวมอยู่ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ซึ่งมีข้อมูลและเนื้อหาที่ต้องเรียนจำนวนมาก เป็นผลให้การเรียนการสอนส่วน ใหญ่มีลักษณะการท่องจำข้อมูล ยังขาดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อื่น ได้แก่ ทักษะ กระบวนการคิด การสืบค้นความรู้ การตั้งคำถาม

(๒) ปัญหาจากครูผู้สอน เนื่องจากครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานความรู้ ทางด้านประวัติศาสตร์ มีครูวิชาเอกประวัติศาสตร์จำนวนน้อยมาก และเกือบทั้งหมดสอน ในระดับมัธยมศึกษา ส่วนครูประถมศึกษาแทบจะไม่มีเลย มีครูวิชาเอกสังคมศึกษาบ้าง แต่ หลายคนต้องไปสอนรายวิชาอื่น เช่น ภาษาอังกฤษ ประกอบกับการพัฒนาครูผู้สอน ประวัติศาสตร์ยังน้อยมาก เมื่อเทียบกับการพัฒนาครูวิชาอื่น ๆ ตลอดช่วงระยะเวลา ๓๐ ปี ที่ผ่านมามีเอกสารที่ให้ความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ จำนวนน้อย มีเพียงเอกสารการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ๒ เล่ม เรื่อง “ประวัติศาสตร์ไทย : จะเรียนจะสอนกันอย่างไร” และ “เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู : แนวการ จัดการเรียนรู้อัตนวิธาน” ที่กรมวิชาการและ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ได้ จัดพิมพ์เผยแพร่ให้สถานศึกษา

ปัญหาจากครูผู้สอน จะมีผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ สูงมากกว่าปัญหาด้านอื่น เพราะเมื่อครูขาดความรู้และความเข้าใจในทักษะการเรียนรู้อัตนวิธาน ย่อมไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ตามเป้าหมายของหลักสูตร รวมทั้งไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุคโลกาภิวัตน์ได้

(๓) ปัญหาสังคม สภาพสังคมในปัจจุบันส่วนหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญ ของวิชาประวัติศาสตร์ ที่ไม่สามารถเชื่อมโยงหรือประยุกต์ใช้ในการเพิ่มคุณค่าและ การพัฒนาตนในโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยข้อมูล ข่าวสาร ทั้งการส่งเสริมทางการศึกษา มุ่งด้านเทคโนโลยี และภาษาเพื่อการสื่อสาร จะเห็นว่าในหลายปีที่ผ่านมาสถานศึกษา เน้นไปที่การเรียนรู้คอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

(๔) ปัญหาจากสื่อการเรียนรู้อัตนวิธาน ผู้สอนส่วนใหญ่ใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน คือ หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นข้อมูลเนื้อหา เป็นผลให้การจัดการเรียน

การสอนจึงเน้นที่ข้อมูลเนื้อหาเป็นหลัก แต่สื่อการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ เช่น สื่อบุคคล (นักวิชาการ ในท้องถิ่น ปราชญ์ และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้เฒ่า พระสงฆ์ นักบวช) แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น (ศูนย์วัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์) ไม่ได้ถูก นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ทั้งสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ ยังไม่น่าสนใจ ขาดสีสันและไม่น่าเรียนรู้ (รายงานโครงการพัฒนาการเรียนการสอน ประวัติศาสตร์, ๒๕๕๑ : ๑)

อนึ่งด้วยภาวะปัจจุบันความเจริญทางเทคโนโลยีและการสื่อสารในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายได้รวดเร็วและกว้างขวางนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย และวิถีชีวิตแบบไทยอย่างรุนแรง เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านภาษา ค่านิยม พฤติกรรม และทัศนคติของคนในสังคมอย่างมาก แม้ว่าก่อให้เกิดผลดี คือ ทำให้สังคมไทยมีลักษณะ เป็นสากลหรือตะวันตกมากขึ้น แต่ผลกระทบของกระบวนการโลกาภิวัตน์โดยตรง คือ การทำลายวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยและสภาพสังคมไทยได้เสื่อมโทรมลง ส่งผลให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย กระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมได้ครอบงำวิถีไทย วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่สำคัญคือ ความไม่สนใจหรือความไม่เข้าใจ ความเป็นชาติไทยที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาช้านานและไม่รู้จักซาบซึ้งและความภาคภูมิใจ ในประวัติศาสตร์ชาติไทย (กรมวิชาการ, ๒๕๔๓ : ๔)

ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) ได้กล่าวถึงผลการพัฒนาประเทศในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ - ฉบับที่ ๙ ว่า

“...การที่ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยเปิดกว้างสู่โลกาภิวัตน์ โดยเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความมั่งคั่งและรายได้ของประเทศ ขณะที่การเลือนไหลของวัฒนธรรมอย่างไร้พรมแดนเข้าสู่สังคมไทย โดยขาดภูมิคุ้มกันในการกลั่นกรองที่ดี ได้ส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรมการดำรงชีวิตและการปฏิสัมพันธ์ ในสังคมไทยให้ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม คนไทยมีค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยม และบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะให้ความสำคัญส่วนตนมากกว่าส่วนรวม การให้คุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนและการยึดหลักธรรมในการดำรงชีวิต เริ่มเสื่อมถอยลง วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชาติ ถูกกลืน...”

กระแสของสังคมที่สะท้อนต่อการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ชาติไทยมีมาอย่างต่อเนื่องว่านักเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย รวมทั้งยังไม่สามารถประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมและหลักศาสนาได้ดี นอกจากนี้

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น (นายวรการณ สามโกเศศ) ในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย กำกับดูแลการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ที่เป็นปัญหาดังกล่าว ทั้งจากการรับฟังจากผู้ที่เกี่ยวข้องและการตรวจเยี่ยมสถานศึกษาด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ก็เห็นพ้องกับข้อมูลจากส่วนอื่น ๆ ดังปรากฏในคำให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนว่า

“จากการที่ พล.อ. พิจิตร กุลละวณิชย์ องคมนตรีได้แสดงความห่วงใยเกี่ยวกับการที่นักเรียน เรียนวิชาประวัติศาสตร์น้อยลง แม้แต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชก็ยังไม่รู้จัก มารู้จักตอนที่สร้างเป็นภาพยนตร์แล้ว รวมทั้งพันท้ายนรสิงห์ ก็รู้จักเป็นน้ำพริกยี่ห้อหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้ยังได้รับจดหมายสอบถามจากผู้ปกครองว่าปัจจุบันโรงเรียนไม่มีการสอนวิชาประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองที่ดีและศีลธรรมแล้วหรือ เพราะเด็กส่วนใหญ่ก็ไม่รู้จักบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์และไม่รู้จักการเป็นพลเมืองที่ดี รวมถึงยังขาด คุณธรรม ศีลธรรม ซึ่งตนเองก็เกิดคำถามเช่นกัน...” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๑ หน้า ๓)

ประวัติศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มนุษย์คิดและกระทำ ตามมิติของเวลา ประวัติศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ที่ศึกษาประสบการณ์ของมนุษย์ได้ดีกว่าศาสตร์แขนงอื่น ทั้งยังเป็นวิชาพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ โดยทำหน้าที่เชื่อมศาสตร์ทั้งสามสาขา คือ มนุษย์ศาสตร์ สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า พื้นฐานความรู้และความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ จะเป็นรากฐานสำคัญของการเข้าไปปัญหาต่างๆ ว่าเกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล มาตรการในการแก้ไขปัญหาที่จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมเพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกันการกระทำหรือการตัดสินใจใดๆ ที่มีได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้ทางประวัติศาสตร์แล้วมักจะผิดพลาดได้ง่าย วิชาประวัติศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ที่สำคัญยิ่งในการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ในด้านเนื้อหา การสอนประวัติศาสตร์ที่ดีจะเท่ากับเป็นการวางรากฐานให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักถึงผลกระทบของอดีตที่มีต่อปัจจุบันทั้งในระดับชุมชนและระดับสังคมโลก

ในด้านการเสริมสร้างภูมิปัญญาและทักษะด้านมนุษยศาสตร์ การสอนประวัติศาสตร์ตามขั้นตอนที่ถูกต้อง จะเป็นการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด จัดระบบความคิดไปพร้อมกับการใช้ภาษา ด้วยการจัดระบบข้อเท็จจริงให้สัมพันธ์กับมิติเวลา สถานที่ บุคคลสำคัญและเหตุการณ์ต่างๆ ในลักษณะที่สามารถอธิบายให้เข้าใจได้อย่างน่าสนใจ

ในด้านจริยธรรมและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์จะเป็นการนำตัวอย่างเหตุการณ์ที่เป็นบทเรียนที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตมาใช้ในการพิจารณา วิพากษ์วิจารณ์ในเชิงจริยธรรม อันจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้เยาวชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาตนเองและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

ประกอบกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาเยาวชนของชาติ เข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ ๒๑ โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณภาพ รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๕๑ : ๒)

ด้วยเหตุดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยกำหนดเป็นนโยบายในแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๒ ในกลยุทธ์ที่ ๑ “ปลูกฝังคุณธรรมความสำนึกในความเป็นชาติไทย” และมอบหมายให้สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา จัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ประจำปี ๒๕๕๒ โดยให้รับเร่งดำเนินการอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้ คุณหญิงเกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวในที่ประชุมผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๑ ว่า

“ในเรื่องของการปรับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้โดดเด่น เพื่อสนองพระราชเสาวนีย์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จะรวมอยู่ในกลยุทธ์หลักข้อที่ ๑ ซึ่งได้มอบหมายให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องไปสำรวจว่า ความรู้ความเข้าใจในด้านประวัติศาสตร์ของนักเรียนในแต่ละช่วงชั้นมีมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และต้องดูว่าการเรียนการสอนควรเป็นเช่นไร ซึ่งคิดว่าจะต้องมีการพัฒนาสื่อเสริมและส่งเสริมกิจกรรม รวมทั้งจะต้องมีการอบรมครูสอนวิชาประวัติศาสตร์ในช่วงเดือนตุลาคมนี้ด้วย” (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน : ๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๑ : หน้า ๒๐) โดยมอบหมายให้ นางอ่องจิต เมธยะประภาส ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผน (ตำแหน่งในขณะนั้น) เป็นผู้กำกับติดตามการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ให้เป็นไปตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกำหนดบทบาทการทำงานขับเคลื่อนคุณภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ดังนี้

บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑. จัดทำหลักสูตรอบรมและดำเนินการการพัฒนาครูให้มีความเข้มแข็งในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ
๒. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในพื้นที่

๓. ส่งเสริมสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แก่สถานศึกษาอย่างหลากหลาย ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อเทคโนโลยี เช่น หนังสือเรียน คู่มือการจัดกิจกรรม สื่อห้องเรียน เสมือนจริง (virtual field trip)

๔. ส่งเสริมให้มีเครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อัตนศาสตร์ทุกระดับ
บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

๑. ดำเนินการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในพื้นที่

๒. จัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษามีความพร้อมและมีผลงานการ
พัฒนาการเรียนรู้อัตนศาสตร์

๓. ติดตามกำกับดูแลให้มีการพัฒนาการเรียนรู้อัตนศาสตร์อย่างต่อเนื่อง
บทบาทของสถานศึกษา

๑. จัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ สัปดาห์ ๑ คาบ

๒. จัดกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์และศักยภาพแก่ผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย
ให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นความสำคัญของความเป็นมาของชาติไทย และเอกลักษณ์
ความเป็นไทย

๓. ติดตามประเมินผลการเรียนรู้อัตนศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาการ
เรียนรู้อัตนศาสตร์มาอย่างต่อเนื่อง โดยได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆไปพร้อม ๆ กันในกิจกรรม
หลัก ๔ กิจกรรม คือ

๑. การพัฒนาหลักสูตรและการบริหารจัดการ การใช้หลักสูตรในสถานศึกษา

๒. การพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ และกระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

๓. การพัฒนาผู้เรียนให้ตระหนัก และเห็นความสำคัญของความเป็นมาของชาติ
ไทยและเอกลักษณ์ความเป็นไทย

๔. การพัฒนา สื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดและหลักการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์นั้นได้ใช้ทฤษฎี
ทางสังคมศาสตร์เป็นกรอบความคิดและเป็นหลักในการดำเนินงานดังนี้

๑. การพัฒนาหลักสูตรและการบริหารจัดการหลักสูตรในสถานศึกษา

การปรับปรุงหลักสูตร หรือการพัฒนาหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นรายวิชาใดก็ตาม
ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป
การพัฒนาหลักสูตรของแต่ละประเทศนั้น ได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ของ

การศึกษาแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรัชญาการศึกษา บริบทของประเทศ อันประกอบด้วยพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งตัวแปรอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน

ถ้าจะศึกษาย้อนหลังถึงการพัฒนาลัทธิสูตรในประเทศไทย โดยเฉพาะ หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาแล้ว จะพบว่าในแต่ละช่วง แต่ละสมัยได้มีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการปรับปรุงวิชาสังคมศึกษาอยู่ตลอดเวลา การเคลื่อนไหวที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในแต่ละเรื่องนั้น กล่าวได้ว่า การปรับเปลี่ยนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมดังกล่าวเป็นเรื่องปกติวิสัย เพราะสังคมจะมีการปรับเปลี่ยนไปตลอดเวลาไม่หยุดอยู่กับที่ แต่จะหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามสภาพสภาพเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (กรมวิชาการ, มปป.: ๙)

ดังนั้น หลักการสำคัญของการดำเนินงานพัฒนาลัทธิสูตรและการบริหารจัดการหลักสูตรในสถานศึกษา ในครั้งนี้ คือ การแยกการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ให้เป็นวิชาเฉพาะ สัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมง ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. การพัฒนาได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการพัฒนาการเรียนรู้อประวัติศาสตร์ไทย ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ทั้งนี้เพื่อความถูกต้องตามหลักการดำเนินงาน และเหมาะสม หลักการสำคัญ คือ การพัฒนาดังกล่าวควรได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานและบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ และรับผิดชอบโดยเฉพาะดังนี้

๑. คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งรับผิดชอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. หน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรงกับการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ เช่น กลุ่มพัฒนาลัทธิสูตร กลุ่มพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในสำนักวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา สำนักเทคโนโลยีทางการศึกษา และ สำนักนวัตกรรมการศึกษา

๓. ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางประวัติศาสตร์ไทย เช่น คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สถาบันพระปกเกล้า สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ รวมทั้งอาจารย์ผู้สอนประวัติศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษา

๔. ศึกษานิเทศก์ – ครู – อาจารย์ ซึ่งเป็นผู้สอน หรือผู้ที่นำไปพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หรือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

หลักการนี้ถือเป็นหลักการดำเนินงานทุกขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ กล่าวคือ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดำเนินการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย ได้ประสานงานเรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางประวัติศาสตร์ และผู้รับผิดชอบกับการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในหน่วยงานดังกล่าวข้างต้น เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาและกรรมการในคณะกรรมการพัฒนาการเรียนรู้อประวัติศาสตร์ไทย ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้แต่งตั้งขึ้น ให้มีบทบาทหน้าที่พิจารณาจัดทำแนวทางการดำเนินงานและกำกับติดตามดูแล การดำเนินงานการจัดกิจกรรมตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้อประวัติศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๓. หลักการมีส่วนร่วม

การพัฒนาศักยภาพครู และกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จึงใช้หลักการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการ และ กระบวนการเรียนรู้ โดย

ด้านการบริหารจัดการ ได้ ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กรมศิลปากร ซึ่งมีบุคลากรและแหล่งเรียนรู้กระจายในพื้นที่ต่าง ๆ คณะกรมข้าราชการประวัติศาสตร์ไทยและราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่เป็นปัจจุบัน สมาคมประวัติศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัยประวัติศาสตร์และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนทางด้านกระบวนการเรียนรู้ ได้เน้นการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ผู้เข้ารับการพัฒนาได้มีส่วนร่วมโดยได้ฝึกทักษะการปฏิบัติจริงและได้สังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ

๔. หลักนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในครั้งนี้ เป็นการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรที่จะใช้ใน ปีการศึกษา ๒๕๕๒ คือหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ซึ่งปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียนในทุกระดับชั้น และปรับเกณฑ์การจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นกำหนดให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เป็นวิชาเฉพาะ สัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกำหนดให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์สัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมง จำนวน ๒ หน่วยกิต

๕. การดำเนินงานพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ เป็นไปตามหลักการ เรียนรู้ทางสังคมศึกษา

หลักการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ที่นำมาใช้ได้แก่ การเรียนรู้ควรเริ่มจากเรื่องใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ไกลตัว จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมก่อนสิ่งที่เป็นนามธรรม การเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ หมายความว่าใช้ฐานข้อมูลของนักเรียนและบริบททางสังคมของนักเรียนเป็นฐานในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยมีกรอบของหลักสูตรเป็นแนวทางในการพัฒนาของแต่ละชั้นปี

ในกรณี ศาสตราจารย์ ดร. เอกวิทย์ ฌ ถกลาง ได้เสนอแนะไว้ในการประชุมเรื่องทิศทางการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย มีสาระสรุปว่า “การที่จะให้นักเรียนมีความเข้าใจและเห็นคุณค่าของการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ต้องคำนึงถึงระดับความพร้อม วุฒิภาวะและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญและควรให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว ตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ โดยเรียนให้เชื่อมโยงกันจนกระทั่งเข้าใจโลกในส่วนรวม” (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙ : ๒๒-๒๓)

ดร.วัฒนาพร ระบุทุกซ์ ได้นำเสนอว่า “การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ วิธีการสำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนา “ผู้เรียน” ให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ ที่ต้องการในยุคโลกาภิวัตน์ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเต็มที่” (วัฒนาพร ระบุทุกซ์, ๒๕๔๒ : ๔)

ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร ได้เสนอว่า “แนวการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ควรเน้นหลักการของเสรีนิยม ซึ่งสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน การสอนตามหลักเสรีนิยมจะช่วยพัฒนาศักยภาพความคิดริเริ่ม การใช้เหตุผลที่อยู่ในตรรกวิสัย เป้าหมายของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ควรอยู่ที่การกระตุ้นกระบวนการความคิดมากกว่าความจำ” (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๒: ๔)

ตามหลักการดำเนินงานดังกล่าว สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาจึงได้มีเจตนารมณ์สำคัญที่จะให้นักเรียนระดับประถมศึกษาได้เรียนรู้สาระสำคัญในประวัติศาสตร์ โดยนักเรียนได้เริ่มเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม ที่มีอยู่ในท้องถิ่นอันเป็นการเปิดโลกประวัติศาสตร์ให้แก่เด็ก ในโลกของท้องถิ่นของตนเอง โลกของชุมชนและขยายการเรียนรู้ให้กว้างขวางออกไป ให้เห็นภาพของพัฒนาการของชาติไทยในภาพรวม ทั้งนี้เป็นการเรียนรู้เนื้อหาสาระเพียงสังเขปเท่านั้น เพื่อให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก เป็นการ “จุดไฟไฟรู้” ซึ่งไม่ใช่อยู่ที่การยึดยึดข้อมูลและรายละเอียดเนื้อหาให้แก่เด็กที่อยู่ในวัยเล่น อยากรู้อยากเห็น และอยากรู้อารมณ์โดยธรรมชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓ : ๒๙)

สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นวัยที่อยากรับรู้ข้อมูล ข่าวสารเบื้องต้นเพิ่มมากขึ้น กระบวนการเรียนรู้จึงควรจะได้ นำสู่ข้อมูลพื้นฐานทาง ประวัติศาสตร์ โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์และเปิดโลกการเรียนรู้ให้กว้างขึ้นจากการที่ได้ ทำความเข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรมของสังคมของตนเองและขยายไปสู่ความเข้าใจในสังคม นานาชาติและสังคมโลก รวมทั้งประเด็นหรือเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ซึ่งเป็นเรื่องท้าทายในอันที่จะนำความเข้าใจวิกฤตการณ์ของชาติในปัจจุบัน

ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนควรได้เรียนประวัติศาสตร์ไทย เพิ่มขึ้น โดยได้เข้าถึงเอกสารชั้นต้น ได้เรียนรู้ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ความน่าเชื่อถือ ของหลักฐานต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งได้ถกเถียงและได้รับสาระเนื้อหารายละเอียด ข้อมูลทางประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น

การดำเนินการด้านการพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการด้านการพัฒนา การเรียนรู้ประวัติศาสตร์หลายประการ ได้แก่ (๑) การปรับรายละเอียดในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (๒) การประกาศแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์) (๓) จัดทำคำอธิบายรายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อสร้างจิตสำนึกความเป็นไทยและ (๔) การจัดกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ รายละเอียดในข้อ (๑) และ (๒) นำเสนอในบทที่ ๒ หลักสูตรการศึกษาของไทยกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ในส่วนนี้จะนำเสนอเฉพาะข้อ (๓) และ (๔) เป็นดังนี้

การจัดทำคำอธิบายรายวิชาประวัติศาสตร์เพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์มีประสิทธิภาพ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้จัดทำคำอธิบายรายวิชาประวัติศาสตร์ในสาระ แกนกลางในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นทุกชั้นปี ส่วนในระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายเป็นช่วงชั้น โดยแบ่งเป็นประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์สากล เพื่อให้เป็น ตัวอย่างแนวคิด ให้สถานศึกษาและผู้สอนนำไปปรับให้เหมาะกับสภาพภูมิสังคมของแต่ละ แห่ง เพื่อจะได้นำไปสู่รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ให้สามารถพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ (knowledge) ทักษะกระบวนการคิด/ทักษะกระบวนการทำงาน (process) และ

เจตคติค่านิยม (attitude) ที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนที่กำหนดไว้ในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ “รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และรักความเป็นไทย” รวมทั้งนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ว่า “ปลูกฝังคุณธรรมความสำนึกในความเป็นชาติไทย” รวมทั้งสร้างความชัดเจนให้ครูผู้สอนตั้งคำถามและหาคำตอบได้ว่า “สอนเรื่องอะไร สอนเพื่อประโยชน์ใด และสอนอย่างไร” นักเรียนจึงจะได้สัมฤทธิ์ผลตามที่หลักสูตรกำหนด คำอธิบายรายวิชาของแต่ละชั้นปีและช่วงชั้น (รายละเอียดของคำอธิบายรายวิชาในระดับชั้นต่าง ๆ สามารถศึกษาได้ในเอกสาร “เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู : แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์”)

การจัดกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการที่หลากหลายมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการดำเนินการยังมีโครงการ แผนงานและกิจกรรมที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ได้ดำเนินการเอง ตลอดจนกิจกรรมที่หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ไปร่วมดำเนินการ ซึ่งล้วนแต่มีส่วนช่วยหนุนเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น เฉพาะกิจกรรมที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนกลาง ได้ดำเนินการไปแล้วนั้น มีหลากหลายลักษณะ ดังนี้

๑. การจัดประชุมอบรมด้านการพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การพัฒนาเน้นทั้งมิติด้านหลักสูตรสาระวิชาประวัติศาสตร์ แนวคิดและหลักการด้านประวัติศาสตร์ ตลอดจนวิธีการสอนประวัติศาสตร์ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการเรียนรู้ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบงานด้านสังคมศึกษาและครูผู้สอน ซึ่งมีการดำเนินการ ได้แก่

๑) การประชุมพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ จัดลักษณะการประชุมเชิงปฏิบัติการให้แก่ศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอน ลักษณะการจัดประชุม มี ๒ ลักษณะ คือ

ประชุมรวม เพื่อศึกษาแนวคิดสำคัญทางประวัติศาสตร์และหลักสูตรกิจกรรมประกอบด้วย การชมวิดีโอ การฟังคำบรรยายจากผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาวิเคราะห์สาระประวัติศาสตร์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

การประชุมปฏิบัติการ เพื่อการแบ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ จำนวน ๓ ศูนย์ประกอบด้วย ศูนย์ที่ ๑ วิธีการทางประวัติศาสตร์และการประยุกต์ใช้ ศูนย์ที่ ๒ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาและศูนย์ที่ ๓ กระบวนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ด้วยการใช้อัลบั้มการเรียนรู้ การสำรวจและโครงการทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้มีเป้าหมายที่ให้ผู้บริหารอบรมได้เรียนรู้

แนวคิดและข้อมูลใหม่ทางด้านประวัติศาสตร์ และให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนประวัติศาสตร์ เพื่อประมวลผลการทำงานเป็นผลงานที่เป็นตัวอย่างได้ (best practices) ให้เกิดรูปธรรมที่นำไปขยายผลต่อตลอดจนใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนเชิงนโยบาย

ตัวอย่างกิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่

(๑) อบรมเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ด้านสังคมศึกษาให้แก่ศึกษานิเทศก์ และคณะครูโรงเรียน โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นการเลือกเชิงยุทธศาสตร์หลายลักษณะ ได้แก่ การเลือกโรงเรียนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเล็กน้อย เพื่อเร่งให้ค่าเฉลี่ยโดยรวมของประเทศสูงมากขึ้น หรือการเลือกเฉพาะกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา(ขยายโอกาสทางการศึกษา) เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่มีครูผู้สอนมีครูผู้สอนที่สำเร็จวิชาเอกด้านสังคมศึกษาจำนวนไม่มากนัก และยังมีผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อยกว่าโรงเรียนแบบอื่น รวมทั้งจัดสรรงบประมาณและสื่อประกอบการจัดการอบรมให้ไปดำเนินการอบรมขยายผลให้แก่ครูในเขตพื้นที่การศึกษา

(๒) การจัดประชุมพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการจัดเน้นเฉพาะสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยมีการจัดการประชุมอบรมตามจังหวัดที่มีแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา สุโขทัย กำแพงเพชร สุพรรณบุรี ราชบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา นครราชสีมา กิจกรรมสำคัญ ๓ เรื่อง คือ การใช้หลักฐานและเอกสารชั้นต้น การใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเป็นสื่อ และการทำความเข้าใจสาระประวัติศาสตร์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ สาระที่ใช้ในการประชุมอบรมประกอบด้วย แนวคิดและหลักการสำคัญในสาระประวัติศาสตร์ ที่ยังคงมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนหรือยังไม่ถูกต้องจำนวนมาก ข้อมูลใหม่หรือผลการวิจัยด้านประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีการศึกษานอกสถานที่ในแหล่งเรียนรู้ทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และพิพิธภัณฑ์ที่อยู่ในจังหวัดที่เป็นจุดการอบรม

(๓) การร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ให้แก่คณะครูและผู้ที่สนใจ ได้แก่ การประชุมร่วมกับโครงการวิจัย โดยมี ดร.วินัย พงษ์ศรีเพียร เมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย (สกว.) เป็นหัวหน้าโครงการ ในระยะแรกเป็นโครงการ “๑๐๐ เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย” เน้นการศึกษาจารึก การประชุมสัมมนาวิชาการ ประกอบด้วยเนื้อหาโดยสังเขป คือ การนำเสนอผลการศึกษาจารึกกับประวัติศาสตร์ไทย ภาษาและวรรณกรรมศึกษากับประวัติศาสตร์ไทย เอกสารต่างประเทศเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย และเอกสารประวัติศาสตร์

ท้องถิ่น ซึ่งเป็นสื่อในการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และเอกสารบางฉบับนอกจากใช้จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แล้ว ยังสามารถ ใช้จัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้ เช่น “หนังสือภาษาไทยของพระยาศรีสุนทร โวหาร (น้อย อาจารย์ยางกูร) : หนังสือรวมสรรพความรู้เกี่ยวกับภาษาไทยและเมืองไทย” เป็นเอกสารที่เอื้อต่อการเรียนรู้ประวัติด้านภาษาเป็นอย่างดี ในระยะต่อมาได้มี การปรับ เป็นโครงการ “ปริทรรศน์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” อันมี เป้าหมายที่จะผลิตชุดวิจัยในระดับมาตรฐานและอ้างอิงได้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งครอบคลุมถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์นิพนธ์ ประวัติศาสตร์ศิลปะ วรรณกรรมศึกษา การศึกษาเอกสารสำคัญเฉพาะเรื่อง ที่แสดงถึงความหลากหลาย ทางวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การประชุมจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุม ได้เรียนรู้งานวิจัยต่างๆ ที่ช่วยขยายพรมแดนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ได้แก่ “เอกสารจีน สมัยราชวงศ์หมิงเกี่ยวกับรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบน” “ล้านช้างในเอกสาร ประวัติศาสตร์พม่า คริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-๑๙” “คติความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เป็นอาทิ นอกจากนี้ยังมีการจัดไปทัศนศึกษาในประเทศ เพื่อนบ้านด้วย ซึ่งครูผู้สอนสามารถเลือกเข้าศึกษาเรียนรู้ได้ตามความสมัครใจ

(๔) ร่วมกับกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน) จัดอบรมครูประวัติศาสตร์ ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย การสร้างสำนึกรักในชาติและความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยมีการประชุม เตรียมการร่วมกัน ด้วยการทดลองใช้หลักสูตรที่วิทยาลัยอาชีวศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี กิจกรรมสำคัญประกอบด้วย (๑) การเรียนรู้รอยบาทยตราของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงเสด็จจังหวัดกาญจนบุรีทั้ง ๙ ครั้ง โดยการชมภาพยนตร์ส่วนพระองค์ ฟังเรื่องราว จากผู้ที่เคยอยู่ในเหตุการณ์เล่าเรื่องให้ฟัง และการเรียนรู้สถานที่ต่างๆ ที่เคยเสด็จฯ ได้แก่ เชื้อนวนชิราลงกรณ์ วัดพระแท่นดงรัง (๒) การเรียนรู้เกี่ยวกับการนำเสนอผลการศึกษา เรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ บทเพลง การปาฐกถา การแสดงละครสั้น (๓) การศึกษา นอกสถานที่ในแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ เมืองกาญจนบุรีเก่า อนุสรณ์สถาน สงครามเก้าทัพ อนุสรณ์ดอนเจดีย์จังหวัดกาญจนบุรี แนวทางการดำเนินการดังกล่าว นำไปสู่การร่วมกันวางแผนระหว่าง กอ.รมน.จังหวัดและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการจัดอบรมให้แก่เขตพื้นที่การศึกษา ๑๗ เขต มีครูที่เข้ารับการอบรมเขตพื้นที่ละ ๑๐๐ คน รวมทั้งสิ้น ๑,๗๐๐ คน โดยปรับแนวคิดแนวทางการดำเนินการจากหลักสูตร อบรมที่จังหวัดกาญจนบุรีไปใช้

๒. จัดอบรมปฏิบัติการค่ายนักเรียน : หนังสือการ์ตูนประวัติศาสตร์ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์และนักเขียนการ์ตูนจากสมาคมการ์ตูน ผลงานการจัดการค่ายนำไปสู่การจัดทำหนังสือ “เส้นทางสู่หนังสือการ์ตูนประวัติศาสตร์” ซึ่งนำเสนอแนวทางการนำการ์ตูนมาช่วยนำเสนอผลการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ หนังสือดังกล่าวได้จัดส่งไปให้เขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่ง เพื่อดำเนินการจัดส่งให้สถานศึกษาทุกแห่ง

๓. ผลิตภัณฑ์ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สารประวัติศาสตร์และสื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ผลิตสื่อและเอกสารหลายรายการเพื่อใช้สนับสนุนส่งเสริมให้ครูผู้สอนใช้เป็นแนวทางทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ให้มีคุณภาพ ได้แก่

๓.๑ จัดทำหนังสือ “เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู : แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์” เป็นเอกสารให้ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical method) พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติและความเป็นไทย นอกจากนี้ยังนำเสนอสาระเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ โดยรวบรวมงานเขียนของครูประวัติศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การใช้ละครประวัติศาสตร์ การใช้แหล่งเรียนทางประวัติศาสตร์และยูวีวิจัยประวัติศาสตร์ จัดพิมพ์ จำนวน ๔๕,๐๐๐ เล่ม และจัดส่งให้กับสถานศึกษาทุกแห่ง ต่อมาในปี ๒๕๕๗ ได้มีการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๒ อีกจำนวน ๔๐,๐๐๐ เล่ม เพื่อใช้แจกให้สถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาในสังกัดอื่น ๆ เพื่อร่วมขับเคลื่อนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ

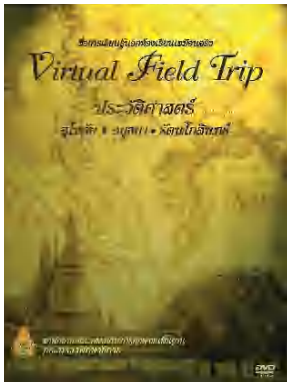

“เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู : แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์”

“เส้นทางสู่หนังสือการ์ตูนประวัติศาสตร์”

๓.๒ จัดทำหนังสือ “เส้นทางสู่หนังสือการ์ตูนประวัติศาสตร์” สรุปโครงการการใช้การ์ตูนเป็นสื่อ ในการนำเสนอความรู้ด้านประวัติศาสตร์ โดยการนำประเด็นความรู้จากประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่อง “ชาวบ้านบางระจัน” นำมาวางโครงเรื่อง ตัวละคร และเขียนเรื่องราว นำเสนอ สื่อความคิดความเข้าใจที่เกิดจากการตีความทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้เอกสารฉบับนี้ได้นำเสนอหนังสือการ์ตูนผลงานของนักเรียนที่ร่วมกระบวนการอบรม พิมพ์จำนวน ๔,๕๐๐ เล่ม จัดส่งให้กับสถานศึกษาทุกแห่ง

๓.๓ “สื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Field Trip) ประวัติศาสตร์” เป็นชุดสื่อที่มีแนวคิดในการส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ระบบเทคโนโลยี ในการเข้าไปเรียนรู้ยังแหล่งเรียนโดยผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้ นั้น ๆ เป็นการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ มีการเรียนเนื้อหาสาระ การเรียนรู้การถ่ายทอดสถานการณ์จริง สถานที่จริงผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งการดำเนินการยังอยู่ในช่วงการพัฒนาระบบ จึงเป็นการดำเนินการแบบเป็นภาพวิถีทัศน์ในระบบออนไลน์ ที่สามารถเลือกชมได้ตามความต้องการ หรือเรียกว่าระบบ on demand จัดทำเป็น ๓ กลุ่มเรื่อง ประกอบด้วย สุโขทัย ออยุธยา และรัตนโกสินทร์ จำนวน ๑๕ ตอน คือ

สุโขทัย

- การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย
- ศิลปจารึกและกำเนิดอักษรไทย
- สังคโลก
- ศิลปกรรมสมัยอยุธยา
- อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

อยุธยา

- การสถาปนากรุงศรีอยุธยา
- วิรกษัตริย์แห่งอยุธยา
- อยุธยาเมืองท่าการค้านานาชาติ
- ประณีตศิลป์แห่งอยุธยา
- นครประวัติศาสตร์อยุธยามรดกโลก

รัตนโกสินทร์

- เกาะรัตนโกสินทร์
- พระบรมมหาราชวัง
- วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
- พระอารามหลวงประจำรัชกาลกรุงรัตนโกสินทร์
- อาหารไทย: คราวไทยสู่ครัวโลก

๓.๔ การดำเนินการจัดทำมโนทัศน์สำคัญที่ปรากฏในหลักสูตรรวมทั้งวิธีการเชื่อมโยงไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น มาตรฐาน ส ๔.๑ “เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ” เป็นมาตรฐานด้านกระบวนการเรียนรู้ ที่ครู ต้องฝึกซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง จนเป็นทักษะ โดยใช้เนื้อหาสาระในมาตรฐาน ๔.๒ และมาตรฐาน ๔.๓ มาเป็นเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนรู้ การนำไปสู่การสอนที่มีคุณภาพ ครูผู้สอนจึงต้อง ทำความเข้าใจในคำสำคัญ (Key word) มโนทัศน์ (Key Concept) และเนื้อหาในสาระ ประวัติศาสตร์

๓.๕ การจัดทำเอกสาร “แนวปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ที่ดี (Best practices) สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์” เป็นการคัดเลือกผลงานการจัดการเรียนรู้ของครู ประวัติศาสตร์ นำข้อมูลมาจัดระบบใหม่เพื่อนำเสนอผลการปฏิบัติงานที่สามารถเป็น แบบอย่างหรือเป็นข้อมูลสำหรับกระตุ้นคิดให้แก่ครูผู้สอนได้ไปดำเนินการเพิ่มพูน การจัดการเรียนรู้ของตนเองได้

๔. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เป็นกิจกรรมที่ทั้งดำเนินการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกิจกรรมที่ดำเนินการโดยหน่วยงาน อื่น ๆ ได้แก่

๔.๑ การประกวดหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ มีจุดเริ่มมาจากมีแนวคิด ว่าควรจะได้ส่งเสริมให้ครูผู้สอนประวัติศาสตร์ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในสถาน ศึกษาทุกสังกัดได้พัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ ที่ส่งเสริม ให้เยาวชนเห็นคุณค่าในการเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของชาติไทย เกิดความภาคภูมิใจ ในความเป็นชาติและเห็นความจำเป็นในการธำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย วัฒนธรรม ไทย และภูมิปัญญาไทย โดยให้จัดส่งผลงานการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเข้าประกวด ผู้ชนะในระดับต่างๆ จะได้รับ เกียรติบัตรพร้อมการยกย่องเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

หน่วยการเรียนรู้และวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ รวม ๔ ระดับ (ระดับละ ๓ รางวัล เหรียญทอง เหรียญเงินและเหรียญทองแดง) โดยแบ่งเป็น ระดับประถมศึกษาปีที่ ๑-๓, ประถมศึกษาปีที่ ๔-๖, มัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓, มัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

๔.๒ บริษัท บีบี พิคเจอร์ จำกัด ได้เชิญบุคลากรและนักเรียน ในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานรับชมภาพยนตร์สารคดีประวัติศาสตร์เรื่อง “ขุนรอนปลัดชู : วีระชนคนถูกกลืน” ที่มีเนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์การพลีชีพเพื่อแผ่นดิน ในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา โดยจะมีการจัดฉายภาพยนตร์ดังกล่าวที่โรงภาพยนตร์สกาล่า

สยามสแควร์ จำนวน ๓ รอบ เวลา ๑๒.๐๐ น. ของวันที่ ๙-๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔ ซึ่งเป็นรอบสำหรับนักเรียน โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายและรับบัตรเข้าชมได้ก่อนเวลาฉายของแต่ละรอบได้ที่โรงภาพยนตร์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาแล้วเห็นว่าภาพยนตร์ดังกล่าวมีประโยชน์ในอันที่จะช่วยให้เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสร้างสำนึกความรักชาติ รักแผ่นดินเกิด จึงได้ประชาสัมพันธ์ให้สถานศึกษาในสังกัดทราบ และเชิญชวนสถานศึกษาได้ส่งนักเรียนนักเรียน เข้าชมภาพยนตร์ดังกล่าว

การพัฒนาตัวอย่างคำอธิบายรายวิชาประวัติศาสตร์ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาสื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และกิจกรรมต่างๆ ก็เพื่อหนุนเสริมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้สถานศึกษาได้ตระหนักในความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และมีความสามารถที่เพียงพอต่อการนำความรู้ต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในการเพิ่มพูนคุณภาพของผู้เรียน

การสอนประวัติศาสตร์
ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน

ตอนที่ ๒

หลักสูตรการศึกษาของไทยกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ตอนที่ ๒

หลักสูตรการศึกษาของไทยกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

พัฒนาการหลักสูตรประวัติศาสตร์ของไทย

ในการจัดการศึกษาของไทยแต่เดิมตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ระบบการศึกษาของไทยยังไม่มีหลักสูตรการเรียนการสอน ในความหมายที่เป็นระเบียบแบบแผน กำหนดเนื้อหาอัตราเวลาเรียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวัดผล หรือแนวทางในการจัดชั้นเรียนเหมือนเช่นปัจจุบัน สิ่งที่ยึดถือว่าเป็นแนวทางจัดการศึกษาที่ถือเป็นหลักสูตรคือ แนวปฏิบัติและแบบเรียน (กรมวิชาการ, ๒๕๔๖ : ๑๑๑-๑๑๒)

แนวปฏิบัติที่ใช้เป็นแนวทางการจัดการศึกษาในสมัยนั้นที่ถือว่าเป็นหลักสูตรการศึกษาฉบับแรกของไทยคือ “ประกาศการเรียน พ.ศ. ๒๔๒๘ และพระราชบัญญัติการสอบ พ.ศ. ๒๔๓๓”

พ.ศ. ๒๔๓๕ เมื่อมีการตั้ง กระทรวงธรรมการ จึงได้จัดทำเอกสารที่ถือเป็นหลักสูตรที่มีระเบียบแบบแผนฉบับแรกขึ้นและมีการพัฒนาหลักสูตรต่อมาเป็นลำดับ ดังนี้

กระทรวงธรรมการประกาศใช้ในโรงเรียนมูลสามัญคือ “พิทักษ์สำหรับการศึกษาร.ศ.๑๑๑” (พ.ศ. ๒๔๓๕) ซึ่งแบ่งการจัดการศึกษาเป็น ๒ ชั้นคือ ชั้นมูลสามัญ (ชั้นต่ำ ๓ ปี ชั้นสูง ๔ ปี) และชั้นมัธยมศึกษา (ชั้นกลาง ๔ ปี ชั้นสูง ๔ ปี) สาระประวัติศาสตร์นั้นจะเรียนในวิชา “พงศาวดาร” ซึ่งจะเริ่มเรียนในระดับมูลสามัญชั้นสูง

หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๓๘ แบ่งเป็นระดับชั้นเป็นประโยค ๑-๓ ประโยค ๑-๒ เรียนประโยคละ ๓ ปี ส่วนประโยค ๓ เรียน ๔ ปี สาระประวัติศาสตร์ เรียนในวิชา “พระราชพงศาวดาร” ตั้งแต่ประโยค ๑ ชั้น ๓ โดยให้อ่านพระราชพงศาวดารย่อ ตอนกรุงเก่า และเรียนต่อเนื่องทุกประโยค

หลักสูตรสามัญศึกษาชั้นประถมและมัธยม ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ได้มีการปรับปรุงระบบการศึกษาครั้งสำคัญ คือ แบ่งเป็นระดับชั้นประถมศึกษา ๔ ปี และมัธยมศึกษา ๔ ปี โดยให้เรียนวิชา พงศาวดารควบคู่กับภูมิศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษา

หลักสูตรสามัญศึกษาสำหรับสตรี ร.ศ. ๑๒๖ (พ.ศ. ๒๔๕๐) แบ่งเป็นมูลศึกษา ๒ ปี ประถมศึกษา ๓ ปี และมัธยมศึกษา ๔ ปี สาระประวัติศาสตร์จะเรียนในระดับประถมศึกษาซึ่งประกอบด้วย ๘ วิชา ได้แก่ จรรยา ภาษาไทย คำนวนวิธี ภูมิศาสตร์ พงศาวดาร สุขวิทยา ศิลปะ และการเรียน

หลักสูตรสามัญศึกษา ร.ศ.๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) แบ่งเป็นมูลศึกษา ๓ ปี ประถมศึกษา ๓ ปี มัธยมสูง ๓ ปี โดยระบุชัดเจนว่า ระดับมูลศึกษา เรียนพงศาวดารเพื่อมุ่งให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับประวัติของชาติจนเกิดความรักชาติบ้านเมือง ระดับประถมศึกษามุ่งให้มีความรู้ที่ประเทศไทยเกี่ยวข้องกับประเทศอื่น ๆ ในโลกอย่างไรและเพื่อให้เกิดความรักชาติ ส่วนในระดับมัธยมศึกษา มุ่งให้เกิดความรักชาติและปรารถนาที่จะบำรุงชาติบ้านเมือง

จะเห็นว่า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ หลักสูตรการศึกษาของไทยได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนประวัติศาสตร์เพื่อสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย ความรักชาติบ้านเมืองอย่างชัดเจนแล้ว

หลักสูตรทลวง พ.ศ. ๒๕๕๖ มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรเป็นประถมศึกษา ๕ ปี และระดับมัธยมศึกษา ๘ ปี ส่วนเนื้อหาการเรียนยังคงเหมือนหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นส่วนใหญ่ โดยเพิ่มวิชาลูกเสือเข้ามาในหลักสูตรตั้งแต่ระดับประถมศึกษา

หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๔ มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรสามัญศึกษาใน พ.ศ. ๒๕๖๔ และพ.ศ. ๒๕๖๗ แต่เนื้อหาการเรียนยังคงเหมือนเดิม

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๗๑ มีการเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยแบ่งออกเป็น ๓ แผนกคือ แผนกกลาง แผนกภาษา และแผนกวิทยาศาสตร์ โดยให้แผนกกลางและแผนกภาษาเรียนประวัติศาสตร์ หรือ ภูมิศาสตร์ อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ส่วนแผนกวิทยาศาสตร์ไม่ได้กำหนดให้เรียนประวัติศาสตร์

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๔๗๕ ทำให้ขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปมากยิ่งขึ้นในประมวลศึกษาภาค ๒ พ.ศ. ๒๔๘๐ กำหนดให้หลักสูตรชั้นประถมศึกษา นักเรียนจะได้เรียน “ความรู้เรื่องเมืองไทย” หลักสูตรชั้นมัธยมต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนจึงได้เรียนประวัติศาสตร์

หลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๙๑ กำหนดให้นักเรียนระดับประถมศึกษาเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนนักเรียนเตรียมอุดมศึกษา กำหนดให้นักเรียนแต่ละแผนกเรียน ๕ หมวดวิชา คือ ภาษาไทย สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษและวิชาเฉพาะแผนก

จะเห็นว่า หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๙๑ หลักสูตรกำหนดให้มี หมวดวิชาสังคมศึกษา ซึ่งมีรายวิชา ๔ วิชา คือ หน้าที่พลเมือง ศิลธรรม ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ต่อมาได้มีการปรับปรุงโครงสร้างการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ใน พ.ศ. ๒๕๙๓ เป็นมัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี

การบูรณาการเนื้อหาวิชาเป็นหมวดหมู่ เห็นได้ชัดเจนในหลักสูตรประถมศึกษา และหลักสูตรอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๙๘ ที่มีจุดเน้นองค์ ๔ ของการศึกษา คือ จริยศึกษา พุทธิศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา หลักสูตรฉบับนี้เน้นการเป็นหลักสูตรที่มีการพัฒนา มากที่สุด คือ ปรับเปลี่ยนรูปแบบจากหลักสูตรรายวิชา Subject Curriculum เป็น Broad Fields Curriculum แบ่งเป็น ๕ หมวดวิชา คือ หมวดภาษาไทย หมวดเลขคณิต หมวด ธรรมชาติศึกษา (รวมสุขศึกษา) หมวดสังคมศึกษา และกิจกรรมพิเศษ

หลักสูตรดังกล่าวนี้ได้มีการปรับปรุงใน พ.ศ. ๒๕๐๑ โดยเพิ่มอีก ๑ หมวดวิชา คือ พละนามัย รวมสุขศึกษาและพลศึกษาเข้าไว้ในหมวดเดียวกัน

หลักสูตรพุทธศักราช ๒๕๐๓ ได้นำแนวคิดทางด้านการศึกษาและปรัชญา การศึกษาทางตะวันตกมาใช้ แบ่งเป็นระดับประถมศึกษาตอนต้น ๔ ปี ระดับประถมศึกษา ตอนปลาย ๓ ปี มัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี (ม.ศ. ๑-๓) และมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี (ม.ศ. ๔-๖) รูปแบบของหลักสูตรเป็นแบบ Broad Fields Curriculum คือ เนื้อหาวิชา มีลักษณะผสมผสานบูรณาการกันมากขึ้น โดยรวมวิชาต่างๆ ที่ใกล้เคียงกันเป็นหมวดวิชา ด้วยเหตุดังกล่าว การเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงเป็นเนื้อหาที่บูรณาการในกลุ่มสังคมศึกษา ซึ่งการเรียนรู้ในกลุ่มวิชาได้ปรับปรุงใน พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศ ใช้หลักสูตรหมวดวิชาสังคมศึกษาใหม่ทั้ง ๓ ระดับคือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยให้หมวดวิชาสังคมศึกษาในหลักสูตรประโยคประถมศึกษา แบ่งเป็น ๓ เรื่อง คือ ประชาธิปไตย สถาบันกับความมั่นคงและความอยู่รอดของชาติ ระดับ มัธยมศึกษาแบ่งเป็น ๓ กลุ่มวิชา คือ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแบ่งเป็น ๔ กลุ่มวิชา คือ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่ พลเมืองและศีลธรรม

ในแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐ ได้ปรับระบบการศึกษา เป็นประถมศึกษา ๖ ปี มัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี จึงได้ มีการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบโดยอาศัยผลการวิจัย การวิเคราะห์แนวทางการจัดการ ศึกษาของประเทศต่างๆ ทั่วโลก และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทุกสาขา หลักสูตรฉบับ ปรับปรุงใหม่นี้ประกอบด้วย

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่คำนึงถึงการ ดำเนินชีวิตในสังคม โดยจัดเนื้อหาสาระเป็นมวลงประสพการณ์ ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย

- (๑) กลุ่มทักษะ (รวมภาษาไทย และ คณิตศาสตร์)
- (๒) กลุ่มสร้างเสริมประสพการณ์ชีวิต หรือกลุ่ม สบข. (รวมวิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และสุขศึกษา โดยบูรณาการกันเป็นหน่วยการเรียนรู้ต่างๆ)
- (๓) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย หรือกลุ่ม สลน. (รวมวิชาจริยศึกษา พลศึกษา ศิลปะศึกษา ดนตรีนาฏศิลป์ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี และยูวกาชาด)
- (๔) กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ หรือกลุ่ม กพอ. และ กลุ่มประสพการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ และวิชาอาชีพ)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ แบ่งออกเป็น ๕ กลุ่มวิชาคือ

- (๑) กลุ่มวิชาภาษา (ภาษาไทย และ ภาษาต่างประเทศ)
- (๒) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์
- (๓) กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

(๔) กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ (พลานามัย และ ศิลปศึกษา)

(๕) กลุ่มวิชาการงานอาชีพ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ มีโครงสร้างเป็นระบบหน่วยการเรียนรู้มีทั้งวิชาบังคับ วิชาเลือกและวิชาเลือกเสรี ในวิชาบังคับแบ่งเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรกเป็นวิชาสามัญ (ภาษาไทย สังคมศึกษา พลานามัย วิทยาศาสตร์) ส่วนที่สองเป็นวิชาพื้นฐาน วิชาอาชีพ (ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม ศิลปกรรม การสาธารณสุข)

จะเห็นว่าในหลักสูตร พุทธศักราช ๒๕๒๑ การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษา จะหลอมรวมวิชาต่างๆ ในลักษณะบูรณาการ อยู่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการสลายตัวตนของวิชาประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ยังคงเป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มสังคมศึกษา ตามแนวคิดของหลักสูตร พุทธศักราช ๒๕๔๘ ที่มีลักษณะเป็น Broad Fields Curriculums

ต่อมากรมวิชาการได้ประเมินผลการใช้หลักสูตรทั้ง ๓ ระดับ พบว่ามีปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาคนให้มีความสามารถพึ่งตนเอง และการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้กรมวิชาการปรับปรุงหลักสูตรทุกระดับให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ใน พ.ศ. ๒๕๓๓ ซึ่งได้มีการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง ๒๕๓๓) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง ๒๕๓๓) ซึ่งทั้ง ๓ ระดับยังคงโครงสร้างหลักสูตรเดิมแต่ได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการในท้องถิ่น และให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนโดยใช้ “ทักษะกระบวนการ ๙ ประการ” ในกลุ่มประสบการณ์ ทุกวิชา และทุกระดับชั้นหลักสูตร ดังกล่าวนี้อาศัยต่อมาจนถึงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔

สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่กำหนดนโยบายการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่นและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน โดยขยายการศึกษาภาคบังคับจาก ๖ ปี เป็น ๙ ปี และขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น ๑๒ ปี ให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ ส่งผลให้กรมวิชาการได้ปรับปรุงหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๓๓ มาเป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งหวังให้หลักสูตร เป็น “ยุทธศาสตร์” สำคัญที่จะผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากครูจากผู้บอกความรู้ มาเป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียน

เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ เจตคติ ความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ พ่อแม่ผู้ปกครอง สื่อมวลชน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เป็นหลักสูตรแกนกลางระดับชาติ ครอบคลุม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อความเป็นเอกภาพแต่มีความหลากหลายในทางปฏิบัติ

สาระสำคัญของหลักสูตร คือ เป็นหลักสูตรต่อเนื่อง ๑๒ ปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็น ๔ ช่วงชั้น ๆ ละ ๓ ปี คือช่วงชั้นที่ ๑ : ประถมศึกษาปีที่ ๑-๓ ช่วงชั้นที่ ๒ : ประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ ช่วงชั้นที่ ๓ : มัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ช่วงชั้นที่ ๔ : มัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ และเป็นหลักสูตรที่ใช้มาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีคุณภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม โดยโครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ (๑) ภาษาไทย (๒) คณิตศาสตร์ (๓) วิทยาศาสตร์ (๔) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (๕) สุขศึกษา และพลศึกษา (๖) ศิลปะ (๗) การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ (๘) ภาษาต่างประเทศ

จะเห็นว่าการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๔๔ เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งในระดับมัศึกษานั้น ถือว่าไม่ได้แตกต่างจากหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ แต่สำหรับระดับประถมศึกษาชั้น มัธยมศึกษาปีที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากพอสมควร เพราะในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนี้จะประกอบด้วยสาระ (๑) ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม (๒) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต (๓) เศรษฐศาสตร์ (๔) ประวัติศาสตร์ (๕) ภูมิศาสตร์ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔ : ๘)

ต่อมาได้มีการประเมินผลการใช้หลักสูตร พบว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ยังมีความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติและผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) ได้ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรมและมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่าง มั่นคง เป็นผลให้มีการปรับปรุงหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๔๔ มาเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หลักสูตรที่สถานศึกษาใช้ในปัจจุบัน คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างหลักสูตรและใช้มาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเหมือนกัน นัยสำคัญที่แตกต่างคือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนดตัวชี้วัดชั้นปี ระบุสิ่งที่นักเรียน ฟังรู้และปฏิบัติได้ในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ ๑ – มัธยมศึกษาปีที่ ๓) และตัวชี้วัดช่วงชั้นเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ ๔ – ๖)

สาระประวัติศาสตร์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ในมาตรฐานการเรียนรู้ ๓ ข้อคือ

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภาคภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

มาตรฐานทั้งสามข้อนี้ มีจุดเน้นต่างกัน คือ

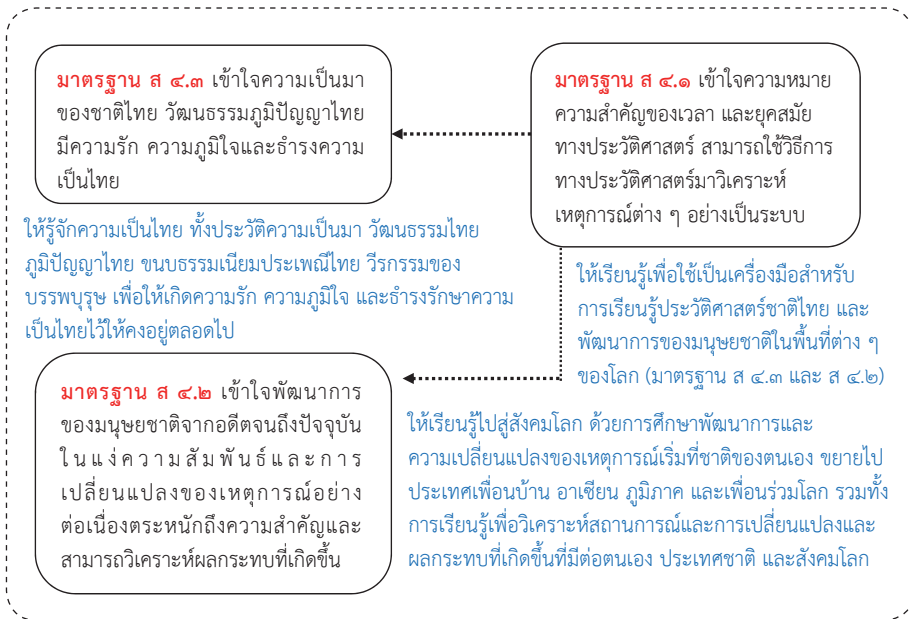
มาตรฐาน ส ๔.๑ เน้นความรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์และวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์สามารถนำไปใช้สืบค้นเรื่องราวที่ตนสนใจได้บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล

มาตรฐาน ส ๔.๒ เน้นความรู้ความเข้าใจในเรื่องพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถรู้เท่าทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์และการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๔.๓ เน้นเรื่องความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเพื่อให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติ

โดยหลักการของหลักสูตรสาระประวัติศาสตร์ การจัดหมวดหมู่ก็เพื่อให้กลุ่มก้อนของความรู้เป็นหมวดหมู่ให้เข้าใจแนวคิดเชิงหลักสูตร เมื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนควรมีการเรียงลำดับใหม่ กล่าวคือ เรียนมาตรฐาน ๔.๓ ในฐานะที่เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวผู้เรียนตามด้วย มาตรฐาน ๔.๒ ในฐานะที่เป็นเรื่องพัฒนาการของมนุษยชาติที่มีพื้นที่และมีมิติ

ของเวลากว้างขวางไปสู่ระดับประวัติศาสตร์ของโลกและมนุษยชาติ โดยใช้มาตรฐาน ๔.๑ ในฐานะเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้สาระหรือเนื้อหาในมาตรฐานทั้ง ๒ ข้างต้น ดังแผนภาพ ทั้งนี้เนื้อหาอาจเชื่อมโยงกับสาระอื่นๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับเรื่องกับเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การเมือง จริยธรรม

จากมาตรฐานทั้ง ๓ ข้อ ในสาระประวัติศาสตร์ กำหนดเป็นขอบข่ายการเรียนรู้ที่มีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันสังคมมนุษย์หลายศาสตร์ เช่น เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ปรัชญา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และ โบราณคดี ที่มุ่งให้มีความเข้าใจว่า การดำเนินชีวิตของมนุษยชาตินั้น มีการสั่งสมตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่อง และเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีตทำให้เกิด การเรียนรู้ว่ามนุษย์ในอดีตเผชิญปัญหาต่างๆ ในขณะดำรงชีวิตอยู่อย่างไร มีวิธีการจัดการกับปัญหาต่างๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์ และทางเลือกในการดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป ในการเรียนรู้ดังกล่าว จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของตนเอง ครอบครัว สังคมและของประเทศชาติว่ามีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงมาสู่ปัจจุบันอย่างไร มีความสามารถในการตีความและอธิบายนัยสำคัญของเหตุการณ์ ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงเชิงประวัติศาสตร์ทางสังคมของประเทศและสังคมอื่น โดยใช้บทเรียนจากอดีตมาทำความเข้าใจปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

หัวข้อสำคัญที่เป็นกรอบความคิด การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์
ดังนี้

๑. เวลาและช่วงสมัยทางประวัติศาสตร์
๒. วิธีการทางประวัติศาสตร์
๓. พัฒนาการของมนุษยชาติ
๔. เหตุการณ์สำคัญที่แสดงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ
๕. ความเป็นมาของชาติไทย
๖. บุคคลสำคัญของไทย
๗. วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
(กรมวิชาการ, ๒๕๔๖ : ๔-๖)

ความรู้ความเข้าใจว่าด้วยหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

แนวคิดในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่อยู่ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา
มีมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่หลักสูตรประถมศึกษา ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)
ประวัติศาสตร์อยู่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ประวัติศาสตร์อยู่ในกลุ่มสังคมศึกษา
ทำให้เกิดปัญหาการจัดการเรียนรู้หลายประการ ที่สำคัญคือนักเรียนจะต้องเรียนหลายอย่าง
แต่มีความรู้่น้อย ดังนี้ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง ได้เสนอความคิดในเรื่องนี้ว่า

“ในมิติที่เราพยายามจะบูรณาการเอาเรื่องใกล้ตัวให้รู้ก่อน แล้วรู้แตกฉานมากขึ้น
เรื่อย ๆ นั้น ก็ยังมีจุดอ่อนอยู่ตรงที่เราพยายามให้เด็กรู้หลายอย่างเกินไป จนเป็นหลักสูตร
“หวังดี” นี่คือข้อสังเกตประเด็นที่หนึ่ง เรากลัวว่าเด็กจะไม่รู้เรื่องเพื่อนบ้านของเรา ไม่รู้เรื่อง
โลกของเรา จึงพยายามจัดเนื้อหาทุกอย่าง ดูประหนึ่งว่าเอาความรู้ระดับมหาวิทยาลัยมา
บรรจุให้เด็กมัธยมเรียน จริงอยู่ถ้าถือตามทฤษฎีของ Jerome Bruner นักการศึกษาและ
นักจิตวิทยาชั้นเยี่ยมคนหนึ่ง ซึ่งมีความเห็นว่าสิ่งที่บ้านเมืองเห็นว่าจำเป็นและสำคัญที่ควร
เรียน ก็สามารถจัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะของผู้เรียน แต่ประเด็นปัญหาไม่ได้
จบลงเพียงนั้น เพราะความปรารถนาดีของเราทำให้เนื้อหาแน่นมาก เมื่อแน่นมาก ผู้สอนก็
ใช้ความเคยชินเดิม คือสอนรายละเอียดให้หมดเท่าที่จะพึงกระทำ และต้องสอบให้หมดทุก
เรื่อง จึงหนีไม่พ้นต้องออกข้อสอบแบบปรนัย ในที่สุดก็เป็นการเรียนการสอนที่ไร้วิญญาณ

กล่าวคือ รู้สิ่งละอันพันละน้อยเพียงพอให้ตอบข้อสอบปรนัยได้เท่านั้น จึงสมควรจะได้พิจารณาโครงสร้างของหลักสูตร ดูว่ามีอะไรที่จำเป็นที่เด็กวัยนี้ควรรู้ ที่เราควรให้ส่วนที่เหลือก็ให้โอกาสเด็กได้แสวงหาด้วยตนเองบ้าง ดังนั้นจึงควรลดเนื้อหาเพื่อเปิดทางให้ผู้สอนและผู้เรียนได้ลงลึกในสาระสำคัญ เพื่อเป็นรากฐานที่ดีในการแสวงหาความรู้ต่อไปในภายภาคหน้า” (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๑ : ๙)

นอกจากนี้ เนื่องจากสังคมเป็นวิชาที่หลากหลายเนื้อหาและกว้างขวางมาก ครูผู้สอนไม่สามารถจะเชี่ยวชาญในทุกๆ วิชาได้ ดังนั้นครูส่วนมากจึงจะเน้นเฉพาะเรื่องที่ตนเองเชี่ยวชาญและละเอียดคุณลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของวิชาต่างๆ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ ซึ่งศาสตราจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์และศาสตราจารย์อาคม พัตถิยะ ผู้ทรงคุณวุฒิทางประวัติศาสตร์ ได้อธิบายความแตกต่างของประวัติศาสตร์จากสังคมศาสตร์สาขาอื่นๆ ว่า ประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญกับลักษณะเฉพาะของสังคมมนุษย์ที่จะแตกต่างกันและพัฒนาไปท่ามกลางเวลา หรือท่ามกลางปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ของสังคม ที่เรียกว่า “มิติของเวลา” (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัตถิยะ, ๒๕๒๕ : ๖ – ๑๒) ซึ่งสังคมศาสตร์สาขาอื่นไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ รวมทั้งหัวใจของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า “กระบวนการทางประวัติศาสตร์” ที่เน้นความมีเหตุมีผลที่ได้จากการประเมินคุณค่าของหลักฐาน ดร. วินัย พงศ์ศรีเพียร กรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ว่า สาเหตุหนึ่งมาจากการปรับปรุงหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการใน พ.ศ. ๒๕๒๑ ในขณะที่ประเทศตะวันตกทั้งหมด และประเทศเพื่อนบ้านของเราต่างก็ยังถือว่าประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอกเทศบางประเทศ เช่น จีน เวียดนาม ญี่ปุ่น เกาหลี ฝรั่งเศส เยอรมนี อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และมาเลเซีย ให้ความสำคัญแก่วิชาประวัติศาสตร์มากเป็นพิเศษ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการสั่งสมด้านภูมิปัญญาที่ยาวนาน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเหตุวิกฤตที่ชาติเหล่านั้นเผชิญในยุคอาณานิคม แต่ที่สำคัญที่สุดจากแง่มุมของการศึกษาก็คือ การตระหนักว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติ เท่ากับเป็นการทำความรู้จักสังคมของตนเอง นอกจากนี้ประวัติศาสตร์เท่านั้นที่จะช่วยปลูกฝังความรักมาตุภูมิ ความมุ่งมั่นในปณิธานแห่งชาติและความเข้าใจวัฒนธรรมประจำชาติ แม้มีผู้อธิบายว่าจำนวนเนื้อหาและชั่วโมงเรียนของประวัติศาสตร์ไทยไม่ได้ลดน้อยลงกว่าสมัยก่อนเลยแต่นั้นไม่ใช่ประเด็นสำคัญ トラบเท่าที่องคภพพของประวัติศาสตร์ ถูกแยกออกไปเป็นส่วน ในรายวิชาชื่อประหลาดต่างๆ” (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓: ๓-๔)

ประกอบกับกระแสสังคมให้ความสนใจการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ดังปรากฏบทความในหนังสือพิมพ์รายวันหลายฉบับต่อเนื่องกันที่แสดงความห่วงใยและความต้องการให้กระทรวงศึกษาธิการเน้นการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทยในสถานศึกษา โดยกำหนดเป็นหลักสูตรที่เข้มข้นขึ้นเพื่อให้นักเรียนตระหนักและเกิดความรัก และภาคภูมิใจในชาติเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีหนังสือกราบเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ผ่านทางระบบ “โสมเพจสายตรง นายกรัฐมนตรี (นายชวน หลีกภัย)” เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ มีข้อความว่า “ตั้งแต่เกิดเรื่องการเมืองร้องประชาธิปไตย เกิดนิมิตพระสุพรรณกัลยา ฯลฯ ทำให้เป็นที่วิจารณ์กันว่าหลักสูตรการศึกษาของไทยจะเลยวิชาประวัติศาสตร์ไป ควรให้มีวิชาประวัติศาสตร์โดยเฉพาะและบรรจุเนื้อหาอันลงในวิชานั้นด้วย อันที่จริง ไม่มีอะไรที่ไม่มีประวัติศาสตร์ กระผมจึงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีวิชาประวัติศาสตร์แยกเป็นวิชาเฉพาะต่างหาก แต่บรรจุเนื้อหาประวัติศาสตร์ของเนื้อหาวิชาอื่นทุกวิชาลงไปด้วย น่าจะทำให้รู้สึกว่าการศึกษามีความสำคัญมากยิ่งขึ้นกว่าแยกเฉพาะ เพราะทำให้ผู้เรียนเห็นว่าประวัติศาสตร์เป็นองค์ประกอบสำคัญของทุกสิ่ง เป็นตัวอย่างเหตุการณ์ที่จะนำมาใช้ นำมาพัฒนาในวิชานั้น ๆ อย่างใกล้ชิด เป็นหน้าที่ของครูทุกวิชาต้องสอนประวัติศาสตร์ด้วย แทรกในเนื้อหาวิชาของตนอย่างให้ความสำคัญ การวัดผลต้องวัดด้านประวัติศาสตร์ของทุกเนื้อหาด้วย” (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานปลัดกระทรวง, ๒๕๔๓ : ๑)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ปรับปรุงหลักสูตร โดยมอบหมายให้กรมวิชาการแยกวิชาประวัติศาสตร์ไทยออกมาเป็นวิชาเฉพาะ โดยในระดับประถมศึกษาให้บรรจุเนื้อหาในภาพรวมของประวัติศาสตร์ไทยที่มีรายละเอียดความลึกซึ้งตามระดับที่เหมาะสม ส่วนในระดับมัธยมศึกษาได้กำหนดเป็นวิชาบังคับที่นักเรียนทุกคนต้องเรียน

เดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๒ กระทรวงศึกษาธิการได้ลงนามในคำสั่งปรับปรุงเพิ่มเติมรายวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยกำหนดให้มีการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทยทุกระดับชั้นตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๓ เป็นต้นไป สำระสำคัญสรุปได้ดังนี้

ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์จากโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในปัจจุบันในท้องถิ่นของนักเรียน เช่น วัด อนุสรณ์สถาน เจดีย์สถาน เป็นต้น

ในระดับประถมศึกษาปีที่ ๓-๔ และ ๕-๖ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ตั้งแต่ภูมิหลังการตั้งถิ่นฐานของบ้านเมืองในดินแดนประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน โดยสังเขป

ซึ่งเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ในภาพกว้าง ที่ผู้สอนจะสามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียน การสอนได้หลากหลาย น่าสนใจ และสนุกสนาน ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้าง เจตคติ ให้เยาวชน ของชาติมีจิตสำนึกและภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทยเพิ่มมากขึ้น

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรประวัติศาสตร์ฉบับปรับปรุงได้เพิ่มเติม รายวิชาประวัติศาสตร์ไทยเป็นวิชาบังคับเลือกในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา รวม ๓ วิชา คือ ส ๐๒๘ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในดินแดนประเทศไทย ส ๐๒๙ ประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยและ ส ๐๒๑๐ ประวัติศาสตร์ยุคประชาธิปไตย โดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป็นนโยบายให้สถานศึกษาจัดให้นักเรียนทุกคน ที่เริ่มเข้าศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๔๓ ได้เรียนประวัติศาสตร์ไทยเพิ่มขึ้นและอย่างต่อเนื่อง ตลอดทุกปีการศึกษา

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรประวัติศาสตร์ฉบับปรับปรุงได้จัดรายวิชา เลือกเสรี ๖ รายวิชา ที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ (ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) โดยกำหนดเป็นรายวิชาที่นักเรียนต้องเลือกเรียน อย่างน้อย ๑ รายวิชา สำหรับนักเรียนชั้น ม.๔ ที่เข้าเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นต้นไป โดยเน้นให้ผู้เรียน ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ เนื่องจาก นักเรียนในระดับนี้จะต้องเรียนวิชาที่จำเป็นสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

จะเห็นว่ากระทรวงศึกษาธิการ ได้พยายามที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ โดยได้ปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) หลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้นพุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) โดยปรับปรุงหลักสูตรให้เพิ่มเติมรายวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรทุกระดับสาระ ที่ปรับปรุงประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้ใช้ในการเรียนการสอนต่อมาจนถึงการประกาศ ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔

เมื่อกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ก็ได้มีการนำแนวคิดและเนื้อหาสาระประวัติศาสตร์ ที่ได้กำหนดให้เรียนเพิ่มขึ้น ในหลักสูตรฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๓๓ มาบูรณาการในมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นในระดับต่าง ๆ ดังรายละเอียดการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ สาระประวัติศาสตร์ ส ๔.๑ - ส ๔.๓ ดังนี้

มาตรฐาน ส ๔.๑ : เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์
สามารถใช้ วิธีการทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของความเป็นเหตุ
เป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ช่วงชั้นที่ ๑ (ป.๑-๓)	ช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๔-๖)	ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-๓)	ช่วงชั้นที่ ๔ (ม.๔-๖)
๑. เข้าใจเรื่อง วัน เดือน ปี และการนับช่วงเวลาตามปฏิทินทั้งแบบไทย และแบบสากลที่สัมพันธ์กับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต	๑. เข้าใจเรื่องทศวรรษ ศตวรรษ สหัสวรรษที่สัมพันธ์กับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต	๑. เข้าใจความหมาย ความสำคัญของการนับเวลา การแบ่งช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ และการเทียบศักราชในระบบต่างๆ เพื่อให้สามารถเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ถูกต้อง	๑. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ และตระหนักถึงความสำคัญในความต่อเนื่องของเวลา
๒. เข้าใจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน	๒. เข้าใจลักษณะของข้อมูลและการจัดระบบข้อมูล ระดับจังหวัด ภาค และประเทศ	๒. ศึกษารวบรวมข้อมูล และจัดระบบข้อมูลอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อใช้ในการศึกษา อภิปราย ประวัตความเป็นมาของภูมิภาคของโลก	๒. เข้าใจวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ และสามารถใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์
๓. เข้าใจประวัติความเป็นมาตนเอง ครอบครัว และชุมชนบนพื้นฐานของการใช้ ข้อมูลอย่างเป็นระบบ	๓. เข้าใจวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาประวัติความเป็นมาของจังหวัด ภาค ประเทศ โดยเปรียบเทียบให้เห็นการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตของคนในจังหวัด ภาค และประเทศ	๓. เข้าใจวิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อนำมาใช้ศึกษาหาข้อสรุป และนำเสนอเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ไทยและสากลอย่างมีวิจารณญาณ และมีความเป็นกลาง เปรียบเทียบให้เห็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในประเทศไทยกับประเทศทางซีกโลกตะวันออก และทางตะวันตก	๓. วิเคราะห์เปรียบเทียบ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ และความแตกต่างของหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย และสากล

จากตารางมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ส ๔.๑ ว่าด้วยเรื่องความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ และวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้และวิธีการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ต่างเวลา และ ต่างสถานที่ ได้อย่างเป็นระบบ

สาระเนื้อหามาตรฐาน ส ๔.๑ สามารถแบ่งออกได้ ๒ เรื่องคือ เรื่องเวลาและวิธีการทางประวัติศาสตร์

สาระเรื่องเวลา

ช่วงชั้นที่ ๑ เป็นการศึกษาเรื่องเวลาในปฏิทิน ซึ่งจะมีระบบเวลาทั้งทางสุริยคติที่เป็นหลักสากลใช้กันทั่วไปในปัจจุบันและระบบเวลาทางจันทรคติ ซึ่งในปฏิทินจะใช้ในวันสำคัญทางศาสนา และประเพณีไทย เช่น วันลอยกระทง เป็นต้น การเรียนรู้เวลาในช่วงชั้นที่ ๑ เพื่อให้ผู้เรียนใช้เวลาที่มีความสัมพันธ์กับอดีต ปัจจุบัน อนาคต บอกเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัวและชุมชนได้อย่างถูกต้องและให้สามารถเข้าใจลำดับเหตุการณ์ได้ถูกต้อง เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์มีหลักการว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนย่อมเป็นเหตุที่มีผลต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทีหลัง จึงจำเป็นที่จะต้องให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เรื่องเวลาอย่างง่าย ๆ

ช่วงชั้นที่ ๒ เป็นการศึกษาช่วงเวลา ประกอบด้วย ทศวรรษ (๑๐ ปี) ศตวรรษ (๑๐๐ ปี) และสหัสวรรษ (๑,๐๐๐ ปี) ซึ่งจะเป็นช่วงเวลาที่พบเห็นเสมอในเอกสารที่กล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญในอดีตนอกจากวัน เดือนและศักราช ที่เรียนแล้วในช่วงชั้นที่ ๑ ดังนั้นการเรียนรู้ในช่วงชั้นที่ ๒ จึงเป็นการเรียนเวลาที่ต่อยอดจากการเรียนในช่วงชั้นที่ ๑ และเพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ชัดเจนถูกต้อง

ช่วงชั้นที่ ๓ ในระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาความสำคัญและวิธีการนับช่วงเวลา ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ เวลาในช่วงชั้นนี้จะศึกษาความหมายและการใช้ศักราชต่าง ๆ ที่ปรากฏในเอกสารไทย ได้แก่ พ.ศ. / ค.ศ. / ม.ศ. / จ.ศ. / ร.ศ. สามารถเทียบศักราชในระบบต่าง ๆ ได้ รวมทั้งความหมาย และความสำคัญของสมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยและภูมิภาคเอเชีย ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ถูกต้อง

ช่วงชั้นที่ ๔ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างยุคสมัยในประวัติศาสตร์ไทยกับประวัติศาสตร์สากลและภูมิภาคที่สำคัญต่าง ๆ ของโลก เนื่องจากแต่ละสังคมต่างสร้างเกณฑ์กำหนดช่วงเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์สำคัญของมนุษยชาติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีความต่อเนื่องของเวลาได้อย่างถูกต้อง

ในสาระเรื่องเวลาดังกล่าวนี้นี้ จุดเน้นสำคัญคือให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเวลากับเรื่องราวสำคัญของมนุษยชาติที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ กัน มีความรู้พื้นฐานเพื่อให้สามารถนำความรู้เรื่องเวลาไปใช้ในการศึกษาทำความเข้าใจ และวิเคราะห์เหตุการณ์ตามลำดับเวลาได้ถูกต้อง เนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนย่อมเป็นเหตุ ซึ่งจะส่งผลต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทีหลังและให้ผู้เรียนใช้เวลาในการบอกเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ได้ถูกต้องด้วย

สาระเรื่องวิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง วิธีการสืบค้นเรื่องราวในอดีตของสังคมมนุษย์โดยใช้หลักฐานอย่างเป็นระบบ

ช่วงขั้นที่ ๑ เป็นการฝึกฝนการสืบค้นเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตนเองครอบครัว และชุมชน โดยใช้หลักฐานที่หลากหลายได้อย่างเป็นระบบและนำเรื่องราวที่ค้นพบได้นี้มาบอกเล่าหรือนำเสนอด้วยวิธีการง่ายๆ เช่น การเล่าเรื่อง การใช้เส้นเวลาเรียงลำดับเหตุการณ์ วิธีการสืบค้นที่ใช้ในช่วงขั้นนี้ เช่น การสอบถาม ศึกษาจากภาพ เอกสาร แผนภูมิ แผนที่ แผนที่ แผนผัง สถานที่จริง หรือศึกษาจากหนังสือต่างๆ เพื่อให้มีทักษะในการรวบรวมข้อมูลที่ใกล้ตัวและนำเสนอได้อย่างสนุกสนาน น่าสนใจ

ช่วงขั้นที่ ๒ เป็นการสืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของท้องถิ่นและสังคมไทย เช่น ประเพณี และวัฒนธรรมในพื้นที่ต่างๆ โดยเริ่มจากจังหวัดภูมิภาคและประเทศไทยสามารถรวบรวมข้อมูลและจัดระบบข้อมูลได้ถูกต้อง แยกแยะและประเมินค่าของข้อมูลได้ชัดเจน ซึ่งการสืบค้นดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการดำเนินชีวิตในโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ช่วงขั้นที่ ๓ เป็นการศึกษาค้นคว้าความหมาย ความสำคัญและขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ รู้จักประเภทของข้อมูลและแหล่งที่มาของข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์และสามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ศึกษาเรื่องราวในอดีตที่ตนสนใจได้ ดังนั้นในช่วงขั้นที่ ๓ ผู้เรียนจะได้รู้จักและเข้าใจวิธีการสืบค้นอดีต ในแต่ละขั้นตอนอย่างง่าย ๆ และนำไปใช้ในการศึกษา อภิปราย ประวัติความเป็นมาของไทยและสังคมมนุษย์ในภูมิภาคอื่นๆ ของโลกได้

ช่วงขั้นที่ ๔ เป็นการศึกษาค้นคว้าขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างลุ่มลึกขึ้น เพื่อให้สามารถนำหลักการดังกล่าวไปใช้ในการสร้าง “ความรู้ใหม่” ทางประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า “โครงการทางประวัติศาสตร์” หรือนงานวิจัยเล็กๆ ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของผู้เรียนและความสนใจของตน

โดยในขั้นต้นคือ การรวบรวมข้อมูล เพื่ออธิบายได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ขั้นที่สำคัญคือ การวิเคราะห์ปัจจัยว่าเพราะเหตุใด จึงเป็นเช่นนั้น

และขั้นสุดท้ายคือ การพิจารณาให้รอบด้านเพื่อตอบข้อประเด็นสำคัญของเรื่องที่สืบค้นแสดง การวิเคราะห์ผลและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์นั้น ว่ามีด้านใดบ้างและเป็นอย่างไร

ความรู้ใหม่ในโครงการทางประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องของการสืบค้นเรื่องราวที่ตนสนใจและหาคำตอบด้วยตนเอง ความรู้ที่ได้เป็นเรื่องที่ตนไม่เคยรู้มาก่อน การสืบค้นจึงจำเป็นที่ต้องบูรณาการความรู้หลากหลายสาขาและเป็นไปตามหลักการของวิธีการทางประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ช่วงชั้นที่ ๑ (ป.๑-๓)	ช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๔-๖)	ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-๓)	ช่วงชั้นที่ ๔ (ม.๔-๖)
๑. เข้าใจปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตของครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น	๑. เข้าใจปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อพัฒนาการ การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์และการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด ภาค ประเทศ	๑. วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อดีและข้อจำกัดของปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อพัฒนาการในการตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตของประชากรในภูมิภาคต่างๆ ของโลก	๑. เข้าใจปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อพัฒนาการของมนุษยชาติในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ในอดีตและปัจจุบัน
๒. เข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างสรรค วัฒนธรรมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ของคนในชุมชน	๒. เข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างสรรค วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น	๒. เข้าใจพัฒนาการของอารยธรรมตะวันออกและตะวันตกที่มีผลต่อประเทศไทยในด้าน เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง	๒. วิเคราะห์ผลกระทบของการสร้างสรรค พัฒนาการของมนุษยชาติในด้านต่างๆ ที่มีต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโลก
๓. รู้จักผลงานที่เกิดจากการสร้างสรรค วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทย	๓. รู้จักและวิเคราะห์ผลงานที่เกิดจากการสร้างสรรควัฒนธรรมในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย	๓. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลงานที่เกิดจากการสร้างสรรคอารยธรรมในแหล่งต่าง ๆ ทั้งโลกตะวันออกและโลกตะวันตก เพื่อเข้าใจภูมิปัญญาของมนุษย์ในอดีต อันจะเป็นแนวทางการพัฒนา ผลงานที่มีคุณค่าในอนาคต	๓. วิเคราะห์ผลงานของมนุษยชาติที่นำไปสู่ความร่วมมือและความขัดแย้ง ตลอดจนแนวทางในการประสานประโยชน์เพื่อสันติ

จากตารางมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ส ๔.๒ ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ เพื่อให้เข้าใจสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครองของกลุ่มคนที่กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ของโลก ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และสังคม รวมทั้งความเป็นมาทางประวัติศาสตร์

สาระเนื้อหาในมาตรฐาน ส ๔.๒ สามารถแบ่งออกได้ ๓ เรื่องคือ (๑) พัฒนาการของมนุษยชาติ (๒) เหตุการณ์สำคัญ (๓) วัฒนธรรม และอารยธรรมของมนุษยชาติ

สาระพัฒนาการของมนุษยชาติ

ช่วงชั้นที่ ๑ เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่นใกล้ตัว ซึ่งจะประกอบด้วยปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (ภูมิประเทศ ภูมิอากาศและทรัพยากรธรรมชาติ) ปัจจัยทางสังคม (การคมนาคม ความเจริญ ความมั่นคง ความปลอดภัย) และลักษณะการดำเนินชีวิตของครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่นของตน

ช่วงชั้นที่ ๒ การศึกษาจะเป็นสาระเดียวกันแต่จะขยายพื้นที่เป็นจังหวัด ภูมิภาค และประเทศไทย เพื่อให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ในอดีตและปัจจุบัน

ช่วงชั้นที่ ๓ การศึกษาจะเป็นสาระเดียวกันแต่จะขยายพื้นที่เป็นประเทศไทย ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทวีปเอเชียและภูมิภาคต่างๆ ของโลกอย่างสังเขป

ช่วงชั้นที่ ๔ เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของมนุษยชาติใน ภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก ในอดีตและปัจจุบันและพัฒนาการของมนุษยชาติทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ศิลปะและวัฒนธรรม

สาระเรื่องเหตุการณ์สำคัญที่แสดงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ

ช่วงชั้นที่ ๑ เป็นเรื่องเหตุการณ์สำคัญในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนใกล้ตัวที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ช่วงชั้นที่ ๒ เป็นเรื่องเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในจังหวัด ภูมิภาคและประเทศไทย

ช่วงชั้นที่ ๓ เป็นเรื่องเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทวีปเอเชียและภูมิภาคต่างๆ ของโลก

ช่วงชั้นที่ ๔ เป็นเรื่องเหตุการณ์สำคัญที่เป็นความขัดแย้งหรือความร่วมมือหรือมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของมนุษยชาติในด้านต่างๆ ของโลก รวมทั้งเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นแนวทางในการประสานประโยชน์ เพื่อสันติภาพของโลก

สาระเรื่องวัฒนธรรมและอารยธรรมของมนุษยชาติ

ช่วงชั้นที่ ๑ เรียนรู้ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในครอบครัว ในโรงเรียน และชุมชน

ช่วงชั้นที่ ๒ เรียนรู้ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัด ภูมิภาคและวัฒนธรรมไทย

ช่วงชั้นที่ ๓ เรียนรู้เกี่ยวกับอารยธรรมตะวันออกและตะวันตกที่มีผลต่อประเทศไทยในสมัยสุโขทัย อโยธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์

ช่วงชั้นที่ ๔ เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบของการสร้างสรรค์ของมนุษยชาติในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จะเห็นว่ามาตรฐานการเรียนรู้ ส ๔.๒ เป็นทั้งเรื่องท้องถิ่น และขยายพื้นที่ เป็นประเทศ และเรียนรู้ความเป็นมาของภูมิภาคต่างๆ ของโลก มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจความเป็นสากล และเข้าใจวัฒนธรรมอันหลากหลาย และแตกต่าง เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ช่วงชั้นที่ ๑ (ป.๑-๓)	ช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๔-๖)	ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-๓)	ช่วงชั้นที่ ๔ (ม.๔-๖)
๑. รู้จักและเข้าใจความเป็นมาของท้องถิ่นของตนที่สัมพันธ์กับความเป็นมาของชาติไทย	๑. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของประเทศไทยในดินแดนประเทศไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน	๑. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเศรษฐกิจการเมืองการปกครอง สังคม ศิลปวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศไทยในดินแดนประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและเกิดความภูมิใจในความเป็นไทย	๑. สรุปแนวคิดของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
๒. รู้จักและเข้าใจผลงานที่เกิดจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต	๒. เข้าใจปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	๒. คิดวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐาน และผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	๒. ศึกษากรณีตัวอย่างภูมิปัญญาไทยที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย และอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกของชาติด้วยความภูมิใจ

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ช่วงชั้นที่ ๑ (ป.๑-๓)	ช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๔-๖)	ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-๓)	ช่วงชั้นที่ ๔ (ม.๔-๖)
๓. รู้และเข้าใจประวัติบุคคลสำคัญในท้องถิ่นของตนและนำไปเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ	๓. รู้และเข้าใจประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนเกิดความภาคภูมิใจนำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต	๓. วิเคราะห์ และเปรียบเทียบผลงานของบุคคลสำคัญทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่มีผลกระทบต่อเหตุการณ์ ในประวัติศาสตร์ชาติไทย เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต	๓. ศึกษาวิเคราะห์ผลงานตัวอย่างของบุคคลสำคัญทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ชาติไทย

จากตารางมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระมาตรฐาน ส ๔.๓ ว่าด้วยเรื่องประวัติศาสตร์ไทย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

สาระเนื้อหาในมาตรฐาน ส ๔.๓ สามารถแบ่งออกได้ ๓ เรื่อง คือ (๑) ความเป็นมาของชาติไทย (๒) บุคคลสำคัญของไทย (๓) วัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาไทย

สาระเรื่องความเป็นมาของชาติไทย

ช่วงชั้นที่ ๑ เป็นการศึกษาเรื่องสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นชาติไทย เช่น ธงชาติไทย เพลงชาติไทย พระมหากษัตริย์ไทยและแผนที่ประเทศไทย รวมทั้งเรื่องราวของวัดกุและสถานที่ในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นมาของชาติไทย

ช่วงชั้นที่ ๒ เป็นการศึกษาเรื่องการตั้งถิ่นฐานและการสถาปนาอาณาจักรของรัฐไทยในดินแดนประเทศไทย พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย อโยธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง และความเจริญรุ่งเรืองในช่วงสมัยต่างๆ โดยสังเขป

ช่วงชั้นที่ ๓ ในระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของไทยในยุคก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอโยธยา สมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในช่วงสมัยต่างๆ

ช่วงชั้นที่ ๔ เป็นการศึกษาประเด็นสำคัญที่เป็นแนวคิดและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยในแต่ละช่วงสมัยต่างๆ ทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศิลปะ และวัฒนธรรม โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์

สาระเรื่องบุคคลสำคัญของไทย

ช่วงชั้นที่ ๑ เป็นการศึกษาประวัติและผลงานของพระมหากษัตริย์ไทยและวีรชนไทยในอดีตที่มีผลต่อการพัฒนาชาติไทย พระมหากษัตริย์และพระบรมราชินีนาถและ

พระราชวังศิรินทรพิมานในปัจจุบัน รวมทั้งบุคคลสำคัญในท้องถิ่นของตนทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

ช่วงชั้นที่ ๒ เป็นการศึกษาประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

ช่วงชั้นที่ ๓ ในระดับมัธยมศึกษา เป็นการวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลงานของบุคคลสำคัญทั้งในประเทศ และต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงของไทย

ช่วงชั้นที่ ๔ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งต่างประเทศและในประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ชาติไทย

สาระเรื่องวัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาไทย

ช่วงชั้นที่ ๑ เป็นการศึกษาภูมิปัญญาในครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น ภาษาไทย

ช่วงชั้นที่ ๒ เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและตัวอย่างของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย

ช่วงชั้นที่ ๓ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบที่มีต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์

ช่วงชั้นที่ ๔ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาไทยที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยไว้เป็นมรดกของชาติ

มาตรฐานการเรียนรู้ ส ๔.๓ เป็นสาระที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องการเน้นเพื่อสร้างสำนึกความเป็นไทยให้กับเยาวชน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยได้ระบุเจตนารมณ์ไว้ว่า เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ เป็นการสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล สังคมไทย ผู้เรียนมีศักยภาพในการ แข่งขัน และร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในสังคมโลก ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึก ในความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเป็นไปตามเจตนารมณ์มาตรา ๘๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติการ ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ (คำสั่งกระทรวง ศึกษาธิการ ที่ สพฐ. ๒๙๓ / ๒๕๕๑)

สาระประวัติศาสตร์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ยังคงไว้ซึ่งหลักการสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในมาตรฐานการเรียนรู้ ๓ มาตรฐาน ดังที่กล่าวมาแล้ว โดยได้กำหนดตัวชี้วัดชั้นปี ในระดับประถมศึกษาและ มัธยมศึกษาตอนต้นและตัวชี้วัดช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ใช้เป็นทิศทาง ในการจัดทำหลักสูตรและการเรียนการสอนในแต่ละระดับนอกจากนั้นได้กำหนดโครงสร้าง เวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลางและเปิด โอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อมและจุดเน้น อีกทั้งได้ปรับ กระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับและเอกสารแสดง หลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และมีความชัดเจนต่อ การนำไปปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑:๒)

ทั้งนี้ได้มีการปรับปรุงและเพิ่มเติมเนื้อหาสาระประวัติศาสตร์ใหม่ที่ปรากฏในตัว ชี้วัดชั้นปี และตัวชี้วัดช่วงชั้น ซึ่งไม่เคยปรากฏในมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ให้ชัดเจน และ เหมาะสมยิ่งขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสาร โลกของกระแส วัฒนธรรมของประเทศที่มุ่งค้ำทางเศรษฐกิจซึ่งอาจทำลายวัฒนธรรมไทย และค่านิยมอัน ดั้งเดิมต่าง ๆ ของไทยได้ รวมทั้งการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจประเทศเพื่อน บ้าน และภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อให้รู้เท่าทันและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกที่มีความ แตกต่างทางวัฒนธรรมได้อย่างสันติสุข

สาระประวัติศาสตร์ในมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดรายปี และช่วงชั้น ดังรายละเอียดการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ส ๔.๑ – ส ๔.๓ ดังนี้

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัดชั้นปีระดับประถมศึกษา

<p>ป.๑</p>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. บอกวัน เดือน ปี และการนับช่วงเวลาตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ๒. เรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้น ๓. บอกประวัติความเป็นมาของตนเอง และครอบครัว โดยสอบถาม ผู้เกี่ยวข้อง
<p>ป.๒</p>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ใช้คำระบุเวลาที่แสดงเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ๒. ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในชีวิตของตนเองโดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง
<p>ป.๓</p>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. เทียบศักราชที่สำคัญตามปฏิทินที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ๒. แสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยระบุหลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
<p>ป.๔</p>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. นับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ ๒. อธิบายยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษยชาติโดยสังเขป ๓. แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น
<p>ป.๕</p>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย ๒. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล ๓. อธิบายความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น
<p>ป.๖</p>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ ๒. นำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจเรื่องราวสำคัญในอดีต

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัดขั้นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตัวชี้วัดช่วงชั้นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

<p>ม.๑</p>	<ol style="list-style-type: none"> วิเคราะห์ความสำคัญของเวลาในการศึกษาประวัติศาสตร์ เทียบศักราชตามระบบต่าง ๆ ที่ใช้ ศึกษาประวัติศาสตร์ นำวิธีการทาง ประวัติศาสตร์มาใช้ศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
<p>ม.๒</p>	<ol style="list-style-type: none"> ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในลักษณะต่าง ๆ วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริง ของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เห็นความสำคัญของการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่น่าเชื่อถือ
<p>ม.๓</p>	<ol style="list-style-type: none"> วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนสนใจ
<p>ม.๔-๖</p>	<ol style="list-style-type: none"> ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

จากตารางมาตรฐานการเรียนรู้ ส ๔.๑ ว่าด้วยเรื่องความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ และวิธีการทางประวัติศาสตร์ ในสาระเนื้อหาแยกแบ่งได้ ๒ เรื่องเช่นเดิม คือเรื่องเวลา และวิธีการทางประวัติศาสตร์ แต่ได้กำหนดเนื้อหาที่เรียนในแต่ละเรื่อง และแต่ละชั้นไว้ชัดเจน ดังนี้

สาระเรื่องเวลา

ชั้น ป.๑ เริ่มให้เรียนรู้เวลาในปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวันที่มีทั้งเวลาในระบบสุริยคติ และจันทรคติ และใช้คำที่บอกช่วงเวลาเรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันได้

ขั้น ป.๒ เป็นเวลาที่ปฏิทินที่แสดงเหตุการณ์สำคัญในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต และใช้คำที่แสดงเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้

ขั้น ป.๓ ทำความเข้าใจเรื่องศักราชในปฏิทิน ได้แก่ พุทธศักราช คริสต์ราช (และ ฮิจเราะห์ศักราช สำหรับชาวมุสลิม) และเทียบศักราชได้

ขั้น ป.๔ การใช้ช่วงเวลา ๑๐ ปี, ๑๐๐ ปี ที่เรียกว่า ทศวรรษ ศตวรรษ และ สหัสวรรษ และการแบ่งยุคสมัยในการศึกษาประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ และช่วงสมัยในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย

ขั้น ป.๕ และ ป.๖ หลักสูตรไม่ได้กำหนดให้เรียนเรื่องเวลา

ขั้น ม.๑ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ความสำคัญของเวลาในการศึกษาประวัติศาสตร์ และการเทียบศักราชตามระบบต่าง ๆ ที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ไทย

ขั้น ม.๒ และม.๓ หลักสูตรไม่ได้กำหนดให้เรียนเรื่องเวลา

ขั้น ม.๔ – ม.๖ กำหนดให้ศึกษาเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ไทย และประวัติศาสตร์สากล ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของมนุษยชาติ

จะเห็นว่าการกำหนดตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง จะเป็นการกำหนด สาระเนื้อหาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นการลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหา ที่เป็นปัญหาในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ และเป็นเนื้อหาที่ไม่จำเป็นต้องเรียนทุกชั้นปี

สาระเรื่อง วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องสำคัญและถือเป็นหัวใจของการศึกษาประวัติศาสตร์ หลักสูตรจึงได้กำหนดเนื้อหา และทักษะที่ต้องฝึกฝนผู้เรียนทุกชั้นปี จากเรื่องง่ายที่ใกล้ตัวไปสู่เรื่องที่ซับซ้อน และไกลตัวออกไป

ขั้น ป.๑ ฝึกทักษะการสอบถามและการบอกเล่าเรื่องราวของตนเองและครอบครัว

ขั้น ป.๒ ฝึกทักษะการสืบค้นข้อมูลจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัวและให้เรียงลำดับเหตุการณ์โดยใช้เส้นเวลาได้

ขั้น ป.๓ ฝึกทักษะการสืบค้นข้อมูลจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน และชุมชนใกล้ตัว และสามารถเรียงลำดับเหตุการณ์โดยใช้เส้นเวลาได้

ขั้น ป.๔ ฝึกทักษะการจำแนกแยกแยะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น

ขั้น ป.๕ ฝึกทักษะการใช้หลักฐานที่หลากหลาย แยกแยะความจริงกับข้อเท็จจริงในการศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่นที่ตนสนใจ

ชั้น ป.๖ ศึกษาความหมายและความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ และใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ตนสนใจได้

ชั้น ม.๑ ฝึกทักษะการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง สามารถวิเคราะห์หลักฐานขั้นต้นและชั้นรอง

ชั้น ม.๒ ฝึกทักษะการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในลักษณะต่างๆ วิเคราะห์ แยกแยะ ตีความและประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ชั้น ม.๓ ฝึกทักษะการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ศึกษาเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผล

ชั้น ม.๔-๖ ฝึกทักษะการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ สืบค้นเรื่องราวที่ตนสนใจและสร้างความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ จัดทำเป็นโครงการทางประวัติศาสตร์ได้

จะเห็นว่า หลักสูตรได้กำหนดให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ สืบค้นเรื่องราวในอดีต ในทุกชั้น โดยตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางจะเน้นเนื้อหาตามระดับ ความยากง่าย และความลุ่มลึกแตกต่างกัน ทักษะดังกล่าวนี้เป็นทักษะจำเป็นในการดำเนินชีวิตในโลกยุคข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็นหรือข้อสันนิษฐานที่ปรากฏในข้อมูลสารสนเทศต่างๆ รวมทั้งประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายได้

เครื่องมือสำคัญสำหรับผู้เรียนในเรื่องนี้ประกอบด้วย ปฏิทิน หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เอกสารประวัติศาสตร์ แบบสำรวจ แบบสอบถามและวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อสืบค้นเรื่องราวที่เกิดขึ้นรอบตัวผู้เรียนทั้งที่ผ่านมาแล้ว และเหตุการณ์ปัจจุบัน แหล่งเรียนรู้ที่น่าจะเป็นผู้รู้ บ้าน ตลาด วัดหรือศาสนสถาน ศูนย์วัฒนธรรมและแหล่งภูมิปัญญาในชุมชน ส่วนหนังสือเรียนมีบทบาทเป็นเพียงข้อมูลและหลักการกว้าง ๆ ผู้เรียนจะบรรลุจุดมุ่งหมายตามหลักสูตรได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ผ่านการปฏิบัติจริงจากการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้สอนได้จัดให้ผู้เรียนฝึกทักษะหลายด้าน เช่น การสอบถาม การสังเกต การสำรวจ การวิเคราะห์ / วิพากษ์ข้อมูล การสังเคราะห์ การสร้างความรู้ใหม่ การให้เหตุผล ฯลฯ บทบาทสำคัญจึงอยู่ที่ครูและเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ควรจำกัดอยู่ในห้องเรียน ผู้รู้ก็ไม่ใช่ครูหรือหนังสือเรียนเท่านั้น วิธีการเรียนรู้ ก็ไม่ใช่การอ่าน การฟัง การจดและจำให้แม่นยำ เหมือนอดีตที่ผ่านมา

มาตรฐาน ส ๔.๒ : เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องตระหนักถึงความสำคัญ และวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัดชั้นปีระดับประถมศึกษา

ป.๑	๑. บอกความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้หรือการดำเนินชีวิตของตนเองกับสมัยของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ๒. บอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่มีผลต่อตนเองในปัจจุบัน
ป.๒	๑. สืบค้นถึงการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนของตนจากอดีตถึงปัจจุบัน ๒. อธิบายถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคน ในชุมชน
ป.๓	๑. ระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน ๒. สรุปลักษณะที่สำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ๓. เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเองกับชุมชนอื่น ๆ
ป.๔	๑. อธิบายการตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์โดยสังเขป ๒. ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติในดินแดนไทย
ป.๕	๑. อธิบายอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยสังเขป ๒. อภิปรายอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบันโดยสังเขป
ป.๖	๑. อธิบายสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน ๒. บอกความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัดชั้นปีระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตัวชี้วัดช่วงชั้นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ม.๑	๑. อธิบายพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ๒. ระบุความสำคัญของแหล่งอารยธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ม.๒	๑. อธิบายพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของ ภูมิภาคเอเชีย ๒. ระบุความสำคัญของแหล่งอารยธรรมโบราณในภูมิภาคเอเชีย
ม.๓	๑. อธิบายพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกโดยสังเขป ๒. วิเคราะห์ผลของการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความร่วมมือและความขัดแย้ง ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ตลอดจนในการจัดปัญหาความขัดแย้ง
ม.๔-๖	๑. วิเคราะห์อิทธิพลของอารยธรรมโบราณและการติดต่อระหว่างโลกตะวันออก กับโลกตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโลก ๒. วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน ๓. วิเคราะห์ผลกระทบของการขยายอิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยัง ทวีปอเมริกา แอฟริกา เอเชีย ๔. วิเคราะห์สถานการณ์ของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑

มาตรฐาน ส ๔.๒ ว่าด้วยเรื่องพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ เพื่อให้เข้าใจสังคม และวัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครองของกลุ่มคนที่กระจ่ายกันอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ของโลก ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และสังคม รวมทั้งความเป็นมาทางประวัติศาสตร์

ขั้น ป.๑ จะได้เรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงในบริบทพื้นที่รอบตัวของตนเอง เริ่มจากสภาพแวดล้อม สิ่งของเครื่องใช้ และบอกเล่าเหตุการณ์ในอดีตที่ส่งผลต่อตนเองในปัจจุบัน

ขั้น ป.๒ เป็นการสืบค้นการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนจากอดีตสู่ปัจจุบัน และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง

ขั้น ป.๓ เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน และพัฒนาการของชุมชน

ขั้น ป.๔ ศึกษาเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยในดินแดนไทย จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นของตนเอง

ขั้น ป.๕ หลักสูตรไม่ได้กำหนดให้เรียนรู้

ขั้น ป.๖ ศึกษาเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบันและความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป

ขั้น ม.๑ ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ขั้น ม.๒ ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของภูมิภาคต่างๆ ของทวีปเอเชีย

ขั้น ม.๓ ศึกษาพัฒนาการของภูมิภาคต่างๆ ในโลกพอสังเขป และเหตุการณ์สำคัญในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ที่นำไปสู่ความร่วมมือ และความขัดแย้ง

ขั้น ม.๔-๖ ศึกษาเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและโลกในยุคจักรวรรดินิยม จนถึง สถานการณ์โลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑

เรื่องวัฒนธรรมและอารยธรรมของมนุษยชาติ

ป.๑ - ป.๒, ป.๔, ป.๖, และ ม.๓ หลักสูตรไม่ได้กำหนดให้เรียน

ขั้น ป.๓ เรียนรู้ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีในชุมชน เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างกับชุมชนอื่นๆ

ขั้น ป.๕ เรียนรู้อิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติในสังคมไทยปัจจุบัน

ขั้น ม.๑ เรียนรู้เกี่ยวกับอารยธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ขั้น ม.๒ เรียนรู้เกี่ยวกับอารยธรรมโบราณในภูมิภาคเอเชีย

ขั้น ม.๔-๖ ศึกษาอิทธิพลของอารยธรรมโบราณและการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก

ในมาตรฐานการเรียนรู้ ส ๔.๒ ระดับประถมศึกษาจะได้เรียนรู้ในบริบทพื้นที่รอบตัวของตนเอง เริ่มจากครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ประเทศชาติและประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในแง่ให้รู้จักตนเอง ชุมชนและสังคมตนเอง เข้าใจความเหมือนและ

ความต่าง โดยเปรียบเทียบชุมชนตนกับชุมชนอื่น ประเทศตนกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เข้าใจและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่ต่างชาติ ต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรมในภูมิภาคนี้ได้อย่างมีความสุข เข้าใจอิทธิพลของวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ของต่างชาติที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน บทบาทของไทยในกลุ่มอาเซียน ส่วนในระดับมัธยมศึกษาจะเรียนรู้เกี่ยวกับอารยธรรม วัฒนธรรมและพัฒนาการของภูมิภาคต่างๆ ของโลก เริ่มที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทวีปเอเชียและภูมิภาคอื่นๆ จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะได้เรียนรู้สถานการณ์ของโลกตามช่วงเวลาต่างๆ จนถึงโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งเป็นสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและความพยายามที่จะแก้ไขปัญหา

จะเห็นว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้ จุดมุ่งหมายสำคัญไม่ใช่การจดจำข้อมูล จุดเน้นของสาระนี้ คือ การศึกษาอดีตเพื่อเข้าใจปัจจุบัน รู้เท่าทันสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน เตรียมตัวให้พร้อมสำหรับอนาคตที่จะมาถึง และเป็นพลเมืองโลกที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการที่จะฝึกฝนผู้เรียนให้มีคุณลักษณะนี้ได้ นั้น ผู้สอนควรมุ่งมีการวิเคราะห์ข่าวสารและเหตุการณ์ปัจจุบันที่ปรากฏในสังคมไทย และใช้ข้อมูลสารสนเทศในสื่อที่หลากหลายให้เป็นประโยชน์ในการฝึกฝนทักษะ การวิพากษ์ วิจาร์ณ วิวินิจฉัย การตีความบนพื้นฐานของข้อมูลหลักฐาน เป้าหมายสำคัญจึงเป็นการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เจตคติ และค่านิยมอันดีงามให้เกิดขึ้นกับเยาวชนในฐานะเป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลกที่มีความรับผิดชอบ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้สอนประวัติศาสตร์เข้าใจเจตนารมณ์ของหลักสูตรอย่างถ่องแท้ และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน

มาตรฐาน ส ๔.๓ : เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัดชั้นปีระดับประถมศึกษา

ป.๑

๑. ระบุความหมาย และความสำคัญของสัญลักษณ์สำคัญของชาติไทยและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
๒. บอกสถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมในชุมชน
๓. ระบุสิ่งที่ตนรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น

ป.๒

๑. ระบุบุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่น หรือ ประเทศชาติ
๒. ยกตัวอย่างวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจและควรอนุรักษ์ไว้

ป.๓

๑. ระบุพระนามและพระราชกรณียกิจโดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ไทยที่เป็นผู้สถาปนาอาณาจักรไทย
๒. อธิบายพระราชประวัติ และของพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบันโดยสังเขป
๓. เล่าวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ

ป.๔

๑. อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยโดยสังเขป
๒. บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญ
๓. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญในสมัยสุโขทัยที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์

ป.๕

๑. อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา และธนบุรีโดยสังเขป
๒. อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของอาณาจักรอยุธยา
๓. บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจ
๔. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญในสมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์

ป.๖

๑. อธิบายพัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์โดยสังเขป
๒. อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการปกครองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์
๓. ยกตัวอย่างของบุคคลสำคัญด้านต่าง ๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์
๔. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัดชั้นปีระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตัวชี้วัดช่วงชั้นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ม.๑

๑. อธิบายเรื่องราว ทางประวัติศาสตร์สมัยก่อนสุโขทัยในดินแดนไทยโดยสังเขป
๒. วิเคราะห์พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยในด้านต่าง ๆ
๓. วิเคราะห์อิทธิพลของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย สมัยสุโขทัยและสังคมไทยในปัจจุบัน

ม.๒

๑. วิเคราะห์พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรีในด้านต่าง ๆ
๒. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรอยุธยา
๓. ระบุภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย สมัยอยุธยาและธนบุรี และอิทธิพลของภูมิปัญญาดังกล่าวต่อการพัฒนาชาติไทยในยุคต่อมา

ม.๓

๑. วิเคราะห์พัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ในด้านต่าง ๆ
๒. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์
๓. วิเคราะห์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์และอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทย
๔. วิเคราะห์บทบาทของไทยในระบอบประชาธิปไตย

ม.๔-๖

๑. วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย
๒. วิเคราะห์ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย
๔. วิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย
๓. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรคภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน
๕. วางแผนกำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย

มาตรฐาน ส ๔.๓ ว่าด้วยเรื่องประวัติศาสตร์ไทยทั้งในเรื่องความเป็นมาของชาติไทย บุคคลสำคัญของไทย วัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย โดยในระดับประถมศึกษา เริ่มเรียนรู้เรื่องสัญลักษณ์ของชาติไทย (ธงชาติ เพลงชาติ ภาษาไทย ศิลปกรรมไทย มารยาทไทย

วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย) รู้จักแหล่งวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ในชุมชน ศึกษาพระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ ได้เรียนรู้ วิศวกรรมบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้อง และสร้างสรรค์ความเจริญให้ประเทศชาติ และ พัฒนาการของประเทศไทยในช่วงเวลาต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษาจะได้วิเคราะห์ พัฒนาการของ อาณาจักรไทยในทั้งด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ รวมทั้งวิเคราะห์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย โดยกำหนดเนื้อหาสาระในตัวชี้วัด และสาระแกนกลางดังนี้

ขั้น ป.๑ เรียนรู้สัญลักษณ์สำคัญของชาติไทย แหล่งวัฒนธรรมในชุมชน และสิ่ง ที่ตนภูมิใจในท้องถิ่น

ขั้น ป.๒ เรียนรู้บุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่น และประเทศชาติ รวมทั้ง วัฒนธรรมประเพณีที่ภาคภูมิใจ

ขั้น ป.๓ เรียนรู้พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ไทย และวิศวกรรมของ บรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ

ขั้น ป.๔ ศึกษาพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย บุคคลสำคัญ และภูมิปัญญาสมัย สุโขทัยโดยสังเขป

ขั้น ป.๕ ศึกษาพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา และธนบุรี บุคคลสำคัญ และ ภูมิปัญญาสมัยอยุธยา และธนบุรี โดยสังเขป

ขั้น ป.๖ ศึกษาพัฒนาการของอาณาจักรรัตนโกสินทร์ บุคคลสำคัญ และภูมิปัญญา สมัยรัตนโกสินทร์ โดยสังเขป

ขั้น ม.๑ ศึกษาสมัยก่อนสุโขทัย และวิเคราะห์พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย บุคคลสำคัญและภูมิปัญญาไทยสมัยสุโขทัย

ขั้น ม.๒ วิเคราะห์พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา และธนบุรี บุคคลสำคัญ และ ภูมิปัญญาไทยสมัยอยุธยา และธนบุรี

ขั้น ม.๓ วิเคราะห์พัฒนาการของอาณาจักรรัตนโกสินทร์ บุคคลสำคัญ และ ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งบทบาทของไทยในระบอบประชาธิปไตย

ขั้น ม.๔ – ม.๖ วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย สถาบันพระมหากษัตริย์ บุคคลสำคัญ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย รวมทั้งแนวทางการอนุรักษ์

จะเห็นว่ามาตรฐานการเรียนรู้ ส ๔.๓ หลักสูตรได้กำหนดชัดเจนถึงเป้าหมายการ เรียนรู้คือ การสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย แต่อย่างไรก็ตามโครงสร้างหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สาระประวัติศาสตร์ ยังคงเป็นสาระวิชาหนึ่งใน กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

การปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ และการบริหารจัดการการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้เริ่มใช้ในสถานศึกษาจำนวนหนึ่ง หลังจากนั้นจึงจะให้สถานศึกษาใช้หลักสูตรนี้ในปีการศึกษา ๒๕๕๓ ครบทุกชั้นปี โดยโครงสร้างของประวัติศาสตร์ยังคงเป็นหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เช่นเดิม

เพื่อสนองนโยบายที่จะพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ตามพระราชเสาวนีย์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกระดับให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดเป็นวิชาเฉพาะอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมง สำหรับสถานศึกษาที่มีความพร้อม สามารถจัดสาระประวัติศาสตร์เป็นรายวิชาเพิ่มเติมทั้งระดับประถมศึกษา และมีธยมศึกษาตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

“สัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมง” ตามนัยข้อความข้างต้นนี้ ให้ใช้ทั้งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กล่าวคือ สถานศึกษาจะต้องบริหารจัดการหลักสูตร และเวลาเรียน จัดรายวิชาประวัติศาสตร์ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ – ๖ เรียนปีละ ๔๐ ชั่วโมง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเรียนภาคเรียนละ ๒๐ ชั่วโมง หรือปีละ ๔๐ ชั่วโมงเช่นกัน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนประวัติศาสตร์ได้อย่างต่อเนื่องทุกสัปดาห์ ทุกภาคเรียน และทุกปีการศึกษา ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กำหนดให้นักเรียนประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้นอีก ๒ หน่วยกิต หรือ ๘๐ ชั่วโมงตลอด ๓ ปีการศึกษา ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการเป็นลำดับ ดังนี้

๑. ประกาศแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์)

สืบเนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยกำหนดให้มีการใช้หลักสูตรฯ ดังกล่าว สำหรับโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรฯ และโรงเรียนมีความพร้อมฯ ในปีการศึกษา ๒๕๕๒ เป็นต้นไป และใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศ ในปีการศึกษา ๒๕๕๓ เป็นต้นไป (คำสั่ง สพฐ. ที่ ๒๙๓/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๑) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการทำหนังสือถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขตดำเนินการ แจ้งให้

สถานศึกษาทุกแห่ง ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ โดยให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เป็นวิชาเฉพาะอย่างน้อย สัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมง (หนังสือ สพฐ. ที่ ศธ ๐๔๐๑๐/ว ๓๐ ลงวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๒)

สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องมาร่วมพิจารณากำหนดแนวปฏิบัติ เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำงานโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา และจัดทำคำอธิบายรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และนโยบายการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ โดยมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

๑) ปรับโครงสร้างเวลาเรียนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ดังนี้

ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖) เพิ่มเวลาเรียนสาระพื้นฐานในกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จาก ๘๐ ชั่วโมงต่อปี เป็น ๑๒๐ ชั่วโมงต่อปี โดยกำหนดให้เรียนสาระประวัติศาสตร์ ๔๐ ชั่วโมงต่อปี และเรียนสาระศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระเศรษฐศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ๘๐ ชั่วโมงต่อปี ปรับเวลาเรียนรวม (พื้นฐาน) จาก ๘๐๐ ชั่วโมงต่อปี เป็น ๘๔๐ ชั่วโมงต่อปี เป็น ปีละไม่เกิน ๔๐ ชั่วโมงต่อปี

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓) เพิ่มเวลาเรียนสาระพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จาก ๑๒๐ ชั่วโมงต่อปี (๓ หน่วยกิต) เป็น ๑๖๐ ชั่วโมงต่อปี (๔ หน่วยกิต) โดยกำหนดให้เรียนสาระประวัติศาสตร์ ๔๐ ชั่วโมงต่อปี (๑ หน่วยกิต) และเรียนสาระศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระเศรษฐศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ๑๒๐ ชั่วโมงต่อปี (๓ หน่วยกิต) ปรับเวลารวม (พื้นฐาน) จาก ๘๔๐ ชั่วโมงต่อปี (๒๑ หน่วยกิต) เป็น ๘๘๐ ชั่วโมงต่อปี (๒๒ หน่วยกิต) และปรับรายวิชา / กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้นจาก ๒๔๐ ชั่วโมงต่อปี เป็นปีละไม่เกิน ๒๐๐ ชั่วโมงต่อปี

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖) เพิ่มเวลาเรียนสาระพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จาก ๒๔๐

ชั่วโมงตลอด ๓ ปี (๖ หน่วยกิต) เป็น ๓๒๐ ชั่วโมงตลอด ๓ ปี (๘ หน่วยกิต) โดยกำหนดให้เรียนสาระประวัติศาสตร์ ๘๐ ชั่วโมงตลอด ๓ ปี (๒ หน่วยกิต) และเรียนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระ เศรษฐศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ๒๕๐ ชั่วโมงตลอด ๓ ปี (๖ หน่วยกิต) ปรับเวลารวม (พื้นฐาน) จาก ๑,๕๖๐ ชั่วโมงตลอด ๓ ปี (๓๙ หน่วยกิต) เป็น ๑,๖๕๐ ชั่วโมงตลอด ๓ ปี (๔๑ หน่วยกิต) และปรับรายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและ จุดเน้นจาก ไม่น้อยกว่า ๑,๖๘๐ ชั่วโมงตลอด ๓ ปี เป็น ไม่น้อยกว่า ๑,๖๐๐ ชั่วโมงตลอด ๓ ปี

๒) ปรับเกณฑ์การจบการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปรับเกณฑ์การจบการศึกษา รายวิชา พื้นฐาน จากเดิม ๖๓ หน่วยกิต เป็น ๖๖ หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมจากเดิมไม่น้อยกว่า ๑๔ หน่วยกิต เป็น ไม่น้อยกว่า ๑๑ หน่วยกิต

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปรับเกณฑ์การจบการศึกษารายวิชา พื้นฐานจากเดิม ๓๙ หน่วยกิต เป็น ๔๑ หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมจากเดิมไม่น้อยกว่า ๓๘ หน่วยกิต เป็น ไม่น้อยกว่า ๓๖ หน่วยกิต

ทั้งนี้ได้มีคำสั่งเรื่อง การปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียนและเกณฑ์ การจบการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ดังนี้

เกณฑ์การจบการศึกษา

๑. เกณฑ์การจบมัธยมศึกษาตอนต้น

(๑) ผู้เรียนรายวิชาพื้นฐาน และเพิ่มเติมไม่เกิน ๘๑ หน่วยกิต โดย เป็นรายวิชาพื้นฐาน ๖๖ หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมตามที่สถานศึกษากำหนด

(๒) ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า ๗๗ หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน ๖๖ หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมไม่น้อยกว่า ๑๑ หน่วยกิต

(๓) ผู้เรียนมีผลการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ใน ระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(๔) ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับผ่าน เกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(๕) ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และมีผลการประเมินผ่าน เกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

๒. เกณฑ์การจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

(๑) ผู้เรียนรายวิชาพื้นฐาน และเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า ๘๑ หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน ๔๑ หน่วยกิต รายวิชาเพิ่มเติมตามที่สถานศึกษากำหนด

(๒) ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า ๗๗ หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน ๔๑ หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า ๓๖ หน่วยกิต

(๓) ผู้เรียนมีผลการประเมิน การอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียน ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(๔) ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(๕) ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

๓) ประกาศแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์)

ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ออกแนวปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นรายวิชาพื้นฐานสัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ แล้วนั้น เนื่องจากในปีการศึกษา ๒๕๕๒-๒๕๕๔ ยังมีสถานศึกษาที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ดังนั้นเพื่อให้สถานศึกษาดังกล่าวมีแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับนโยบายในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ สพฐ. จึงกำหนดแนวปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ดังนี้

๑. ช่วงชั้นที่ ๑-๓ (ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓) ให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนสาระประวัติศาสตร์เป็นรายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นการเฉพาะ สัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมง

๒. ช่วงชั้นที่ ๔ (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖) ให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนสาระประวัติศาสตร์ ดังนี้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนสาระประวัติศาสตร์เป็นรายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมงจำนวน ๒ หน่วยกิตภายใน ๓ ปี

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕-๖ ให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนสาระประวัติศาสตร์เป็นรายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมงทุกภาคเรียน

ในกรณีที่สถานศึกษาจัดให้เรียนสาระประวัติศาสตร์ครบทุกมาตรฐานการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๕ แล้ว อาจไม่ต้องจัดให้เรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ อีกก็ได้

เพื่อสร้างความเข้าใจตรงกัน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาจึงได้สรุปแนวปฏิบัติเป็นตารางเผยแพร่ให้สถานศึกษาดังนี้

โครงสร้างเวลาเรียน (แนบท้ายคำสั่ง สพฐ. ที่ ๖๘๓/๒๕๕๒ ลงวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒)
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียน ดังนี้

กลุ่มสาระการเรียนรู้/กิจกรรม	เวลาเรียน									
	ระดับประถมศึกษา						ระดับมัธยมศึกษา			ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
	ป.๑	ป.๒	ป.๓	ป.๔	ป.๕	ป.๖	ม.๑	ม.๒	ม.๓	ม.๔-๖
๑.กลุ่มสาระการเรียนรู้										
ภาษาไทย	๒๐๐	๒๐๐	๒๐๐	๑๖๐	๑๖๐	๑๖๐	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๒๔๐ (๖ นก.)
คณิตศาสตร์	๒๐๐	๒๐๐	๒๐๐	๑๖๐	๑๖๐	๑๖๐	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๒๔๐ (๖ นก.)
วิทยาศาสตร์	๘๐	๘๐	๘๐	๘๐	๘๐	๘๐	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๒๔๐ (๖ นก.)
สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๖๐ (๔ นก.)	๑๖๐ (๔ นก.)	๑๖๐ (๔ นก.)	๓๒๐ (๘ นก.)
• ประวัติศาสตร์	๔๐	๔๐	๔๐	๔๐	๔๐	๔๐	๔๐ (๑ นก.)	๔๐ (๑ นก.)	๔๐ (๑ นก.)	๘๐ (๒ นก.)
• ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม • หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม • เศรษฐศาสตร์ • ภูมิศาสตร์	๘๐	๘๐	๘๐	๘๐	๘๐	๘๐	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๒๔๐ (๖ นก.)
สุขศึกษาและพลศึกษา							๘๐	๘๐	๘๐	๘๐
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	๔๐	๔๐	๔๐	๘๐	๘๐	๘๐	๘๐ (๒ นก.)	๘๐ (๒ นก.)	๘๐ (๒ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)
ภาษาต่างประเทศ	๔๐	๔๐	๔๐	๘๐	๘๐	๘๐	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๒๔๐ (๖ นก.)
รวมเวลาเรียน (พื้นฐาน)	๘๔๐	๘๔๐	๘๔๐	๘๔๐	๘๔๐	๘๔๐	๘๘๐ (๒๒ นก.)	๘๘๐ (๒๒ นก.)	๘๘๐ (๒๒ นก.)	๑,๖๔๐ (๔๐ นก.)
• กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๖๐
• รายวิชา/กิจกรรมที่ สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความ พร้อมและจุดเน้น	ปีละไม่เกิน ๔๐ ชั่วโมง						ปีละไม่เกิน ๒๐๐ ชั่วโมง			ไม่น้อยกว่า ๑,๖๐๐ ชั่วโมง
รวมเวลาเรียนทั้งหมด	ไม่เกิน ๑,๐๐๐ ชั่วโมง/ปี						ไม่เกิน ๑,๒๐๐ ชั่วโมง/ปี			รวม ๓ ปี ไม่น้อยกว่า ๓,๖๐๐ ชั่วโมง

การสอนประวัติศาสตร์
ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน

ตอนที่ ๓

หลักคิดและหลักการสำคัญทางประวัติศาสตร์

เรื่องที่ ๑

ประวัติศาสตร์ คืออะไร

คนส่วนใหญ่มักคิดว่าประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาเรื่องราวในอดีต ซึ่งแม้ว่าไม่ผิด แต่ก็ไม่ใช่ความหมายที่ถูกต้องครบถ้วน เพราะไม่ว่าศาสตร์ใดที่ศึกษากันอยู่ในปัจจุบันล้วนแต่เป็นเรื่องราวที่ค้นพบในอดีตแล้วทั้งสิ้น ทั้งวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ฯลฯ ตัวอย่าง เช่น กำเนิดของโลก วิวัฒนาการของพืช และสัตว์ การปะทุของภูเขาไฟ การคำนวณหาพื้นที่และปริมาตรของรูปทรงเรขาคณิต แต่ความรู้ดังกล่าวนี้ไม่ใช่ประวัติศาสตร์

ผู้สอนประวัติศาสตร์ควรเข้าใจว่า อดีตสำหรับประวัติศาสตร์ คือ อดีตของสังคมมนุษย์ ซึ่งย่อมไม่ได้หมายถึงมนุษย์แต่ละคน ที่ต่างย่อมมีอดีตของตนเอง เพราะไม่มีทางที่จะศึกษาอดีตของมนุษย์ทุกคนได้ทั้งหมด ดังนั้น ประวัติศาสตร์จึงหมายถึงการศึกษาอดีตของมนุษย์จำนวนมากที่อยู่รวมกันเป็นสังคม ณ พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งหรือมีส่วนร่วมกันทางใดทางหนึ่ง เช่น เชื้อชาติ การประกอบอาชีพ ความคิดความเชื่อ การประกอบพิธีกรรม อย่างไรก็ตาม การศึกษาอดีตของบุคคลบางคน ถือเป็นประวัติศาสตร์ได้ เนื่องจากคนผู้นั้นได้สร้างผลกระทบต่อสังคม เช่น กรณีศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาหรือเรื่องราวในอดีตของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรีของไทยที่ได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นเป็นครั้งแรก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

ทั้งนี้ ครูผู้สอนประวัติศาสตร์ต้องเข้าใจด้วยว่า วิชาในกลุ่มสังคมศึกษาก็ก้าวเป็นเรื่องราวของสังคมมนุษย์ทั้งสิ้น เพราะว่าด้วย เรื่องของการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น ภูมิศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เศรษฐศาสตร์ ว่าด้วยเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า หน้าที่พลเมือง ว่าด้วยการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและเป็นพลเมืองโลกที่มีประสิทธิภาพ แต่ศาสตร์ในกลุ่มสังคมศึกษาส่วนใหญ่ จะสร้างทฤษฎีหรือหลักการที่ใช้ได้กับสังคมมนุษย์ ได้ตลอดไป ทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต เช่น กฎอุปสงค์-อุปทาน ที่มีอิทธิพลต่อราคาสินค้า ของเศรษฐศาสตร์หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพก่อให้เกิด การสร้างสรรค์วัฒนธรรมของภูมิศาสตร์ แต่สำหรับประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญกับ “ความเปลี่ยนแปลงตามกาลและเทศะ” หรือเวลาและสิ่งแวดล้อม นั้นย่อมหมายถึงว่า ในวันเข้าพรรษาของชาวอุบลราชธานี ย่อมแตกต่างกับชาวกรุงเทพฯ ที่แม้จะนับถือศาสนา พุทธเหมือนกัน เป็นคนไทยและไปประกอบพิธีกรรมที่วัดเหมือนกันก็ตาม เรียกว่าเป็น ความแตกต่างที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม (ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม) ในทำนอง เดียวกัน สังคมไทยสมัยอยุธยาย่อมแตกต่างจากสังคมไทยในปัจจุบัน เพราะเมื่อเวลาผ่าน

ไปสังคมมนุษย์ก็มีพัฒนาการหรือมีการเปลี่ยนแปลงเรียกว่ามิติของเวลา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมมนุษย์ กล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์คือการศึกษาอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลา นั่นคือ ประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์เฉพาะในสังคมมนุษย์ที่แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม (กาลเทศะ) นับเป็นความแตกต่างจากวิชาอื่นๆ ในกลุ่มสังคมศึกษาอย่างชัดเจน

อนึ่งผู้สอนประวัติศาสตร์ควรตระหนักด้วยว่า สังคมมนุษย์กำเนิดขึ้นเมื่อล้านกว่าปีมาแล้ว จึงเป็นไปได้ที่จะศึกษาทุกเรื่องราวในสังคมมนุษย์ในอดีต ซึ่งย่อมไม่มีใครจะสามารถจำลองอดีตของสังคมมนุษย์มาได้อย่างสมบูรณ์ แต่จะต้องเลือกศึกษาเฉพาะเรื่องราวสำคัญๆ หรือเหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อสังคมส่วนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นคนส่วนน้อยในสังคมนั้นหรือสังคมส่วนใหญ่ เช่น ความเป็นมาของชนชาติไทย การตั้งถิ่นฐานของชาวยุโรปในจังหวัดราชบุรี เป็นต้น ด้วยนัยนี้ ประวัติศาสตร์จึงหมายถึงการศึกษาเหตุการณ์สำคัญในสังคมมนุษย์ในอดีตตามมิติของเวลา

ปัญหาที่น่าจะเกิดขึ้น คือ “อดีต” ของประวัติศาสตร์จะเป็นเวลาเท่าไรคำตอบนี้ยังไม่สามารถตอบได้ชัดเจน ซึ่งแตกต่างจาก “โบราณสถาน” หรือโบราณวัตถุที่ต้องมีอายุมากกว่า ๑๐๐ ปี นักประวัติศาสตร์ถือว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้ว ถือว่าเป็น ประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น แม้ว่าจะเพิ่งเกิดขึ้นไม่นานก็ตาม

ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จะใช้ประเด็นสำคัญที่ตนสืบค้นว่าสามารถอธิบายเรื่องราวได้ว่าทำไมหรืออย่างไร อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ได้หรือไม่ อดีตหรือช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้วของประวัติศาสตร์ จึงมีความสัมพันธ์กับการทำความเข้าใจเหตุการณ์สำคัญของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลา

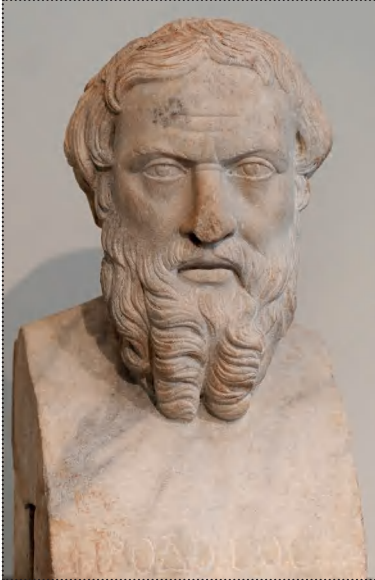
ภาพ ผงงฝ่ามือแดง ประเทศอาเจนติน่า

เมื่อสังคมมนุษย์เกิดขึ้นมาแล้ว การจะทำความเข้าใจอดีตได้ ก็เพราะมีร่องรอย กระทบที่เกี่ยวกับมนุษย์ในอดีต ซึ่งเรียกว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งหมายรวม เอาทุกอย่างที่เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา ทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ชั้นดิน สิ่งที่มีมนุษย์ สร้างขึ้น เช่น สิ่งก่อสร้าง เครื่องมือ เครื่องใช้ สิ่งที่ตั้งใจสร้างขึ้น เช่น บันทึก ศาสนสถาน ภาพวาด รูปภาพ แผนที่และสิ่งที่ไม่ตั้งใจสร้างขึ้น เช่น เปลือกหอยหรือกระดูกสัตว์ ที่หลงเหลือ จากการเป็นอาหารของมนุษย์ เป็นต้น หากเรื่องราวใดที่ไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ยืนยันเราย่อมไม่ถือว่าเป็นเรื่องนั้นเป็นประวัติศาสตร์ สิ่งที่ถูกศึกษาประวัติศาสตร์ต้องการ หลักฐานคือ “ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา” ซึ่งนักประวัติศาสตร์บางคนเรียกว่า “ข้อสนเทศ” หรือ “ข้อเท็จจริง” อันเป็นการย้ำเตือนว่า ข้อมูลที่ได้อาจมีทั้งเท็จและจริงปะปน กันอยู่หรืออาจสอดแทรกทัศนคติ ความคิด ความเชื่อเข้าไปในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จึงถือเป็นความจำเป็นที่จะตรวจสอบ ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลนั้นเสมอ โดยใช้วิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบที่เรียกว่า “วิธีการทางประวัติศาสตร์” เพื่อแยกแยะข้อเท็จจริง จากความคิดเห็น แยกแยะความจริงออกจากข้อเท็จจริง เพื่อจะได้วิเคราะห์ สืบค้น และ ตีความเรื่องราวในอดีตได้อย่างถูกต้อง ด้วยเหตุดังกล่าว ประวัติศาสตร์ จึงหมายถึง การศึกษาเหตุการณ์สำคัญในสังคมมนุษย์ในอดีตตามมิติของเวลาโดยใช้ร่องรอย หลักฐานทางประวัติศาสตร์และวิธีการทางประวัติศาสตร์สืบค้นอย่างเป็นระบบ

เราอาจสรุปได้ว่า ความหมายทางประวัติศาสตร์ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ สังคมมนุษย์ อดีต หรือมิติของเวลา เหตุการณ์สำคัญ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ และวิธีการทางประวัติศาสตร์

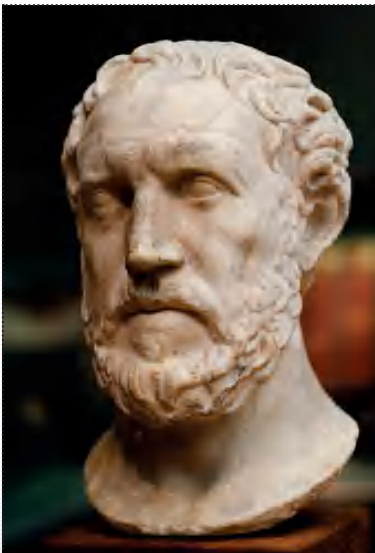
ในขณะนี้ ผู้สอนประวัติศาสตร์ต้องเข้าใจด้วยว่า เรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่นำมา เป็นบทเรียนสำหรับนักเรียนนั้น ไม่ใช่เรื่องราวสำคัญทั้งหมดของสังคมมนุษย์ในอดีต แต่เป็นเรื่องราวที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏเท่านั้น ทั้งสิ่งที่เรารู้ในปัจจุบัน ก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ หากมีการพบข้อสนเทศใหม่ที่เชื่อถือได้ หรือมีการตีความใหม่ จากหลักฐานเดิม ซึ่งมีอยู่เสมอ เช่น เดิมนั้นเราเรียนรู้ว่า พระนามของกษัตริย์ผู้สถาปนา กรุงสุโขทัย คือ พ่อขุนบางกลางท่าว แต่เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบใหม่จึงพบว่าพระนาม ที่ถูกต้อง คือ พ่อขุนบางกลางทาว (เรียกว่า การตีความใหม่จากหลักฐานเดิม) หรือเมือง อุทุมพร ที่เดิมเชื่อกันว่าเป็นเมืองเดิมของพระเจ้าอู่ทองหรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ครองอยู่ก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยา แต่เมื่อพบข้อมูลทางโบราณคดี แสดงชัดเจนว่า เมืองอู่ทองมีอายุก่อนหน้านั้นมากและคงร้างไป เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ก่อนหน้าที่ พระเจ้าอู่ทองจะสถาปนากรุงศรีอยุธยาถึง ๒๐๐ - ๓๐๐ ปี สรุปว่าเรื่องราวในประวัติศาสตร์ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อพบหลักฐานใหม่หรือมีการตีความใหม่ที่น่าเชื่อถือ

อันที่จริงความหมายของประวัติศาสตร์ มีผู้ให้นิยามหลากหลาย ซึ่งจะแตกต่างกันตามบริบทของสังคมในช่วงเวลาต่าง ๆ ผู้สอนประวัติศาสตร์จะพบการให้คำจำกัดความดังกล่าวในหนังสือเรียนประวัติศาสตร์ จากอินเทอร์เน็ต ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ นั้น ผู้สอนจำเป็นต้องรู้เท่าทันผู้ให้ข้อมูลและเลือกใช้คำนิยามที่ถูกต้องชัดเจนจากผู้รู้ทางประวัติศาสตร์ที่แท้จริง เช่น

เฮโรโดตัส (Herodotus)
๔๘๔-๔๒๕ ปีก่อนคริสต์ศักราช

เฮโรโดตัส (Herodotus, ๔๘๔-๔๒๕ ปีก่อนคริสต์ศักราช) นักปรัชญาชาวกรีกโบราณที่ต่อมาได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งประวัติศาสตร์ ได้บัญญัติศัพท์คำว่าประวัติศาสตร์หรือในภาษาอังกฤษว่า History ซึ่งมีรากศัพท์จากคำในภาษากรีกว่า Historiai เมื่อราว ๒๕๐๐ ปีมาแล้วว่าประวัติศาสตร์ หมายถึง การแสวงหา การไต่ถาม การสืบสวนค้นหาความจริง โดยใช้ชื่อนี้ตั้งเป็นชื่อหนังสือที่เขาได้สืบสวนค้นคว้าและรวบรวมเรื่องราวของสงครามเปอร์เซีย (The Persian War : เหตุการณ์ระหว่าง ๔๘๐-๔๗๙ ปีก่อนคริสต์ศักราช) และประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ส่วน ทิซิดิดิส (Thucydides) นักปรัชญาชาวกรีก ผู้เขียนเรื่องสงครามเพโลพอนีสเซียน (Peloponnesian War) ได้เสนอแนะให้สอบสวนข้อมูลให้ถูกต้องเสียก่อนที่จะใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (historical sources) โดยแสดงทัศนะไว้ว่า “ประวัติศาสตร์จำเป็นต้องให้ความถูกต้องและชัดเจนแก่ผู้อ่านว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อให้คนเข้าใจเหตุการณ์ในสมัยปัจจุบันได้ถูกต้อง”

ทิซิดิดิส เป็นนักประวัติศาสตร์ชาวกรีกและเป็นผู้เขียนเรื่องประวัติศาสตร์ของสงครามเพโลพอนีสเซียนซึ่งบรรยายถึงสงครามระหว่างสปาร์ตากับเอเธนส์ ในช่วง ๕๐๐ ถึง ๔๑๑ ปีก่อนคริสต์ศักราช ทิซิดิดิสได้รับการขนานนามว่าเป็นบิดาแห่งประวัติศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.แกมสุข นุ่มนนท์ อดีตผู้สอนประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อธิบายว่า ความหมายของประวัติศาสตร์ไม่มีคำจำกัดความตายตัว โดยทั่วไปประวัติศาสตร์ หมายถึง การไต่สวนเข้าไปให้รู้ถึงความจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ชาติที่เกิดขึ้นในช่วงใดช่วงหนึ่งของอดีต ฉะนั้น ประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์ ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคม และสภาพเหตุการณ์ที่ส่งเสริมหรือขัดขวางวิวัฒนาการของสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า วิชาประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของสังคมมนุษย์ทุกคน

ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ และศาสตราจารย์อาคม พัตถิยะ อดีตผู้สอนประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้อธิบายว่า “ประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาเพื่ออธิบายอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลาหรือประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาเพื่อเข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลา”

ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร เมธีวิจัยอาวุโสของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและอดีตผู้สอนประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้อธิบายความหมายของประวัติศาสตร์ไว้ ๓ ลักษณะ สรุป คือ

(๑) ประวัติศาสตร์ คือ เรื่องราว หรือเหตุการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีตเพื่อรู้จักความเป็นมาตัวเอง หรือเพื่อรู้จักประสบการณ์ในอดีตที่เชื่อมประสานจิตวิญญาณของคนในสังคมเข้าด้วยกัน

(๒) ประวัติศาสตร์ คือ บันทึกเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต ทำให้เกิดวิชาที่เรียกว่า ประวัติศาสตร์นิพนธ์ (Historiography)

(๓) ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ หรือการวิเคราะห์วิจารณ์วิธีการได้มาซึ่งความรู้ทางประวัติศาสตร์

ทั้งนี้ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ประวัติศาสตร์ ในฐานะที่เป็นศาสตร์หรือสาขาวิชาการหนึ่งนั้น หมายถึง การศึกษาเรื่องราวสำคัญ ๆ ที่เชื่อว่าได้เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ในสังคมใดสังคมหนึ่งบนพื้นฐานของการวิพากษ์ วิเคราะห์หลักฐานเอกสารชั้นต้นและหลักฐานร่วมสมัยอื่น ๆ เพื่อเข้าใจปัญหาในสังคมปัจจุบัน จะเห็นว่า นิยามหลังนี้ มุ่งเน้นไปที่คำว่า การศึกษาหรือวิธีการศึกษาอันเป็นลักษณะเฉพาะของประวัติศาสตร์ ในแง่นี้ ประวัติศาสตร์มีคุณค่าในทางการศึกษาเพราะเป็นกระบวนการสร้างภูมิปัญญา (Intellectual process) และวิธีการทางประวัติศาสตร์สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้ศึกษาให้เป็นนักคิด และปัญญาชนของสังคม

ประวัติศาสตร์คืออะไร สำหรับผู้สอนประวัติศาสตร์ คือ พื้นฐานเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับการสร้างความเข้าใจธรรมชาติของวิชา ขอบเขตและหลักคิด (Concept) ทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์ที่มีมากกว่า “รู้จักอดีต” ที่เป็นรากเหง้าของตนเท่านั้น แต่เป็นเรื่องการคิดวิเคราะห์ คติวิพากษ์ คติวิจารณ์ คติวินิจฉัยบนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลจากข้อเท็จจริงที่หลากหลาย เป็นเรื่องราวของการ “เข้าใจอดีต” เพื่อเข้าใจปัจจุบัน เข้าใจสังคมของมนุษยชาติที่มีความแตกต่างตามบริบทของสิ่งแวดล้อมและเวลา ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งของการอยู่ร่วมกัน ด้วยความเข้าใจอันดี ประวัติศาสตร์กับผู้สอนประวัติศาสตร์ จึงหมายถึง การพัฒนาคน สู่ความเป็นคนไทยที่มีคุณภาพ ตระหนักและเห็นคุณค่า ในความเป็นไทย เข้าใจวัฒนธรรมของตนและสังคมอื่นๆ และเพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนมีส่วนร่วมที่จะปกป้องรักษาชาติและความเป็นไทยสืบไป

เรื่องที่ ๒

ประวัติศาสตร์สำคัญไฉน

สังคมปัจจุบันเป็นโลกยุคข้อมูลข่าวสาร ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และโลกของตลาดเสรีที่ผู้คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การใช้ชีวิตแบบทันสมัยที่มีความเป็นสากล ทั้งภาษา การแต่งกาย อาหารการกิน ภาพยนตร์ ดนตรี เป็นยุคที่ผู้คนส่วนใหญ่หลงใหลกับโลกตะวันตก แม้จะมีสไตลเกาท์และญี่ปุ่น ซึ่งล้ำหน้าและทันสมัย ยุคที่ผู้คน (ส่วนหนึ่ง) นิยมคนเก่ง คนฉลาด ทันสมัย ทันเหตุการณ์ รู้เท่าทันเทคโนโลยี ยุคที่เด็กไทยเห็นและหลงใหลความเป็น “ปัจเจกชน” มากกว่า จิตสาธารณะ ความคิดของผู้คนในความเป็นสากลยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อ “ค่านิยมความเป็นไทย” อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วัฒนธรรมไทยนับวันยิ่งจะถูกเมินจากเยาวชน มากยิ่งขึ้น

ทุกวันนี้ “ประวัติศาสตร์” สำหรับเยาวชนไทย จึงอาจเป็นเพียงเรื่องราวในอดีตที่เต็มไปด้วย พ.ศ. สิ่งของเก่าแก่ ผู้คนที่ล้มหายตายไปหมดแล้ว เหตุการณ์ที่ต้องจดจำและจำเรียน เพื่อ “สอบ” ตามเกณฑ์ในระบบการศึกษาเท่านั้น แม้ว่าจะมีผู้เรียนบางคนชอบ และสนุกสนานที่จะฟังเกร็ดประวัติศาสตร์ได้เรียนรู้อดีต มีความภาคภูมิใจในชาติและบรรพบุรุษ แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีคำถามเสมอว่าจะเรียนประวัติศาสตร์ไปทำไม ประวัติศาสตร์มีประโยชน์อย่างไรในโลกยุคโลกาภิวัตน์ จะใช้ประวัติศาสตร์ไปประกอบอาชีพอะไร ที่สำคัญยังมีคำถามที่เป็นความคาดหวังของสังคม “หลักสูตรประวัติศาสตร์ควรเป็นอย่างไร เยาวชนไทยจึงจะรัก และภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย”

ในฐานะผู้สอนประวัติศาสตร์ คำถามนี้ น่าจะทำทหาย “ความเชื่อ และความศรัทธา” ในอาชีพของครูประวัติศาสตร์ ทำทหาย “ความคิดและความสามารถ” ของผู้เป็นครูที่มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนไทยที่เห็นคุณค่าของความเป็นไทย แม้ว่าครูส่วนหนึ่งยังคงกลางแกลงใจว่าประวัติศาสตร์ จะสร้างความเป็นชาติไทยได้หรือไฉน

เราต้องทำความเข้าใจก่อนว่าศาสตร์ทั้งหลายในโลกนี้ สามารถแบ่งได้ ๒ ประเภท ประเภทแรก คือ ศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้โดยตรง เช่น ความรู้จากแพทยศาสตร์ ใช้รักษาผู้ป่วย ใช้วิศวกรรมศาสตร์ และสถาปัตยกรรมศาสตร์ ในการสร้างบ้านเรือน ถนน สะพาน ส่วนอีกประเภทหนึ่งเป็นศาสตร์ที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้โดยตรงหรือเป็นประโยชน์อย่างฉับพลัน แต่เป็นพื้นฐานความรู้ให้กับศาสตร์ประเภทอื่น เช่น แพทย์ศาสตร์ ต้องอาศัยความรู้จากฟิสิกส์ ชีววิทยา กายวิภาค สรีรวิทยา ฯลฯ วิศวกรรมศาสตร์ ก็ต้องใช้ความรู้จากคณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์จัดเป็นศาสตร์ประเภทนี้คือ ไม่สามารถก่อประโยชน์ได้โดยตรง แต่ให้ความรู้ที่จำเป็นและสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับศาสตร์อื่น เช่น สื่อสารมวลชนเกือบทุกแขนงต้องรู้จักลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ของแต่ละสังคมมนุษย์ที่ได้พัฒนาจากอดีตถึงปัจจุบันหรือ รัฐศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ต้องเข้าใจความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ความคิด ความเชื่อและระบบการเมืองการปกครองของประเทศต่างๆ นักกฎหมายจำต้องรู้ที่มา และอดีตของการพิพากษาคดี ความต่างๆ นักวิทยาศาสตร์ ก็ต้องใช้ความรู้พื้นฐานจากการค้นพบวิทยาการในอดีตของมนุษยชาติ ซึ่งความรู้เหล่านี้ เรียนรู้ได้จากประสบการณ์ของมนุษย์ในอดีต หรือ “ประวัติศาสตร์” นั่นเอง

จะเห็นได้ว่า ประวัติศาสตร์ เป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ศาสตร์ต่างๆ โดยทำหน้าที่เชื่อมโยงศาสตร์ทั้งสามสาขา คือ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

คุณค่าและประโยชน์ของประวัติศาสตร์สามารถเยะเยะแแจแแจงอธิบายได้ตามความหมายและธรรมชาติของวิชา ดังนี้

๑. ประวัติศาสตร์ในแง่ของเรื่องราวหรือเหตุการณ์สำคัญของสังคมมนุษย์ในอดีต ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้หลายประการ ที่สำคัญ ได้แก่

๑.๑ ความเข้าใจปัญหาและสิ่งแวดล้อมของสังคมปัจจุบัน ประวัติศาสตร์หรือการสืบสวนอดีตของสังคมมนุษย์ ทำให้เราได้ว่ารู้ ว่า พฤติกรรมและความคิดความเชื่อของผู้คนในสังคมเกิดขึ้นได้อย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีพัฒนาการมาอย่างไร อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นใจปัญหาอย่างมีเหตุมีผล มาตรการในการแก้ปัญหา จึงจะมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เรียกว่า เป็นการศึกษาค้นคว้าอดีตเพื่อเข้าใจปัจจุบันเห็น

แนวทางก้าวสู่นาคต ผู้สอนประวัติศาสตร์ต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนก่อนว่า แต่ละสังคมย่อมมีพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ซึ่งเกิดจากปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เรียกว่า “บริบทของเวลา” สังคมปัจจุบัน ก็คือ ผลพวงจากอดีต นั่นคือ ข้อเท็จจริงที่เราต้องยอมรับว่า สภาพของสังคมไทยในปัจจุบันไม่ว่าดีหรือเลว สังคมสมานฉันท์หรือแตกแยก ล้วนเป็นผลผลิตของประสบการณ์ในอดีตที่เราและบรรพบุรุษของเราได้ก่อไว้ทั้งสิ้น การที่จะเข้าใจปัญหาสังคมไทยให้ชัดเจนได้ ก็ด้วยการศึกษาอดีตว่ามีเรื่องใดเกิดขึ้นบ้าง การเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาเป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น การเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้ง มีผลอย่างไร การเรียนรู้และทำความเข้าใจเรื่องราวหรือเหตุการณ์สำคัญของสังคมมนุษย์ เพื่อเข้าใจปัจจุบันถือเป็นคุณค่าที่สำคัญที่สุดของประวัติศาสตร์

๕๐๐ ปี ก่อน พ.ศ.

พ.ศ. ๕๐๐
พ.ศ. ๑๐๐๐

ค.ศ. 1
ค.ศ. 500

ชั้นยุคกรีกหน้าเฮนเนสส์

ต่อมาเมื่อพวกกรีกที่เฮนเนสส์ (Athens) เริ่มเข้มแข็งขึ้น พวกกรีกที่ไอโอเนียอาศัยจากพวกเฮนเนสส์ ทำให้กรีกชนะเปอร์เซียไอโอเนียก็เป็นอิสระในปี 479 BC (นับอย่างเรา=พ.ศ. ๖๔; นับอย่างฝรั่ง=พ.ศ. ๔) แต่ต้องไป ไอโอเนียต้องขึ้นต่อเฮนเนสส์

แม้ศูนย์กลางทางปัญญาที่ย้ายจากไอโอเนียไปอยู่ที่เฮนเนสส์ ดังที่ตอนนี้ที่เฮนเนสส์ ได้มี **โสเครตีส** (Socrates, 470?-399 BC) **เพลโต** (Plato, 427-347

BC) **อริสโตเติล** (Aristotle, 384-322 BC) ซึ่งถือกันว่าเป็นตรีโยมมหาบุรุษ (the great trio of ancient Greeks) ผู้วางรากฐานทางปรัชญาของวัฒนธรรมตะวันตกและทำให้เฮนเนสส์ได้ชื่อว่าแหล่งกำเนิดของอารยธรรมตะวันตก

ต่อมา **โซบาค** ตกเป็นของเปอร์เซียอีกในปี 387 BC จนกระทั่ง **อเล็กซานเดอร์** มหาราช มาพิชิตจักรวรรดิเปอร์เซียลงในราวปี 334 BC ไอโอเนียจึงมาเป็นของ

กรีกแห่งชาติไอนีส (Macedonian Greeks) แต่แล้วถึงปี 133 BC (นับอย่างเรา=พ.ศ. ๕๑๓) พวกกรีกสิ้นอำนาจ โยนกลายเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของจักรวรรดิโรมัน จนกระทั่งจักรวรรดิคืออาณาจักรของมุสลิมเตอร์กมาเข้าครองเป็นท้ายสุดใน ค.ศ. 1458 (พ.ศ. ๒๐๐๑)

ส่วนในด้านศิลปะวิทยา เมื่อ**อริสโตเติล**สิ้นชีวิตลงในปี 322 BC (นับอย่างเรา=พ.ศ. ๒๒๑) ยุคคลาสสิกของกรีกก็จบลงด้วย

ภาพ กาลานุกรมหรือ Time Line เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

๑.๒ รู้รากเหง้าความเป็นไทย เข้าใจและภูมิใจในชาติตน เหตุการณ์สำคัญในอดีตของสังคมไทย เริ่มตั้งแต่การตั้งถิ่นฐาน การสร้างบ้านเรือน การขยายอาณาเขต เพื่อสร้างความมั่นคงและมั่งคั่ง ซึ่งเป็นผลมาจากวิกรรมและความเสียสละของบรรพบุรุษ ล้วนเป็นความรู้จากประวัติศาสตร์ ซึ่งนอกจากจะสร้างความเข้าใจ และรู้จักความเป็นมาของชาติแล้ว ยังจะทำให้ผู้เรียนรู้รากเหง้าความเป็นไทยว่า กว่าจะถึงวันนี้ได้นั้น บรรพบุรุษของเราในอดีตได้อุตสาหะบากบั่น พยายามสร้างชาติไทยขึ้นมาอย่างไร ต้องต่อสู้

พลีชีพเพื่อปกป้องดินแดนไทยบนแหลมทองที่อุดมสมบูรณ์ไว้ให้เป็นมรดก สืบจนถึงปัจจุบันนี้ ความรู้ประวัติศาสตร์ในแง่นี้ย่อมสร้างความรัก ความเข้าใจและภูมิใจในชาติตนให้กับผู้เรียน ซึ่งศาสตร์อื่นๆ ย่อมไม่สามารถทำบทบาทหน้าที่นี้ได้ดีเท่าประวัติศาสตร์

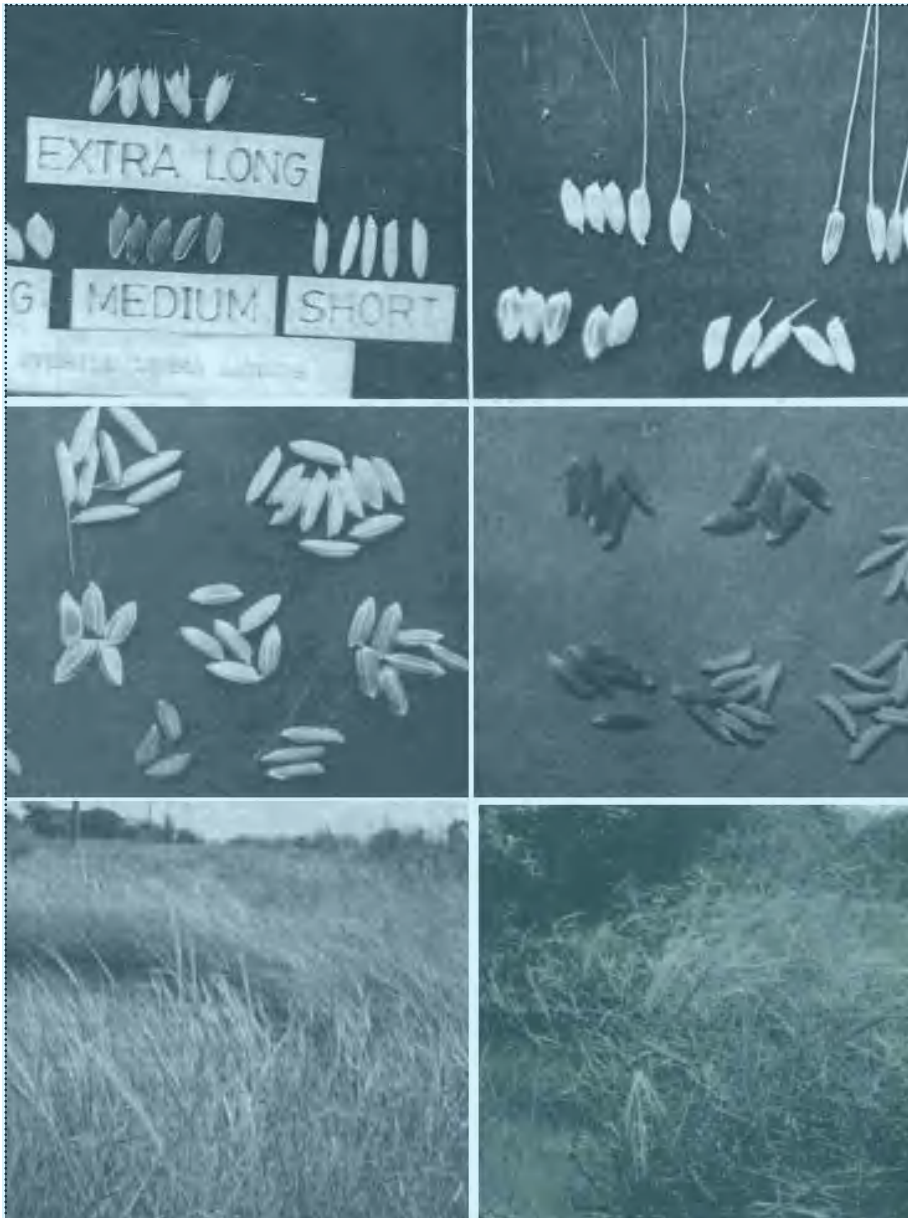

ภาพ อนุสรณ์สถานชาวบ้านบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

๑.๓ บทเรียนในอดีตเห็นข้อบกพร่อง-ความผิดพลาด ความสำเร็จ ความดีงาม ของบรรพบุรุษ ประวัติศาสตร์ไม่ใช่แค่เพียงอดีตของความสำเริง และความดีงาม ซึ่งย่อมสร้างความภูมิใจในบรรพบุรุษไทยเท่านั้น แต่การเรียนรู้ เรื่อง ความล่มสลายของอาณาจักรไทยในอดีต การเสียเอกราช การเสียดินแดน ล้วนเป็นความรู้จำเป็นซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ว่าทำไม และอย่างไร (Why, How) ซึ่งไม่ใช่การสอน เพียงให้รู้ว่าใคร ได้ทำอะไร ที่ไหน และเมื่อไร (Who, What, Where, When) อันเป็นแค่ข้อเท็จจริงเบื้องต้น หรือข้อมูลพื้นฐานเท่านั้น แต่ผู้สอนประวัติศาสตร์จำต้องชี้ถึงมูลเหตุ ปัจจัยของเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจประวัติศาสตร์ในแง่ที่เป็น “บทเรียนในอดีต” ว่า ความโลภ ความเห็นแก่ตัว ความอ่อนแอของผู้นำ ความลุ่มหลงในอำนาจหรือการสะสม ปัญหาจนยากจะแก้ไข ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง หรือขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ ความไม่รู้เท่าถึงการณ์และอื่น ๆ อีก มากมาย รวมทั้ง ปัจจัยทางธรรมชาติล้วน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเหตุการณ์สำคัญในอดีตได้ทั้งสิ้น และศึกษาเหตุการณ์นี้ว่ามีผลโดยตรง และผลกระทบต่อสังคมอย่างไรบ้าง อันเป็นการหาคำตอบว่าทำไม (Why) และอย่างไร (How) การเรียนรู้ในลักษณะนี้ จึงจะทำให้ “อดีต” เป็นบทเรียนสำหรับการมองเห็นปัญหาในปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การเป็นบทเรียนที่มีค่าสำหรับใช้เป็นแนวทาง

ปฏิบัติในอนาคตต่อไป ซึ่งย่อมแน่นอน ประวัติศาสตร์ไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของความเป็นชาติ หรือสังคมโดยรวมจึงจำเป็นต้องรวมพลังกันช่วยกันขับเคลื่อน โดยใช้อุดมคติเป็นบทเรียน ความรู้ในแง่นี้จะเกิดขึ้นหรือไม่ ย่อมท้าทายต่อผู้สอนประวัติศาสตร์ในระดับมืออาชีพ

๑.๔ รู้ความเป็นมาและวัฒนธรรมของประเทศตนและประเทศอื่น ๆ วัฒนธรรมไทยในนัยของประวัติศาสตร์ย่อมรวมถึงวิถีคิด วิถีปฏิบัติซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบต่างๆ คงไม่ได้แสดงที่รูปร่าง หน้าตา การแต่งกาย การนับถือศาสนา อาหาร การกิน ซึ่งแทบจะแยกแยะได้ยากกับความเป็นคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือชาวอาเซียนหรือผู้คนในภูมิภาคอื่นในยุคโลกาภิวัตน์ การเรียนรู้ความเป็นมาของวิถีคิดและวิถีปฏิบัติหรือรากเหง้าของวัฒนธรรมไทยจะทำให้เราสามารถแยกแยะ “ความเป็นคนไทย วัฒนธรรมไทย วิถีไทย” ออกจากสังคมนมนุษย์อื่น ๆ ได้ เช่น ผู้เรียนน่าจะได้เรียนรู้และเข้าใจว่าดินแดนไทยตั้งอยู่ระหว่างอารยธรรมโบราณ ๒ แห่ง คือ อินเดีย และจีน ทำให้ไทยตั้งอยู่ในเส้นทางค้าขาย ซึ่งส่งผลให้ไทยอยู่ในกระแสวัฒนธรรมจากภายนอกที่หลากหลาย ไม่เฉพาะอินเดียและจีนเท่านั้น แต่หมายรวมทุกชาติที่เดินทาง ค้าขายด้วย ผนวกกับการที่ดินแดนไทย มีผู้คนตั้งถิ่นฐานมาช้านาน ซึ่งย่อมมีวิถีการดำเนินชีวิตของตนเอง ปัจจุบันทั้งภายนอกและภายในเหล่านี้ ทำให้วัฒนธรรมไทยมีลักษณะผสมผสาน ซึ่งมาจากการรับวัฒนธรรมจากชาวต่างชาติมาผสมผสานกับความเป็นท้องถิ่น ดังนั้น เราจึงมีทั้งพราหมณ์ พุทธ ผี เทพารักษ์ ผสมผสานในขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ทางด้านศิลปกรรมมีทั้ง อินเดีย จีน เปอร์เซีย ตะวันตก ผสมผสานเป็นรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและ ประติมากรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยเช่นกัน ที่สำคัญผู้สอนประวัติศาสตร์ต้องเชื่อมโยงด้วยว่าสภาพภูมิศาสตร์ เป็นปัจจัยสำคัญ ทำให้เกิดวัฒนธรรม แต่ประวัติศาสตร์สร้างความเข้าใจว่ากาลเทศะทำให้สังคมนมนุษย์มีความแตกต่างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งหมายถึงว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มที่ร้อนชื้นย่อมมีการปลูกข้าว มีความคิด ความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว เหมือนกัน แต่ในความเหมือนนี้ ย่อมมีความแตกต่างเกี่ยวกับวิถีคิด วิถีปฏิบัติ ซึ่งเราจะทำความเข้าใจได้จากการเรียนรู้จากประวัติศาสตร์เท่านั้น

ภาพ พัฒนาการของการปลูกข้าว จาก “ข้าวป่า” การทำข้าวไร่ สู่อุสาหการทำนาข้าวน้ำตม

อนึ่ง ประวัติศาสตร์ไม่ได้ หมายถึง การทำความเข้าใจรากเหง้าความเป็นไทยเท่านั้น แต่หมายถึงความเข้าใจรากเหง้าของมนุษยชาติที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ กันด้วย ดังนั้นการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์อย่างถูกต้อง จะทำให้เข้าใจลักษณะเฉพาะของชนชาติอื่น ประเทศอื่นหรือ ภูมิภาคอื่นด้วย อันเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันได้อย่างแท้จริง

ในแต่ละประเด็นที่ยกมานี้เป็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ที่ได้จากการเรียนรู้เนื้อหาหรือสาระสำคัญของประวัติศาสตร์ ซึ่งหากผู้สอนประวัติศาสตร์ จะเน้นแค่ว่าแต่ละประเด็นศึกษา “มีใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร” เท่านั้น นอกจากจะสร้างความเบื่อหน่ายให้กับผู้เรียนแล้ว ยังจะไม่สามารถสร้างประโยชน์ที่มีคุณค่าต่อผู้เรียนได้ หากแต่เมื่อได้สร้างความเข้าใจว่า “ทำไมถึงเกิด ทำไมถึงเป็น ทำไมถึงเปลี่ยน และเกิดขึ้นได้อย่างไร เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร มีผลต่ออะไรอย่างไรบ้าง จึงจะเป็น “มืออาชีพ” อย่างแท้จริง

๒. ประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็น “บันทึกเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต”
คุณค่าของประวัติศาสตร์ในแง่นี้มาจากแนวคิดว่าการรับรู้เรื่องราวในอดีตไม่จำเป็นต้องมาจากการเรียนจากครูในห้องเรียนเท่านั้น แต่ผู้เรียนหาความรู้ได้จากการอ่านบันทึกของเหตุการณ์หรือศึกษาได้ด้วยตนเองจากเอกสารและหลักฐานอื่น ๆ ในกรณีนี้ผู้สอนต้องทำความเข้าใจก่อนว่า บันทึกของเหตุการณ์ที่นักประวัติศาสตร์บางท่านเรียกว่า “ภาพอดีต” นั้น สร้างขึ้นในบริบทที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่มีอยู่ ค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามเวลาและการครอบงำจาก “มือที่มองไม่เห็น” ที่มีอิทธิพลต่อผู้บันทึกเหตุการณ์ (การเมือง การปกครองหรือเศรษฐกิจหรืออาจรวมถึงความเชื่อความศรัทธาในศาสนา) ดังนั้นในแง่นี้ประวัติศาสตร์จึงเน้นในเรื่องการอ่านอย่างระมัดระวัง ผู้สอนประวัติศาสตร์ จึงควรแนะนำวิธีการค้นหาหนังสือที่ผู้เรียนต้องการอ่านจากห้องสมุด หรือจากอินเทอร์เน็ต ข้อควรระวังคือ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตหรือเว็บไซต์ มิใช่ “ภาพอดีต” แต่เป็นเพียงข้อมูลบางส่วนที่ได้จากการตัดต่อที่ไม่ยืนยันความถูกต้อง สิ่งที่สำคัญคือ ส่วนที่เป็นการอ้างอิงถึง ซึ่งผู้อ่านควรจะได้ติดตามและตรวจสอบ “ภาพอดีต” จากข้อมูลชั้นต้นต่อไป

ภาพ สมุดภาพไตรภูมิพระร่วง

การอ่านที่จำเป็นในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ คือ การอ่านอย่างกว้างขวาง ซึ่งหมายถึง ไม่ใช่อ่านเล่มใดเล่มหนึ่งแล้วเชื่อตามนั้นและจับใจความสำคัญให้ชัดเจน การอ่านเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงจำเป็นต้องใช้ทักษะการสังเกต การเปรียบเทียบ การแยกแยะและจัดระบบข้อมูล การสรุปใจความสำคัญ ความสุขุมรอบคอบในการตรวจสอบข้อมูลที่สำคัญ คือ ความเพียรพยายามและความอดทนอดกลั้นที่จะสืบค้นข้อเท็จจริง อันเป็นพลังสำคัญที่จะทำให้เกิดการอ่านอย่างกว้างขวางได้

สำหรับผู้อ่าน คำถามที่น่าจะเริ่มต้นด้วย “อ่านอะไรจึงจะดี” ผู้สอนจึงควรที่จะแนะนำให้ผู้อ่านรู้จักสิ่งที่ตนกำลังจะอ่านให้ดีเสียก่อน ไม่ใช่ว่ารู้แต่ชื่อเรื่องเท่านั้น ควรจะรู้ด้วยว่า ใครเป็นผู้บันทึก หรือเขียนขึ้น ผู้เขียนมีประสบการณ์ด้านใด รู้หรือมีส่วนร่วมับเหตุการณ์นั้นอย่างไร ทำไมจึงเขียนขึ้น เขียนขึ้นจากประสบการณ์ตนเอง หรือ “เรียบเรียง” หรือปรับปรุง หรือค้นคว้าจากหนังสืออะไรบ้าง ทั้งหมดนี้ไม่ใช่การจะตัดสินใจว่าจะอ่านหรือไม่อ่าน คุ่มค่ากับเวลาที่จะอ่านหรือไม่ เพราะสำหรับผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ การอ่านอย่างกว้างขวาง และหลากหลายจะช่วยให้ “ภาพอดีต” ชัดเจนขึ้น แต่คำแนะนำดังกล่าว จะช่วยในการกลั่นกรองว่าอะไร คือ ข้อเท็จจริงที่ควรได้รับความเชื่อถือมากกว่า

คำถามว่า อ่านอย่างไร จึงจะรู้เรื่องเร็ว เป็นทักษะที่จะต้องฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง จึงถือเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องฝึกทักษะให้ผู้เรียนได้อ่าน สำหรับเด็กประถมศึกษา อาจจะเริ่มอ่านเพียงไม่กี่บรรทัดแล้วตอบคำถามสั้นๆ แบบตรงไปตรงมา (ในกรณีนี้ผู้สอน ต้องฝึกฝนตนเองให้อ่านและเข้าใจประเด็นหลักของเรื่องที่อ่านได้ชัดเจนก่อน) จากนั้น จึงเริ่มฝึกฝนให้ผู้เรียนแยกแยะอะไร คือ ข้อมูลหรือข้อเท็จจริง ที่พบในเรื่อง การอ่าน แล้วผู้อ่านเชื่อหรือไม่เชื่อด้วยเหตุผลใด ก่อนจะฝึกฝนการอ่านเพื่อแยกแยะได้ว่า อะไรคือข้อมูล อะไรคือข้อเท็จจริง อะไรคือความคิดเห็นส่วนตัว หรืออะไรคือความคิด ความเชื่อของผู้เขียนที่สอดแทรกในบันทึกนั้น ก่อนจะก้าวไปถึงการตีความอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ซึ่งน่าจะเหมาะสมกับเด็กในระดับมัธยมศึกษามากกว่า

อย่างไรก็ตาม จุดประสงค์ของการอ่าน คือ การรู้เรื่อง โดยเฉพาะประเด็นหลักของเรื่องว่ามีอะไรบ้าง ที่สำคัญก็คือ การอ่านบันทึกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งมิใช่การอ่านเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ จึงต้องมีการจดช่วยจำ เช่น จดข้อมูลในลักษณะเส้นเวลา time line (เรียงลำดับเหตุการณ์ตามวัน เวลา) หรือสรุปสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ โดยบันทึกที่มาของข้อมูลไว้ด้วย เช่น ชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ เลขหน้า เพื่อที่จะกลับไปค้นหาหรือสืบค้นเรื่องราวนั้นได้อีก

นอกจากนี้ การนำภาพอดีตจากหลายๆ แหล่งที่มาเรียบเรียง แยกแยะแจกแจงขึ้นใหม่ ภายใต้บริบทเวลาในช่วงขณะนั้น ในรูปแบบต่างๆ เช่น ผนวกกับจินตนาการสะท้อนสภาพสังคมเป็นวรรณกรรม ผนวกกับเหตุการณ์จริงที่พบเห็นเป็นบทความหรือหนังสือ ภายใต้ชื่อที่สละสลวยต่างๆ ก็นับว่าเป็นการเพิ่มบันทึกพฤติกรรมของมนุษย์ เข้าไปสู่โลกของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต่อไป

จะเห็นว่าประวัติศาสตร์ในแง่ของการเป็น “บันทึกเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต” จะสร้างประโยชน์โดยตรงในการฝึกทักษะให้กับผู้เรียน ในแง่ของการคิดวิเคราะห์ รู้เท่าทันข้อมูล มีความรู้ความคึกกว้างขวางทันสมัย ทันคน เหตุการณ์ที่สำคัญ คือการพัฒนา ด้านสติปัญญา เพราะพฤติกรรมและความคิดของมนุษย์นั้น “ล้าลึกเหลือกำหนด” เต็ม

ไปด้วยความซับซ้อน ความขัดแย้ง ความรัก ความชัง การพิทักษ์ การปกป้องในการที่จะเข้าใจสังคมมนุษย์จึงต้องอาศัยทั้งสติปัญญาและความสามารถทุกรูปแบบ จึงจะรู้จักอดีตของสังคมมนุษย์ได้อย่างแท้จริง

๓. ประวัติศาสตร์ในฐานะ “วิธีการศึกษาเรื่องราวสำคัญ ๆ ที่เชื่อว่าเกิดขึ้นจริง” ถือว่าเป็นหัวใจของประวัติศาสตร์ในแง่ของการสร้างความรู้ใหม่ ที่ทุกคนสามารถทำได้และมีคุณค่าสำคัญมากต่อมนุษยชาติ เนื่องจากการสร้างสรรค์ความรู้ในเชิงวิชาการทั้งหลายในโลกนี้เจริญสืบเนื่องได้ตลอดมา ก็เพราะการศึกษาในแง่นี้ ผู้สอนประวัติศาสตร์ต้องเข้าใจก่อนว่า การเรียนรู้อดีตของสังคมมนุษย์โดยผู้สอนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ไม่ว่าจะอธิบายหรือจากการให้นักเรียนอ่านตามความสนใจใคร่รู้ของนักเรียนเองเป็นการ “รับความรู้” ที่มีผู้อื่นได้ศึกษาไว้ก่อนแล้ว แต่ความรู้ในโลกนี้ ยังมีอีกมากมายที่ยังไม่มีใครรู้ โดยเฉพาะในเรื่องพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อและค่านิยมของมนุษย์ที่มีอยู่ในทุกพื้นที่ เช่น ประวัติของตัวเราและครอบครัว ความเป็นมาของตระกูล หมู่บ้านและชุมชนที่เราอาศัยอยู่ ศาสนสถาน ตลาด ประเพณี ล้วนเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวเราเองและเป็นเรื่องที่เราทุกคนสามารถสืบค้นหาความรู้เหล่านี้แล้วนำมาเสนอผู้อื่นรู้ได้ เรียกว่าการสร้างความรู้หรือการเติมความรู้ให้แก่มนุษย์

วิธีการศึกษาเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาแล้วในสังคมมนุษย์ มีวิธีการที่ไม่ยากและเป็นสิ่งที่คุณคนสามารถทำได้ในชีวิตประจำวันเป็นปกติอยู่แล้ว เพียงแต่ในประวัติศาสตร์ได้จัดระเบียบเรียงลำดับขั้นตอนเพื่อให้เป็นระบบที่ชัดเจนขึ้น โดยเริ่มต้นที่ความอยากรู้อยากเห็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยที่ไม่สามารถหาคำตอบได้จากคนใดคนหนึ่งหรือหนังสือเล่มหนึ่งได้ เราจึงต้องสืบสวนค้นคว้าหาคำตอบประเด็นที่อยากรู้ดังกล่าวด้วยตนเอง

คำถามที่เกิดขึ้น คือ เราจะหาคำตอบได้จากที่ไหน มีหนังสือเล่มไหนเขียนไว้หรือไม่ มีผู้รู้อยู่ที่ไหน ให้เราสอบถามได้บ้าง มีสถานที่ใดที่เราควรไปเพื่อหาคำตอบนี้ได้หรือไม่ บทบาทของผู้สร้างความรู้ใหม่คือการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน

สิ่งที่เป็นร่องรอยให้เราสืบค้นนี้ เรียกว่า “หลักฐานทางประวัติศาสตร์” ซึ่งหมายถึงสิ่งที่จะบอกร่องรอยในอดีตได้ ไม่ว่าคน สิ่งของ สถานที่จะเป็นหลักฐานที่มนุษย์ตั้งใจสร้าง หรือไม่ตั้งใจสร้างหรือหลักฐานที่มีลายลักษณ์อักษรหรือไม่มีลายลักษณ์อักษร ล้วนเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ทั้งสิ้น สิ่งที่เราได้จากหลักฐานเราเรียก “ข้อมูล” หรือ “ข้อเท็จจริง” ซึ่งหมายถึงข้อมูลที่ได้อาจไม่ใช่ความจริงทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจาก หลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่一定会เกิดขึ้นด้วยเหตุใดก็ตาม มนุษย์จะเป็นผู้เสนอเรื่องราวในหลักฐานเหล่านี้แทน เช่น นักโบราณคดีจะเป็นผู้อธิบาย โครงกระดูก สิ่งของที่ขุดคุ้ย นักธรณีวิทยาอธิบายชั้นดิน ชั้นหินที่พบร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ นักภาษาโบราณเป็นผู้อ่านศิลาจารึกที่ผู้คนโบราณจัดสร้างขึ้น อันที่จริงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ที่ใช้

ในการสืบค้นเรื่องราวในอดีตเป็นสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น ซึ่งอาจไม่ให้ความจริงเสมอไป อาจเพราะความไม่รู้จริง ไม่รู้ครบถ้วน อาจเพราะหลงลืมหรือไม่ให้ความสำคัญกับเรื่อง บางเรื่อง อาจเจตนาปิดบังความจริงบางส่วน อาจต้องการประชาสัมพันธ์ความยิ่งใหญ่ ของตนหรือรัฐตน เป็นต้น ดังนั้นผู้ที่จะแสวงหาความรู้จากอดีต จึงต้องตรวจสอบ ความถูกต้องของข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เสียก่อน เพื่อให้ได้ความจริงในอดีต เราเรียกขั้นตอนนี้ว่า ขั้นตอนตรวจสอบ ประเมินค่าความจริงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หรือ “วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์”

ภาพ สมุดใบลาน

ในขั้นตอนนี้ เราต้องใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างกว้างขวาง ทั้งการอ่าน เอกสาร การสอบถามจากผู้รู้ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและหลักฐานทางโบราณคดีประกอบ ในขั้นนี้ เราจะได้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สืบค้นจนสามารถตอบคำถามประเด็นที่เรา ตั้งไว้ได้

สุดท้าย คือ การเลือกวิธีการนำเสนอเรื่องราวที่ค้นพบได้ให้สาธารณชนได้รับรู้เป็น “ความรู้” ต่อไป การนำเสนอที่นิยมกันมากที่สุดคือการเขียนความเรียงอันเป็นการรายงาน ความรู้ที่ได้สืบค้นมาได้พร้อมอ้างอิงหลักฐานเพื่อให้ผู้อื่นตรวจสอบได้ภายหลัง ถือเป็น การสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตามเราสามารถใช่วิธีอื่น ๆ เช่น การเล่าเรื่อง พร้อมภาพ การจัดนิทรรศการและอื่น ๆ อีกหลายวิธี จะเห็นว่าการสร้างความรู้ทาง ประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่ได้ไม่ยาก นักเรียนในระดับใดก็สามารถทำได้

คุณค่าของประวัติศาสตร์ในแง่ของการเป็น “วิธีการศึกษาเรื่องราวสำคัญ ๆ ที่เชื่อว่า เกิดขึ้นจริง” นี้ เรียกว่า “วิธีการทางประวัติศาสตร์” (Historical method) หรือ วิธีการ

สืบค้นเรื่องราวสำคัญของสังคมมนุษย์ในอดีต อันเป็นกระบวนการสร้างภูมิปัญญา ที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นปัญญาชน ก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

๑. ส่งเสริมจิตใจใฝ่รู้ (Inquiring mind) ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับ ท้องถิ่น ประเทศชาติ และสังคมมนุษยชาติอื่น

๒. มีทักษะในการจัดระบบข้อมูล ตรวจสอบและประเมินค่าข้อมูลเพื่อหาข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์

๓. ปลุกฝังแนวคิดเชิงวิเคราะห์ (Critical Thinking) วิพากษ์ วิจาณ์บนพื้นฐานข้อเท็จจริง ที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์

๔. มีทักษะในการวินิจฉัย แยกแยะข้อเท็จจริงจากข้อสนเทศที่หลากหลายที่สืบค้นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์

๕. มีทักษะในการเขียนความเรียง การเล่าเรื่อง การนำเสนออย่างมีเหตุผล กระชับ ชัดเจน น่าสนใจและน่าเชื่อถือได้

ที่สำคัญ ประวัติศาสตร์ในยุคโลกาภิวัตน์ หรือโลกของข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว และมีอิทธิพลขยายขอบเขตได้อย่างกว้างขวางนี้ ประวัติศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้รู้จักใช้วิจารณญาณในการรับรู้ และประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลต่างๆ ในขั้นตอนที่เรียกว่า “วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์” ด้วยการประเมินจากตัวหลักฐานใคร่ทำขึ้น ทำขึ้นทำไม ของจริงหรือของปลอม จากนั้นจึงประเมินข้อเท็จจริงที่ปรากฏในหลักฐานว่าขัดแย้งกับหลักฐานอื่นๆ หรือไม่ ทำไมจึงเหมือนกัน ทำไมจึงแตกต่าง สิ่งเหล่านี้ ถือเป็นกระบวนการศึกษาข้อมูลที่จำเป็นเพื่อที่จะฝึกฝนผู้เรียนให้ยึดถือเหตุผลเป็นสำคัญ ผ่านการตรวจสอบประเมินและให้นำหนักความน่าเชื่อถือของข้อมูลหลักฐาน รวมทั้งการขจัดอคติส่วนตัวและความเชื่อดั้งเดิมออกไป

อย่างไรก็ตามผู้สอนประวัติศาสตร์ควรเข้าใจด้วยว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ดีจะก่อคุณค่าด้านเจตคติ และค่านิยมที่ดีให้แก่ผู้เรียน ต่อท้องถิ่น และประเทศชาติ ตลอดจนคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ในหลักสูตร คือ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และรักความเป็นไทย ดังนี้

- สร้างความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม
- ตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชาติ
- ยอมรับและเข้าใจความแตกต่างของมนุษยชาติที่เกิดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์

และสังคม

- อยู่ร่วมกับสังคมอื่นได้อย่างสันติสุข และมีจิตสำนึกต่อสังคมโดยรวม
- ใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต

ภาพ รามเกียรติ์ วัฒนธรรมร่วมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คุณค่าของประวัติศาสตร์ในนัยของความหมายดังกล่าวนี้สามารถสรุปได้ว่า
ประวัติศาสตร์เปรียบเทียบเสมือนกระจกที่ส่องให้เห็นสังคมมนุษย์ ณ ช่วงเวลา
หนึ่ง ในพื้นที่หนึ่งที่มีพัฒนาการสืบสานมาจนปัจจุบัน

ทำไมจึงต้องเรียนประวัติศาสตร์ อาจเป็นคำถามที่ผู้สอนประวัติศาสตร์ต้อง
ตอบผู้เรียน ซึ่งน่าจะเป็น ดังนี้

๑. ประวัติศาสตร์ สอนให้รู้จักตนเอง รู้ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นและประเทศ
ชาติของตน เข้าใจพัฒนาการของผู้คนที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยตั้งแต่อดีตและความรุ่งเรือง
ที่วิวัฒนาการสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

๒. ประวัติศาสตร์ สร้างจิตสำนึกในความเป็นชาติ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ
ในบรรพบุรุษที่ก่อตั้งชาติบ้านเมือง ยังความเป็นปึกแผ่นดำรงเอกราชมาจนปัจจุบัน รวมถึง
การสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมที่คงความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งถือเป็น
หน้าที่คนรุ่นหลังจะต้องสืบทอดให้คงอยู่ตลอดไป

๓. ประวัติศาสตร์ ส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นนักคิด มีเหตุมีผลเพราะกระบวนการศึกษาทางประวัติศาสตร์หรือวิธีการทางประวัติศาสตร์มุ่งเสริมสร้างจิตใจให้ใฝ่รู้ (Inquiring mind) ตั้งคำถามและค้นคว้าหาคำตอบ โดยศึกษาจากหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ให้ครบถ้วน วิเคราะห์ กลั่นกรองข้อเท็จจริงและสรุปผลการสืบค้นอย่างมีเหตุผล

๔. ประวัติศาสตร์ เป็นบทเรียนจากอดีตทำให้ผู้คนได้เรียนรู้ความเป็นมาในสังคมในพื้นที่และบริบทของเวลาต่าง ๆ กัน เห็นบทเรียนในอดีตที่มีทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจและช่วยตัดสินใจที่จะดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมและชาติบ้านเมือง นอกจากนี้ บทเรียนในอดีตจะช่วยสร้างความรู้สึกร่วมในชะตากรรมให้กับคนในสังคมเดียวกัน ปลุกฝังความรู้สึกในความเป็นชาติ หวงแหนอิสรภาพและเอกราชของชาติตน

คำตอบในเรื่อง ประโยชน์และคุณค่าประวัติศาสตร์ ดังกล่าวนี้อาจเกิดได้จาก “ครูประวัติศาสตร์มืออาชีพ” ที่มีจิตวิญญาณของการตั้งใจจริงและมานะพยายาม (เพราะปัญหาเรื่องชาติบ้านเมืองถูกละเลยมาเป็นเวลานาน) เช่นเดียวกับนักประวัติศาสตร์ที่มุ่งสร้างความรู้เกี่ยวกับอดีตของสังคมมนุษย์นั่นเอง

เรื่องที่ ๓

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ : ขั้นตอนสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ คืออะไร สำคัญไฉน วิธีการทางประวัติศาสตร์ คืออะไร สำคัญแค่ไหน หลักฐานทางประวัติศาสตร์ คืออะไร สำคัญอย่างไร การอธิบายคำจำกัดความเหล่านี้ ผู้สอนประวัติศาสตร์คงพบเห็นได้ในหนังสือเรียนประวัติศาสตร์ของนักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ แต่การรู้แค่นั้นคงไม่เพียงพอ สำหรับผู้สอนประวัติศาสตร์ อันที่จริงจุดเด่นของประวัติศาสตร์คือข้อเท็จจริง (facts) ของอดีตและสิ่งที่จะให้ความจริงในอดีตได้คือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หลักฐานจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญของประวัติศาสตร์ เพราะเราเรียนรู้เรื่องราวในอดีตได้ ก็เพราะมีร่องรอยการกระทำของผู้คนทิ้งไว้ ร่องรอยการกระทำดังกล่าวนี้เรียกว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ อาจสรุปได้ว่าทุกสิ่ง ทุกอย่างที่มีอยู่ในสังคมมนุษย์ล้วนเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ทั้งสิ้นและสิ่งที่เรากระทำและทิ้งร่องรอยไว้ก็จะกลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในอนาคต

ผู้ที่ให้คำจำกัดความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ครอบคลุม คือ มาร์ค บรอก (Marc Block) นักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสได้อธิบายว่า “หลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ ร่องรอยกระทำ การพูด การเขียน การประดิษฐ์ การอยู่อาศัยของมนุษย์หรือลึกไปกว่าสิ่งที่ปรากฏอยู่ภายนอก นั่นคือ สิ่งที่อยู่ภายในได้แก่ความคิดอ่านโลกทัศน์ความรู้สึก ประเพณี ปฏิบัติของมนุษย์ในอดีตที่อาจจะตกตะกอนซ่อนเร้นอยู่ในความคิดโลกทัศน์ความรู้สึกของคนในปัจจุบันหรือสิ่งที่มนุษย์ได้จับต้องและทิ้งร่องรอยเหลือไว้ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะอยู่ในธรรมชาติและในวัฒนธรรมของมนุษย์นั่นเอง”

ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์

เราอาจแบ่งหลักฐานประวัติศาสตร์ได้หลายลักษณะ เช่น

- หลักฐานที่ผู้กระทำไม่ได้ตั้งใจจะสร้างขึ้นกับหลักฐานที่ผู้กระทำตั้งใจสร้างขึ้น
- หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์กับหลักฐานสมัยประวัติศาสตร์
- หลักฐานโบราณคดี กับหลักฐานที่ไม่ใช่โบราณคดี

ภาพ หลักฐานทางโบราณคดี

นักประวัติศาสตร์แบ่งประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ออกเป็น ๒ ประเภทได้แก่

๑. หลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานปฐมภูมิ (primary sources) หมายถึง หลักฐานที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับเหตุการณ์นั้นหรือเป็นหลักฐานที่เกิดจากผู้ที่มีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ หรือรู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง

๒. หลักฐานชั้นรอง หรือหลักฐานทุติยภูมิ (secondary sources) หมายถึง หลักฐานที่เกิดขึ้นภายหลังการเกิดเหตุการณ์และจากที่ผู้ไม่ได้มีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ แต่ได้สืบค้นจากหลักฐานขั้นต้น หรือรับรู้เรื่องราวมาจากคำบอกเล่าของผู้ที่อยู่ร่วมกับเหตุการณ์อีกทีหนึ่ง

โดยปกติหลักฐานชั้นต้นมักเป็นที่สนใจและให้ความสำคัญ มากกว่าหลักฐานชั้นรองเพราะมีความคิดว่า หลักฐานที่เกิดขึ้นใกล้ชิดเหตุการณ์มากเท่าไร ความถูกต้องย่อมมีมากขึ้นเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามหลักฐานชั้นต้น ก็อาจให้ข้อมูลที่ผิดพลาดได้ เนื่องจาก

(๑) ผู้สร้างหลักฐานไม่มีความเข้าใจอย่างแท้จริงในเหตุการณ์นั้น สิ่งที่ยรายงานนั้นเป็นความจริงโดยบริสุทธิ์ใจ ความคลาดเคลื่อนของข้อมูล จึงเกิดขึ้นได้โดยไม่เจตนา

(๒) ตั้งใจปกปิดหรือบิดเบือนความจริงเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือรักษาสีทิบางอย่างของผู้สร้างหลักฐานหรือกลุ่มคนที่ตนรู้จักหรือความนิยมส่วนตัวทำให้ไม่เห็นข้อบกพร่องหรือข้อเสียของฝ่ายตน รวมทั้งนำความรู้สึกส่วนตัวไปปะปนหรือบิดเบือนรายงานให้คลาดเคลื่อนได้

(๓) อยู่ในบริบทของเวลาที่มีความคิด ความเชื่อและอิทธิพลทางสังคมครอบงำ

(๔) ผู้สร้างหลักฐานไม่ได้รายงานความเจริญทั้งหมดให้ครบถ้วน แต่รายงานบางส่วนหรือรายงานคลาดเคลื่อนจากความจริงเป็นบางส่วนอาจเพื่อความรักชาติ ปกป้องสถาบันหรือมีเจตนาอื่นแอบแฝง

ดังนั้น หลักฐานชั้นรอง แม้จะมีขึ้นภายหลังเหตุการณ์ แต่ถ้าได้สอบสวนข้อเท็จจริงอย่างถ่องแท้แล้ว ก็อาจให้ความจริงที่ถูกต้องกว่าก็ได้ ดังนั้นไม่ว่าหลักฐานชั้นต้นหรือหลักฐานชั้นรองก็ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบหรือประเมินค่าตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ ทั้งสิ้น

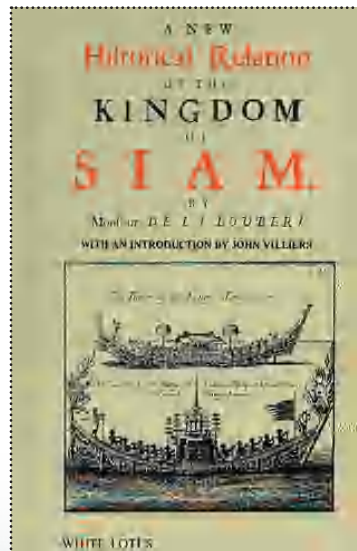
สิ่งที่ครูควรทำความเข้าใจก่อนว่า เมื่อพูดถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เราเน้นที่ “ข้อมูล” ที่บรรจุอยู่ในหลักฐาน ซึ่งโดยทั่วไปเราเรียกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เราต้องการศึกษาว่า “ข้อเท็จจริง” อันเป็นการเตือนใจผู้ศึกษาอดีตว่า ข้อมูลที่ได้อาจมีทั้งข้อเท็จจริงและ ข้อจริง นักประวัติศาสตร์บางท่าน เช่น

นินิ เอียวศรีวงศ์ และ อาคม พัทธยะ ได้ใช้ศัพท์คำว่า “ข้อสนเทศ” หมายถึง ข้อความที่บรรจุอยู่ในหลักฐานและอธิบายว่า “ข้อสนเทศนี้แหละ คือ ตัวหลักฐานทางประวัติศาสตร์” โดยยกตัวอย่างว่า เจดีย์ทรงลังกาในเขตเมืองอโยธยา (เมืองที่ตั้งอยู่ก่อนจะเกิดกรุงศรีอยุธยาในท้องที่เดียวกัน) อาจไม่มีข้อความใดจารึกไว้เลย แต่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพราะรูปทรงของเจดีย์บอกให้เราทราบว่า พุทธศาสนานิกายเถรวาทตามคติลังกา อาจแพร่มาถึงแถบเมืองอโยธยา ก่อนหน้า พ.ศ. ๑๘๕๓ สิ่งที่เจดีย์ทรงลังกาบอกนี้ คือ ข้อสนเทศซึ่งถือเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพราะฉะนั้น เมื่อเราพูดว่า หลักฐานใดน่าเชื่อถือหรือไม่ เราจึงหมายถึง ข้อสนเทศที่ถูกบรรจุไว้ในศิลา กระจกดาษเจดีย์ ผ้า ฝาผนัง หรือความทรงจำของคน ฯลฯ แต่มิได้หมายถึงวัตถุหรือบุคคลที่อ้างข้อสนเทศนั้น ๆ ไว้

ภาพ เปรียบเทียบเจดีย์ที่เมืองโปโลนนารูวะ ประเทศศรีลังกาและพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

ข้อควรคำนึง สำหรับผู้ใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ หลักฐานทุกชิ้นเป็นได้ทั้งหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ จดหมายเหตุ ลา ลู แบร์ ฉบับสมบูรณ์ ซึ่งเขียนโดย ทูตชาวฝรั่งเศสที่เดินทางมากรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในส่วนที่ว่าด้วยวิถีชีวิตไทยที่ได้ประสบพบเห็น ถือเป็นหลักฐานขั้นต้น แต่เรื่องราวที่ย้อนไปถึงความเป็นคนไทยก่อนการสถาปนารุงศรีอยุธยา ต้องถือว่าเป็นเอกสารชั้นรอง

ภาพ จดหมายเหตุ ลา ลู แบร์ ราชอาณาจักรสยาม

จะเห็นว่าหลักฐานชั้นต้นและหลักฐาน ชั้นรองปะปนรวมอยู่ในเอกสารชั้นเดียวกันได้เสมอ แม้หลักฐานที่เขียนขึ้นร่วมสมัยกับเหตุการณ์ที่ได้บันทึกไว้ ก็อาจไม่ใช่หลักฐานชั้นต้น เพราะผู้บันทึกไม่ได้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์โดยตรง แต่ฟังผู้อื่นเล่ามาอีกทีหนึ่งในกรณีที่หลักฐานชั้นเดียวกันเป็นทั้งหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ อธิบายว่า เช่น พระนิพนธ์ของสมเด็จพระปรมหาราชทรงราชานุภาพ เรื่อง ไทยรบพม่า จัดเป็นหลักฐานชั้นรอง เพราะสมเด็จพระปรมหาราชทรงราชานุภาพ มิได้เกี่ยวข้องโดยตรงอย่างใดกับสงครามระหว่างไทยกับพม่าทุกครั้ง แต่ข้อสันเทศเกี่ยวกับความคิดของชนชั้นปกครอง ในครั้งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ที่เกี่ยวกับพม่าถือเป็นหลักฐานชั้นต้น

ในการสืบค้นเรื่องราวในอดีตของสังคมมนุษย์ส่วนใหญ่ ผู้สืบค้นทางประวัติศาสตร์ให้ความสนใจ “เอกสาร” มากกว่าหลักฐานประเภทอื่นๆ ที่จะนำมาใช้ประกอบการสืบค้น และเป็นยอมรับว่า ดินแดนในประเทศไทยก้าวเข้าไปสู่ยุคประวัติศาสตร์ เมื่ออารยธรรมอินเดียได้มีอิทธิพลต่ออาณาจักรที่ตั้งอยู่ในดินแดนไทย ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๒ ทำให้เกิดหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุด คือ “ศิลาจารึก” ซึ่งพบในอาณาจักรโบราณของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจเพราะความเชื่อหรือความคงทนของวัตถุ (นอกจากนี้ยังพบที่ฐานพระพุทธรูปตามปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ) ข้อความที่ปรากฏในศิลาจารึกมีหลายลักษณะ ส่วนใหญ่เป็นความเชื่อทางศาสนา และการประกาศบุญ แต่จารึกบางหลักก็มีเรื่องราวสำคัญอื่นๆ เกี่ยวข้องกับการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เช่น จารึกสุโขทัย หลักที่ ๓๘ เป็นการประกาศกฎหมายของอยุธยาในดินแดนสุโขทัย จารึกศรีสองรัก ที่จังหวัดเลย เป็นประกาศความเป็นพันธมิตร ระหว่างอาณาจักรอยุธยาและล้านช้าง จารึกที่พบในประเทศไทยมีเป็นจำนวนมากและหลายยุคสมัย ทั้งก่อนสุโขทัย สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ซึ่งกรมศิลปากรได้จัดพิมพ์เผยแพร่ ผู้สอนประวัติศาสตร์ ควรที่จะศึกษาและนำเข้าสู่บทเรียนประวัติศาสตร์ในชั้นเรียน

ภาพ จารึกวัดพระธาตุศรีสองรัก จังหวัดเลย เป็นจารึกที่แสดงสัมพันธไมตรีฉันทมิตรประเทศระหว่างกรุงศรีอยุธยากับกรุงศรีสัตนาคนหุต (ล้านช้าง)

ตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทย

ตำนาน เป็นเรื่องราวที่มาจากการจดจำและเล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลานานหลายชั่วคน ก่อนที่จะได้มีการเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษร ตำนานจึงมักรวมนิยายนิทาน คติชาวบ้านและสิ่งที่คิดและเชื่อว่าเป็นข้อเท็จจริงหลายช่วงเวลาเข้าไป อาจกล่าวได้ว่า ตำนานเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่เช่นกัน ตำนานที่สำคัญคือตำนานของเมือง เช่น ตำนานพิงควงศ์ เป็นเรื่องราวของนครเชียงใหม่ ตำนานเมืองทริภุญไชย ของเมืองลำพูน ตำนานทิวไรนครและตำนานสิงหนวัติกุมาร เป็นเรื่องของการตั้งถิ่นฐานของคนไทยในบริเวณลุ่มน้ำกก พงศาวดารนครศรีธรรมราช ในตอนต้นของภาคใต้ รวมทั้ง นิทานเรื่องท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก็นับเป็นตำนานเช่นกัน

ส่วนตำนานเกี่ยวกับปฐุณียวัตถุ และปฐุณียสถานทางพระพุทธศาสนา เช่น ตำนานพระแก้วมรกต ตำนานพระธาตุช่อแฮ ตำนานพระธาตุจอมทอง ตำนานพระธาตุนครศรีธรรมราช ตำนานพระธาตุนครพนม แม่ “พงศาวดารโยนก” ของพระยาประชาภิจักรจักร (แช่ม บุนนาค) ก็จัดเป็นตำนานเช่นกัน เพราะเรียบเรียงจากตำนานพื้นเมืองในภาคเหนือ แม้ว่าตำนานส่วนใหญ่มีเรื่องที่เป็นอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ แต่มีข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แฝงอยู่ การใช้ตำนานเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นเรื่องค่อนข้างยาก ผู้สอนประวัติศาสตร์พึงระมัดระวังอย่างยิ่ง

จดหมายเหตุชาวต่างชาติ เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่ายิ่ง ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๘ ชาวต่างชาติที่เป็นพ่อค้าและนักเดินทางได้สืบค้นสภาพบ้านเมืองในดินแดนที่ตนเดินทางมาถึง เช่น รายงานของนักภูมิศาสตร์ชาวกรีก ชื่อ โทเลมี ทูตชาวจีน พ่อค้าชาวอาหรับและเปอร์เซียและชาวตะวันตกในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ เป็นต้นมา ทั้งโปรตุเกส ฮอลันดา อังกฤษ ฝรั่งเศส โดยเฉพาะรายงานของการค้าของบริษัทชาวตะวันออก จดหมายเหตุเหล่านี้ หลายเล่มได้ถูกแปลเป็นภาษาไทยแล้ว ผู้สอนประวัติศาสตร์ควรสะสมไว้เป็นเครื่องมือสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

พงศาวดาร หมายถึง การบันทึกเรื่องราวในอดีตภายใต้การอุปถัมภ์ของผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นพงศาวดารแบบพุทธศาสนาลังกาวงศ์เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะการเขียน โดยอาศัยประวัติพระพุทธศาสนาเป็นแกนเรื่อง ย้อนไปถึงสมัยก่อนพุทธกาลที่สำคัญ เช่น หนังสือมูลศาสนา(ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑) ชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีพงศาวดารท้องถิ่น และประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พงศาวดารเมืองนครเชียงใหม่ พงศาวดารเมืองพัทลุง พงศาวดารเมืองสงขลา พงศาวดารเขมร เป็นต้น

หนังสือคำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวง
หาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับ
หลวงประเสริฐอักษรนิติ์

พระราชพงศาวดาร เป็นเอกสารทางราชการนับตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นไป เป็นการบันทึกพระราชกรณียกิจ และเหตุการณ์สำคัญ ภายใต้การอุปถัมภ์ของกษัตริย์ พระราชพงศาวดารที่เก่าที่สุดคือพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ซึ่งเขียนขึ้นโดยพระบรมราชโองการของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เนื้อเรื่องเริ่มตั้งแต่การสถาปนาพระพุทธรูปพันธุเชิงที่อยู่อยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๑๘๖๘ และจบลงเมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จยกทัพไปตีเมืองอังวะ และสวรรคต

พระราชพงศาวดารส่วนใหญ่เป็นพระราชพงศาวดารที่ผ่านการชำระในสมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ เช่น พระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับแยแรมเมียด ฟานพลัด พระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เป็นต้น

การพบพระราชพงศาวดารจำนวนมาก ทำให้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังมีบันทึกความทรงจำที่สำคัญ คือ จดหมายเหตุกรมหลวงนรินทรเทวี พระน้องนางเธอในรัชกาลที่ ๑ ที่เล่าเหตุการณ์ตั้งแต่เสียกรุงแก่พม่า พ.ศ. ๒๓๑๐ และเหตุการณ์ในสมัยธนบุรี จนถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๘๑ (สิ้นพระชนม์ พ.ศ. ๒๓๘๐ เข้าใจว่ามีแต่งต่อเติมต่อมา) เอกสารราชการ กฎหมาย วรรณกรรม จดหมายส่วนตัว หนังสือพิมพ์ วารสาร ฯลฯ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษรที่ยกมานี้ เพียงต้องการให้ผู้สอนประวัติศาสตร์ได้ค้นคว้าและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์

การตรวจสอบประเมินค่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์

การสืบค้นเรื่องราวในอดีตด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ เมื่อมีประเด็นศึกษา

ที่สนใจอยากรู้ สิ่งแรก คือ การรวบรวมข้อสนเทศหรือข้อเท็จจริงจากหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม เมื่อพบหลักฐานก็ไม่ได้หมายความว่า ข้อสนเทศในหลักฐานที่พบ คือ ความจริงในอดีต ซึ่งนักประวัติศาสตร์ชอบค่อนข้างและเสียดสีผู้สืบค้นอดีตเมื่อสมัครเล่นว่า มักจะเชื่อตามข้อมูลทุกอย่างที่ขวางหน้า โดยไม่มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อน

กระบวนการในการตรวจสอบประเมินคุณค่าของหลักฐาน ถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของประวัติศาสตร์ จึงได้รับการกล่าวขานว่าเป็น “ศาสตร์ของการรวบรวม แยกแยะ วิเคราะห์ วิพากษ์และการใช้ข้อมูลสนเทศเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงในสังคมมนุษย์” ซึ่งความพิถีพิถันในการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้น มาจากแนวคิดที่ว่า หลักฐานทุกชิ้นไม่แน่ว่าจะบอกความจริงเสมอไป ไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมในเหตุการณ์ เอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรองก็อาจใช้ข้อเท็จจริงที่คลาดเคลื่อนได้เช่นกัน

การตรวจสอบหลักฐานหรือเรียกว่า การวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ มี ๒ ระดับ คือ การตรวจสอบภายนอกหรือการวิพากษ์ภายนอก และการตรวจสอบข้อสนเทศในหลักฐาน เรียกว่า การตรวจสอบภายในหรือการวิพากษ์ภายใน

การวิพากษ์ภายนอก คือ การตรวจสอบหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้รู้จักหลักฐานนั้น ประกอบด้วยการสืบค้นหรือความพยายามตอบคำถามว่า

๑. หลักฐานนั้นใครทำขึ้น
๒. ผู้จัดทำหลักฐานมีบทบาท และฐานะอย่างไรในการสร้างหลักฐานนั้นขึ้น
๓. หลักฐานนั้นสร้างขึ้นด้วยจุดประสงค์อะไร
๔. อายุของหลักฐานนั้น สร้างขึ้นเมื่อไร
๕. สภาพแวดล้อมที่หลักฐานนั้นทำขึ้นเป็นอย่างไร
๖. หลักฐานนั้นอยู่ในรูปเดิมหรือไม่ หรือมีการคัดลอกเพิ่มเติมลอกเลียนขึ้น

การที่ผู้ศึกษาอดีตต้องตรวจสอบหลักฐาน ถือเป็นสิ่งจำเป็นเพราะจะช่วยให้ใช้หลักฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพช่วยในการประเมินประเมินความน่าเชื่อถือในข้อสนเทศที่อยู่ในหลักฐานนั้นๆ และช่วยให้เราตีความหลักฐานได้ชัดเจนขึ้น

การวิพากษ์ภายใน คือ การวิพากษ์ข้อสนเทศ หรือข้อเท็จจริงในตัวหลักฐานว่า มีความน่าเชื่อถือ (ความจริง) หรือน่าสงสัยที่อาจจะเป็นเท็จ ทั้งหลักฐานลายลักษณ์ และหลักฐานที่ไม่ใช่ลายลักษณ์ เช่น หลักฐานทางโบราณคดี ก็อาจให้ข้อสนเทศแก่ผู้สืบค้นอดีตได้

การวิพากษ์ภายใน คือ การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในหลักฐานด้วยการรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อสนเทศในหลักฐานนั้นๆ ว่า หลักฐานนั้นบ่งบอกอะไรบ้าง (ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร

อย่างไรและทำไม) แล้วตรวจสอบกับข้อสนเทศกับหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่เราศึกษาว่าสอดคล้องกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ และทำไมจึงสอดคล้อง ทำไมจึงแตกต่างที่สำคัญ คือ เราไม่ได้สนใจปริมาณของความเหมือนหรือความต่างในข้อสนเทศ และเชื่อตามจำนวนที่มากกว่า แต่ถือเป็นบทบาทสำคัญที่จะสืบค้นว่า ทำไมจึงมีข้อสนเทศที่แตกต่าง ซึ่งเมื่อตอบคำถามได้ย่อมทำให้เราเข้าใจหลักฐานได้อย่างแท้จริง

การตรวจสอบข้อมูลของชั้นตอนนี้ นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จะพิจารณาในหลักฐานแต่ละชั้นอย่างละเอียดแล้วแยกแยะข้อมูลบันทึกเรียงตามลำดับเวลาหรือลำดับเหตุการณ์ตามเวลา (time line) เพื่อสะดวกต่อการตรวจสอบ จากนั้นจะแยกแยะข้อมูลตามประเด็นเนื้อหา เพื่อให้รู้ว่าหลักฐานแต่ละชั้นให้รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องอะไรอย่างไร

ภาพ ใบจุ่มหรือพระราชโองการสมัยพระเจ้า
โพธิสาละราช ปี พ.ศ.๒๐๘๕

ใบจุ่มหรือพระราชโองการสมัยพระเจ้าโพธิสาละราช ฝั่งศักราช ๙๐๔ (จุลศักราช) หรือ พ.ศ.๒๐๘๕ มีข้อความที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าในสมัยนั้นเวียงจันทน์ (ในอดีตเรียกว่าจันทบุรี) ได้กลายเป็นเมืองสำคัญของอาณาจักรล้านช้างแล้ว พระเจ้าโพธิสาละราชเองก็ได้เสด็จลงมาประทับที่เมืองเวียงจันทน์นี้ จนเมืองเวียงจันทน์กลายเป็นศูนย์กลางทางการปกครอง แม้จะยังไม่มีการย้ายเมืองหลวงจากหลวงพระบางมาเวียงจันทน์อย่างเป็นทางการก็ตาม แต่หลังจากนั้นพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (โอรสพระเจ้าโพธิสาละราช) จึงได้ย้ายเมืองหลวงของอาณาจักรล้านช้างมาอยู่ที่เวียงจันทน์ในปี พ.ศ.๒๑๐๓

จากข้อความในใบจุ่มบรรทัดที่ ๑๐-๑๓ ความว่า "มาตรานึ่ง ไพรแลกลอง (กอง) ซ้อยเสโล หากยังล้านเสินอยู่ค่อมท้าวพระยาแสนหมื่น พระสงฆ์เจ้าที่ใดก็ดี ให้จัดท้าวเอามาไว้คองเก้า ผู้ใดหากว่าบไซให้นามมาพิจารณาในจันทบุรี ยิ่งถูกหนี่กินสินท่าน พันเงินไซ้ ๓ คน ๓ ซ้อยไซ้ผู้มิ่ง ล้านนั้นให้ท้าวเอาตงเสี้ยง (ทั้งสิน)"

จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่านครจันทบุรี(เวียงจันทน์) ได้กลายมาเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านช้างแล้ว เพราะการพิจารณาความที่หาที่สิ้นสุดไม่ได้ มักเอาความนั้นมาพิจารณาที่เมืองหลวง

ใบจุ่มนี้ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ถือเป็นใบจุ่มที่มีอายุเก่าแก่มากที่สุดใบบรรดาใบจุ่มที่มีอยู่ในหอสมุดของไทยกว่า ๖๐ ฉบับ

ใบจุ่มดังกล่าวนี้ สยามหรือไทยน่าจะนำมาจากเวียงจันทน์ในคราวที่สยามยกทัพตีกรุงเวียงจันทน์พร้อมนำพระแก้วมรกตและพระบางมายังกรุงธนบุรีในปี พ.ศ. ๒๓๒๒ เอกสารสำคัญของล้านช้างจำนวนมากได้ถูกนำมาด้วย ไม่ว่าจะเป็นใบจุ่ม ใบลาน คัมภีร์ทางพุทธศาสนา พระไตรปิฎก หรือแม้แต่หมากากาพย์แห่งอุษาคเนย์อย่างท้าวฮุ่งท้าวเจืองด้วย

(ข้อมูลจาก Facebook: gyy intrarasopa)

การตีความ เป็นขั้นตอนสำคัญของการวิพากษ์ภายใน ซึ่งเกิดจากการพิจารณาข้อสันเทศว่าบอกข้อเท็จจริงอะไรบ้าง นำข้อเท็จจริงประมวลเพื่ออธิบายเหตุการณ์นั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร ปัจจัยที่ทำให้เกิดเหตุการณ์คืออะไร และเหตุการณ์นั้นส่งผลต่ออะไรบ้าง การตีความจะช่วยให้เกิดความเข้าใจเหตุการณ์นั้นอย่างแท้จริง ข้อเท็จจริงจากหลักฐานประกอบด้วย

๑. ความหมายตามตัวอักษรอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งแน่นอนเราต้องทำความเข้าใจในสำนวนภาษาที่ใช้ในหลักฐานนั้นให้ชัดเจน เพื่อให้เข้าใจความหมายที่ผู้สร้างต้องการบอก

๒. ความหมายที่แท้จริง ซึ่งเป็นความหมายตามเจตนารมณ์ของผู้สร้างหลักฐานที่แฝงอยู่ด้วย ทั้งนี้เพราะมนุษย์ซึ่งเป็นผู้สร้างนั้น ย่อมมีค่านิยม ความคิดความเชื่อทางศาสนา บริบททางการเมือง เศรษฐกิจเป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้สร้าง ซึ่งจะแฝงมากับข้อสันเทศในหลักฐานนั้นด้วย ผู้ที่สืบค้นอดีตที่มีประสบการณ์และได้รับการฝึกฝนทักษะมาดี จะสามารถเข้าใจข้อสันเทศดังกล่าวนี้ได้มากกว่าผู้ที่ไม่ได้ฝึกฝน

อาจสรุปได้ว่า การตีความ คือ ความพยายามอธิบายเรื่องราวโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง หรือข้อสันเทศที่ปรากฏในหลักฐานนั้น ซึ่งจะแตกต่างข้อสันนิษฐานที่อาจเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ศึกษาอดีต

การประเมินคุณค่าของข้อสันเทศ นั้น ย่อมมาจากการวิพากษ์ภายนอก และการวิพากษ์ภายใน อย่างไม่รู้ก็ตามผู้ศึกษาอดีต ย่อมต้องเข้าใจด้วยว่า ความคลาดเคลื่อนของข้อสันเทศเกิดจากมนุษย์เป็นผู้สร้างหลักฐาน ซึ่งอาจเกิดด้วยเจตนา หรือไม่เจตนาก็ได้

แต่อย่างไรก็ตามการวิพากษ์ดังกล่าว จะทำให้เราเข้าใจว่าหลักฐานทุกชิ้นแม้ว่าจะมีความคลาดเคลื่อนจากความจริง ตามลำดับ ดังนี้ คือ ความจริง-อคติ-ความไม่รู้จริง – การบิดเบือน – ความเท็จ แต่ทั้งหมดนี้ก็คือ ประโยชน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์อยู่นั่นเอง ดังนั้น เราควรพิจารณาไตร่ตรอง ทำความเข้าใจวินิจฉัยความหมายที่แท้จริงของหลักฐานนั้น ๆ และใช้อย่างมีเหตุผล

หลักการวิพากษ์ข้อสันเทศเพื่อการประเมินคุณค่าของหลักฐาน

๑. ช่วงเวลาของการสร้างหลักฐาน นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า ยิ่งใกล้เหตุการณ์เพียงใดยิ่งเก็บทัศนะของผู้สร้างหลักฐานไว้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นหลักฐานที่สร้างขึ้นภายหลังเหตุการณ์ไม่นาน หรือใกล้เหตุการณ์มากเพียงใด ยิ่งได้รับความน่าเชื่อถือมากขึ้น ในทำนองตรงกันข้ามหลักฐานที่สร้างขึ้นภายหลังเหตุการณ์เพียงใด อาจให้ข้อสันเทศที่คลาดเคลื่อนได้ ซึ่งอาจเกิดจากความหลงลืมหรือเกิดจากความพยายามที่จะแก้ตัว จึงมีอคติปนอยู่ด้วย

๒. ผู้เขียนหรือผู้สร้าง พิจารณาว่า มีความรู้ ความชำนาญและมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวนั้น โดยตรง ย่อมได้รับความน่าเชื่อถือมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามต้องวิเคราะห์ด้วยว่า ผู้สร้างหลักฐานต้องการที่จะรายงานความจริงหรือไม่ อาจเนื่องจากการพิทักษ์ผลประโยชน์ของฝ่ายตน หรือไม่สามารถที่จะรายงานความจริง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อตนเอง จึงต้องปิดบังหรือบิดเบือน ข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์

๓. จุดมุ่งหมายของการสร้างหลักฐาน ส่วนใหญ่หลักฐานที่มุ่งให้มีผู้ศึกษามากเท่าใด ความน่าเชื่อถือย่อมลดลง ในทางกลับกันถ้ามิได้มุ่งหวังให้ใครศึกษาหรือลดผู้อยากให้อ่านเรื่องนั้น น้อยลงเพียงใด ก็ยังน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามผู้ใช้หลักฐานพึงระมัดระวังข้อสนเทศที่เต็มไปด้วยข้อความที่เป็นวรรณศิลป์ (เพื่อสร้างอารมณ์จับใจ) การคุยโวโอ้อวด การพรรณนาอารมณ์ ซึ่งมีผลต่อการประเมินคุณค่าของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น

กระบวนการตรวจสอบประเมินค่าหลักฐาน

การวิพากษ์ภายนอก

- ใครทำ
- มีฐานะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น อย่างไร
- จุดประสงค์การทำ คืออะไร
- สร้างขึ้นเมื่อไร ในบริบทอย่างไร
- รูปแบบเดิม หรือการคัดลอก

การวิพากษ์ภายใน

ข้อมูล
บอกอะไรบ้าง

แยกแยะข้อเท็จจริง
จากความคิดเห็น
และข้อสันนิษฐาน

ตรวจสอบกับข้อมูล
จากหลักฐานอื่น

การตีความข้อมูล
บนพื้นฐานข้อเท็จจริง

แผนภูมิ กระบวนการตรวจสอบประเมินค่าหลักฐาน

เรื่องที่ ๔

โครงการทางประวัติศาสตร์ : การพัฒนาคนให้เก่งกาจในทุกมิติ

การนำเสนอบทความนี้มีแรงจูงใจมาจากการได้ศึกษาผลงานของนักเรียนและครูโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาจากโครงการวิทยาศาสตร์ดีเด่น “การแตกของฝักค้อยติ่ง” และการย้อนพิจารณาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ กำหนดตัวชี้วัด ส ๔.๑ (๒) ในช่วงชั้นที่ ๔ ว่า “สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ” และสาระการเรียนรู้แกนกลางในสาระนี้ ระบุชัดเจนว่า “ผลการศึกษาหรือโครงการทางประวัติศาสตร์”

ขณะที่สาระวิทยาศาสตร์พัฒนาผู้เรียนทางด้านการจัดการเรียนรู้ “โครงการวิทยาศาสตร์” ประสบความสำเร็จสามารถก้าวเข้าสู่เส้นชัย และรับรางวัล Grand Awards ในงาน Intel International Science and Engineering Fair ปี ๒๐๐๖ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้งการพัฒนาที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องสืบมาถึงปัจจุบัน

แต่โครงการทางประวัติศาสตร์ ยังวนเวียนอยู่กับการศึกษาพัฒนาการของอาณาจักรไทยในช่วงเวลาต่าง ๆ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเน้น “ความเป็นมาในนัยของใครอะไร ที่ไหน เมื่อไร” รวมทั้งเมื่อวิเคราะห์ผลงานการประกวดหน่วยการเรียนรู้ของครูประวัติศาสตร์และศึกษานิเทศก์ที่ดำเนินต่อเนื่องมา ๒ ปีการศึกษา จำนวนกว่า ๓๕๐ หน่วย ซึ่งพบว่า วิธีการจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ยังคงเป็นการอ่านใบความรู้ หนังสืออ่านเพิ่มเติม (ที่ครูจัดทำ) และการทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่ไม่มีเป้าหมายชัดเจน

แม้ว่าโครงการจะเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง ให้งอกงามในทุกมิติตามศักยภาพ และความสนใจ แต่พบว่า ครูประวัติศาสตร์ยังคงแสดงความห่วงใยในข้อมูลเนื้อหามากกว่าทักษะ กระบวนการและการสร้างเจตคติที่ถูกต้อง ต่อความเป็นไทย วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาไทย ส่วนศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบ ประวัติศาสตร์ ก็ยังคงผูกมัดตัวเองกับกรอบแนวคิดทางการศึกษา ทฤษฎี และรูปแบบ ที่ตายตัว ขณะที่บริบทของสังคมในแต่ละพื้นที่ แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมและเวลา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของประวัติศาสตร์ จึงเห็นว่าผู้สอนประวัติศาสตร์น่าจะย้อนกลับมาพิจารณาการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในโครงการประวัติศาสตร์ให้ชัดเจนเสียก่อน

อันที่จริง วิธีการทางประวัติศาสตร์ นั้น หลักสูตรกำหนดให้ฝึกทักษะกระบวนการ สืบค้นเรื่องราวตามขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ขั้น ป.๑ (สอบถามและเล่าเรื่อง) และฝึกฝนต่อเนื่องทุกชั้นปีจนถึงชั้น ม.๓ “ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ในการศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่ตนสนใจ” และ ม.๔-๖ ที่ให้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ สร้างองค์ความรู้ใหม่ในโครงการทางประวัติศาสตร์

อันที่จริง วิธีการทางประวัติศาสตร์นั้น แต่เดิมผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ในระดับ ปริญญาโทขึ้นไป โดยจะใช้ทุกขั้นตอนเป็นกระบวนการหลักในการสืบค้นเรื่องราวในอดีต ที่ตนเองต้องตั้งประเด็นศึกษา “อะไร” ที่ไหน ช่วงเวลาใด” โดยส่วนใหญ่เน้นอยู่ที่ การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษาให้ครอบคลุมครบถ้วน ส่วนหลักฐานอื่น ๆ นั้น มักใช้เป็นสาระประกอบเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร เช่น หลักฐาน ทางศิลปกรรม พิธีกรรม สถานที่จริง การสัมภาษณ์บุคคล เป็นต้น

สำหรับการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในปัจจุบันวิธีการ ทางประวัติศาสตร์ได้เป็น “ทักษะกระบวนการ” หนึ่งในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เช่นเดียวกับทักษะในการคิดวิเคราะห์ การสรุป การตีความและทักษะอื่นๆ ที่หลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกชั้นปีต่อเนื่องจนจบหลักสูตร โดยแต่ละชั้นปี จะได้ฝึกฝนทักษะแต่ละขั้นตอน (ไม่ใช่ทุกขั้นตอน) ดังนี้

- ป.๑ : สอบถามและเล่าเรื่องประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัว
- ป.๒ : ใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- ป.๓ : ระบุมูลฐานและแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชน และลำดับ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น
- ป.๔ : แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น
- ป.๕ : สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย รวบรวม ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ และแยกแยะความแตกต่างระหว่างความจริงกับ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น

- ป.๖ : อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ (อย่างง่าย ๆ) และนำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจเรื่องราวในอดีต
- ม.๑ : นำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ (สุโขทัย)
- ม.๒ : ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความเป็นจริงกับข้อเท็จจริงและเห็นความสำคัญของการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (อยุธยา-รัตนบุรี)
- ม.๓ : ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญ (รัตนโกสินทร์) และในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนสนใจ
- ม.๔-๖: สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ (ผลการศึกษาหรือโครงการทางประวัติศาสตร์)

โครงการทางการศึกษาเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง มีกระบวนการทำงานและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ครูมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษา และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยนำความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มาบูรณาการ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานชิ้น แม้ว่าโครงการมีหลายประเภท แต่โครงการทางประวัติศาสตร์เป็นลักษณะของการ ศึกษาสืบค้น สํารวจ และรวบรวมข้อมูลได้เพียงประเภทเดียวเท่านั้น

โครงการประวัติศาสตร์ คืออะไร และสำคัญไฉน

โครงการ หมายถึง กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะในการศึกษาค้นคว้า และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการอื่นใดที่ใช้ในการศึกษาหาคำตอบในเรื่องนั้น ๆ โดยมีผู้สอนเป็นผู้กระตุ้น แนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนในกระบวนการทำงานทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกหัวข้อเรื่องที่จะทำการศึกษา ค้นคว้า วางแผนการดำเนินงาน กำหนดขั้นตอนการทำงาน สํารวจรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล และออกแบบนำเสนอผลงาน โดยทั่วไป การทำโครงการสามารถทำได้ทุกระดับ การศึกษาทุกกลุ่มประสบการณ์ ทุกรายวิชา ซึ่งอาจทำเป็นบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้ เริ่มตั้งแต่โครงการเล็กๆ ที่เป็นเรื่องใกล้ตัว จนถึงโครงการใหญ่ ๆ ที่ซับซ้อนมากขึ้น ต้องใช้ความรู้ความสามารถหลายด้าน รวมทั้งมีผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ ซึ่งต้องใช้ความรู้ วิธีการ และทักษะกระบวนการหลายๆ อย่างประกอบกัน จึงจะได้ผลการศึกษาจากโครงการ ซึ่งนับเป็นความรู้ใหม่ของผู้ศึกษา

เนื่องจาก ประวัติศาสตร์ หมายถึง การศึกษาเหตุการณ์สำคัญในอดีตของสังคมมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและสิ่งแวดล้อมโดยการสอบสวนร่องรอยหลักฐานที่หลงเหลืออยู่อย่างเป็นระบบที่เรียกว่า วิธีการทางประวัติศาสตร์

โครงการทางประวัติศาสตร์ จึงหมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้สืบค้นเรื่องราวในอดีตในสังคมมนุษย์ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ช่วงเวลาใดช่วงหนึ่ง (มิติของเวลา) ตามความสนใจและตามศักยภาพตน โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์

๑. ตั้งประเด็นศึกษา
๒. รวบรวมข้อมูลจากหลักฐาน
๓. วิเคราะห์ตรวจสอบหลักฐาน
๔. การตีความหลักฐาน
๕. การประมวลสังเคราะห์ข้อมูล
๖. การนำเสนอผลการศึกษา

องค์ประกอบของโครงการทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย ขอบเขตของสังคม มนุษย์ในพื้นที่ศึกษา ช่วงเวลาที่กำหนดชัดเจน ข้อมูลจากหลักฐานประเภทต่าง ๆ ที่มากพอ ในการวิเคราะห์ตีความและกระบวนการสืบค้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อเท็จจริง ผลงานของการสืบค้นนี้ เราเรียกว่า องค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์

โดยทั่วไปการทำโครงการไม่ว่าจะเป็นรายวิชาใดก็ตามจะเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการทำรายงานหลายประการ เริ่มต้นคือ ประเด็นศึกษาที่ต้องการสืบค้น ต้องมาจากความสนใจของผู้เรียน (ไม่ใช่ของครู) ผู้เรียน ต้องคิดและเลือกประเด็นศึกษา (ซึ่งจะพัฒนาเป็นหัวเรื่องของโครงการ) ด้วยตนเองว่าอยาก จะศึกษาเรื่องอะไร ทำไม่ถึงอยากศึกษา (มีความสำคัญอย่างไรต่อสังคม)

นอกจากนี้ การสืบค้นเรื่องราวอะไรก็ตามควรเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวผู้เรียน มีความอยากรู้อยากเห็นรากเหง้าของเรื่องราวที่ใกล้ตัว เช่น นักเรียนเตรียมอุดมศึกษาสนใจ ผักตบชวย เพราะในบริเวณโรงเรียนมีต้นตบชวยขึ้นอยู่กระจัดกระจาย นักเรียนในโรงเรียน มัธยมแห่งหนึ่งของอำเภอศรีราชาสนใจการทอผ้าของกลุ่มแม่บ้านที่ครอบครัวของพวกเขาเป็นสมาชิก

สิ่งหนึ่งที่ควรตระหนัก คือ “ความเหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียน” เพราะโครงการทางประวัติศาสตร์ไม่ใช่ “วิทยานิพนธ์ประวัติศาสตร์” ของนักศึกษาปริญญาโทที่จะต้องใช้ความสามารถในการใช้ภาษาโบราณหรือภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ในการศึกษาเอกสารชั้นต้น ดังนั้น ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา จึงไม่ควรเลือกที่จะสืบค้น เรื่องราวที่ใกล้ตัว เช่น สังคมไทยในสมัยอยุธยา การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย เพราะสิ่งที่จะสืบค้นได้จะเพียงรวบรวมข้อมูลที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนเท่านั้น ไม่น่าจะเป็นความรู้ใหม่

ที่น่าสนใจอะไร (ยกเว้นกรณี que ผู้เรียนมีคุณสมบัติพิเศษ เช่น ครอบครัวเป็นเชื้อสายที่สืบทอดจากโปรตุเกส สามารถอ่านภาษาโปรตุเกสได้ สามารถที่จะสืบค้นเรื่องราวของครอบครัวตนเองที่ใกล้ตัวออกไปได้) อย่างไรก็ตาม โครงการทางประวัติศาสตร์ควรเริ่มจากสิ่งที่ใกล้ตัว จากเรื่อง que ผู้เรียนสงสัยอยากรู้ เพราะจะทำให้เกิดแรงจูงใจให้อยากทำต่อไป

ประการที่สอง การทำโครงการต้องใช้เวลา และต้องทุ่มเทความเพียรพยายาม ความอดทน ออกกำลังกาย ซึ่งอาจต้องมีค่าใช้จ่าย จึงเป็นไปได้ que ผู้เรียนจะสืบค้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งภายในเวลาสั้น ๆ ส่วนใหญ่มักใช้เวลาประมาณ ๑ ภาคเรียน (ซึ่งจะแตกต่างจากรายงานที่จะเป็นการรวบรวมข้อมูลที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว) ในกรณีดังกล่าวนี้ ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในด้านการกระตุ้น กระตุ้นให้กำลังใจและกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สาม จำนวนกลุ่มคนที่ร่วมมือกันทำโครงการต้องไม่มากเกินไป และต้องมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขและร่วมมือร่วมใจทำโครงการจนสำเร็จเรียกว่า สามารถ “หลอมได้เป็นหนึ่งเดียว” ก็ได้

โดยทั่วไป การสืบค้นเรื่องราวต่างๆ ที่ใกล้ตัวที่ผู้ศึกษาสนใจใคร่รู้ อาจเริ่มด้วยการอยากรู้เรื่องของตนเองและครอบครัว เรื่อง เช่น ประเด็นศึกษาเรื่อง ประวัติความเป็นมาของครอบครัวข้าพเจ้า อาชีพ ครัวเรือนของข้าพเจ้า เป็นต้น สำหรับประเด็นสืบค้นดังกล่าว ข้อมูลและหลักฐานก็จะได้อยู่ใกล้ตัวเด็ก เช่น รูปภาพ ข้อมูลจากการซักถามพ่อ แม่ ญาติสนิท เครื่องมือ เครื่องใช้ เป็นต้น

เรื่องราวในชุมชนหรือท้องถิ่นก็เป็นสิ่งที่สืบค้นด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ได้ เช่น ประเด็นศึกษาเรื่อง ขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่นในชุมชน ความเป็นมาของชื่อถนน ชื่อสถานที่สำคัญ ข้อมูลและหลักฐานก็จะเป็นสิ่งที่ใกล้ตัว เช่น ลักษณะภูมิประเทศ การสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ หรือ ผู้รู้ในชุมชนอ่านจากบันทึก จดหมาย รวมทั้ง แหล่งความรู้ในชุมชนหรือในท้องถิ่น

ข้อสำคัญ คือ โครงการทางประวัติศาสตร์ มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ในอดีตในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามมิติของเวลา ผู้ศึกษาต้องสืบค้นให้ชัดเจนได้ว่าประเด็นที่ศึกษานั้น (โดยพยายามหาคำตอบในคำถามที่ว่า) มีใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร เป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงหรือวิวัฒนาการไปอย่างไร ทำไมจึงเกิดการเปลี่ยนแปลง และมีผลอย่างไรบ้าง

โครงการทางประวัติศาสตร์เป็นกิจกรรมที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ จึงเป็นการฝึกฝนทักษะที่จำเป็นการดำรงชีวิต เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การใช้คำถาม การอ่าน การสังเกต การสำรวจพื้นที่จริง ได้ฝึกฝนคุณธรรมในการดำเนินชีวิต เช่น ความอดทน มารยาท และมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ นอกจากนี้ยังฝึกฝนความเป็นกลาง ความไม่มีอคติต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความคิด

ความเชื่อที่แตกต่างกัน กล่าวโดยสรุป คือ โครงงานทางประวัติศาสตร์ คือ การนำหลักการ และทฤษฎีที่เรียนรู้จาก “วิธีการทางประวัติศาสตร์ไปปฏิบัติจริง”

ขั้นตอนการทำโครงงานประวัติศาสตร์

การทำโครงงานเป็นกิจกรรมต่อเนื่องและมีกิจกรรมการดำเนินงาน “นอกห้องเรียน” ซึ่งต้องมีการเตรียมตัว เตรียมเครื่องมือ และเตรียมความพร้อมอื่น ๆ ต้องปรับปรุงเครื่องมือ แบบสำรวจ แผนปฏิบัติการ ฯลฯ ที่สำคัญต้องร่วมมือร่วมใจแก้ไขปัญหาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสุดท้าย

ขั้นเตรียมการสำหรับครู คือ การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้ “สามารถคิด และเลือกประเด็นศึกษาได้ด้วยตนเอง” เช่น การจัดให้มีการศึกษานอกสถานที่ จัดให้ชมภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ท้องถิ่น สังคมไทย ให้เข้าชมนิทรรศการ หรือจัดให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ มาบรรยายเรื่องที่น่าสนใจ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่นตน หรือสังคมไทย เพราะประเด็นศึกษาควรเริ่มจากความสงสัย อยากรู้ก็ตาม สิ่งที่สำคัญ คือ ผู้สอนควรระบุให้ชัดเจนด้วยว่า การทำโครงงานเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทุกคนจะต้องดำเนินการ เพื่อให้ผ่าน “ตัวชี้วัด” และเกณฑ์การประเมินผล คำชี้แจงดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความตระหนักในความสำคัญของการทำโครงงานดังกล่าว

สรุปลำดับขั้นตอนการทำโครงงานได้ ดังนี้

บทบาทของครู	บทบาทของนักเรียน
ขั้นเตรียมการ ๑.๑ สร้างแรงจูงใจหรือกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ๑.๒ แนะนำวิธีการทำโครงงาน ๑.๓ เสนอแนะแหล่งศึกษาค้นคว้า	ขั้นเตรียมการ ๑.๑ คิด และเลือกประเด็นศึกษา ๑.๒ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
ขั้นวางแผนงาน ๒.๑ แนะนำการวางแผนโครงงานและการวางแผนงาน ๒.๒ ให้คำปรึกษาดูความเป็นไปได้ของเค้าโครงของโครงงาน	ขั้นวางแผนงาน ๒.๑ กำหนดขอบข่ายหรือเค้าโครงเรื่องที่จะศึกษา ๒.๒ จัดทำเค้าโครงงานนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา
ขั้นดำเนินงาน ๓.๑ ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน ๓.๒ ให้คำแนะนำ คำปรึกษา เสนอแนะอย่างใกล้ชิด ๓.๓ ตรวจสอบความก้าวหน้าของการดำเนินงาน	ขั้นดำเนินงาน ๓.๑ ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์สืบค้นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา ๓.๒ สร้างเครื่องมือพร้อมการปรับปรุง ๓.๓ รวบรวมข้อมูลและบันทึกให้ครบถ้วน ๓.๔ ประมวลผลความรู้ที่ค้นพบ

สามารถตอบคำถามที่เกิดจากความสงสัยในประเด็นที่สืบค้นได้ว่า
ใคร ทำอะไร ที่ไหนเมื่อไร มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ทำไม และมีผลต่อสิ่งใดบ้าง

บทบาทของครู	บทบาทของนักเรียน
ขั้นสรุปการดำเนินการ ๔.๑ ตรวจสอบการเขียนรายงานให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ	ขั้นสรุปการดำเนินการ ๔.๑ เขียนรายงาน ๔.๒ ออกแบบการนำเสนอโครงการ
ขั้นประเมินผลงาน ๕.๑ คั่นหาจุดเด่น จุดด้อย ๕.๒ ตรวจสอบปัญหาการทำงานที่ผ่านมาและสรุปผลการดำเนินงาน	ขั้นประเมินผลงาน นำเสนอผลงานได้หลายรูปแบบตามที่เหมาะสม เช่น การเล่าเรื่อง การสร้างสถานการณ์จำลอง การสาธิต การจัดนิทรรศการ

ผู้ประเมินผลงาน คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำโครงการ ประกอบด้วย ผู้เรียนทุกคน ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นเตรียมการสำหรับนักเรียนไม่ถนัดนักที่จะเกิดความคิดที่จะสนใจได้ประเด็นสืบค้นเรื่องราวในอดีต คำถามที่ตีอาจช่วยให้นักเรียนคิดประเด็นศึกษาได้ อาจเริ่มด้วยการบอกเล่าเรื่องราวของตนเองกับเพื่อนๆ “ชอบอะไร ถนัดอะไร สนใจอะไร เคยมีประสบการณ์ด้านใดบ้าง” การสำรวจความสนใจของตนเอง อาจนำไปสู่ประเด็นศึกษา “จะศึกษาเรื่องอะไร ทำไมจึงศึกษาเรื่องนี้” หรือการอ่านจากหนังสือ เรียนรู้จากนอกสถานที่ จะนำไปสู่ประเด็นสงสัยที่จะนำไปสู่ชื่อโครงการที่เฉพาะเจาะจงและชัดเจนที่เหมาะสมกับความสามารถและระดับความรู้ของผู้เรียน หัวเรื่องของโครงการมักจะมีมาจากปัญหา คำถาม หรือความอยากรู้อยากเห็นในประเด็นเรื่องต่างๆ

ขั้นตอนของการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ ขั้นตอนรวบรวมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาว่ามีใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไรแล้วบ้าง เป็นการตรวจสอบว่าประเด็นที่เราสนใจสืบค้นมีงานที่ใครเคยทำมาก่อนหรือไม่ ส่วนใหญ่แล้วขั้นตอนนี้ คือ การตรวจสอบจากอินเทอร์เน็ต สอบถามจากบุคคลที่เชื่อถือได้ ศึกษาจากตำราและเอกสารทางวิชาการ และการปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้เรียนจะต้องใช้ทักษะกระบวนการตรวจสอบประเมินค่าข้อมูลหลักฐานตั้งแต่ขั้นตอนนี้ เนื่องจากข้อมูลและหลักฐานไม่ใช่จะให้ “ความจริง” ที่ถูกต้อง และเชื่อถือได้ทั้งหมด ครูจึงต้องทบทวนวิธีการทำโครงการและขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ให้แก่วิธีเรียนก่อนเริ่มทำโครงการ

ในขั้นตอนของการเขียนเค้าโครงของโครงการ จัดเป็นขั้นตอนของการวางแผนการทำงานล่วงหน้า โดยตรวจสอบความคิดให้ชัดเจน จะทำอะไร ทำไมต้องทำ ต้องการให้เกิดอะไร จะทำได้อย่างไร ต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง (วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ ระยะเวลา) ต้องทำอะไรกับใครบ้าง และจะทำเมื่อไร อย่างไร

การเขียนเค้าโครงของโครงการ เป็นการแสดงแนวคิด แผนงาน และขั้นตอนการทำโครงการซึ่งควรประกอบด้วย

- (๑) ชื่อโครงการ (สั้น กระชับ ชัดเจน สื่อความหมายได้ตรง)
- (๒) ชื่อผู้ทำ / ชั้น / ปีการศึกษา
- (๓) ชื่อที่ปรึกษาโครงการ
- (๔) หลักการและเหตุผลของโครงการ เพื่ออธิบายความสำคัญของโครงการนี้
- (๕) จุดมุ่งหมาย / วัตถุประสงค์ เพื่อระบุขอบเขตของงานให้ชัดเจน
- (๖) วิธีการดำเนินงาน เพื่อระบุว่ารวบรวมข้อมูลอย่างไร อะไรบ้าง และวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้มีอะไรบ้าง
- (๗) แผนปฏิบัติการ กำหนดระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นว่า จะดำเนินการอะไรบ้าง ทุกขั้นตอนจนถึงเสร็จสิ้นการดำเนินงาน
- (๘) ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- (๙) เอกสารอ้างอิง

อนึ่ง การสืบค้นอดีตของสังคมมนุษย์มักจะไม่ตั้งสมมติฐานของการศึกษาค้นคว้าไว้ล่วงหน้า เนื่องจากจะเป็นการจำกัดแนวคิดเพราะได้ตั้งการครอบทิศทางคำตอบไว้ก่อน การหาข้อมูลก็ไม่น่ากว้างขวาง ดังนั้น ควรให้เป็นไปตามข้อเท็จจริงที่สืบค้นได้

ในขั้นตอนการดำเนินงานผู้เรียนต้องพยายามดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่แหล่งสืบค้น การติดต่อประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง และต้องปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ ที่สำคัญต้องบันทึกข้อมูลและวิธีการดำเนินงานไว้ อย่างละเอียด ให้เป็นระเบียบและครบถ้วนว่าทำอะไรบ้าง เมื่อไรกับใคร เวลาใด ได้ผลอย่างไร มีปัญหา และข้อคิดเห็นอย่างไร นำผลที่ได้มาแลกเปลี่ยนความคิดกับสมาชิกในกลุ่ม มีการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อก่อให้เกิดข้อคิดหรือประเด็นคำถามข้อสงสัยให้สืบค้นต่อไป เมื่อสามารถตอบคำถาม (ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สืบค้น) ทั้ง ๓ ประเด็น ได้แสดงว่าการสืบค้นได้มาถึงขั้นตอนการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเขียนโครงการประเด็น ๓ ข้อนี้ ได้แก่

- (๑) รู้ข้อเท็จจริงเบื้องต้น (ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร)
- (๒) ตอบได้ว่า ทำไมจึงเกิดเรื่องราวนั้นขึ้น ทำไมจึงเกิดการเปลี่ยนแปลง
- (๓) แสดงผลหรือผลกระทบของเหตุการณ์ที่มีต่อสังคมได้ว่าเป็นอย่างไร

การเขียนโครงการ เป็นการสื่อความหมายถึง วิชิต วิธิการดำเนินงานและผลที่ได้รับ การเขียนโครงการควรใช้ภาษาที่กระชับ เข้าใจง่ายชัดเจนและครอบคลุมประเด็นสำคัญๆ ของโครงการเริ่มด้วย (๑) บทนำ (เล่าถึงที่มาความสำคัญและจุดหมายของการศึกษา) (๒) เอกสารที่เกี่ยวข้อง (๓) อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการ (๔) ผลการศึกษา (๕) อภิปรายผล (สรุปผลการสืบค้น และข้อคิดเห็น / ข้อเสนอแนะ)

การเขียนโครงการทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ควรสั้นง่ายและตรงไปตรงมา เริ่มด้วยประเด็นศึกษา (ตอบคำถามว่าจะทำอะไรบ้าง เพื่ออะไร ออกแบบวิธีการศึกษาอย่างไร) การเขียนวัตถุประสงค์ (ตอบคำถามว่าจะทำอะไร มีประโยชน์อย่างไร) การเขียนหลักการที่มา (สะท้อนความคิดว่ามีภูมิหลังอย่างไร มีการอ้างอิงผลการศึกษาที่ผ่านมาอย่างไร) วิธีการศึกษา (เป็นการสำรวจให้ชัดเจนว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเพื่ออะไรอันเป็นหัวใจสำคัญที่จะระบุได้ว่าโครงการจะสำเร็จหรือไม่ วิธีการที่จะได้ข้อมูลมาเชื่อถือได้แค่ไหน ความเป็นไปได้ของการสืบค้นเรื่องดังกล่าว)

คุณค่าของโครงการ

๑. โครงการเป็นกระบวนการสร้างคนให้องงามในทุกมิติ ช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น มีความคิดที่เป็นระบบ มีแบบแผน เป็นขั้นตอน และเป็นระเบียบ โดยครูเป็นผู้ช่วยจัดระบบความคิด กระตุ้นให้นักเรียนมีเหตุผล และสนุกในการที่จะสืบค้นเรื่องราวในสังคม

๒. โครงการเป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้และวัฒนธรรมการเรียนรู้ เดิมจากครูเป็นผู้บอกความรู้ ผู้เรียนรับและจำเป็น ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาด้วยตนเอง

๓. โครงการเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนตามความถนัดของแต่ละบุคคลอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนี้

๓.๑ ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงนอกเหนือจากหลักสูตร

๓.๒ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพผ่านการทำงานอย่างเป็นระบบ

๓.๓ ได้ฝึกฝนคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

๓.๔ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ เข้าใจสังคมไทยเพิ่มขึ้น

มีความผูกพันถึงชุมชน ท้องถิ่น เกิดความรักและภูมิใจในท้องถิ่น และประเทศชาติ

๓.๕ มีทักษะชีวิตรู้เท่าทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์

๔. โครงการเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกทฤษฎี หลักการ แนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับสภาพจริงในสังคมไทย ซึ่งส่งผลต่อทักษะการดำเนินชีวิตของผู้เรียนต่อไปในอนาคต

ทรงพระเจริญ

ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
www.obec.go.th

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง ครูผู้สอนต่างเพียรพยายามจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดจิตสำนึกความรักชาติ เข้าใจพัฒนาการของบ้านเมือง และมีวิธีการสืบค้นเรื่องราวในอดีตอย่างเป็นระบบ

เนื่องในวโรกาสมหามงคลทรงเจริญพระชนมพรรษา 80 พรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ 12 สิงหาคม 2555 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอเชิญชวนครูผู้สอนประวัติศาสตร์ทุกท่านร่วมเฉลิมพระเกียรติ ด้วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยใช้กิจกรรมต่างๆ อันเป็นคุณงามความดีต่างเครื่องราชลัทธิกระเนื่องในวาระอันเป็นมิ่งมงคลนี้ ดังตัวอย่างการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของคุณครูจากที่ต่างๆ ดังนี้

โรงเรียนบ้านโคกหม้อ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร เขต ๒

โรงเรียนบ้านโคกหม้อได้จัดทำแผนประเมินผลโดยใช้วิธีปฏิบัติจริง โดยนำผู้เรียนไปปฏิบัติจริงตามสถานที่จริง เช่น วัด โรงเรียน พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนได้สัมผัสกับบรรยากาศจริง และเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการเรียนรู้อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนอัสสัมชัญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร เขต ๒

โรงเรียนอัสสัมชัญได้จัดทำแผนการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และสื่ออื่นๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการเรียนรู้อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาการเรียน (Socratic Seminar)

โรงเรียนอัสสัมชัญได้จัดทำแผนการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และสื่ออื่นๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการเรียนรู้อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิทรรศการ

โรงเรียนอัสสัมชัญได้จัดทำแผนการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และสื่ออื่นๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการเรียนรู้อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษานอกสถานที่

โรงเรียนอัสสัมชัญได้จัดทำแผนการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และสื่ออื่นๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการเรียนรู้อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

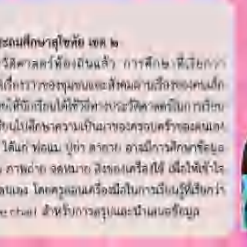
การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

โรงเรียนอัสสัมชัญได้จัดทำแผนการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และสื่ออื่นๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการเรียนรู้อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสืบค้นเครือข่าย

โรงเรียนอัสสัมชัญได้จัดทำแผนการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และสื่ออื่นๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการเรียนรู้อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

โรงเรียนอัสสัมชัญได้จัดทำแผนการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และสื่ออื่นๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการเรียนรู้อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสอนประวัติศาสตร์
ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน

ตอนที่ ๘

ประวัติศาสตร์ไทยหลากหลายวิธีสอน

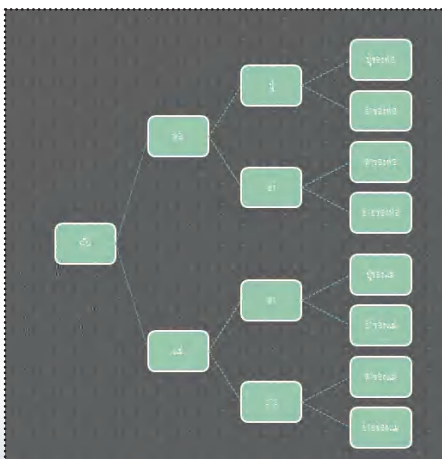

แปดเสาแหกรก ย้อนรอยอดีต

โรงเรียนบ้านปากคะยาง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต ๒

วิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ดูเหมือนจะเป็นเรื่องยากสำหรับเด็กๆ แต่สำหรับโรงเรียนบ้านปากคะยาง อำเภอศรีสัชนาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต ๒ ทำให้เด็กได้เรียนรู้วิถีทางประวัติศาสตร์อย่างสนุกสนาน อีกทั้งยังเป็นการฝึกทักษะการตั้งคำถาม การรวบรวมข้อมูล การสังเคราะห์ตีความ ตลอดจนการนำเสนอ ด้วยการสืบค้นเรื่องราวในอดีตที่ใกล้ตัว คือ การสืบค้นเครื่องญาติ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เสาแหกรกครอบครัว”

คุณครูได้ศึกษาเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ พบว่า ตัวชี้วัดสาระประวัติศาสตร์สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ได้ระบุว่า “เรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวัน เวลาที่เกิดขึ้น” และ “บอกประวัติความเป็นมาของตนเอง และครอบครัวโดยสอบถามผู้เกี่ยวข้อง” ซึ่งคุณครูได้เห็นว่าเป็นการเริ่มต้นเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างง่ายใกล้ตัว นักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับ

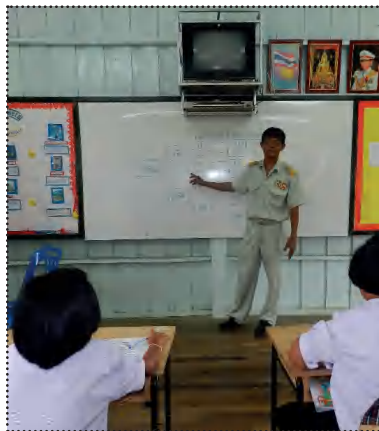
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่ส่งผลสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้เรื่องเกี่ยวกับตัวเอง และครอบครัวก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะสืบเสาะค้นหาคำตอบ

ครูสนทนาเรื่องเครือญาติของนักเรียน โดยอธิบายว่าคำ “เครือญาติ” ว่าถ้าให้ชัดเจน ก็ให้นึกถึงเครือของกล้วย กล้วยหลายผลรวมกันเข้าเป็นหวี กล้วยหลายหวีรวมกันเป็นเครือ คนไทยสังเกตเห็นระบบความสัมพันธ์กันแบบนี้ จึงนำมาใช้เรียกกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด เป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นญาติ เป็นพี่ เป็นน้อง อย่างนี้ว่า “เครือญาติ”

ครูตั้งคำถามไปเรื่อยๆ ว่า เราเป็นลูกใคร คำตอบคือ “พ่อกับแม่” แล้วถามต่อว่า “พ่อ” เป็นลูกของใคร คำตอบก็จะเป็น “ปู่กับย่า” แล้วปู่กับย่าเป็นลูกของใคร ครูอาจวาดเป็นภาพการ์ตูน ที่แสดงความเกี่ยวเนื่องเป็นเครือญาติกันไป ซึ่งในความเป็นจริง เราจะไม่เห็นความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงในลักษณะสายเส้นอย่างนี้ แต่สายเส้นการ์ตูนบนกระดานนี้ ทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ว่าใครเป็นลูกของใคร ใครเป็นพ่อหรือแม่ของใคร ทั้งหมดนี้ เราจะเรียกได้ว่าเป็น “เครือญาติ” กัน

เครือญาตินี้ บางทีก็อยู่รวมกันในบ้านหลังเดียวกัน บางทีก็แยกอยู่ในบ้านหลายหลัง นักเรียนบางคนอาจมีลูกป้าน้าอาและบุคคลอื่น ๆ รวมอยู่ในบ้านหลังเดียวกันด้วย เราอาจเรียกผู้คนที่รวมอยู่ในบ้านหลังเดียวกันนี้ว่า “ครอบครัว” ก็ได้

เครือญาติตามที่นักเรียนเห็นบนกระดาน มีเส้นเชื่อมโยงกันอย่างนี้ คนไทยเราเห็นว่าเหมือนกับเครื่องทาบของอย่างหนึ่งที่เรียกว่า “สาแทรก” ด้วยเหตุที่มีด้วยกัน ๘ สาย เหมือนเส้นเครือญาติปู่ ย่า ตา ยาย เลยเรียกว่า “แปดสาแทรก” หรือจะเรียกว่า “สายสาแทรก” ก็ได้

ครูชวนนักเรียนสนทนาว่า ตั้งแต่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด คำว่า “แปดสาแทรก” หมายถึงญาติข้างพ่อ ๔ คน (ปู่ ย่า ตา ยาย ของพ่อ) ญาติข้างแม่ ๔ คน (ปู่ ย่า ตา ยาย ของแม่) รวมเป็น ๘ คน ซึ่งทำอย่างไรจึงจะรู้ว่าเขาเหล่านั้นเป็นใครบ้าง ชื่ออะไร

ครูสนทนากับนักเรียนว่าถ้าอยากรู้ว่าเครือญาติของเรามีใครบ้าง จะไปถามใครได้บ้าง นักเรียนส่วนมากก็จะตอบว่าจะไปถามคนในครอบครัว ญาติผู้ใหญ่ ครูเสนอแนะว่าให้ลองชวนญาติพูดคุยเกี่ยวกับภาพถ่ายเก่าที่ติดที่ฝาบ้าน หรือในอัลบั้มภาพ หากจะพอหาได้ ลองเสาะหาข้อมูลว่ายังมีใครอีกบ้าง คนใดยังมีชีวิตอยู่ ใครเสียชีวิตไปแล้วบ้าง นอกจากนี้ นักเรียนสามารถถามถึงรายละเอียดอื่น ๆ ของบุคคลนั้น แต่ไม่จำเป็นต้องบันทึกข้อมูลมา เพราะครูเพียงให้นักเรียนได้ลองสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับตนเองและครอบครัว ได้เรียนรู้กระบวนการสืบสอบมากกว่าตัวคำตอบอย่างเดียว

หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้ทั้งชื่อและนามสกุลของญาติที่ผู้ให้สัมภาษณ์เขียนมาให้ภาพเก่าที่พอหาได้ นำมาจัดวางลงในกระดาษชาร์ตที่ครูออกแบบให้เป็นแผนภูมิเครือญาติ นอกจากเด็กๆ จะได้รู้จักชื่อ นามสกุล ของญาติแต่ละคนแล้ว ยังได้รู้ถึงคุณความดี อาชีพ หลายคนดีใจที่ญาติมีผลงานเป็นที่ยอมรับ และภูมิใจที่จะนำเสนอ

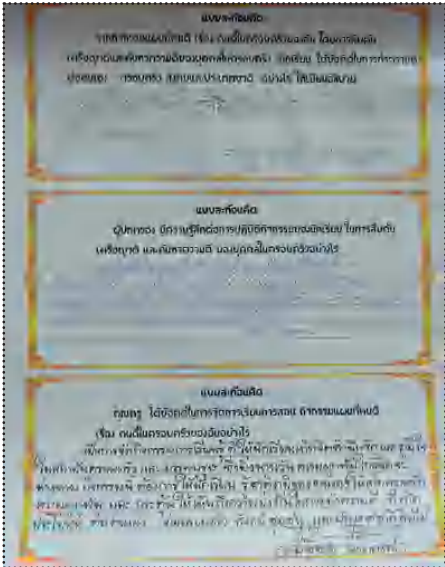

เมื่อนักเรียนได้ทำแผนภูมิเครือญาติหรือสายสาแหรกของตนเองแล้ว ก็เป็นช่วงเวลาที่น่านักเรียนอาจประหม่าหรือตื่นเต้นที่ได้มาเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังว่าตนเองเป็นใคร บุคคลในครอบครัวของตนเองมีใครบ้าง

กิจกรรมที่น่าสนใจคือ เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติตน ในฐานะที่เป็นลูกหลานที่ดี ได้อย่างไร ซึ่งเป็นกรปลูกฝังพื้นฐานการสะท้อนคิด ที่จะทำความดีเพื่อเป็นพลเมืองดีของชาติในโอกาสต่อไป

หลังจากที่นักเรียนแต่ละคนได้นำเสนอข้อมูลแล้ว ครูให้นักเรียนได้เขียนแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นที่ได้จากการศึกษาข้อมูลครั้งนี้ โดยนักเรียนมีทางเลือกในการเขียนหลายวิธี บางคนสามารถเขียนได้เอง บางคนอาจมาเล่าให้ครูฟังแล้วครูเขียนให้ดูในแผ่นกระดาษ จากนั้นนักเรียนก็นำไปลอกตามลงในแบบสะท้อนคิดของตนเอง จากนั้นครูมอบให้นักเรียนนำแบบสะท้อนคิดนี้เป็นการบ้าน ไปให้ผู้ปกครองเขียนกลับมาเป็นกิจกรรมหรือการบ้านง่าย ๆ ที่ทำให้คนในครอบครัวและนักเรียนได้มีกิจกรรมทำร่วมกันในช่วงเวลาว่างหลังเลิกเรียนและเวลาว่างจากการทำงานต่าง ๆ แล้ว

เมื่อนักเรียนนำแบบสะท้อนคิดกลับมา คุณครูก็จะเขียนแสดงความคิดเห็นของคุณครูลงไปด้วย นักเรียนจะเก็บแผนภูมิ และแบบสะท้อนคิดไว้ในแฟ้ม เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลในช่วงกลางภาคเรียนต่อไป

สาแหรกครอบครัวเป็นงานที่นักเรียนควรทำทุกคน เนื่องจากช่วยให้นักเรียนได้รู้จักรากเหง้าของตน การสร้างสัมพันธ์ภาพในวงศ์ญาติ เป็นการลำดับขั้นจากต้นตระกูลเป็นหลัก โดยการสืบค้นตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ ทำให้ทราบถึงความคิดของคนในตระกูลและนักเรียนสะท้อนคิดถึงสิ่งที่สำคัญคือ ความภาคภูมิใจในความคิดของบรรพบุรุษและความสัมพันธ์ของวงศ์ตระกูล ที่จะเป็นแรงบันดาลใจให้สืบสานความคิดต่อตนเอง ครอบครัวและชาติบ้านเมืองอย่างไม่รู้จัก

ลพบุรีเมืองเก่า เล่าผ่านการสืบค้นด้วยตนเอง

โรงเรียนวัดโคกหม้อ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต ๑

ผู้เขียน : นางสิริกร กระสาทอง

เช้าวันหนึ่ง นักเรียนผ่านมาที่วงเวียนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เห็นมีผู้คนมากมาย มาทำพิธีวางพวงมาลาที่พระบรมราชานุสาวรีย์

เมื่อมาถึงโรงเรียน ในชั่วโมงประวัติศาสตร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ คนหนึ่งได้ตั้งคำถามกับครูว่า

“ครูเพชรค่ะ เมื่อเข้านี้หนูเห็นที่วงเวียนสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีคนมากมาย มาวางพวงมาลากัน เขาทำเพื่ออะไรคะ”

ครูตอบว่า “วันนี้เป็นวันสำคัญวันหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๓๑ เป็นวันสวรรคตขององค์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นการระลึกถึงพระองค์ท่านที่สร้างความเจริญให้แก่เมืองลพบุรี”

นักเรียนหลายคนสงสัยต่อเนื่องและตั้งคำถามมากมาย เช่น

“ท่านเป็นพระมหากษัตริย์ของกรุงศรีอยุธยา ทำไมมาสวรรคตที่ลพบุรีคะ”

“ใครเป็นผู้สร้างพระนารายณ์ราชนิเวศน์ สร้างขึ้นเมื่อไร และทำไมจึงสร้าง”

“สิ่งก่อสร้างในพระนารายณ์ราชนิเวศน์มีอะไรบ้าง และใช้ประโยชน์ได้อย่างไร”

“ทำไมจึงตั้งชื่อว่าพระนารายณ์ราชนิเวศน์”

“สมเด็จพระนารายณ์มหาราชสร้างความเจริญให้ลพบุรีอย่างไรบ้าง”

นักเรียนหลาย ๆ คนอยากรู้คำตอบทั้งหมด แต่ครูแนะนำว่า “ถ้าต้องการเรียนรู้เรื่องต่างๆ อย่างละเอียด เราควรเลือกศึกษาจากประเด็นคำถามที่เราสนใจมากที่สุด มีความเป็นไปได้ที่จะหาคำตอบได้ไม่ยากนัก”

นักเรียนกลุ่ม “เด็กอยากรู้” เสนอว่า “กลุ่มหนอยากรู้เกี่ยวกับ “สิ่งก่อสร้างในพระนารายณ์ราชนิเวศน์มีอะไรบ้างและใช้ประโยชน์ได้อย่างไร”

ครูเห็นความสนใจใฝ่รู้ของนักเรียนดังกล่าว จึงได้ศึกษาสาระสำคัญจากเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

มาตรฐานที่ ส ๔.๑ ตัวชี้วัดที่ ๑ “สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย” เน้นการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง เน้นให้นักเรียนภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ให้รู้จักสถานที่สำคัญและความสำคัญของสถานที่นั้น ๆ

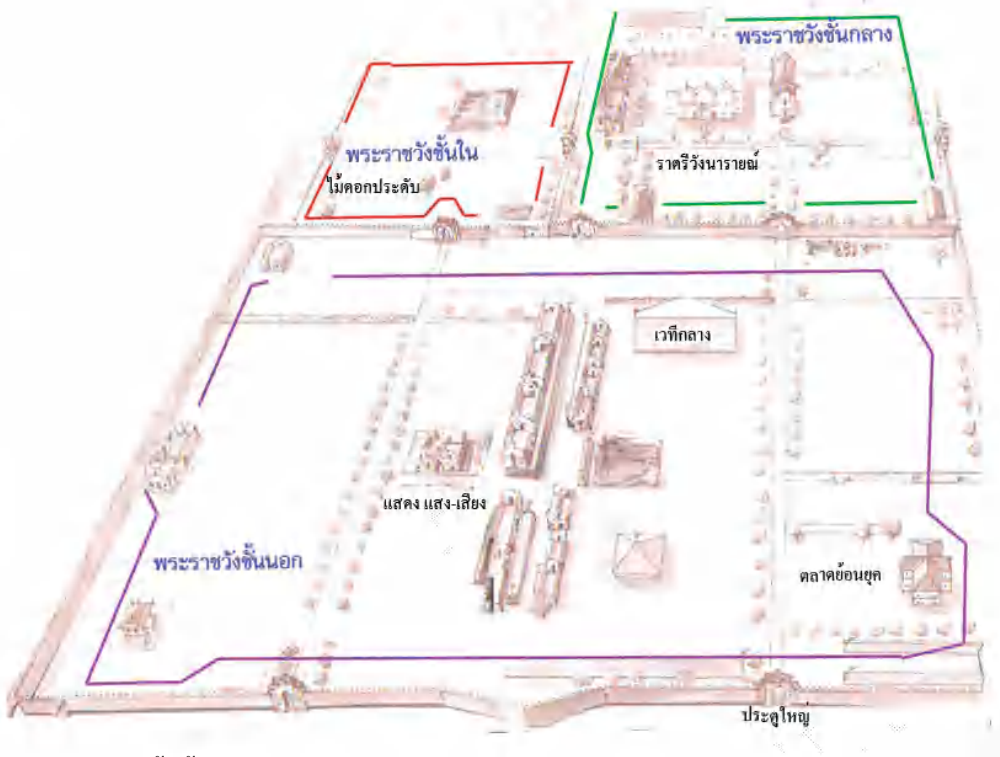
มาตรฐานที่ ส ๔.๑ ตัวชี้วัดที่ ๒ “รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล” เป็นการให้นักเรียนได้ฝึกการตั้งคำถามทางประวัติศาสตร์ และนำคำถามนั้น ๆ ไปสืบค้นหาคำตอบด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ ส ๔.๓ ตัวชี้วัดที่ ๓ “อธิบายความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น” เป็นการฝึกให้นักเรียนได้รู้จักและใช้ข้อมูลที่สืบค้นมาได้ เป็นการฝึกฝนวิธีการทางประวัติศาสตร์ ชั้นที่ ๓ อย่างง่าย ๆ ซึ่งเป็นขั้นต้นของการวิเคราะห์ ตรวจสอบ และประเมินค่าข้อมูล กล่าวคือให้นักเรียนได้ตระหนัก เรียนรู้ และเตือนตนเองว่าทุกสิ่งที่ได้ อ่าน ได้ฟัง จากผู้ใดใครผู้หนึ่ง จากการอ่านหนังสือหรือจากการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ตนั้น เรียกว่าเป็น “ข้อเท็จจริง” กล่าวคือมีทั้งข้อเท็จ ข้อจริง และความคิดเห็น ข้อสันนิษฐาน คำโกหก คำหลอกลวง อาจด้วยเจตนาหรือไม่เจตนาปะปนรวมกันอยู่ ซึ่งในข้อเท็จจริงนั้น ย่อมมี “ความจริง” รวมอยู่ด้วย

นอกจากนี้คุณครูยังต้องพิจารณาลักษณะที่นักเรียนได้เรียนรู้ในวิชาประวัติศาสตร์ มาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ด้วย กล่าวคือ นักเรียนต้องได้เรียนเรื่อง “การแยกแยะหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น” โดยแยกเป็นหลักฐานขั้นต้น หลักฐานชั้นรอง ตัวอย่างหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่นของตนเองและเกณฑ์การจำแนกหลักฐานที่พบในท้องถิ่น เป็นหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานชั้นรองอย่างง่าย ๆ คุณครูได้สอบถามคุณครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ว่าในปีที่ผ่านมาได้สอนนักเรียนอย่างไรบ้าง ก็ได้คำตอบว่า นักเรียนได้เรียนการแยกแยะหลักฐานจากจารึกประจำวัด และเอกสารตำนานต่างๆ ที่ชาวบ้านเคยเขียนไว้จากความทรงจำเกี่ยวกับการสร้างบ้านเรือนของชุมชนที่ตั้งโรงเรียน ซึ่งครูได้ลองตรวจสอบประสบการณ์หรือความรู้เดิมของนักเรียน

โดยนำภาพหลักฐานในท้องถิ่น มีภาพวัดและเอกสารหลายชิ้นให้นักเรียนลงจำแนกว่า ภาพใดเป็นเอกสารชั้นต้น และภาพใดเป็นเอกสารชั้นรอง ก็พบว่านักเรียนจำนวนหนึ่ง จดจำได้ แยกแยะเป็น แต่บางคนก็ลืมไปแล้ว ครูจึงคิดว่าในระหว่างการจัดกิจกรรม กระบวนการสืบค้นด้วยตนเองนี้คงต้องจัดกิจกรรมเสริมเพื่อทบทวนนักเรียนไปด้วย

ครูมีกระบวนการที่จะให้นักเรียนได้ฝึกการสืบค้นด้วยตนเอง โดยนำแผนผังของ พระนารายณ์ราชนิเวศน์มาติดที่หน้าชั้น ในแผนผังจะประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างในรัชกาล สมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยมีการแบ่งออกเป็นพระราชฐานชั้นนอก พระราชฐานชั้น กลาง และพระราชฐานชั้นใน แล้วให้นักเรียนแต่ละคนเลือกสถานที่เลือกคนละที่ เพื่อไป สืบค้นข้อมูล

ทั้งนี้ให้เป็นงานรายบุคคล โดยให้นักเรียนไปสืบค้นประวัติความเป็นมาของ สถานที่สำคัญในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ จากอดีตมาสู่ปัจจุบัน คุณค่าของสถานที่นั้น ๆ ลักษณะการใช้ประโยชน์โดยให้บันทึกลงในกระดาษ ๑ หน้า และนัดหมายให้นำมารวมกันในสัปดาห์ต่อไป

ชั่วโมงวิชาประวัติศาสตร์ในสัปดาห์ต่อมา ครูให้นักเรียนนำผลงานที่ไปสืบค้นมา ประกอบด้วยภาพวาด ภาพถ่าย ข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม หรือสืบค้นจากแหล่งต่าง ๆ

นำมาจัดแสดงในห้องเรียน โดยให้จัดเลียนแบบดนตรีการศิลป์ หรือ Gallery Method โดยคนที่เลือกจัดแสดงข้อมูลของสถานที่ที่เหมือนกันให้จัดรวมไว้ด้วยกัน จากนั้นจึงแจกกระดาษให้นักเรียนไปเดินศึกษาข้อมูล แล้วสรุปการเรียนรู้ตามประเด็นที่ครูมอบหมายให้ ดังนี้

ชื่อเรื่องที่สืบค้น .....

วิธีการหาข้อมูล

๑. สอบถามจาก .....

๒. อ่านจาก .....

๓. วิธีการอื่น ๆ (ระบุ) .....

แหล่งข้อมูลและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

๑. ....

๒. ....

คุณค่าของสิ่งที่นักเรียนไปสืบค้น

๑. ....

๒. ....

สิ่งที่นักเรียนได้รับจากการสืบค้นด้วยตนเอง

.....

.....

ในช่วงนี้เป็นช่วงเวลาที่นักเรียนได้นำเสนอประเด็นที่ตนเองไปสืบค้นมา โดยการจัดแสดงผลงาน นักเรียนผู้ที่เป็นเจ้าของผลงานอาจอธิบายหรือให้ข้อมูลเพิ่มเติม มีการซักถามและให้ข้อเสนอแนะได้อย่างอิสระ

ประเด็นสำคัญของการเรียนรู้ในช่วงนี้ ไม่ได้อยู่ที่คำตอบที่ถูกต้องตายตัวแต่อยู่ที่ครูกำลังฝึกให้นักเรียนได้สืบค้นเกี่ยวกับประวัติของท้องถิ่นตนเอง ให้เป็นผู้สนใจใฝ่รู้ การให้เหตุผล ซึ่งก็เป็นเรื่องปกติมากที่ประเด็นที่นักเรียนสนใจนั้น ในบางทีก็หาคำตอบไม่ได้ ระหว่าง ๑ สัปดาห์ที่ผ่านมาที่ไปสืบเสาะหาข้อมูลมานั้น จัดได้ว่าเป็นประสบการณ์ที่ดีมากสำหรับนักที่จะนำมาแลกเปลี่ยนกัน

สิ่งที่ครูต้องเตือนตัวเองในช่วงเวลานี้คือ ครูอย่างตึงเครียดกับคำตอบที่ได้มากนัก แต่สนใจที่ปัญหาหรือความสนใจใคร่รู้ของนักเรียนในการสืบค้นมากกว่า เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ ได้เผชิญสถานการณ์ที่อาจทั้งมีความสำเร็จหรือความผิดพลาดบ้าง ซึ่งว่าไปแล้วคำตอบก็ยังไม่ใช่อะไรจำเป็นสำหรับเด็กในช่วงวัยนี้ จึงไม่จำเป็นต้องสมบูรณ์หรือถูกต้องไปเสียทั้งหมด

การเรียนการสอนในช่วงนี้จึงเป็นการให้กำลังใจ นำปัญหามาพูดคุยกัน พิจารณาร่วมกันว่านักเรียนแต่ละคนมีวิธีการแก้ไขปัญหากันอย่างไรบ้าง ซึ่งครูก็ยอมเข้าใจได้ว่าปัญหาหนึ่งก็ย่อมมีวิธีแก้แตกต่างกันไป วิธีการเดิมแต่สถานการณ์ใหม่ก็อาจไม่ประสบความสำเร็จเหมือนเดิมก็ได้ เพราะจุดสำคัญตรงนี้ครูก็ต้องให้เด็กได้เรียนรู้ว่า เวลาเปลี่ยนไป เปลี่ยนสถานที่ เปลี่ยนสถานการณ์ กล่าวคือไม่มีอะไรซ้ำกันได้ในประวัติศาสตร์ ตามสำนวนที่ว่า “ประวัติศาสตร์ไม่ซ้ำรอย”

ครูตั้งเป้าเพียงว่านักเรียนจะเป็นผู้ที่ตั้งคำถามได้ ซึ่งก็ไม่จำเป็นต้องสมบูรณ์แบบ การตั้งคำถามที่ดียากกว่าการหาคำตอบให้ตรงประเด็น ดังนั้นครูก็อาจให้นักเรียนตั้งคำถามอะไรมา ครูก็ตั้งคำถามกลับ เป็นเช่นนี้อยู่หลายครั้ง เพื่อข้อมคำถามเหล่านั้น ให้มีความแหลมคมมากขึ้น เป็นกระบวนการที่เรียกว่า “การเลาะคำถาม” คำถามที่ดีๆ ก็จะเป็นตัวจุดไฟใฝ่รู้ให้นักเรียนอยากไปสืบเสาะหาคำตอบ แต่คำถามที่ดีและเหมาะสมกับวัยของนักเรียนก็จะช่วยให้สืบค้นหาข้อมูลได้ง่ายขึ้น เพราะบางคำถามก็อาจคำตอบไม่ได้เลย หรือหาได้ยาก

สัปดาห์ถัดมา ชั่วโมงวิชาประวัติศาสตร์ เป็นช่วงเวลาสำหรับนักเรียนสรุปการเรียนรู้ ที่ได้กระบวนการสืบค้นที่หลากหลาย ได้แก่

๑. การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระนารายณ์ราชินีเวศน์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากแบบเรียน หนังสือและเอกสารแผ่นพับ นักเรียนพบว่าเอกสารชิ้นต้นที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอยุธยาโดยเฉพาะเรื่องที่สัมพันธ์กับพระราชวังนารายณ์ราชินีมีน้อยมาก หรือหากมีอยู่บ้าง ก็น่าจะเป็นบันทึกจากเอกสารชาวต่างประเทศที่กล่าวถึงแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช ซึ่งพื้นวิสัยของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่จะไปสืบค้นได้ หรือเสาะหาเอกสารเหล่านั้นมาศึกษาได้

แม้กระทั่งเรื่องของ “พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท” ที่มีภาพวาดและเรื่องเล่าว่าสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เสด็จฯ ประทับ ณ พระสีหบัญชร ในท้องพระโรงพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท ออกรับคณะราชทูต ซึ่งไม่ได้มีการจดบันทึกไว้ และยังไม่พบหลักฐานอื่นใด ทั้งหมดยังคงเป็นเพียงการเปรียบเทียบจากบันทึกเหตุการณ์ และภาพวาดที่คณะทูตฝรั่งเศส อัญเชิญพระราชสาสน์ของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เดินทางมาเข้าเฝ้าฯ ถวายแด่สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ณ พระราชวังกรุงศรีอยุธยา ดังนี้

ภาพ ท้องพระโรงพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาทและภาพวาดที่ยังเป็นข้อสันนิษฐานว่า
ที่นี่เคยเป็นที่รับรองคณะราชทูตจากประเทศฝรั่งเศส

"... คณะทูตฝรั่งเศส มาถึงสยามเมื่อ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๒๒๘ และในวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๒๒๘ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการต้อนรับ โดยเซอร์วาเลียร์ เดอ ซ็อมองด์ ราชทูตอัครราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มาถวายแก่ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ณ พระราชวังกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้ตามบันทึกของบาทหลวงดาซาร์ด์ ระบุว่า

....พระเจ้าแผ่นดินสยาม ประทับ ณ สัทบัณฑูร ที่สูงมาก การจะยื่นพระราชสาสน์ถวาย ให้ถึงพระองค์ท่านนั้น จำเป็นต้องจับคันทวนที่ปลายค้ำและชูแขนขึ้นสูงมาก ซึ่งเมื่อพิจารณา เห็นว่าการถวายพระราชสาสน์ในระยะห่างมากนั้น เป็นการไม่สมเกียรติ โดยควรที่จะถวายให้ใกล้ พระองค์มากที่สุด ราชทูตจึงจับคันทวนที่ตอนบนและยื่นขึ้นไปเพียงครึ่งแขนแค่นั้น พระเจ้าแผ่นดิน สยามทรงทราบความประสงค์ว่าเหตุใดราชทูตจึงกระทำเช่นนั้น จึงทรงลุกขึ้นยืนพร้อมกบ แยมพระสรวลและทรงก้มพระองค์ออกมานอกสัทบัณฑูร เพื่อรับพระราชสาสน์ตรงกึ่งกลางทาง แล้วทรงนำพระราชสาสน์นั้น จบเหนือเศียรเกล้า อันเป็นการถวายพระเกียรติให้เป็นพิเศษ...."

ข้อมูลเหล่านี้ นักเรียนเองได้เรียนรู้ว่า เรื่องราวในประวัติศาสตร์นั้น มีทั้ง “ข้อจริง” และ “ข้อเท็จ” ประปนกันไปหมดและเริ่มตระหนักอย่างที่ว่าอาจารย์ทางประวัติศาสตร์ได้กล่าวไว้ว่า “ประวัติศาสตร์จริงเจ็ดส่วนเท็จสามส่วน”

๒. สัมภาษณ์บุคคลเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างในพระนารายณ์ราชนิเวศน์การสัมภาษณ์ บุคคลต่างเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ นักเรียนพบว่าข้อมูลส่วนหนึ่ง ก็สอดคล้องกับข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร เพราะบุคคลเหล่านั้น ก็ศึกษาจากเอกสาร มาด้วยเช่นกัน อาจจะมีแตกต่างไปบ้างตรงที่มีเกร็ดประวัติศาสตร์หรือเรื่องเล่าแทรกมาบ้าง เช่น คราวที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชประชวรและประทับอยู่ที่พระที่นั่งสุทธาสวรรค์ เขตพระราชฐานชั้นใน ระหว่างนั้นพระเพทราชา ขุนหลวงสรศักดิ์ และขุนนางได้ประชุมกัน

ที่ตีพิมพ์เจ้าเหา เพื่อวางแผนยึดอำนาจ ตีพิมพ์เจ้าเหา มาจากภาษาลาวเวียงจันทน์ แปลว่า “พวกเรา” ซึ่งนักเรียนก็ได้เรียนรู้ชื่อเรียกสถานที่บางที่ที่ถูกเรียกมาในชั้นหลังแล้ว เพราะชาวลาวเวียงจันทน์ก็อพยพมาอยู่ที่ลพบุรีศรีสมัยรัตนโกสินทร์ หลักฐานที่จะเรียกชื่อหรือออกนามจริงในสมัยนั้นก็ไม่ปรากฏ

๓. ศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างสำคัญในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ เป็นการให้ สังเกตรวมทั้งศึกษาบริเวณรอบๆ ศึกษาป้ายความรู้เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้าง

หลังจากศึกษาแล้วนำผลการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง ๓ วิธีการ นักเรียนได้รวบรวมข้อมูลที่แต่ละคนไปสืบค้นมาด้วยวิธีการต่างๆ มาจัดระบบข้อมูลลงในตาราง ดังนี้

ลุ่มก่อสร้งรชภลสมเดจพระนารยฒมหาราชในพระนารยฒรชภนเวคน
เขตพระรชฐานช้ันนอก

๑. อ่างเก็บน้ำหรือถังเก็บน้ำประปา

เอกสาร

เป็นที่กักเก็บน้ำภายในพระราชวัง ท่อน้ำทำจากดินเผา สร้างโดยวิศวกรชาวฝรั่งเศสและบาทหลวงชาวอิตาลี

๒. ตึกสิบสองห้องพระคลังหรือพระคลังศุภรัตน์

เอกสาร

จากลักษณะของหมู่อาคารแล้วน่าจะเป็นพระคลังเก็บสินค้าหรือสิ่งของเพื่อใช้ในราชการที่จะพระราชแก่ผู้ทำความดีความชอบ ใช้เป็นคลังเพื่อเก็บสินค้า หรือเก็บสิ่งของเพื่อใช้ในราชการ

๓. ตึกเลี้ยงรับรองแขกเมือง

เอกสาร

เป็นสถานที่เลี้ยงต้อนรับคณะราชทูตชาวต่างประเทศ ทรงพระราชทานเลี้ยงแก่เซอร์วาเลียว เดอ โชมองต์ จากประเทศฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. ๒๒๒๘ และ พ.ศ. ๒๒๓๐ ด้านหน้าตึกมีรากฐานเป็นอิฐแสดงให้เห็นว่าตึกหลังเล็ก ๆ คงจะเป็นโรงมหรสพ ซึ่งมีการแสดงให้แขกเมืองชม ภายหลังรับประทานอาหาร

การสัมภาษณ์

เป็นอ่างเก็บน้ำที่ก่อด้วยอิฐฉาบปูนและทอเป็นดินเผา ใช้กักเก็บน้ำที่มาจากพระที่นั่งเย็น (ทะเลชุบศรและอ่างซับเหล็ก สร้างพ.ศ. ๒๒๐๙)

ป้ายความรู้

เป็นท่อประปาทำจากดินเผา ที่กักน้ำทำด้วยการก่ออิฐฉาบปูน โดยวิศวกรชาวฝรั่งเศส และบาทหลวงชาวอิตาลีสร้าง พ.ศ. ๒๒๐๙

การสัมภาษณ์

นอกจากใช้เป็นคลังสินค้าแล้ว ยังเก็บอาหารคาวหวาน และ เป็นที่เก็บผ้าเหลืองสำหรับให้ข้าราชการที่เป็นคนสนิทของพระนารายณ์ ๑๕ คนเบิกเพื่อใช้ในการบวชในปลายสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ป้ายความรู้

ใช้เป็นคลังเก็บสินค้าและใช้เก็บผ้าที่ข้าราชการบริพารเบิกเพื่อใช้ในการบวชก่อนพระองค์สวรรคต

การสัมภาษณ์

เป็นสถานที่เลี้ยงต้อนรับคณะทูตจากประเทศฝรั่งเศส และแขกเมือง

ป้ายความรู้

เป็นสถานที่เลี้ยงต้อนรับคณะราชทูตจากประเทศฝรั่งเศส เซอร์วาเลียง เดอ โชมองต์ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๘

เขตพระราชฐานชั้นนอก

๔. ตึกพระเจ้าเหา

เอกสาร

สันนิษฐานว่าเป็นหอพระประจำพระราชวังพระเจ้าเหา คงหมายถึงพระพุทธรูปเก่าแก่ที่สำคัญที่ประดิษฐานอยู่ในตึก ลักษณะของตึกเป็นทรงยุโรปผสมผสานแบบไทย สมเด็จพระเพทราชาทรงประกาศยึดอำนาจจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ณ ตึกนี้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๒๓๑

๕. โรงช้างหลวง

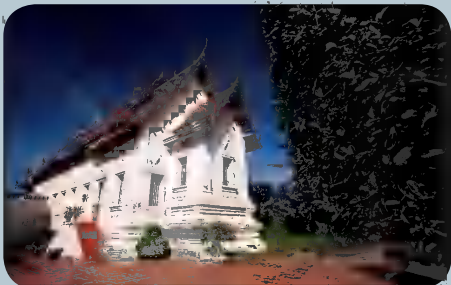

เอกสาร

เป็นที่อยู่ของช้างพระที่นั่ง ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และเจ้านายสำหรับใช้ในราชการเสด็จประพาสป่า ล่าสัตว์ และเป็นที่พักของควาญช้าง ที่หมุ่นเวียนกันมาดูแลช้างเผือก

เขตพระราชฐานชั้นกลาง

๖. พระที่นั่งจันทรพิศาล

เอกสาร

เป็นที่ประทับออกกว่าราชการแผ่นดิน และประชุมองคมนตรี ใช้เป็นที่ประทับก่อนที่สร้างพระที่นั่งสุทธารสวรรคค์ ใช้เป็นหอประชุมองคมนตรีตามบันทึกของชาวฝรั่งเศส

การสัมภาษณ์

เป็นหอพระประจำพระราชวัง เพราะมีที่สำหรับประดิษฐานพระหรือฐานชุกชี ปรากฏให้เห็นอยู่ ชาวฝรั่งเศสระบุว่าเป็นวัด คำว่า “เทา” น่าจะมาจากภาษาอังกฤษที่เขียนว่า HOUSE ซึ่งหมายถึงบ้านที่อยู่อาศัยบางตำราก็บอกว่า “เทา” จากคำว่า “เฮา” แปลว่าหมู่เรา พวกเรา เป็นคำที่มาจากภาษามอญและภาษาลาวเวียงจันทน์ สถานที่นี้เป็นที่ประชุมของพระเพทราชาขุนหลวงสรศักดิ์และขุนนาง เพื่อวางแผนยึดอำนาจจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ป้ายความรู้

สันนิษฐานว่าเป็นหอพระประจำพระราชวัง

การสัมภาษณ์

เป็นที่อยู่ของข้างพระที่นั่งของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและเจ้านายคนสนิทสำหรับใช้ในราชการเสด็จประพาสป่าล่าสัตว์

ป้ายความรู้

เป็นที่อยู่ของข้างพระที่นั่งของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และเจ้านายหรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่

การสัมภาษณ์

เป็นที่ประทับก่อนที่สร้างพระที่นั่งสุทธาสวรรค์ ใช้เป็นหอประชุมองคมนตรี เป็นสิ่งก่อสร้างที่เป็นแบบไทยแท้

ป้ายความรู้

เป็นที่ประทับออกว่าราชการแผ่นดิน และประชุมองคมนตรี

เขตพระราชฐานชั้นกลาง

๗. พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท

เอกสาร

เป็นที่ประทับออกกว่าราชการแผ่นดิน และประชุมองคมนตรี / เป็นที่ออกรับราชทูตจากฝรั่งเศส เซอร์วาลิเย เดอ โชมอง เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๘

เขตพระราชฐานชั้นใน

๘. พระที่นั่งสุทธาสวรรค์

เอกสาร

เป็นที่ประทับส่วนพระองค์และเป็นที่สวรรคตของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๓๑ เป็นที่ประทับส่วนพระองค์และเป็นที่สวรรคตของ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๓๑

หลังจากนักเรียนดำเนินการศึกษาตามวิธีการดังกล่าวแล้ว นักเรียนเขียนสรุปการเรียนรู้ของตนเองด้วยรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การเขียนเป็นความเรียงเพื่อเตือนความจำของตนเอง บางคนเขียนเป็นจดหมายเพื่อบอกเล่าประสบการณ์การเรียนรู้ในการสืบค้นทางประวัติศาสตร์ให้เพื่อน ในจินตนาการได้อ่าน บางคนที่มีความสามารถด้านศิลปะก็ใช้วิธีการวาดภาพประกอบในลักษณะของภาพวาดลายเส้น (Info-Graphic) มีข้อมูลหลายอย่างที่น่าสนใจ

นักเรียนได้เรียนรู้ว่าบางทีการตั้งคำถามในสิ่งที่กระหายใคร่รู้นั้น เป็นเรื่องที่ดี แต่เมื่อลงมือสืบค้นก็พบว่ามีความยากลำบากพอสมควร หรือหาคำตอบไม่ได้อย่างที่ตั้งใจไว้ เพราะประเด็นคำถามเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างในพระนารายณ์ราชนิเวศน์ มีข้อมูลไม่มากนัก เอกสารชั้นต้นก็มีจำกัดและเรื่องราวต่างๆ ก็เกิดขึ้นนานมาแล้ว ทำให้การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องก็อาจไม่ได้ข้อมูลที่มากไปกว่าในเอกสาร เลยได้บทเรียนว่าการตั้งคำถามต้องลองตรวจสอบดูว่าจะพอมีข้อมูลสำหรับตอบคำถามได้มากน้อยเพียงใด

การสัมภาษณ์

เป็นที่เสด็จออกรับคณะราชทูตหรือแขกเมืองต่างประเทศที่มาเข้าเฝ้าฯ ทั้งที่ติดต่อราชการติดต่อค้าขาย และที่มาแสดงความจงรักภักดี ครั้งหนึ่งได้ให้ราชทูตจากประเทศฝรั่งเศสคือ เซอร์วาลีเย เดอ โชมอง เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งแห่งนี้

ป้ายความรู้

เป็นที่เสด็จออกรับคณะราชทูตจากประเทศฝรั่งเศสคือ เซอร์วาลีเย เดอ โชมอง และแขกเมือง

การสัมภาษณ์

เป็นที่ประทับส่วนพระองค์เป็นเขตหวงห้ามที่ใครจะเดินเข้าออกไม่ได้ นอกจากคนสนิทของพระองค์ ๑๕ คนเท่านั้น และเป็นที่สวรรคตของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๓๑

ป้ายความรู้

เป็นที่ประทับส่วนพระองค์และเป็นที่สวรรคตของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๓๑

การศึกษาครั้งนี้ ออกจะเน้นศึกษาไปที่เรื่องสถานที่โบราณสถาน แต่ข้อมูลที่ได้ก็พอเห็นภาพของชีวิตผู้คนในยุคสมัยของสมเด็จพระนารายณ์อยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะลักษณะการจัดพระราชฐานที่มีการแบ่งเขตพื้นที่เป็นชั้นนอก ชั้นกลาง และชั้นใน ซึ่งแบบแผนนี้ก็มิสืบเนื่องกันมากจนถึงยุครัตนโกสินทร์

จากคำถามและกระบวนการสืบค้นครั้งนี้ ก็นำไปสู่การตั้งประเด็นคำถามที่จุดไฟใ้รู้ให้นักเรียนอยากสืบค้นพอในหลายๆ เรื่อง โดยเฉพาะสิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์หลายชิ้นที่นักเรียนเคยได้ยินคำบอกเล่าหรือเคยเห็น เช่น เครื่องจับสัตว์น้ำแบบต่างๆ ที่ชวนให้ตั้งคำถามว่ามีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นบ้าง ที่ทำให้เครื่องมือเหล่านั้นทยอยสูญหายไป

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นสื่อ

โรงเรียนชุมชนบ้านกรือเซะ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต ๑
ผู้เขียน : นางนปภา ศรีเอียด

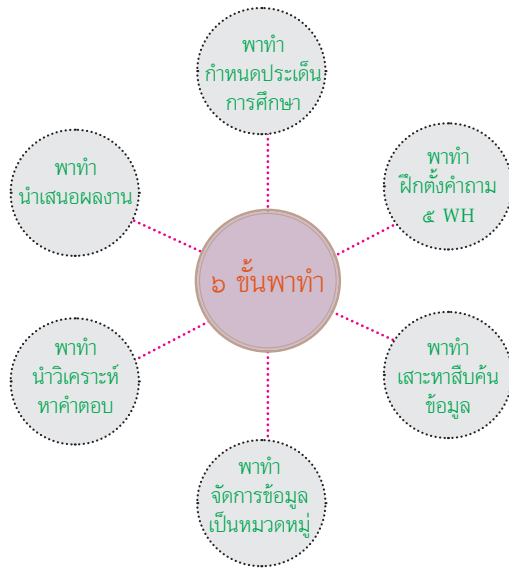
คุณครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนบ้านกรือเซะ จังหวัดปัตตานี ได้เห็นความสำคัญของ แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะมัสยิดกรือเซะ โดยครูผู้สอนได้ศึกษาเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระประวัติศาสตร์และออกแบบการจัดการเรียนรู้ ที่เรียกว่า “๖ ชั้นพาทำ” ประกอบด้วย การให้นักเรียนได้สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และการแยกแยะความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริง โดยส่งเสริมทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน คิดวิเคราะห์ สรุปความคิด สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สู่การนำเสนอผลงานสร้างสรรค์อย่างหลากหลาย

ภาพจินตนาการที่นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านกรือเซะเห็นทุกวันนี้คือซากปรักหักพังของโบราณสถาน que แสดงถึงความเป็นมาของเมืองปัตตานี ในอดีต “นักเรียนเดินทางมาโรงเรียนเห็นซากปรักหักพังของโบราณ สถานแล้วคิดอย่างไรบ้างคะ” ครูสมสุข แสงสว่างถามนักเรียนเพื่อหยั่งดูความสนใจ

“อยากเรียนครับ และอยากทำผลงานเป็นหนังสือเล่าเรื่องเล่มเล็ก ๆ ไขว้ในห้องมัคคุเทศก์น้อยของโรงเรียนด้วยครับ” คำตอบของนักเรียนคือประกายความคิดของการสอนประวัติศาสตร์โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยกระบวนการ ๖ ชั้นพาทำ เพื่อฝึก

นักเรียนให้มีทักษะการสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานอย่างหลากหลาย (มฐ.ส๔.๑,ตว.ป๕/๑) เป็นการฝึกนักเรียนให้มีทักษะการรวบรวมข้อมูล

จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อตอบคำถาม ทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล (มฐ.ส๔.๑,ตว.ป๕/๒) และฝึกนักเรียนให้นำเสนอความเป็นมาของท้องถิ่นด้วยวิธีการอย่างหลากหลาย (มฐ.ส๔.๑,ตว.ป๕/๓) การสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยกระบวนการทางประวัติศาสตร์และใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นสื่อด้วยกระบวนการ ๖ ขั้นพาท้า จึงเริ่มขึ้น

ขั้นที่ ๑ พาท้า นำนักเรียนให้กำหนดประเด็นการศึกษา ด้วยชุมชนบ้านกรือเซะมีแหล่งโบราณสถานหลายแห่ง นักเรียนลงมติเลือกศึกษามัสยิดกรือเซะก่อน เนื่องจากเป็นโบราณสถานที่มีขนาดใหญ่ ตั้งอยู่หน้าโรงเรียน และเป็นโบราณที่สำคัญที่สุดในชุมชน นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย โดยนักเรียนจะเรียนรู้ในเรื่องเดียวกัน ส่วนแหล่งเรียนรู้อื่น ที่มีนักเรียนบางคนให้ความสนใจอยู่บ้าง ก็จะมีการวางแผนไปสู่การเรียนรู้ในโอกาสต่อไป

ขั้นที่ ๒ พาท้า นำนักเรียนฝึกตั้งคำถาม 5 WH (Who, What, Where, When, Why, How) เพื่อเป็นแนวทางหาคำตอบของนักเรียน โดย ครู นักเรียน ร่วมกันตั้งคำถาม เช่น โบราณสถานตั้งอยู่ที่ใด ใครเป็นผู้สร้าง คนที่สร้างเป็นกลุ่มคนในยุคปัจจุบันหรือไม่ สร้างเมื่อไหร่ สร้างทำไม สร้างด้วยอะไร ประโยชน์ใช้สอยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร เมื่อได้ประเด็นคำถามแล้วครูจัดทำเป็นใบงานการศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นเครื่องมือให้นักเรียนได้บันทึกการศึกษาเรียนรู้ในขั้นต่อไป

ขั้นที่ ๓ พาทำปฏิบัติการ เสาะหา สืบค้น ข้อมูลของมัสยิดกรือเซะด้วยวิธีการดังนี้

- ๑) ให้นักเรียนอ่านประวัติมัสยิดกรือเซะ เป็นเอกสารที่ติดอยู่รายรอบมัสยิด ซึ่งเป็นบริการของจังหวัดปัตตานีได้จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนให้ได้ศึกษาเรียนรู้
- ๒) ฟังคำบรรยายจากมัคคุเทศก์ประจำมัสยิดกรือเซะ
- ๓) ให้นักเรียนได้สัมผัสโบราณสถานด้วยตนเอง ซึ่งทุกวิธีการนักเรียนต้องใช้ทักษะการสังเกต การฟัง การอ่าน การสอบถาม และบันทึกความรู้ ตามใบงานที่ครูกำหนดให้

ขั้นที่ ๔ พาทำจัดการข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ โดยฝึกนักเรียนให้แยกประเภทของคำตอบในใบงาน ตามประเด็นคำถามที่ตั้งขึ้นเป็นข้อ ๆ เช่น คำถามข้อที่ ๑ ใครเป็นผู้สร้างมัสยิดกรือเซะ ก็ให้นำคำตอบของนักเรียนทุกคนที่บันทึกคำตอบข้อที่ ๑ มาจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ข้ออื่น ๆ ก็ทำเช่นเดียวกัน และแบ่งกลุ่มนักเรียนรับผิดชอบเป็นข้อ ๆ

ขั้นที่ ๕ พาทำนำวิเคราะห์ คำตอบ โดย

- ๑) ชี้แนะให้นักเรียนแยกแยะข้อมูล โดยแยกเป็นความคิดเห็น และข้อเท็จจริง โดยให้นักเรียนพิจารณาข้อมูลที่แต่ละคนได้ไปศึกษามา โดยพิจารณาความขัดแย้ง หรือความสอดคล้องของคำตอบ
- ๒) สรุปรื่องราวของมัสยิดกรือเซะที่เป็นคำตอบร่วมหรือสอดคล้องกันทีละข้อ
- ๓) นำข้อสรุปทุกข้อมาร้อยเรียงกันเป็นเรื่องราวของมัสยิดกรือเซะ

ขั้นที่ ๖ พาทำนำเสนอผลงานซึ่งการเรียนการสอนครั้งนี้ นักเรียนมีความประสงค์ที่จะนำเสนอผลงานด้วยการจัดทำเป็นหนังสือเล่มเล่าเรื่องมัสยิดกรือเซะ รวมทั้งเขียนสะท้อนประสบการณ์การไปเรียนรู้ที่โบราณสถานมัสยิดกรือเซะ

ครูผู้สอน นางสาวสมสุข แสงสว่าง กล่าวว่า ครูภูมิใจที่ได้ฝึกนักเรียนให้มีทักษะ การค้นคว้า ศึกษาหาความรู้ การที่ผู้เรียนได้ลงมือฝึก ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจะเป็น ความรู้ที่ตกผลึกทำให้นักเรียนได้รับความรู้ที่ถาวรและยั่งยืน ผลงานที่นักเรียนได้ทำขึ้น ถือเป็นผลิตผลที่ได้จากการเรียนจริงๆ ของนักเรียน และขอเน้นย้ำว่าการเรียนเรียนรู้ ของนักเรียนนั้นเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา เมื่อนักเรียนเกิดมีประกายความคิดที่แปลกออกไป ครูควรขยายความรู้และเพิ่มพูนทักษะให้นักเรียนเพื่อเป็นสิ่งกระตุ้นการเรียนรู้ต่อไป

ผู้ปกครองกล่าวว่า ภูมิใจที่เห็นบุตรหลานสนใจและเห็นความสำคัญของโบราณสถานในชุมชนดีใจที่เป็นผู้ให้คำตอบให้ความรู้แก่นักเรียน ขอขอบคุณครูโรงเรียนชุมชน บ้านกรือเซะที่จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์โบราณสถานของชุมชน

ยุวมัคคุเทศก์เปิดเมืองจันเสน

แหล่งประวัติศาสตร์สมัยทวาราวดี

โรงเรียนวัดจันเสน : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๓

ผู้เขียน : นางวันเพ็ญ ศิริคง

ยุวมัคคุเทศก์เป็นการพัฒนาศักยภาพก้าวแรกที่ได้ก่อกำเนิดของเราที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้จากพื้นฐานใกล้ตัวจากชุมชนในด้านมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นการบ่มเพาะจิตสำนึกในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมเป็นอีกก้าวหนึ่งที่จะช่วยกันดำรงรักษาภูมิปัญญาของท้องถิ่น ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน นำสู่การมีทักษะกระบวนการทางประวัติศาสตร์ มีจิตอาสาในการทำงานให้กับชุมชน โดยการเผยแพร่ความรู้ แหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดี โบราณวัตถุ และภูมิปัญญาท้องถิ่นการที่นักเรียน พุดบรรยายนำชมพิพิธภัณฑ์สร้างเจตคติที่ดีในการช่วยกันดูแลรักษามรดกทางประวัติศาสตร์

สอดคล้องกับมาตรฐาน/ ตัวชี้วัด ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชีวิตที่ ๑ อธิบายความสำคัญ และ ลำดับขั้นตอน ของวิธีการทางประวัติศาสตร์
 ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ

ตัวชีวิตที่ ๒ เข้าใจนำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจ
 เรื่องราวในอดีต

พิพิธภัณฑ์จันเสน ตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลจันเสน สันนิษฐานว่าอยู่ในสมัยทวารวดี
 บริเวณเมืองโบราณมีคูเมืองเป็นเนินดินโดยรอบ เป็นรูปสี่เหลี่ยม แต่มุมทั้งสี่เป็นรูปมน
 จนเกือบเป็นวงกลม ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของเมืองโบราณสมัยทวารวดี ล้อมรอบด้วย
 คูเมืองซึ่งกว้างประมาณ ๒๐ เมตร ปัจจุบันยังมีสภาพเป็นที่ลุ่มน้ำขัง แต่ยังเป็นร่องรอย
 พอมองเห็นเค้าของคูเมืองได้อย่างชัดเจน มีความยาวประมาณ ๘๐๐ เมตร กว้าง ๗๐๐
 เมตร คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ ๓๐๐ ไร่เศษ เนื่องจากบริเวณภายในคูเมืองดังกล่าวมีลักษณะ
 เป็นเนินสูงกว่าพื้นที่รอบนอกคูเมือง ชาวบ้านเรียกว่า “โคกจันเสน”

ภาพ แผนที่เมืองจันเสน อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์

ในบริเวณเมืองโบราณได้ขุดพบโบราณวัตถุหลายอย่าง ประเภทที่ทำด้วยเศษ
 ดินเผา อาทิ พระพิมพ์ต่าง ๆ ตุ๊กตา ตะเกียง ประเภทที่ทำด้วยหิน ได้แก่ ฐานบัว ธรรมจักร
 ขวานหินขัดที่ทำด้วยโลหะ มีตุ้มหูทำด้วยตะกั่วหรือดีบุก ใบหอกที่ทำด้วยสำริด ปัจจุบัน
 โบราณวัตถุดังกล่าวเก็บรักษาไว้ที่ พิพิธภัณฑ์จันเสน ซึ่งตั้งอยู่ในวัดจันเสน เริ่มก่อสร้าง

โดยพระครูนิสัยจรรย์คุณหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "หลวงพ่อดอด" ได้มีดำริที่จะสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ขึ้นเพื่อให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ภายในจัดให้มีส่วนที่เป็นพิพิธภัณฑสถานเพื่อใช้แสดงเรื่องราวของจินเสนในอดีตพร้อมกันไปด้วย พระครูนิวิฐธรรมขันธุ์หรือหลวงพ่อเจริญ เจ้าอาวาสรูปต่อมา เป็นกำลังสำคัญที่สานต่องานพิพิธภัณฑสถานเสร็จสมบูรณ์ โดยงบประมาณในการก่อสร้างนั้นได้มาจากแรงศรัทธาของประชาชน

ภาพ โบราณวัตถุที่พบในบริเวณเมืองจินเสน

จินเสนเมืองโบราณ หลวงพ่อดอด อดีตเจ้าอาวาสวัดจินเสน ซึ่งท่านมรณภาพไปตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ท่านเป็นผู้มุ่งมั่นที่จะสร้างมณฑปเจดีย์ขึ้น โดยมีความมุ่งหมายว่า

๑. ส่วนยอดของมณฑปเจดีย์จะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
๒. องค์เรือนธาตุประดิษฐาน "หลวงพ่อนาค" พระพุทธรูปปางนาคปรกที่นำมาจากเมืองลพบุรี เพื่อให้เป็นพระพุทธรูปสำคัญของชุมชน
๓. อาคารส่วนฐานของพระมหาเจดีย์ เป็นที่ประดิษฐานรูปปั้นของท่าน และเป็นพิพิธภัณฑสถานเมืองจินเสน

พระมหาธาตุเจดีย์จินเสน อยู่ในท้องที่ฐานของพระมหาธาตุเจดีย์ การออกแบบได้ใช้ลักษณะของสถูปในสมัยทวารวดีเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ ใช้รายละเอียดของลวดลายทางสถาปัตยกรรมในสมัยทวารวดี ซึ่งมีค่าจารึกที่ฐานพระมหาธาตุเจดีย์ศรีจินเสน ให้ผู้สนใจได้อ่านประวัติความเป็นมาด้วย พิพิธภัณฑสถานนี้ เปิดให้เข้าชมในวันเสาร์-อาทิตย์ ผู้ที่ต้องการเข้าชมในวันธรรมดา สามารถติดต่อทางวัดให้เปิดเข้าชมได้ มีเยาวชนอาสาสมัคร

จากโรงเรียนวัดจันเสน และโรงเรียนจันเสนเอ็งสุวรรณอนุสรณ์ บริการนำเที่ยวภายในบริเวณเมือง และนำชมภายในพิพิธภัณฑด้วย

โรงเรียนวัดจันเสน ได้ตระหนักเห็นศักยภาพของพื้นที่ใกล้เคียงของโรงเรียน ที่อยู่ในบริเวณของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ คือ พิพิธภัณฑจันเสน ซึ่งควรใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี จึงได้คิดทำโครงการยุวมัคคุเทศก์เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ พัฒนาสมรรถนะด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะการสืบค้น การสื่อสาร และสร้างคุณลักษณะของผู้มีจิตอาสา การทำงานที่เป็นสาธารณะประโยชน์ กระบวนการในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ เป็นดังนี้

๑. การเตรียมการเป็นยุวมัคคุเทศก์เมืองจันเสน

โรงเรียนวัดจันเสนดำเนินการออกแบบหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ให้ส่วนหนึ่งเป็นการฝึกการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ทั้งนี้หลังจากรับการพัฒนาแล้ว นักเรียนที่มีสมัครใจและสามารถจัดสรรเวลาได้สามารถไปปฏิบัติงานเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่พิพิธภัณฑได้

ในช่วงเวลาที่เรียนรู้การเป็นยุวมัคคุเทศก์ ครูผู้สอนได้จัดให้นักเรียนเข้ารับการอบรม ซึ่งเป็นหลักสูตรการอบรม ๒ วัน วิทยากรโดยเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑร่วมกับคณะครู เนื้อหาสาระที่อบรมได้แก่ การศึกษาประเด็นเรื่องราวของชุมชนและพิพิธภัณฑจันเสน ความเป็นมาของชุมชนเมืองจันเสนและพิพิธภัณฑ ความรู้ความเข้าใจและทักษะการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี นักเรียนมีหน้าที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับเมืองจันเสนและพิพิธภัณฑ จากนั้นจึงเรียนรู้ในกระบวนการฝึกอบรมเพื่อหาคำตอบ มีการจดบันทึกข้อมูลที่ได้รับ นอกจากนี้เนื้อหาสาระที่ได้รับแล้ว ยังต้องฝึกสังเกตว่าเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑมีเทคนิคในการนำเสนอเนื้อหาสาระหรือวิธีการเป็นมัคคุเทศก์อย่างไรบ้าง เพื่อให้สามารถเลือกเทคนิคไปปรับใช้ในการทำงานของตนเอง

๒. แบ่งกลุ่มศึกษาตามประเด็นที่ตนเองสนใจ หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการอบรม ๒ วัน แล้ว นักเรียนแต่ละคนต้องทบทวนและสรุปบันทึกการเรียนรู้ของตนเอง เอกสารฉบับนี้ถือเป็นข้อมูลสำคัญที่นักเรียนจะใช้เป็นข้อมูลในการทำงานเป็นยุวมัคคุเทศก์ และใช้ในการทบทวนตัวเองว่ามีประเด็นใดที่เรียนรู้ได้ยังไม่ครบถ้วน ยังมีเรื่องใดที่ตนเองอยากศึกษาหรือเรียนรู้เพิ่มเติมอีกบ้าง

กิจกรรมในขั้นที่สองนี้ เป็นขั้นที่นักเรียนจะได้เรียนรู้ลำดับขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ และฝึกนำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจเรื่องราวในอดีต ในขั้นตอนนี้ครูให้นักเรียนตรวจสอบข้อมูลจากบันทึกการเรียนรู้ และให้คิดประเด็นที่อยากเรียนรู้เพิ่มเติม

ครูมีหน้าที่ช่วยตั้งคำถามและชวนให้นักเรียนพิจารณาว่าคำถามของตนเองนั้นจะสามารถสืบค้นได้เพียงใด ในพิพิธภัณฑ์จะมีข้อมูลหลักฐานเพียงพอที่ค้นคว้าหาทำตอบได้หรือไม่ นักเรียนที่มีความสนใจคล้าย ๆ กันก็ให้รวมกลุ่มเพื่อได้รวมกันทำงาน ประเด็นคำถามที่นักเรียนสนใจมีดังนี้

- พัฒนาการลักษณะของคูน้ำคันดิน และประโยชน์การใช้สอย
- ทลวงพ่อโอดกับการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านในเขตเมืองจันเสน
- พัฒนาการของเครื่องมือการจับสัตว์น้ำ
- สิ่งของที่ขุดค้นพบในแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นวิถีชีวิต

ของผู้คนยุคนั้นอย่างไรบ้าง

๓. การสรุปความรู้ที่ได้รับ นักเรียนได้มีโอกาสในรวบรวมความรู้จากหลากหลายแหล่ง ทั้งจากการฟังการบรรยายของวิทยากรประจำพิพิธภัณฑ์จันเสน ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งจากเอกสาร และอินเทอร์เน็ต ข้อมูลที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งคือนักเรียนได้การศึกษาในเรื่องที่ตนเองสนใจเป็นพิเศษ มีทั้งเป็นการเดี่ยวหรือกลุ่มย่อยตามความสนใจ ซึ่งการศึกษานี้ช่วยให้นักเรียนได้รวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ได้มีโอกาสได้ลองการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวอย่างง่าย ๆ ตลอดจนได้ใช้ข้อมูลอย่างหลากหลายในการทำความเข้าใจเรื่องราวในอดีต

นอกจากนักเรียนได้ฝึกกระบวนการประมวลข้อมูลต่างๆ แล้ว เอกสารสรุปความรู้นี้ ยังช่วยให้นักเรียนเกิดความมั่นใจในการเตรียมการเป็นยุวมัคคุเทศก์มากยิ่งขึ้น นักเรียนได้ค้นพบว่าข้อมูลต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงได้ถ้ามีการตีความใหม่ หรือเมื่อมีการค้นพบหลักฐานชิ้นใหม่ การฝึกในการตั้งคำถามและเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ จึงเป็นทักษะที่สำคัญ การเป็นยุวมัคคุเทศก์ก็อาจลองตั้งคำถามหรือข้อสงสัยให้ศึกษาเพิ่มเติม โดยไม่จำเป็นต้องให้คำตอบสำเร็จรูปเสมอไป การตอบไม่ได้จึงไม่ใช่เรื่องของการ “เสียหน้า” แต่อย่างใด

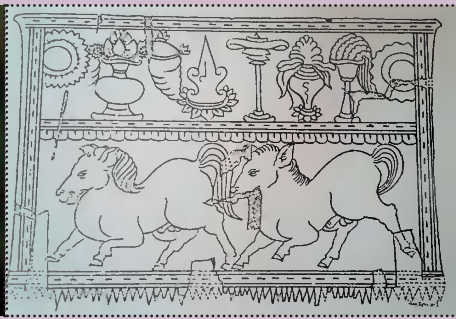
ข้อมูลหลายอย่างก็สร้างแรงบันดาลใจให้สืบค้นหาคำตอบต่อไป บางเรื่องการทำให้เกิดความภาคภูมิใจในวิธีการคิดและภูมิปัญญาของผู้คนในยุคสมัยนั้น ได้แก่

การขุดคูน้ำคันดินซึ่งเป็นแบบแผนของเมืองโบราณสมัยทวารวดี นอกจากนี้ยังพบสระน้ำที่ชาวบ้านเรียกว่า “บึงยายคำ” และ “คันคูหนุมาน” ที่เป็นภูมิปัญญาในการบังคับน้ำเข้ามาใช้ จากหลักฐานที่พบได้แก่ ภาชนะดินเผา ก็แสดงให้เห็นว่ามีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้สืบเนื่องกันมาหลายยุคหลายสมัย

เรื่องราวของ “หวิงข้าง” ที่ค้นพบในแหล่งโบราณคดีจันเสน พบว่า หวิงนอกจากใช้ในการจัดแต่งทรงผมแล้ว หวิงยังเป็นเครื่องประดับ จากหลักฐานที่ค้นพบในบ้านเราอายุไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ ปี ลวดลายของหวิงในอดีตยังมีความหมายน่าสนใจ

ภาพ หวิงข้างอายุ ๑,๕๐๐ ปี

ภาพ ลายเส้น ลวดลายมงคลบนหวิงข้าง

หวิสลักจากงาช้างที่ซีหวิยาวไม่ถึง ๕ มิลลิเมตร ที่มีอายุกว่า ๑,๕๐๐ ปี ขุดพบที่ตำบลจันเสน จังหวัดนครสวรรค์ มีลวดลายมงคล ๘ สัญลักษณ์ความอุดมสมบูรณ์ และพลังอำนาจ รวมทั้งวัสดุจากงาช้าง เชื่อว่าเป็นเครื่องใช้ของชนชั้นสูง เป็นหลักฐานแสดงถึงการจัดแต่งทรงผมด้วยหวิที่มีมาแต่อดีต ไม่เพียงทรงผมที่บอกค่านิยม และชนชั้น แต่การใช้หวิยังบอกถึงกลุ่มคนแตกต่างหญิงในราชสำนักจะใช้หวิ และแปร่งเพื่อการเกล้าผมให้สวยงาม แตกต่างจากคนทั่วไปที่ใช้หวิเสียดเพื่อการดูแลสุขภาพหนังศีรษะ กำจัดเหา และตัดผมสั้นเพื่อให้ดูง่าย

ในอดีต หวิทำขึ้นจากวัสดุตามธรรมชาติ เช่น ไม้ หรือกระดูกสัตว์ การค้นพบหวิงข้าง ซึ่งถือว่าเป็นวัสดุที่มีค่า ประกอบกับมีการแกะลายที่งดงามนั้น แสดงถึงการเป็นของใช้ของกลุ่มคนชั้นสูง เป็นหลักฐานว่าเมืองจันเสนเป็นเมืองใหญ่มาก มีระบบของสังคมที่ซับซ้อน มีการแบ่งกลุ่มคนด้วยข้าวของเครื่องใช้ที่แสดงถึงลำดับและสถานะของผู้คน

วัตถุชิ้นนี้ยังแสดงถึงการติดต่อค้าขายกับผู้คนในดินแดนอื่นๆ ด้วย เพราะอาจติดตัวคนที่เข้ามาติดต่อค้าขายในพื้นที่ของเมืองจันเสน ยิ่งนักเรียนได้เห็นแผนที่ที่อธิบายว่าพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางเคยเป็นทะเลมาก่อน และเมืองจันเสนในอดีตก็เคยเป็นเมืองที่เชื่อมโยงระหว่างชายฝั่งทะเลกับพื้นที่ตอนใน ก็ยิ่งช่วยให้เห็นว่าในอดีตเมืองจันเสนเป็นเมืองสำคัญที่อุดมสมบูรณ์มาก

ภาพ ขอบเขตของลำน้ำไทยในอดีต ที่ราบลุ่มภาคกลางกว่าครึ่งเป็นทะเล เมืองจันทน์จึงเป็นเมืองสำคัญที่ตั้งอยู่ตอนใน ไม่ไกลจากทะเลมากนัก

๓. การนำเสนอเรื่องราวเมืองจันทน์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เมื่อนักเรียนแต่ละคนได้ทำบันทึกการเรียนรู้รายบุคคลแล้ว ในขั้นนี้เป็นการนำเสนอความรู้ความเข้าใจของแต่ละคนให้เพื่อนในชั้นและการฝึกนำเสนอให้แก่กันนักเรียนชั้นอื่น ๆ เป็นช่วงเวลาที่นักเรียนแต่ละคนได้สอบถามความรู้ที่ได้รับมาว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ข้อมูลบางส่วนของเพื่อนทำให้ต้องกลับมาทบทวนความรู้ของตนเองหรือแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ส่วนการนำเสนอก็เป็นโอกาสให้นักเรียนได้คิดในการสื่อสาร การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายว่าจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับเมืองจันทน์ด้วยรูปแบบหรือวิธีการจึงจะเหมาะสม

น้องในระดับชั้นเล็กอาจสนใจสื่อที่นำตื่นตาคือใจมากกว่าการบอกเล่าธรรมดาและข้อมูลก็ไม่จำเป็นต้องละเอียดมากนัก เพราะน้องๆ มีช่วงความสนใจไม่นานนักและทักษะการใช้ภาษายังจำกัด เมื่อแต่ละคน แต่ละกลุ่มนำเสนอแล้วก็มีมาให้ข้อมูลป้อนกลับแก่กันและกัน เพื่อให้พัฒนาทักษะการเล่าเรื่องหรือการสื่อสารข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๔. การเตรียมการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ในขั้นตอนนี้ เป็นขั้นที่นักเรียนเตรียมการเป็นยุวมัคคุเทศก์ นอกจากข้อมูลความรู้ที่ได้ศึกษาอย่างแจ่มแจ้ง ทักษะการเป็นมัคคุเทศก์ที่ได้ฝึกฝนมาดีแล้ว ก็ยังมีประเด็นอื่นๆ ที่ต้องเตรียมการ ประกอบด้วย การวางแผนการทำงาน แม้ว่าจะใช้เวลาช่วงวันหยุดเสาร์และอาทิตย์หรือในช่วงเวลาหลังเลิกเรียนก็ตาม แต่นักเรียนก็ต้องมีบทบาทและหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบอย่างอื่น ได้แก่ การทำการบ้าน การช่วยงานที่บ้าน ดังนั้นทักษะการบริหารเวลาจึงเป็นเรื่องสำคัญ สำหรับนักเรียนที่ไม่มีภารกิจมากจนเกินไปและสมัครใจเป็นยุวมัคคุเทศก์ ก็ต้องมีจัดการเรื่องตารางเวลาให้ได้ รวมทั้งต้องสื่อสาร ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองของนักเรียนด้วย เรื่องสุขภาพอนามัยก็เป็นเรื่องสำคัญ เพื่อให้มีความพร้อมอยู่เสมอ เรื่องอาหาร การพักผ่อนและการออกกำลังกายจึงเป็นเรื่องสำคัญ

การเป็นมัคคุเทศก์นอกจากการนำเสนอข้อมูลด้วยการบอกเล่าแล้ว นักเรียนคิดว่าข้อมูลหลายอย่างที่ได้อ่านคว้ามาน่าจะมีประโยชน์สำหรับผู้เข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์จินเสิน จึงได้ร่วมกันจัดทำเอกสารคู่มือนำชมพิพิธภัณฑ์ขึ้น โดยให้ข้อมูลภาพรวมของพิพิธภัณฑ์ ข้อมูลเกี่ยวกับโบราณวัตถุที่สำคัญ และเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองจินเสิน

วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๔๒ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สติจิเปิดพิพิธภัณฑ์จันเสนอย่างเป็นทางการและทอดพระเนตรภายในพิพิธภัณฑ์อย่างทั่วถึง ยังความปลื้มปิติมาสู่พสกนิกรชาวจันเสนจันเสนอย่างยิ่ง

๕. การดำเนินการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ช่วงเวลาของการปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์ มี ๒ ช่วง คือ ช่วงเวลาเย็นหลังเลิกเรียนเป็นช่วงเวลาฝึกหัดการเป็นยุวมัคคุเทศก์ โดยมีคุณครูช่วยให้คำแนะนำและดูแล ช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์เป็นช่วงเวลาของการปฏิบัติจริง ในการต้อนรับและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนเมืองโบราณจันเสน นักเรียนได้เรียนรู้การบรรยาย ให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะ ความสำคัญ ของพื้นที่เมืองจันเสน การตั้งถิ่นฐานของคนในยุคสมัยทวารวดี ประวัติบุคคลสำคัญ และสิ่งของของต่างๆ ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์

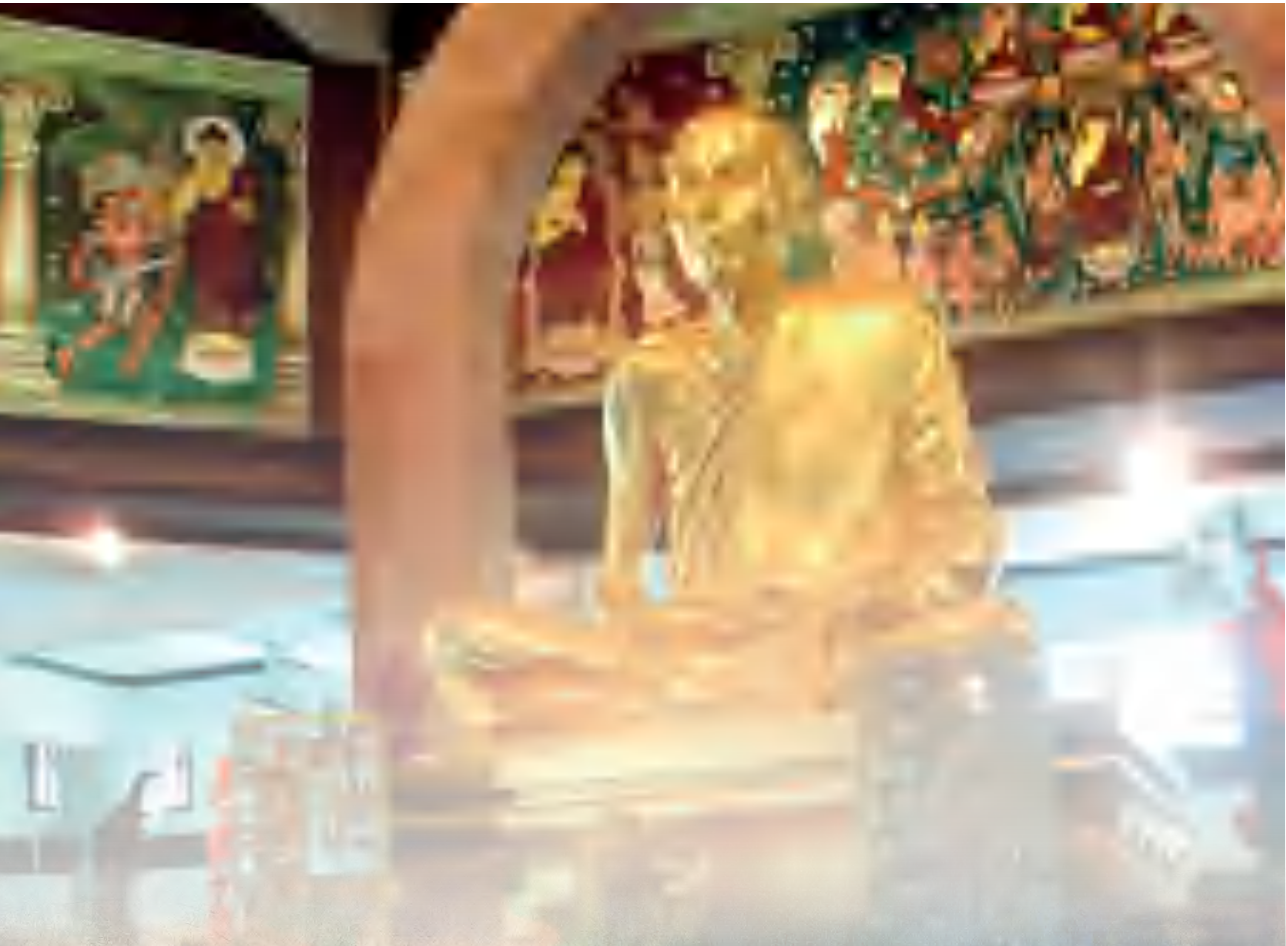
แลกเปลี่ยนมุมมองสะท้อนคิด ปลุกจิตสำนึกรักและภูมิใจในท้องถิ่น

นักเรียน มีประสบการณ์ตรงจากการฝึกปฏิบัติจริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง ได้เห็นคุณค่าของเวลา ตระหนักในการมีส่วนร่วมในชุมชน ภาคภูมิใจ ทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้

ครู นักเรียนที่เป็นยุวมัคคุเทศก์ จะเป็นผู้ที่มีด้านทักษะกระบวนการเรียนรู้ กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบและที่สำคัญ เป็นผู้ใฝ่รู้ มีจิตอาสาและพุดนำเสนองผลงานได้

ผู้ปกครอง สังเกตว่านักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น พุดชัดเจน เด็กชอบเป็นยุวมัคคุเทศก์

ชุมชน จากการทำยุวมัคคุเทศก์ เป็นผู้ บรรยายนำชม ทำให้พิพิธภัณฑ์จันเสนเป็นที่รู้จักทั้งด้านแหล่งการเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดนครสวรรค์ ยุวมัคคุเทศก์ ได้ทำชื่อเสียงให้ชุมชน โดยนำเสนอกระบวนการของการฝึกเป็นยุวมัคคุเทศก์ให้กับชุมชนอื่นที่เชิญมา

นักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์หมู่บ้าน

โรงเรียนวัดโคกเขมา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต ๒

ผู้เขียน : คุณครูพิมพ์นิภา ทรรศัยโชคธนกุล

จุดเริ่มต้นของนักสืบน้อยเกิดจากความสงสัยป้ายชื่อหมู่บ้าน ในแต่ละช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำ(ผู้ใหญ่บ้าน) ทำไมเขียนชื่อหมู่บ้านไม่เหมือนกัน ชื่อไหนถูกต้อง ใครเป็นคนตั้งชื่อ ทำไมจึงชื่อนี้ กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จึงใช้ร่วมกันสืบค้นหาข้อเท็จจริง เพื่อหาคำตอบ โดยคุณครูได้พิจารณาว่าในเรื่องที่สงสัยนั้น ตรงตามตัวชี้วัดในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ระบุว่า “อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์” และ “นำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำ ความเข้าใจเรื่องราวในอดีต”

เป็ : ครูครับเดี๋ยวนี้วัดเราดังแล้วนะครับ ตั้งแต่หลวงพ่อกเป็นอุปัชฌาย์ มีคนมาหาทุกวันเลย มีคนถามผมว่าชื่อวัดนี้อ่านว่าอะไรกันแน่ บางคนเรียก วัดโคก - เข - มา บางคนเรียก วัดโคก - ชะ - เหมมา

- แพ้ว : ครูครับ บ้านผมอยู่หมู่ที่ ๖ ชื่อบ้านโคกช้าง บางคนเรียก
คอกช้าง มันน่าจะสนใจนะครับ ทำไมถึงชื่อบ้านโคกช้าง
- เล็ก : บ้านผมอยู่หมู่ที่ ๔ ผู้ใหญ่ขับเขียน “บ้านลาดสะแก” แต่ผู้ใหญ่
เครือเขียน “บ้านลาดสะแก” ผมอยากรู้ว่าทำไมเขาจึงเรียกว่า
“บ้านลาดสะแก”

ประเด็นเกี่ยวกับ “ภูมินาม” หรือชื่อบ้านนามเมือง เป็นประเด็นที่นักเรียนให้ความสนใจ เนื่องจากน่าจะมามีที่ไปที่มาที่น่าสนใจ เหมือนที่นักเรียนแต่ละคนที่มีชื่อตัว ชื่อสกุลและชื่อเล่น ก็มีที่มาที่ไป มีความหมายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ หลายประเด็นก็ชวนให้คิดสงสัย คาดเดาและหาคำตอบ เช่น นักเรียนที่ชื่อ “เล็ก” ก็อาจมาจากเป็นน้องเล็กคนสุดท้องของบ้าน หรือเพราะครอบครัวมีลูกหลายคน คนแรกได้ชื่อว่า “ต้น” คนที่สองชื่อ “กลาง” จึงได้ชื่อว่าเล็กในฐานะที่เป็นลูกคนที่สาม หรืออาจเพราะว่าพ่อคลอดมาตัวเล็กมาก จึงได้ชื่อตามขนาดตัวเมื่อแรกคลอด

เมื่อประเด็นเปลี่ยนมาเป็นชื่อหมู่บ้าน ชื่อวัด และชื่อสถานที่ต่างๆ ก็เป็นเรื่องชวนสนุกที่จะไปสืบค้นเรื่องที่ไกลจากเรื่องใกล้ตัวออกไปสู่ชื่อของหมู่บ้านนามเมืองที่ไกลตัวออกไป และเป็นเรื่องท้าทายที่จะสืบค้นหาข้อมูลมากขึ้น ครูให้นักเรียนที่มาจากหมู่บ้านที่เป็นเขตบริการของโรงเรียน ได้เลือกประเด็นในการสืบค้นหาที่มาของชื่อหมู่บ้านและสถานที่สำคัญต่างๆ

- ครู : ให้คิดว่าการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับชื่อของหมู่บ้านจะใช้วิธีการอะไรบ้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลมาตอบข้อสงสัยของพวกเรา
- กอล์ฟ : ผมคิดว่าการสอบถามข้อมูลจากคนในหมู่บ้านน่าจะได้อินโฟมมากที่สุด เพราะถ้าจะหาหนังสืออ่านก็ไม่แน่ว่าจะมี ไม่น่าจะมีใครเขียนเอาไว้
- ครู : แล้วเธอจะไปถามเขาว่าอย่างไร
- ก้อย : หนูยังคิดไม่ออกเลยคะ น่าเสียดาย ยายทวดของหนูพึ่งเสียชีวิตไปปีที่แล้วตอนอายุ ๙๑ ปี น่าจะมีเรื่องราวดี ๆ เยอะมาก หนูเลยไม่รู้จะไปถามใคร แล้วก็รู้สึกไม่กล้าที่จะถามคนอื่นด้วยคะ
- ครู : ตรงนี้เป็นประเด็นที่ดี เพราะก้อยคิดว่าคนที่มียุมากน่าจะมียุข้อมูลที่น่าเชื่อถือกว่าใช่ไหม เอล่ะ ลองคิดว่ามีใครอีกไหมที่จะพอให้ข้อมูลแบบคุณยายทวดได้อีก เรื่องไม่มั่นใจ ไม่กล้าเรามาช่วยกันวางแผนและซักซุ่มการถามคำถามไปก่อน เวลาถามจริงจะได้คล่อง หรือจะไปกันสัก ๒-๓ คน จะได้ช่วยกัน

ถาม เพื่อคนหนึ่งลืม อีกคนจะได้ช่วยเสริมกันได้ ช่วยกันคิด คำถามกันก่อนนะและอย่าลืมข้อมูลคนที่เราไปสัมภาษณ์ด้วย ว่าชื่ออะไร อายุเท่าไร เพื่อว่าอยากได้ข้อมูลเพิ่มเติมอีก จะได้ถาม ถูกคน

กอล์ฟ : ครูครับ ถ้าแต่ละคนได้คำตอบมาไม่เหมือนกันละครับ

ครู : ไม่เป็นไร แล้วค่อยมาคุยกัน ค่อยนำข้อมูลมาปะติดปะต่อกัน ดูว่าจะลงข้อสรุปว่าอย่างไรกันดี

สัปดาห์ต่อมานักเรียนมีคำตอบของที่มาของชื่อของหมู่บ้านและสถานที่ต่าง ๆ ที่ได้ บันทึกลงในกระดาษบันทึก บางคนถามภาพผู้ให้สัมภาษณ์มาด้วย บางคนมีภาพป้ายสถานที่และรายละเอียดประกอบ บางคนมีเอกสารที่อาจพอหาได้ ดิฉันมีมาด้วย

ครู : หมู่บ้านเดียวกันได้คำตอบเหมือนกันไหม

นักเรียน : ไม่เหมือนกันครับ คุณครูว่าของใครถูกครับ

ครู : ยังลงข้อสรุปไม่ได้หรอก มาดูกันสิว่าไปสอบถามใครมาบ้าง บุคคลเหล่านั้นให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือแค่ไหน

นักเรียน : ผมถามพ่อแม่ครับ ผมถามยาย ถามตา ถามปู่

ครู : แต่ละคนก็อาจมีประสบการณ์ต่างกัน บางคนอยู่ที่นั่นนานแล้ว แต่บางคนก็เพิ่งย้ายมาจากที่อื่น ซึ่งเขาอาจได้ยินได้ฟังมาอีกที

นักเรียน : นั่นนะสิ แล้วทำอย่างไรเราถึงจะรู้คำตอบที่ถูกต้องละคะ

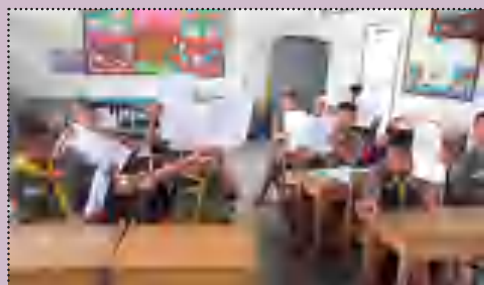
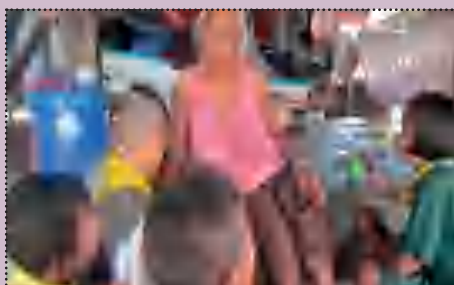
ครู : นักเรียนว่า นอกจากคนในครอบครัวเราแล้ว ใครน่าจะให้คำตอบเราได้มากกว่านี้

นักเรียน : คนแก่ ๆ ครับ คนที่อายุมาก ๆ

ครู : กอล์ฟได้คำตอบแล้วหรือยังที่ครูให้ถามอายุคนที่ให้ข้อมูล มาด้วยนะ แล้วกอล์ฟถามครูว่ามันเกี่ยวอะไรด้วย นักเรียนไปสืบค้นมาใหม่ได้ไหม ที่นักเรียนไปสอบถามมานี้ ไม่ใช่ไม่ถูกระ แต่ครูต้องการให้ไปหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความแน่ใจ หมู่บ้านเดียวกันช่วยกันคิด ตกลงกันให้ดีว่าจะไปพบใครที่จะให้คำตอบได้ นัดกันไปด้วยกัน ถ่ายรูปมาด้วย และอย่าลืมเรื่องมารยาทต่าง ๆ

สัปดาห์ต่อมานักเรียนแต่ละคนได้ข้อมูลต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ดังนี้

คุณยายต่อม สุขชาบูรณ์ อายุ ๘๓ ปีเกิดที่บ้านลาดสะแก เล่าว่า พ่อแม่ของคุณยาย ต่อม ตอนที่มาตั้งหมู่บ้าน บริเวณนี้มีต้นสะแกจำนวนมาก ประกอบกับพื้นที่ทำนาเป็นที่เอียง และลาดเท จึงเรียกรวมกันว่า บ้านลาดสะแก

นายธวัชชัย นิยมพูนทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ บ้านลาดสะแก เล่าว่าบริเวณนี้เคยเป็นป่าที่ต้นสะแกขึ้นเป็นจำนวนมาก ต่อมาป่าถูก ทำลายเป็นที่อยู่ และมีตัดถนนผ่าน ป่าสะแกทั้งหมดไป บ้านลาดสะแก สภาพพื้นที่ลาดเอียงไปทางทิศใต้เขาเลยเรียกบ้านลาดสะแก

หลวงตาบัว เกิดกิ่งแก้ว พระวัดโคกเขมา อายุ ๘๘ ปี หมู่ที่ ๕ บ้านโคกเขมาบวชเป็นพระมาเกือบ ๕๐ พรรษา บอกว่าได้ยินได้ฟังมาจากหลวงพ่อก่อนแล้วว่า เขาก็เรียกกัน อย่างนี้มาแต่ไหนแต่ไร ซึ่งก็ไม่เคยสงสัยอะไร

คุณยายสวิง นาคจิววงศ์ อายุ ๘๐ ปี อยู่บ้านโคกเขมาเล่าว่าสมัยที่ท่านเป็นเด็ก ปีที่เกิดน้ำท่วมใหญ่ประมาณ พ.ศ. ๒๔๘๓ ที่น้ำท่วมไม่ถึง เพราะเป็นที่สูงเป็นโคกใหญ่ มีพุ่มไม้ขนาดกลาง เยอะมากมีผลเป็นพวง ๆ กินได้แต่รสเปรี้ยวมาก คนแถบนั้นเรียกต้นข้าวเฒ่า ต่อมาน่าจะเกิดการออกเสียงเพี้ยนไป กร่อนสำเนียงเป็น “โคก-ชะ-เหมา”

คุณตาไร เข้มทอง อายุ ๘๓ ปี เป็นคนโคกช้าง โดยกำเนิดเล่าว่าที่แถบนี้แต่ก่อนเป็นป่าเป็นโคกสูง

เป็นที่พักช้างที่ลากขงมาลงแม่น้ำทางที่ช้างเดินเป็นร่องลึกเป็นลำคลอง ปัจจุบันยังมีต้นขงใหญ่ฝังอยู่ในคลองเอาขึ้นมาไม่ได้ ทางกรเขาจะยึดเอาไป เขาเรียกกันว่าบ้าน “คอกช้าง” บ้าง “โคกช้าง” บ้าง มาแต่ไหนแต่ไรนั้นตาไม่รู้ แต่แถวนี้ปู่ย่าตาหวดเคยพูดว่า มาต่างอพยพจากเวียงจันทน์

นายเทียน ญาติบรรทุง อายุ ๘๐ ปี อดีตข้าราชการครู เกิด และเติบโตที่คอกช้างนี้เล่าว่าสมัยที่ยังเป็นเด็กเคยวิ่งเล่นบนท่อนขง ต่อมาเขาเอาไปถวายวัดทุ่งน้อย แปรรูปสร้างศาลาวัด ช้างหมู่บ้านเป็นป่าช้า ป่าไฟใหญ่ และรกรทิบ เขาว่าเป็นที่เลี้ยงช้าง ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ตั้งโรงเรียน

- ครู : เป็นอย่างไรบ้าง งานสำเร็จไหม ได้อะไรมาบ้าง เอามาดูกันซิ
- นักเรียน : ครูครับ หมู่ที่ ๖ ผมยังไม่รู้เลยว่าชื่อบ้านโคกช้าง หรือ “บ้านคอกช้าง” กันแน่ แต่ที่หน้าหมู่บ้านเขียนว่า “บ้านคอกช้าง”
- : หมู่ที่ ๔ ก็เหมือนกันบางคนเรียกบ้าน “ลาดสะแก” บางคนเรียกบ้าน “ลาดตะแก” ที่สำคัญนะครับ สมัยผู้ใหญ่คนเก่าเขียนชื่อ “หมู่บ้านลาดสะแก” แต่ปัจจุบันเขียน “บ้านลาดสะแก”
- ครู : แล้วหมู่ที่ ๕ บ้านโคกเขมาล่ะมีปัญหาอะไรไหม
- นักเรียน : ไม่มีครับ ผมเชื่อว่ามาจากต้นข้าวเฒ่ามันนั่นแหละครับแล้วกร่อนเสียงเหลือแต่ โคก-ชะ-เหมา

จุดสำคัญของการเรียนรู้ชื่อบ้านนามเมืองที่ครูตั้งเป้าหมายไว้ ประการแรกคือให้นักเรียนฝึกการสืบค้นความรู้ด้วยวิธีการง่าย ๆ คือ “การสัมภาษณ์” เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่าอย่างง่าย ให้เข้าใจว่าข้อมูลหลายอย่างอยู่ในความทรงจำของผู้คน ไม่ได้อยู่ในเอกสารหรือตำราเท่านั้น

นอกจากนี้การสรุปผลการเรียนรู้ จากข้อมูลที่กระจัดกระจาย เพื่อใช้เป็นข้อสรุปเบื้องต้นสำหรับการค้นคว้าและสืบค้นต่อไป นักเรียนได้ข้อสรุป ดังนี้

๑. การตั้งชื่อหมู่บ้านของชุมชนในแถบภาคกลาง มักใช้ชื่อลักษณะของภูมิประเทศของหมู่บ้าน ได้แก่ ทุ่ง ห้วย โคน ลาด สระ แล้วตามด้วยเอกลักษณ์เฉพาะได้แก่ พันธุ์ไม้ที่ขึ้นบริเวณนั้น ได้แก่ ต้นสะแก ต้นข้าวเม่า หรือเป็นสัตว์ที่เคยอยู่หรือร่องรอยต่าง ๆ เช่น ช้าง เป็นต้น

๒. สาเหตุที่มีการเรียกชื่อแตกต่างกัน เนื่องจากแต่เดิมเป็นบอกเล่าต่อกันมา ยังไม่มีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดการเพี้ยน หรือกร่อนคำ ไปตามการรับรู้ของผู้คนในช่วงเวลานั้น ๆ

๓. การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม และภูมิศาสตร์ ทำให้สิ่งที่เคยปรากฏในอดีตเปลี่ยนแปลงไปด้วย นักเรียนพบว่าต้นไม้หรือสัตว์ที่เคยปรากฏในชื่อหมู่บ้านลดน้อยลงหรือสูญหายไปหมดแล้ว

๔. ในอดีตเคยมีเหตุการณ์ของการอพยพของผู้คนเข้ามาอยู่ในพื้นที่แถบนี้ ได้แก่ ชาวลาวจากเวียงจันทน์ ชาวเขมร ข้อมูลนี้ทำให้นักเรียนบางคนตั้งข้อสังเกตว่าชื่อของบ้าน โคนเขมา ที่อ่านว่า “ชะ-เหมา” จะมาจากภาษาเขมรที่แปลว่า “สีดำ” หรือที่ภาษาไทยนิยมมาใช้เรียกสิ่งที่เป็นสีดำว่า “เขม่า” เช่น เขม่าควัน เป็นประเด็นที่จุดประกายให้นักเรียนอยากไปสืบค้นต่อไปอีก

ประการต่อมาคือ เรื่อง กระบวนการสืบค้น ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้หลายประการที่สามารถนำไปปรับใช้ในการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ได้ ดังนี้

๑. ผู้คนที่จะไปถามนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เรื่องราวในอดีตก็ต้องไปถามผู้ที่มีอายุมากแล้ว และอยู่ประจำที่ ไม่ได้ย้ายมาจากที่อื่น

๒. ข้อมูลจำนวนมากจำเป็นต้องมีการบันทึกสิ่งที่ได้ยินได้ฟังเก็บไว้ เพราะอาศัยเพียงการจดจำในสมองก็ไม่เพียงพอและมีข้อจำกัด อาจลืมได้ง่าย

๓. การสัมภาษณ์ ต้องเข้าใจว่าบางทีผู้ให้ข้อมูลก็อาจมีทักษะการเล่าเรื่องไม่ดีนัก ผู้สัมภาษณ์จำเป็นต้องซักถามต่อยอดคำถามต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กระจ่างชัดเพียงพอสำหรับการตีความและหาคำตอบเบื้องต้นได้

๔. เป็นเรื่องธรรมดาที่บางทีอาจไม่ได้ข้อมูลอะไรมาเลย หรือมีข้อมูลที่ขัดแย้งไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ก็ทำให้นักเรียนเข้าใจได้ว่าแต่ละคนก็มีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน บางคนที่สนใจก็อาจให้คำตอบได้ บางคนอย่าง “หลงตา” ซึ่งเรื่องที่มาของชื่อหมู่บ้านกลับไม่ใช่สิ่งที่อยู่ความสนใจของท่าน นักเรียนเลยไม่ได้คำตอบอะไรมาเลย ล้วนแต่เป็นประสบการณ์สำคัญของการสืบค้นข้อมูลแบบนักประวัติศาสตร์น้อย ๆ

- ครู : จากการทํางานนี้นักเรียนได้อะไร รู้สึกอย่างไรบ้างกับงานนี้
- นักเรียน : สนุกครับได้ไปคุยกับคนแก่ ได้ฟังเรื่องสนุก ๆ ที่ไม่เคยรู้มาก่อน
- : ครูครับ ผมไม่เคยคิดว่ามันเป็นเรื่องสำคัญอะไรเลย เขาก็เรียกกันแบบนี้ มาแต่ไหนแต่ไรผมก็เรียกตามไม่เคยคิดอะไรเลย พอได้ไปสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ ทำให้เราารู้อะไรเพิ่มขึ้นอีกว่า บรรพบุรุษของผมเขาอพยพมาจากเวียงจันทน์ ใกล้เคียง ๆ หมู่บ้านผมเขาอพยพมาจากเขมร
- : ผมว่าผมได้ฟังเรื่องที่ไม่เคยรู้มาก่อน ที่ผู้ใหญ่เล่าให้ฟัง สมัยก่อนแห้งแล้ง ลำบากมีแต่ป่า ผมยังมีภาพไม่ออกเลย ทำไรทำนาก็ไม่ได้ สมัยเมื่อมีรถแทรกเตอร์ ป่าหายหมดเลย
- ครู : ผู้ปกครองของเธอว่าอย่างไรบ้าง
- นักเรียน : แม่บอกว่ายุ่งยาก จะอยากรู้ไปทำไม
- : ยายบอกว่าถ้าพวกเองไม่มาถามข้าก็ลืมไปแล้วละ
- : พ่อบอกว่าคนสมัยก่อนเขาฉลาดตั้งชื่อ เขาเอาชื่อต้นไม้ ลำคลอง หรือลักษณะพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนใครมาตั้งชื่อให้จำง่าย เช่น บ้านสระน้ำหวาน บ้านคลองต้อน ทุ่งแหลมบัว ฯลฯ เป็นคำไทย ๆ ง่าย ๆ

ย้อนรอยอดีต “ศาลากลางหลังเก่า...มรดกเมืองนนท์”

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต ๑

ผู้เขียน : นางเบญจา ชนวนัน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ วัตถุประสงคเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์จากสถานที่จริง ซึ่งเป็นหลักฐานขั้นต้น ใช้เวลาในการเรียนรู้ ๒ วัน ประกอบด้วยการเตรียมการก่อนการเดินทาง ๑ วัน และการออกไปเรียนรู้ ณ ศาลากลางเก่านนทบุรี อีก ๑ วัน

วันแรก เริ่มต้นด้วยการ จุดประกายไฟรู้ สู่ประเด็นคำถาม ครูทักทายสวัสดิ์ ชวนนักเรียนกล่าว คำขวัญจังหวัดนนทบุรี “พระตำหนักสง่างาม ลือนามสวนสมเด็จ เกาะเกร็ด แหล่งดินเผา วัดเก่านางระบือ เลื่องลือทุเรียนนนท์ งามน่ายลศูนย์ราชการ” จากคำขวัญจังหวัดนนทบุรีทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดนนทบุรีของเรา นักเรียนหลายคนพูดว่า คุณครูคะ คุณครูครับ อยากไปดู ไปเห็นสถานที่สำคัญของจังหวัดบ้าง บางอย่างเคยผ่าน เคยได้ยินได้ฟัง แต่ยังไม่เคยเห็นของจริงเลย นักเรียนต่างก็เสนอ สถานที่ต่างๆ ได้แก่ เกาะเกร็ด วัดชมภูเวท วัดเฉลิมพระเกียรติ วัดบางไกรโน พิพิธภัณฑศาลากลางจังหวัดหลังเก่า เป็นต้น

ดังนั้นเราจะไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์กัน นักเรียนก็ช่วยกันเลือก ว่าอยากจะเรียนรู้เรื่องราวประวัติของสถานที่ใด เป็นที่ตกลงว่าส่วนใหญ่เลือกที่อยากจะรู้

เรื่องประวัติความเป็นมาของศาลากลางหลังเก่าของจังหวัดนนทบุรีที่มีสถาปัตยกรรมสวยงาม นักเรียนก็ช่วยกันตั้งชื่อเรื่อง เพื่อจะออกไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ ว่า ย้อนรอยอดีต “ศาลากลางหลังเก่า...มรดกเมืองนนท์” จากจุดประกายไฟรู้ ก็นำสู่ประเด็นคำถาม (ซึ่งเป็นขั้นกำหนดหัวข้อ) โดยให้นักเรียนช่วยกันคิดตั้งประเด็นคำถามอยากรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับศาลากลางจังหวัดหลังเก่า ประเด็นคำถามที่ได้ คือ ศาลากลางจังหวัดหลังเก่าสร้างขึ้นตั้งแต่เมื่อใด สร้างขึ้นในสมัยใด สร้างขึ้นเพื่ออะไร ลักษณะของอาคารเป็นอย่างไร มีขนาดเท่าไร เป็นศาลากลางจังหวัดนนทบุรีตั้งแต่เมื่อใด มีอายุกี่ปี ความสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากนั้นก็ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ๆ ละ ๕-๘ คน ตามความสมัครใจ ครูชี้แจงขั้นตอนการสืบค้นข้อมูล ตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ ข้อตกลงร่วมกันให้นักเรียนทราบ วิธีการออกไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ ในการทำงานร่วมกัน แต่ละกลุ่มก็จะตั้งประธาน เลขากลุ่ม และร่วมกันการวางแผน การแบ่งภารกิจหน้าที่กันทำ ผู้บันทึกข้อมูล การสืบค้นข้อมูล การบันทึกภาพ การนัดหมาย การเตรียมตัว ส่วนครูก็ต้องมีการวางแผนในการพาเด็กนักเรียนออกไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ เริ่มกำหนดเส้นทางที่จะไป การนัดหมาย การติดต่อสถานที่ที่จะไป ช่วงสุดท้ายของวันแรกครูนัดหมายเด็กนักเรียนอีกครั้งก่อนที่จะให้นักเรียนกลับไปเตรียมตัวที่จะออกเดินทางในวันต่อไป

วันที่สอง ตามไปดู สถานที่จริง (ขึ้นรวบรวมข้อมูล) เวลา ๐๗.๓๐ น. ตามเวลานัดหมาย ออกเดินทางจากโรงเรียนไปยังแหล่งเรียนรู้ ถึงศาลากลางหลังเก่าจังหวัดนนทบุรี เวลา ๐๘.๓๐ น.

พอลงจากรถก็มีวิทยากรเจ้าหน้าที่ ให้การต้อนรับ และพานำชมพร้อมให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา บรรยากาศ นักเรียนมีความตื่นตา ชื่นชมในความงามของสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้น ความเก่าแก่ของอาคาร เด็กนักเรียนมีความสงสัย จึงถามว่า น่าจะมีอายุ ถึง ๑๐๐ ปี วิทยากรก็ตอบว่าถูกต้องอาคารหลังนี้สร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ นับจนถึงปัจจุบัน เมื่อชมจนครบหมดแล้ว ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสืบค้น รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม จากหลักฐานขั้นต้น ชั้นรองแหล่งข้อมูลที่นักเรียนจะไปสืบค้นได้ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน เอกสารหนังสือ พิพิธภัณฑสถานบุคคล

กำหนดเวลา ๑๑.๓๐ น. กลับมาพบกันที่จุดเดิม ก่อนแยกย้ายกันไปหาสืบค้นรวบรวมข้อมูลตามประเด็นคำถามที่ตั้งไว้ในวันแรก

กลุ่มแรกก็มุ่งไปที่วิทยากรบุคคล ถามว่าศาลากลางหลังนี้สร้างขึ้นเมื่อใด ในสมัยใด ทำไมถึงสร้างขึ้น ผู้จดบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึก

กลุ่มที่สอง ไปที่ห้องสมุดประชาชนที่อยู่ใกล้ๆ ค้นคว้าจากเอกสารหนังสือที่เกี่ยวข้อง แล้วจดบันทึกลงในสมุดบันทึก

กลุ่มที่สามไปที่พิพิธภัณฑ์จังหวัดนนทบุรี เด็กนักเรียนมีความสนใจพยายามหาข้อมูลเพื่อตอบประเด็นคำถามที่ตั้งไว้ให้ได้มากที่สุด ทั้งบันทึกจดลงสมุด บันทึกภาพ พอถึงเวลานัดหมายทุกกลุ่มก็กลับมาพบกันตามจุดนัดหมาย เพื่อกลับไปทานข้าวกลางวันที่โรงเรียน

ช่วงบ่ายของวันที่สองหลังจากทานข้าวกลางวันเรียบร้อยแล้ว แต่ละกลุ่มนำข้อมูลที่ได้อบรมมา วิเคราะห์ประเมินค่า ระบุให้เป็เรื่อง สมาชิกแต่ละกลุ่ม ทำการวิพากษ์ วิเคราะห์ ข้อมูลความรู้ ที่ได้จากแหล่งข้อมูลหลักฐานต่างๆ จัดกระทำข้อมูล เป็นหมวดหมู่ ลำดับความน่าเชื่อถือ ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหา เช่น

นักเรียน : คุณครูขา คุณลุงสมคิดเล่าให้หนูฟังว่าศาลากลางหลังเก่าสร้างเมื่อใด ใครเป็นผู้สร้างนั้นไม่ตรงกับแผ่นพับที่หนูได้จากเจ้าหน้าที่เลยคะ หนูจะเชื่อใครดีคะ

ครู : หนูต้องไปสืบค้นเพิ่มเติมจากหลักฐานชั้นต้นคุณสิคะ เช่นจดหมายเหตุรายวัน หรือบันทึกเหตุการณ์สร้างอาคารศาลากลางหลังเก่านี้ ซึ่งเอกสารเหล่านี้อาจไปสืบค้นได้ที่หอสมุดประชาชน หรือหอจดหมายเหตุ

ในขั้นตอนนี้ ครูจะต้องเข้าไปช่วยให้คำแนะนำแก่นักเรียน เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของข้อมูล

หลังจากที่นักเรียนลำดับความสำคัญของข้อมูลแล้ว ก็เป็นขั้นประเทืองปัญญา (ตีความและสังเคราะห์) สมาชิกกลุ่ม ช่วยกันตีความข้อมูลที่ได้อมา นักเรียน : คุณครูขา หนูไปสืบค้นเพิ่มเติมจากจดหมายเหตุรายวันหรือบันทึกเหตุการณ์สร้างอาคารศาลากลางหลังเก่านี้ มาแล้วคะ ศาลากลางสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ สมัยรัชกาลที่ ๖ ค่ะ

ครู : แล้วหนูเชื่อข้อมูลจากไหนคะ

นักเรียน : หนูเชื่อข้อมูลจากแผ่นพับของเจ้าหน้าที่คะ

ครู : เพราะอะไรคะ

นักเรียน : ข้อมูลจากแผ่นพับสอดคล้องกับข้อมูลในจดหมายเหตุรายวันหรือบันทึกเหตุการณ์สร้างอาคารศาลากลางหลังเก่านี้

ครู : เก่งมากค่ะ เพราะจดหมายเหตุ เป็นเอกสารชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ ที่น่าเชื่อถือ เพราะเขียนหรือบันทึกขึ้นในขณะที่เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ

เมื่อนักเรียนแต่ละกลุ่มตีความสังเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้วบางกลุ่มพร้อมลงมือช่วยกันออกแบบ การนำเสนอข้อมูลที่ได้

จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ของกลุ่ม มีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกันอย่างไร จะเลือกใช้ข้อมูลจากแหล่งใด เพราะอะไร หรือหากไม่เลือกข้อมูลนั้น เพราะอะไร ครูต้องเข้าไปช่วยให้คำแนะนำแก่นักเรียน

นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันสรุปข้อมูลที่ตีความสังเคราะห์แล้ว ถือว่าข้อมูลที่ได้เป็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (ชั้นนำเสนอผลงาน) แต่ละกลุ่มช่วยกันออกแบบการนำเสนอผลงานที่หลากหลาย เช่น ผังความคิด (Maind Mapping) การใช้โปรแกรมการนำเสนอ (PowerPoint) หนังสือเล่มเล็ก เป็นต้น ข้อมูลที่ได้ถือเป็นองค์ความรู้ที่นักเรียนหาคำตอบด้วยตนเองและเรียนรู้ด้วยตนเอง

สะท้อนคิดของเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์จากแหล่งเรียนรู้

สะท้อนคิดจากนักเรียน : สนุกมาก ตื่นเต้น เพลินเพลิน หนูชอบมาก ได้ไปดูสถานที่จริง ทำให้ได้รู้ประวัติความเป็นมาของศาลากลางหลังเก่าจังหวัดนนทบุรี เดิมเป็นอาคารของโรงเรียนราชวิทยาลัยต่อมา ก็เป็นที่ทำการศาลากลางจังหวัดนนทบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ มีพระยาศรีชัยบุรีนทร์ (เปี่ยม หงสเดช) เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดคนแรก ทำให้จำได้แม่นมาก รู้สึกรักในโบราณสถาน โบราณวัตถุของจังหวัดเรามาก ซึ่งอยากจะเรียนรู้แบบนี้อีก มีความรู้สึกรักและภาคภูมิใจ หวงแหนชาติของเรามากค่ะ

สะท้อนคิดจากครู: เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ดีมาก เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนรู้จากห้องเรียน เป็นนอกห้องเรียน เป็นการเรียนที่ส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนอย่างแท้จริง สามารถแสวงหาความรู้ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง ผู้เรียนสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ โดยการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ผู้เรียนเกิดทักษะ ความสามารถนำเสนอผลงานได้ โดยใช้เทคนิคการนำเสนอที่ทันสมัยใช้เทคโนโลยี

สะท้อนคิดผู้ปกครอง : เป็นการสอนที่ดีนะ ไม่ค่อยเคยเห็น เด็กๆ มาเล่าว่า สนุกมาก ชอบไปเรียนแบบนี้ มีความกระตือรือร้นในการเตรียมตัวที่บ้าน เป็นการฝึกให้มีความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา

ข้อเสนอแนะ

๑. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรมีความสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัด
  - ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ (ป.๖/๑ ป.๖/๒)
  - ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย (ป.๖/๑ ป.๖/๓)

๒. ครูต้องเป็นคนที่ตั้งใจจริง อดทนและจริงจังกับสิ่งที่ทำ และควรระมัดระวังเรื่องความปลอดภัยของเด็กเป็นอันดับหนึ่ง

๓. บทบาทของครูและนักเรียน

บทบาทของครู	บทบาทของนักเรียน
๑. ติดต่อหรือประสานงานกับสถานที่ / แหล่งเรียนรู้ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยหนังสือราชการ หรือ โทรศัพท์ หรือไปพบด้วยตนเอง พาหนะสำหรับเดินทาง อาหารว่าง อาหารกลางวัน น้ำดื่มแหล่งเรียนรู้	๑. เข้าร่วมประชุมนัดหมายกับครู นักเรียนแบ่งกลุ่มๆ ละ ๕-๑๐ คน ร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ และมอบหมายภารกิจให้แก่สมาชิก
๒. สำรวจแหล่งเรียนรู้ ณ สถานที่จริง เพื่อจัดเตรียมสถานที่ หรือจุดหรือแหล่ง สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียน	๒. เตรียมเรื่องส่วนตัวในการไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ เช่น กระเป๋าใส่สาย สมุดบันทึก ปากกา ดินสอ หมวก/ร่ม กล้องถ่ายรูป
๓. พบกับผู้รู้ /วิทยากร เพื่อชี้แจงลักษณะการจัดการเรียนรู้ และหน้าที่ของวิทยากร	๓. มาให้ตรงเวลาตามที่นัดหมาย ปฏิบัติตามข้อตกลงอย่างเคร่งครัด
๔. ประชุมชี้แจงกับทีมงานเพื่อชี้แจงขั้นตอนการศึกษานอกสถานที่และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ประชุมนักเรียน เพื่อรับทราบขั้นตอนการศึกษา แหล่งเรียนรู้ ข้อตกลงร่วมกัน นัดหมายเวลาภาระงาน/ชิ้นงาน เกณฑ์การวัดและประเมินผล	๔. ศึกษาแหล่งเรียนรู้ ณ สถานที่กำหนด ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และจดบันทึกข้อมูลที่ได้ตามประเด็นศึกษาของในสมุดบันทึกที่ครูแจกให้
๕.พานักเรียนศึกษาแหล่งเรียนรู้ และคอยอำนวยความสะดวกให้นักเรียน บรรลุการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และปฏิบัติภาระงานได้ตามที่กำหนดไว้	๕. นำเสนอผลงานด้วยวิธีการทางเทคโนโลยีหรือผังความคิด

ขั้นสรุปผล

๑. สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปข้อค้นพบ หรือความจริงในเรื่องที่ทำการศึกษา ลงในสมุดบันทึก

๒. ครู นักเรียน สะท้อนความคิดของตนเองเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์จากแหล่งเรียนรู้ และนำเสนอในกลุ่มใหญ่

สื่อและแหล่งเรียนรู้

สมุดบันทึก ประเด็นการศึกษา แหล่งเรียนรู้ ศาลากลางหลังเก่าจังหวัดนนทบุรี

การวัดและประเมินผล

ผลงาน ประเมินด้วยเกณฑ์คุณภาพรูบิค

กระบวนการกลุ่ม ประเมินด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

เอกสารอ้างอิง/แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม

ศาลากลางหลังเก่านนทบุรี ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนนทบุรี พิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาตินนทบุรี หนังสือนนทบุรีท้องถิ่นของเรา หนังสือจังหวัดนนทบุรี หนังสือนนทบุรี
ศรีสยาม

ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า)

ตั้งอยู่ที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยาด้านใต้ของปากคลองบางซื่อ เดิมเป็นอาคารของโรงเรียนราชวิทยาลัย เป็นโรงเรียนประเภทอยู่ประจำ ลักษณะอาคารจึงมีหลายหลังติดต่อกันเกือบจะเป็นวงกลม มีหอประชุมเป็นตึกสองชั้นสีขาวอยู่ท้ายสุด สร้างมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๕๔ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ โรงเรียนราชวิทยาลัยเป็นโรงเรียนที่ตั้งขึ้นแบบมีนักเรียนประจำลักษณะคล้ายคลึงกับโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนาขึ้นและในรัชกาลปัจจุบันก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนลักษณะเดียวกันนี้ คือ โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย ที่จังหวัดนครปฐม โรงเรียนราชวิทยาลัยเดิมตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ สาเหตุที่ย้ายมาอยู่จังหวัดนนทบุรีเพราะกระทรวงยุติธรรม ในสมัยนั้นยังขาดผู้พิพากษาที่มีความรู้ภาษาอังกฤษ จึงได้สร้างโรงเรียนเตรียมเพื่อเป็นนักกฎหมายให้เรียนภาษาอังกฤษไว้ก่อน ซึ่งจะต้องศึกษาจากตำราภาษาฝรั่งเป็นส่วนใหญ่

โรงเรียนราชวิทยาลัยเปิดสอนตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๙ จึงได้โอนไปรวมกับโรงเรียนวชิราวุธที่กรุงเทพฯ เนื่องจากในระยะนั้นั้นเศรษฐกิจตกต่ำ จึงต้องยุบโรงเรียนราชวิทยาลัยลงแล้วมอบอาคารเรียนให้เป็นที่ทำการศาลากลางจังหวัดนนทบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ มีพระยาศิริชัยบุรินทร์ (เปี่ยม หงสเดช) เป็นผู้ว่าราชการคนแรก ลักษณะอาคารเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีสนามอยู่ตรงกลาง มีขนาดกว้าง ๑๑.๕๕ เมตร ยาว ๒๕๗.๔ เมตรเนื้อที่ทั้งหมดของตัวอาคาร ๒ ไร่ ๒ งาน ๕๑ ตารางวา ตัวอาคารเป็นตึกพื้นไม้สักทาสีไขไก่ ประตูหน้าต่างทาสีเขียวใบไม้ หลังคามุงด้วยกระเบื้องลูกฟูกประดับด้วยงานไม้ลายฉัตรที่ทำจากไม้สักทั้งหลัง มีรั้วเหล็กล้อมรอบตัวอาคาร ๓ ด้านด้านหน้าเป็นสถานที่พักผ่อน ชมบรรยากาศริมแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนด้านหลังติดกับโรงเรียนอนุบาลนนทบุรีและหอประชุมจังหวัดนนทบุรี เนื่องจากอาคารศาลากลาง จังหวัดนนทบุรีหลังนี้ มีลักษณะการสร้างแบบพิเศษฝีมืองานไม้ประณีตมาก กรมศิลปากรจึงได้ขึ้นบัญชีเป็นโบราณสถานแห่งหนึ่งตามประกาศลงวันที่ ๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔ ต่อมาใช้เป็นพิพิธภัณฑ์จังหวัดนนทบุรี โดยมีการปรับปรุงอาคารเรือนไม้ด้านหน้าทั้งชั้นหนึ่งและชั้นสองจัดทำเป็นห้องจัดแสดงนิทรรศการถาวร พื้นที่ประมาณ ๒๐๐ ตารางเมตร เพื่อนำเสนอวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมความเป็นคนจังหวัดนนทบุรีที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย ออยุธยา จนถึงปัจจุบัน

ค่ายประวัติศาสตร์

อารยธรรมห้าพันปี เรียนรู้วิถีบ้านเชียง

นายอนุพงษ์ ชุมแวงวาปี นายชลิต จันทะศรี นายคทาวุธ ไชยสิทธิ์

นางสาวสุทินา ชินานา และอาจารย์สนธิ มหาไยธี

โรงเรียนอุตรพัฒนาการ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๐

ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดอุดรธานี มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย รวมทั้งเป็นพื้นที่แหล่งมรดกโลกบ้านเชียง ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญมาก ทั้งมีรายละเอียดที่ควรเรียนรู้มากมาย คุณครูได้พิจารณาเห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้ไปทัศนศึกษาในแหล่งเรียนรู้นี้บ้างแล้ว คุณครูได้ตระหนักว่าสำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. ๔- ๕) มีประสบการณ์ที่ได้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาสาระและฝึกวิธีการทางประวัติศาสตร์มาพอสมควรแล้ว จึงควรมีช่วงเวลาที่ได้ประมวลความรู้ที่ได้เรียนมา ได้ทำงานที่ท้าทายความสามารถมากขึ้น คณะครูจึงเห็นร่วมกันว่าควรจัดการเรียนรู้ในลักษณะของ “ค่าย” โดยมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

๒. เพื่อสร้างจิตสำนึก ความรัก ความภาคภูมิใจและธำรงความเป็นท้องถิ่นและความเป็นไทย

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้ที่ ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐานการเรียนรู้ ที่ ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภาคภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

๑. การเตรียมค่ายประวัติศาสตร์

ผู้จัดกิจกรรมค่ายประวัติศาสตร์ ต้องเตรียมความพร้อมและสำรวจพื้นที่ประสานงานกับองค์กรและผู้นำในท้องถิ่น ประชาชนท้องถิ่นที่เป็นวิทยากรในแต่ละกิจกรรมของค่ายประวัติศาสตร์ พร้อมทั้งเตรียมคู่มือค่ายประวัติศาสตร์ และเตรียมวิทยากรค่ายประวัติศาสตร์ในทุกกิจกรรม

๒. การดำเนินกิจกรรมค่ายประวัติศาสตร์

ดำเนินกิจกรรมค่ายประวัติศาสตร์ จำนวน ๘ กิจกรรมตามขั้นตอนวิธีการทางประวัติศาสตร์

๓. การสรุปบทเรียน

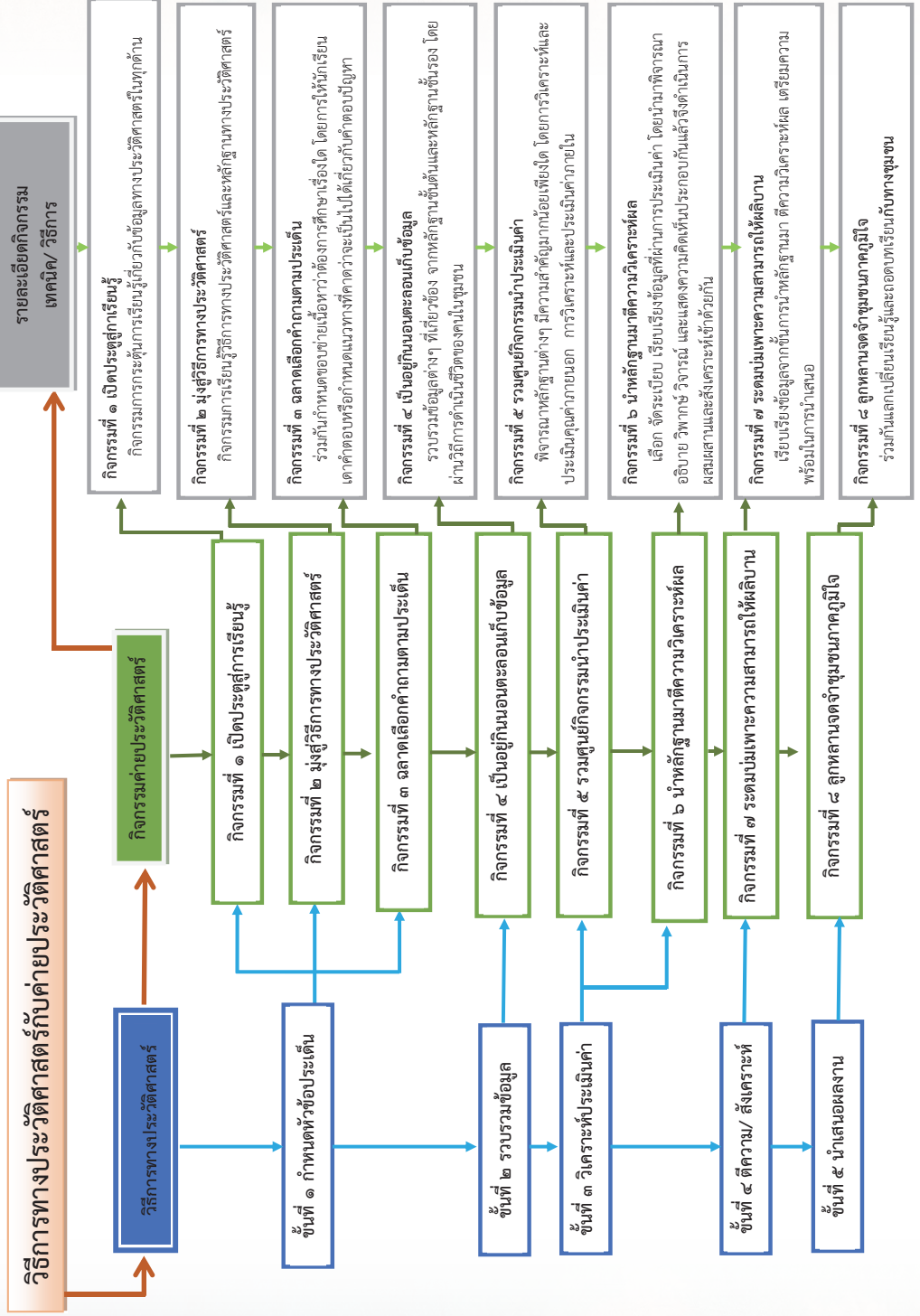
เมื่อดำเนินกิจกรรมค่ายประวัติศาสตร์เสร็จแล้ว ทำการสรุปผลการดำเนินการที่สะท้อนความคิดจากนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม และชุมชนท้องถิ่น

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมค่ายประวัติศาสตร์

๑. เปิดประตูสู่การเรียนรู้

เริ่มต้นด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมละลายพฤติกรรม เพื่อการเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมค่าย แล้วเติมต่อด้วยกิจกรรมการกระตุ้นการเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในทุกด้าน เช่น ด้านประวัติความเป็นมา วรรณกรรม ประชาชนชาวบ้าน ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ บุคคลสำคัญในท้องถิ่นและศิลปหัตถกรรมพื้นฐาน

๒. มุ่งสู่วิธีการทางประวัติศาสตร์

กิจกรรมการเรียนรู้วิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เกิดกระบวนการเรียนรู้ มากกว่าความรู้

๓. ฉลาดเลือกคำถามตามประเด็น

กิจกรรมการร่วมกันกำหนดขอบข่ายเนื้อหาว่าต้องการศึกษาเรื่องใด โดยการกำหนดให้นักเรียนเดาคำตอบหรือกำหนดแนวทางที่คาดว่าจะเป็นไปได้เกี่ยวกับคำตอบปัญหา เรียนรู้ ในสิ่งที่อยากรู้

๔. เป็นอยู่ กินนอน ตะลอนเก็บข้อมูล

กิจกรรมการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาจากหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง โดยผ่านวิธีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน พิธีกรรมทางศาสนา และประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ครูและนักเรียน เรียนรู้ไปด้วยกัน

๕. รวมศูนย์กิจกรรม นำประเมินค่า

กิจกรรมการพิจารณาหลักฐานต่างๆ มีความสำคัญมากน้อยเพียงใด โดยการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าภายนอกและการวิเคราะห์และประเมินค่าภายใน ทำงานร่วมกับครู

๖. นำหลักฐานมา ตีความวิเคราะห์ผล

กิจกรรมการเลือก จัดระเบียบ เรียบเรียงข้อมูลที่ผ่านการประเมินค่ามาแล้วนั้น โดยนำมาพิจารณาอธิบาย วิพากษ์วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็นประกอบกันแล้วจึงดำเนินการผสมผสานและสังเคราะห์เข้าด้วยกัน ทำงานในบริบทที่หลากหลาย เพื่อการสร้างสรรคสังคมน

๗. ระดมบ่มเพาะความสามารถ ให้ผลิตงาน

กิจกรรมการเรียบเรียงข้อมูลจากขั้นการนำหลักฐานมา ตีความวิเคราะห์ผล เตรียมความพร้อมในการนำเสนอ เช่น วัตถุประสงค์ การจัดนิทรรศการ การเขียนรายงาน การทำป้ายนิเทศ หนังสั้น เป็นต้น ใช้สื่อสร้างสรรค์ทันการณ

๘. ลูกหลานจดจำ ชุมชนภาคภูมิใจ

กิจกรรมการเขียนข้อสังเคราะห์ที่นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้า มาโดยไม่มีควมลำเอียงหรือบิดเบือนข้อเท็จจริง ต่อชุมชนท้องถิ่น ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียน แลกเปลี่ยน ปรับเปลี่ยน มุมมอง สะท้อนความคิด ปลูกจิตสำนึก

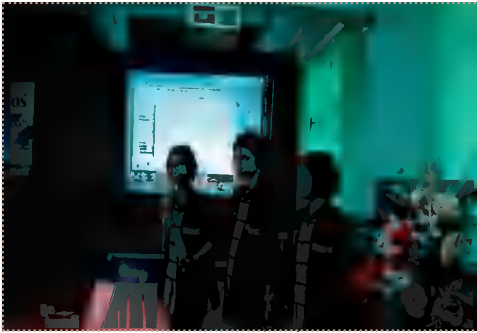

สื่อและแหล่งเรียนรู้

๑. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง
๒. หลุมขุดค้นวัดโพธิ์ศรีโน
๓. เขื่อนไทพวน
๔. บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชนตำบลบ้านเชียง

การวัดและประเมินผล

๑. ชิ้นงาน/ภาระงาน
๒. การถอดบทเรียน

ระยะเวลา

ระยะเวลาในการจัดค่ายประวัติศาสตร์ ใช้เวลาทั้งสิ้น ๓ วัน ๒ คืน

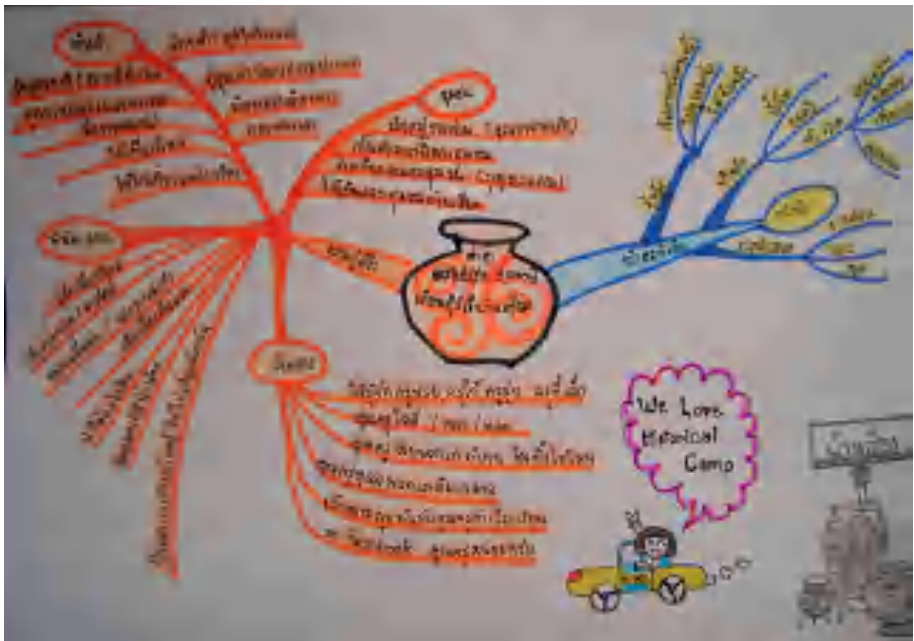
กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยสามารถประยุกต์ใช้ในระดับประถมศึกษาตามความเหมาะสม

ร่องรอย/หลักฐานกิจกรรม

๑. ภาพถ่าย/หนังสือเล่มเล็ก
๒. ผังกราฟฟิก
๓. รายงานเชิงวิชาการ
๔. หนังสือ
๕. การจัดนิทรรศการ

ถอดบทเรียนสะท้อนคิดจากนักเรียน

ถอดบทเรียนสะท้อนคิดจากชุมชน

“...ดีใจครับที่ได้เลือกบ้านเชียงเป็นค่ายประวัติศาสตร์อารยธรรม ๕,๐๐๐ ปี เห็นความตั้งใจของนักเรียนและขอชื่นชม บ้านเชียงเป็นแหล่งมรดกโลก จึงจำเป็นจะต้องอนุรักษ์วิถีชีวิตของตนแบบเก่าเอาไว้ ซึ่งมีประชาชนชาวบ้านจะคอยให้ความรู้แก่คณะนักเรียนเสมอ...”

นายกเทศมนตรีตำบลบ้านเชียง

“...ขอแสดงความชื่นชม ที่สร้างเยาวชนให้เป็นนักคิด ซึ่งเป็นการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชน การทำค่ายประวัติศาสตร์เพื่อตามรอยสืบค้น ครอบคลุมกระบวนการ เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งให้เด็กได้สร้างองค์ความรู้ ที่ครบสมบูรณ์ เด็กสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืน...”

ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลบ้านเชียง

ไม่เห็นจะยาก

หากเด็กจะทำหนังสือประวัติศาสตร์

โรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๘

ผู้เขียน : คุณครูวรรัชดา พิทักษ์พิเศษ

โปรเจกต์ข้างต้นเป็นฝีมือของตัดเทพ แซ่ลี่ หนึ่งในแก๊งเด็กทำหนังที่จัดทำขึ้นด้วยความภาคภูมิใจในผลงานการสร้างหนังสือประวัติศาสตร์เพื่อประกอบการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ชุมชนที่สอนโดยคุณครูวรรัชดา พิทักษ์พิเศษ ภายหลังจากที่คุณครูได้สร้างแรงจูงใจในการเรียนโดยให้นักเรียนทำภาพยนตร์สารคดีส่งเป็นชิ้นงาน แทนการสอนด้วยการบอกความรู้ หรือการทำรายงานส่งครู และทำให้ผลงานชิ้นหนึ่งของเด็กกลุ่มนี้ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศในการประกวดภาพยนตร์สารคดีเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ของกระทรวงวัฒนธรรม ภายได้ชื่อเรื่อง “พระบารมีปกเกล้าฯ ชาวบ้านโป่ง” และรางวัลอื่นๆ อีกหลายรายการ เมื่อรายการข่าว ๓ มิติมาถ่ายทำการเรียนรู้ของพวกเขาเพื่อถ่ายทอดให้ผู้คนรับรู้ความน่าสนใจของการเรียนประวัติศาสตร์ด้วยการให้นักเรียนสร้างเป็นภาพยนตร์ เมื่อข่าวได้นำเสนอ พวกเขากลายเป็นคนดังชั่วข้ามคืน นักเรียนและครูทั้งโรงเรียนต่างสนใจการเรียนรู้ของพวกเขา นักเรียนคนอื่นๆ ต้องการเรียนประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และนำข้อมูลมาเสนอเป็นภาพยนตร์บ้าง พลังของหนังประวัติศาสตร์มีมากถึงเพียงนี้เชียวหรือ ทั้งที่ก่อนหน้านี้ นักเรียนที่มาเรียนล้วนเป็นเด็กเกรด D ของโปรแกรมสังคม ใครๆ ก็ระอา ไม่อยากสอนให้เป็นภาระ เมื่อฉันท

ต้องมาสอนพวกเขา ก็เครียดอยู่เหมือนกัน แต่ฉันเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ไม่มีใครคนโง่ แต่พวกเขาไม่สนใจเรียนอาจจะเป็นเพราะวิธีเรียนไม่น่าสนใจ หรือเบื่อการเรียนกับครูของโบ (โบงาน โบความรู้) ที่ครูชอบใช้ก็ได้ พฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นอยู่ในวัยที่ชอบการแสดงออก มีพลังกำลังมากมาย และอยากทำกิจกรรมที่ผู้ใหญ่ทำกัน ให้พวกเขาลองทำหนึ่ง น่าจะดี ฉันจึงวางแผนดังนี้

๑. เปิดหัวใจให้ครูรู้ ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับวิธีการเรียนที่นักเรียน ๆ แล้วมีความสุข

๒. มุ่งสู่วิธีเรียน ครูและนักเรียนกำหนดวิธีเรียนเป็นตัวตั้งเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน

๓. เปลี่ยนชั้นงานให้เคลื่อนไหว นักเรียนนำเสนอชั้นงานด้วยภาพยนตร์สารคดีประวัติศาสตร์

๔. ท่วงไยเอื้ออาทร เน้นการเรียนรู้ที่ดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือ แก้ปัญหาเพื่อให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนด้วยการทำภาพยนตร์สารคดี

การวางแผนร่วมกันในการเรียนทำให้นักเรียนในชั้นเรียนเริ่มมีทิท่ากระตือรือร้นในการเรียน ทัดเทพ หนุ่มน้อยหน้าดี พุดน้อย ท่าทางซื่อาย เปิดเผยความในใจของเขาว่า “...ในความคิดของผม การสร้างหนังสือเป็นเรื่องที่น่าทึ่ง แต่ก็ทำได้สักเรื่อง คงเป็นความสุขไปทั้งชีวิต มันเป็นความฝันของผม...” เพื่อน ๆ ของเขาก็กหลายคนต่างรุมตั้งคำถามจนตอบไม่ทัน เช่น แล้วเราจะเริ่มต้นอย่างไรกันครับ แล้วหนูจะทำได้มั๊ย หนูคิดว่าเสียงหนูพอจะเป็นนักพากย์ได้คะ หนูจะติดต่อภาพยนตร์ได้อย่างไร เราจะเอาเครื่องมือที่ไหน หนูไม่มีกล้องวีดีโอและ.... ฯลฯ ฉันคิดในใจว่าครูก็ไมรู้เหมือนกันว่าจะนักเรียนได้มากน้อยแค่ไหนแต่ครูสัญญาว่าจะจัดการให้ได้ทุกเรื่อง

การเรียนด้วยการทำหนังเริ่มต้นด้วยการให้นักเรียนกำหนดประเด็นที่สนใจ โดยนักเรียนที่สนใจเรื่องเดียวกันร่วมกันอภิปราย นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เมื่อตกลงกันได้นักเรียนต้องช่วยกันตั้งคำถาม

ภาพ การศึกษาจากเอกสารชั้นรองเพื่อหาความรู้เบื้องต้น

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างการตั้งคำถามเพื่อการทำภาพยนตร์สารคดีเรื่อง “พระบารมีปกเกล้าฯ ชาวบ้านโป่ง” ของนักเรียนกลุ่มหนึ่ง คำถามที่นักเรียนสนทนาและต้องการคำตอบคือ นักเรียนเคยได้ยินมาว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่เสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมราษฎรเมื่อเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้บ้านโป่ง จึงอยากสืบค้นว่ามีใครอยู่ร่วมเหตุการณ์ในครั้งนั้นบ้าง มีภาพถ่าย หรือเอกสารอะไรบ้าง จะหาได้ที่ไหน โดยวางแผนเก็บข้อมูลด้วยแผนผัง KWL คือ อะไรที่รู้แล้ว (K-Know) อะไรที่ต้องการรู้เพิ่มเติม (W-Want to know) และสิ่งที่ได้เรียนรู้ (L-Learned)

ภาพ นักเรียนรวบรวมข้อมูลขั้นต้นจากหนังสือพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๗

แหล่งข้อมูลที่นักเรียนใช้ในการศึกษาเรื่องนี้ เริ่มต้นด้วยการศึกษาภาพยนตร์สารคดีของรุ่นพี่เรื่อง “โลกล้างเมือง” ที่กล่าวถึงเรื่องการเสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมราษฎรเมื่อเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้บ้านโป่ง เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้น นักเรียนได้สืบค้นข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ที่รายงานข่าวเหตุการณ์ไฟไหม้บ้านโป่งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๗ หาหลักฐานภาพถ่ายจากร้านถ่ายรูปที่บ้านที่ภาพการเสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมราษฎร สอบถามผู้ที่มีประสบการณ์การเฝ้ารับเสด็จและบุคคลที่ได้รับเงินพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องโดยการเปรียบเทียบกับหลักฐานที่หามาได้

ในการทำงานนักเรียนจะแบ่งหน้าที่ว่าใครรับผิดชอบในการทำหน้าที่ใด คือ ทุกคนช่วยกันการเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล วิพากษ์หลักฐาน โดยมีผู้ทำหน้าที่สังเคราะห์ข้อมูลผ่านการวิพากษ์หลักฐานแล้ว ๒ คน เขียนสคริป (บทภาพยนตร์) ๑ คน เมื่อออกภาคสนามทุกคนต้องช่วยกันในทุกเรื่อง แต่บทบาทสำคัญจะอยู่ที่คนเขียนบทจะทำหน้าที่เป็นผู้นำกับ มีคนถ่ายวิดีโอ ถ่ายภาพนิ่ง และจะทำหน้าที่ตัดต่อด้วย สมาชิกกลุ่มอาจมากกว่านี้ได้แต่ต้องไม่น้อยกว่า ๕ คน

ครูตั้งคำถามว่านักเรียนจะเตรียมตัวอย่างใดก่อนการไปเก็บข้อมูลภาคสนามข้อสรุปที่ได้ คือ ใช้วิธีศึกษาเอกสารขั้นต้นจากศูนย์ข้อมูลที่ห้องบ้านโป่งศึกษาของโรงเรียน

การสัมภาษณ์บุคคลร่วมสมัยจำนวน ๒ คน เตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล จากหนังสือพิมพ์ด้วยกล้องบันทึกภาพนิ่ง เทปบันทึกเสียง สมุดบันทึกช่วยจำและ กล้องวิดีโอ กำหนดวันเวลา การนัดหมายกับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อทุกอย่างพร้อม การทำงาน ก็เริ่มขึ้นได้ทันที

ถ่ายทำบทสัมภาษณ์คุณวิรัตน์ จารุพูนผล

ในการออกภาคสนามครูจะอยู่เคียงคู่กับนักเรียนเพื่อให้ความช่วยเหลือถ้านักเรียน มีปัญหาติดขัดในการทำงาน เวลาที่ใช้ในการออกภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์และถ่ายทำจะใช้ ตอนเย็นและวันหยุด ส่วนเวลาในช่วงโมงเรียนเป็นเวลาของการนำเสนอผลการศึกษาคความก้าวหน้าในการเรียน การอภิปรายแสดงความคิดเห็นของนักเรียนในชั้น เมื่อตัดต่อ ภาพยนตร์เรียบร้อยแล้ว เพื่อนนักเรียนและสมาชิกที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงผู้ที่ให้ข้อมูลในการทำสารคดีร่วมกันวิจารณ์ภาพยนตร์เพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด เมื่อปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องประเมินชิ้นงานนักเรียน

กระบวนการเปลี่ยนตัวหนังสือให้เป็น ภาพยนตร์โดยสรุปดูได้จากแผ่นโปสเตอร์ข่าว วงการหนังสือเด็ก (a month) ของนักเรียน ประวัติศาสตร์ของโรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง

การเรียนด้วยการทำภาพยนตร์สารคดีจะทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายในการเรียนสาระ ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส ๔.๑ ในเรื่องความสามารถในการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการ ใ้ส่วนหาความจริงทางประวัติศาสตร์อย่างเป็น ระบบ สามารถรวบรวมหลักฐานเพื่ออธิบาย เหตุการณ์สำคัญในท้องถิ่นอย่างเป็นเหตุเป็นผล สามารถอธิบายประวัติศาสตร์ร่วมกันของคนใน

ชุมชน และมาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจพัฒนาการความเป็นมาของชุมชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย ผลงานที่สร้างขึ้นช่วยให้คนในชุมชนเกิดสำนึกในประวัติศาสตร์ร่วมกันของเหตุการณ์สำคัญ รวมทั้งตระหนักในบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อราษฎร สอดคล้องกับพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ที่ต้องการให้นักเรียนได้เข้าใจประวัติความเป็นมาของชาติของตนเอง การเริ่มเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชนตนเองและพัฒนาสู่การศึกษาประวัติศาสตร์ชาติจะทำให้นักเรียนเข้าใจรากเหง้าของสังคมไทย จะช่วยปลูกฝังความรัก ความผูกพันระหว่างกันของคนในชาติได้เป็นอย่างดี การสอนประวัติศาสตร์ชุมชนเปรียบเหมือนการนำต้นกล้ามาปลูก หมั่นดูแลด้วยการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะทำให้ต้นกล้าเติบโตเป็นไม้ใหญ่ที่มีรากแก้วแข็งแรง ไม่ไหวเอน โคนล้มได้ง่าย

การจัดทำภาพยนตร์สารคดีประวัติศาสตร์เรื่องพระบารมีปกเกล้าฯ ชาวบ้านไปส่งผลให้เกิดสำนึกร่วมในพระมหากษัตริย์คุณที่เสด็จมาเยี่ยมในคราวที่สิ้นเนื้อประดาตัวและความหมัดหวังในชีวิต จึงช่วยปลูกฝังให้คนในอำเภอบ้านโป่งมีเพียงแต่เยาวชนเท่านั้นที่ตระหนักในคุณค่าของสถาบันพระมหากษัตริย์ ผ่านการนำเสนอบางตอนของภาพยนตร์ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ โรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง

นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ด้วยการทำภาพยนตร์สารคดีเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการแสวงหาความรู้อย่างเป็นกระบวนการ เกิดสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการสอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ และแสดงให้เห็นการบูรณาการรายวิชาต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการเก็บข้อมูล โดยมีวิชาประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นแกน ใช้วิธีการเรียนรู้ทาง มานุษยวิทยา สังคมวิทยา มาบูรณาการ รายวิชาอื่น ๆ ที่นำมาใช้ คือ วิชาภาษาไทย ใช้ในการสื่อสารระหว่างการเก็บข้อมูลและการเขียนบทภาพยนตร์ ความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ในการตัดต่อภาพยนตร์ ความรู้วิชาศิลปะในการถ่ายภาพ การเลือกดนตรีประกอบเรื่อง การออกแบบโปสเตอร์ภาพยนตร์ การบูรณาการระหว่างวิชาจะปรับเปลี่ยนตามบริบทของภาพยนตร์สารคดีที่นักเรียนต้องการจะสร้าง

เสน่ห์ของการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

๑. ครูและนักเรียนต่างแสดงบทบาทที่แตกต่างไปจากเดิม คือ บทบาทของครูที่มากกว่าความเป็นผู้บอกความรู้ การบอกความรู้ให้น้อยจะทำให้การเรียนรู้มีความหมายเพราะคำถามที่ต้องการคำตอบควรเกิดจากความสนใจของนักเรียนเอง ครูสอนวิธีการใช้กระบวนการวิจัยทางประวัติศาสตร์ด้วยการศึกษาข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลายร่วมกับการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ครูบอกรู้น้อย แต่บอกวิธีการหาความรู้มาก ครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ฝึกให้นักเรียนรู้จักวางแผนในการเรียนและเรียนรู้เป็นทีมไปพร้อมๆ กัน ครูเป็นผู้ช่วยเหลือชี้แนะ บอกแหล่งข้อมูล ติดต่อประสานงานให้นักเรียนออกไปเก็บข้อมูล ให้ความช่วยเหลือ แก้ปัญหา เป็นผู้จัดการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในสิ่งที่ต้องการจะรู้ ช่วยนักเรียนตรวจสอบข้อมูลเมื่อพบว่าข้อมูลไม่ตรงกัน คอยเตือนนักเรียนว่าอย่าด่วนสรุปคำตอบ แต่ต้องตรวจสอบข้อมูลให้มาก ให้ถูกต้อง

ครูทำหน้าที่ประสานและจัดการความรู้

๒. ฝ่ายนักเรียนจะมีประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้วยตัวเอง เพราะนักเรียนจะได้ฝึกการทำโครงการ นักเรียนเป็นผู้หาความรู้ด้วยตัวเอง เรียนรู้จากผู้เฒ่าผู้รู้ในชุมชนการที่นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริง เป็นการเรียนรู้เรื่องทักษะการคิดและทักษะการเผชิญปัญหาด้วยการเผชิญความจริงและการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นวิธีการปลูกฝังความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นโดยครูไม่ต้องบอกความรู้ นักเรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี นักเรียนเคารพในวิถีชีวิตของคนที่แตกต่างกันตัวเอง การเรียนรู้จากเรื่องที่ต้องการจะรู้ ย่อมทำให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพ จึงทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

๓. การเรียนรู้ด้วยวิธีการนี้จะทำให้นักเรียนลดการคัดลอกความรู้จากผู้อื่น มาเป็นการเขียนองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะในการจัดการข้อมูลให้เป็นระบบระเบียบ สามารถคิดแยกแยะความจริงออกจากความเท็จ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ใช้การท่องจำน้อย ได้ความรู้มาก รู้วิธีการหาความรู้ด้วยตัวเอง ฝึกการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ

๔. ข้อค้นพบที่ได้จากการสอน คือในการกำหนดประเด็นในการเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเองจากเรื่องที่พวกเขาอยากรู้ จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับเขา และมีความกระตือรือร้นในการเรียนและสามารถทำให้พวกเขาค้นพบความรู้ใหม่ได้ ดังจะได้กล่าวต่อไป

๕. การค้นพบความรู้ใหม่ในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ชุมชนได้เกิดขึ้นเมื่อครั้งหนึ่งนักเรียนต้องการศึกษาเหตุการณ์ไฟไหม้บ้านโป่ง และได้เรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ตามลำดับเมื่อถึงขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้หลักกาลามสูตร นักเรียนต้องตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารเกี่ยวกับบุคคลคนหนึ่งซึ่งเป็นนักเรียนของโรงเรียนรัตนราชกัญญาบารุงในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ที่หนังสือพิมพ์ในปีนั้นลงข่าวว่าได้เสียชีวิตในกองเพลิงขณะเข้าไปช่วยเหลือคนในตลาด และยังพบเรื่องการเสียชีวิตของนักเรียนคนนั้นในหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ไฟไหม้บ้านโป่ง ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่น่าเชื่อถือแล้ว แต่นักเรียนได้ค้นเรื่องราวของนักเรียนคนนั้นต่อเพื่อต้องการทราบเรื่องราวจากญาติและเพื่อนของนักเรียนคนนั้น กระบวนการไต่สวนหาความจริงของนักเรียนกลุ่มนี้ทำให้ค้นพบความจริงว่า นักเรียนคนนั้นไม่ได้เสียชีวิตและยังมีชีวิตอยู่จนเกษียณอายุราชการในตำแหน่งนายตำรวจและนักเรียนยังได้พูดคุยกับนายตำรวจผู้นี้อีกด้วย ความจริงที่รับรู้กันมาถึง ๕๗ ปี ซึ่งทุกท่านสามารถชมได้จากงานประวัติศาสตร์ที่น่าเสนอในรูปของภาพยนตร์สารคดีเรื่อง โลกข้างเมือง

หรือกรณีค้นพบความรู้ใหม่เรื่องสามเณรเพิ่ม ศิริพิบูลบุคคลสำคัญที่ทำให้เกิดวิกฤติการณ์บ้านโป่งที่เป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้กระทบต่อความสัมพันธ์แบบโดมิโนระหว่างไทยกับญี่ปุ่น และอเมริกา จนนำไปสู่การยุติสงครามโลกด้วยการทิ้งระเบิดปรมาณูของอเมริกาในที่สุด

๖. ทุกครั้งที่ใช้วิธีการได้ส่วนความจริงทางประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์นักเรียนจะพบหลักฐานใหม่ในชุมชนอยู่เสมอ เช่น ภาพถ่ายประวัติศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เสด็จมาเยี่ยมราษฎรในคราวเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้บ้านโป่ง ที่ทำให้คนในอำเภอบ้านโป่งขอสำเนาและเก็บไว้บูชาที่บ้าน การพบสมุดธนาคารออมสินที่เป็นหลักฐานสำคัญว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเงินช่วยเหลือแก่คนในอำเภอบ้านโป่ง เจ้าหน้าที่ของอำเภอบ้านโป่งใช้วิธีการนำจำนวนนักเรียนมาหารเฉลี่ยและเด็กทุกคนได้เงินคนละ ๑๐๘.๘๕ บาท ในการสร้างภาพยนตร์สารคดีเรื่องพระบารมีปกเกล้าฯ ชาวบ้านโป่ง นักเรียนจึงได้นำหลักฐานชิ้นต้นมาใช้ในการบอกเล่าเรื่องราว หลายภาพยังไม่แพร่หลาย หลายภาพยังคงอยู่แต่ไม่มีใครรับรู้ การสืบค้นด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ทำให้ได้มาซึ่งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า

สภาพอำเภอบ้านโป่งภายหลังการเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ (รถยนต์ที่เห็นคือรถยนต์พระที่นั่ง)

คนบ้านโป่งมีภาพประวัติศาสตร์นี้ในทุกบ้าน

ประวัติศาสตร์ไทย
หลากหลายมิติเริ่ม

ภาพประวัติศาสตร์

ที่นักเรียนนำมาจัดทำเป็นโปสเตอร์ในการนำเสนอภาพยนตร์สารคดีประวัติศาสตร์

สะท้อนความคิด

ทัตเทพ กล่าวว่ “...ผมภูมิใจในตัวเองมากครับ ผมเคยถามตัวเองว่าชอบอะไร ตอนนี้ผมรู้แล้วว่าผมชอบทำหนังสือ และผมก็ค้นพบว่าประวัติศาสตร์สนุกมาก มีเรื่องอีกมากที่เรายังไม่รู้ แม้จะเห็นอยู่ทุกวันแต่ไม่รู้ว่ามีค่าสำคัญ ทำให้ผมรู้ว่า บ้านเรามีคนทำลายหลักฐานทางประวัติศาสตร์กันมาก เพราะเขาไม่รู้ถึงค่าสำคัญ การเรียนวิชานี้ทำให้ผมรู้ว่า ผมจะต้องเรียนต่อในมหาวิทยาลัยในสาขาภาพยนตร์ ผมต้องขยันเรียน มันน่าจะทันสมัยโตขึ้นผมจะเป็นคนทำหนังสือให้ได้ โดยเฉพาะหนังสือแนวประวัติศาสตร์...”

ทัตเทพ แซ่ลี ผู้มีความฝันว่าโตขึ้นผมจะเป็นคนทำหนังสือ

ณัฐ สาวน้อยที่เปลี่ยนใจมาหลงรักวิชาประวัติศาสตร์กล่าวว่า “ ...การเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบนี้เป็นการใช้ชีวิตที่เป็นหนึ่งเดียวกับชมชนการออกไปเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นบทเรียนที่สนุกสนาน มีชีวิตชีวา น่าตื่นเต้น ทำให้ช่วยจุดประกายความคิดจะหาความรู้เพิ่มเติมให้มากขึ้น ปกติหนูเป็นคนชอบอ่านและเขียนหนังสือ หนูทำหน้าที่เขียนบท ยิ่งทำให้อยากอ่านหนังสือ อยากค้นคว้า เป็นการเรียนรู้ที่มีอิสระในการหาความรู้ ทำให้รู้ว่าทุกพื้นที่ในชุมชนของเรามีประวัติความเป็นมา ...”

(ณัฐพร สุนันทาวงค์) ค้นพบตัวเองว่าเขียนบทภาพยนตร์ได้ดีมาก

หมีว ผู้ชอบเปลี่ยนตัวหนังสือให้เป็นภาพยนตร์ กล่าวว่า “...ความรู้ที่หาเองจากผู้รู้ในชุมชนเป็นความรู้ที่สามารถนำมาใช้ได้เลย เราอยากทำหน้าที่อะไรก็ได้ไปหาผู้รู้เรื่องนั้น ความรู้ที่ได้จึงมีประโยชน์ทันที ประโยชน์ของการเรียนแบบนี้จึงมีมากกว่าการจำความรู้ เพราะต้องได้ส่วนหาความจริง...”

หมีว (ศิวิชัย สัมพันธ์ประเสริฐ) ให้สัมภาษณ์ โศธิตา โชติวิจิตร

เม่น (พชร เกียรติวิเชียรไชย) บอกว่า “...การเรียนด้วยการทำหน้าที่เป็นความฝันของผมเลยทีเดียวนะ ผมมีความสุขในการเรียน ทำให้ผมมองเห็นอนาคตว่า ผมต้องเรียนต่อทางด้านนี้ แม้การเรียนในรายวิชาจะจบลง แต่เส้นทางแห่งฝันของผมยังไม่จบ ผมและเพื่อนๆ จะทำหน้าที่สารคดีประวัติศาสตร์ต่อไป พวกผมเปิดเป็นชุมนุมสมัครใจ หาคณกร่วมฝัน ทำหนังสือด้วยกันครับ...”

ลิซ่า (อลิสา ประเสริฐ) บอกว่า “...การเรียนในวิชาประวัติศาสตร์ชุมนุมจะจบแล้ว แต่ภารกิจของหนูยังไม่จบ หนูต้องเก็บข้อมูลเพื่อทำหนังสือต่อไป หนูและเพื่อนๆ ออกภาคสนามทุกอาทิตย์ กำลังเร่งทำหนังสืออยู่เรื่องหนึ่ง น่าสนใจมาก พวกเราพบหลักฐานใหม่อีกแล้ว และหนูจะช่วยครูวรรณิศา สอนน้องให้ทำหนังสือสารคดีประวัติศาสตร์

คุณวิรัตน์ จารุพูนผล เจ้าของสมุดธนาคารออมสินเล่มประวัติศาสตร์ กล่าวว่า “...ไม่เสียแรงที่ผมเก็บสมุดธนาคารเล่มประวัติศาสตร์นี้ไว้ ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ เวลามากกว่า ๕๐ ปี มีนักเรียนมาสืบค้นเรื่องราวของเหตุการณ์ไฟไหม้บ้านโป่งและได้ใช้สมุดเล่มนี้เป็น

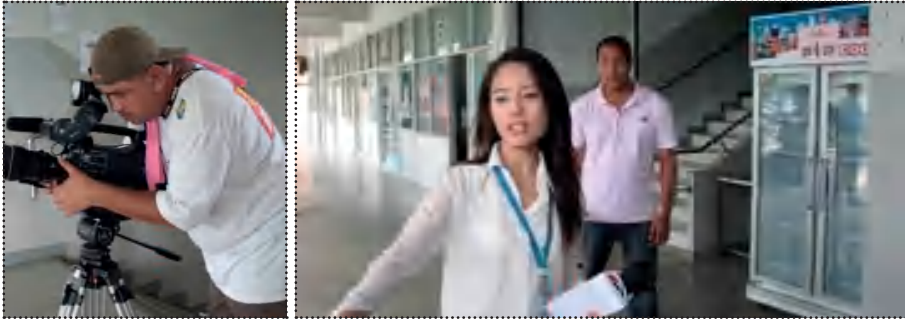
หลักฐานสำคัญในการบอกเล่าเรื่องราวเมื่อผมดูหนังเรื่องพระบารมีปกเกล้าฯ ชาวบ้านโป่งทำให้ผมเห็นภาพแห่งความหลังได้อย่างชัดเจน ผมภูมิใจมากที่เป็นพสกนิกรของพระองค์ดีที่ครูวรรัชดาสอนนักเรียนด้วยวิธีนี้ ดูหนังแล้วผมขนลุกและน้ำตาไหล อย่ทั้งการเรียนด้วยการทำภาพยนตร์ ผมจะสนับสนุนทุกเรื่องครับ...”

อาจารย์นวลฉวี สันทัดพร้อม กล่าวว่า “...ครูน้ำตาไหลทุกครั้งที่ผมพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่าน เมื่อนักเรียนมาสัมภาษณ์เรื่องไฟไหม้บ้านโป่ง ครูนำเรื่องนี้ไปคุยกับแม่ ท่านเล่าเรื่องราวมากมายให้ครูฟัง ครูนำพระราชกรณียกิจของพระองค์ไปสอนนักเรียน ครูอยากให้นักเรียน

ทำภาพยนตร์เรื่องนี้ต่อ เพื่อให้คนในอำเภอบ้านโป่งได้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์และขอให้น้องส้ม (ครูวรรัชดา) สอนนักเรียนด้วยวิธีนี้ต่อไปนะคะ เพราะพี่เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับเด็ก พวกเขาชอบเรียนวิชาประวัติศาสตร์...”

รายการข่าว ๓ มิติ เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยการทำภาพยนตร์สั้น คุณโคธิตา โชติวิจิตรและทีมข่าว ได้เดินทางมาขอบันทึกรายการเพื่อนำเสนอให้สาธารณชนได้รับรู้เรื่องการสอนวิธีนี้ โดยเธอได้สรุปว่า “...การสอนด้วยวิธีนี้ทำให้นักเรียนหาความรู้และเจอเอง จึงมีความสุขในการเรียน เป็นความรู้ที่คงทน ช่วยให้นักเรียนที่ไม่สนใจเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน พวกเขาเก่งมาก หนูไม่เชื่อว่าพวกเขาเป็นเด็กเกเร นิ่งๆ สมาร์ทมาก หนูว่าเป็นเพราะเด็ก ๆ ลงมือหาความรู้เอง จึงพบความรู้ที่หามาได้และภาคภูมิใจในตัวเองและมีความมั่นใจในการให้สัมภาษณ์...”

คุณโคธิตา ไซติวิจิตร พิธีกรรายการข่าว ๓ มิติ และทีมงานครอบครัวข่าว ๓ มาถ่ายทำการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ชุมชนของนักเรียน

สิ่งเปลี่ยนแปลงประการสำคัญ คือ แต่เดิมครูเป็นผู้บอกความรู้ แต่การเรียนรู้ด้วยวิธีการให้นักเรียนทำภาพยนตร์ เขาต้องหาความรู้เอง นักเรียนกลับเป็นผู้บอกความรู้ให้ครู ฟัง พวกเขาเล่าอย่างกระตือรือร้น มีชีวิตชีวา พวกเขาอยากบอกให้ผู้ใหญ่รู้ว่าการเรียนรู้ของพวกเขาสนุกสนาน มีความสุขและได้ความรู้ที่หาเอง ไม่ต้องซื้อหนังสือเท่านั้น และเกิดเป็นความรู้ที่คงทนและเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย สามารถนำไปใช้ในชีวิตรจริงได้และที่สำคัญพวกเขารู้จักตัวตนของตัวเองและสามารถประกาศให้ทุกคนรู้ว่า “เราทุกคนมีความเก่งอยู่ในตัว มันอยู่ที่ว่าคุณจะกล้าหรือเปล่า ?”

ประโยชน์สั้น ๆ บนแผ่นโปสเตอร์ที่เด็กทำหนังประวัติศาสตร์กล้าประกาศบน Facebook น่าจะบอกความสำเร็จของการเรียนประวัติศาสตร์ด้วยการให้นักเรียนทำหนังได้เป็นอย่างดีและสามารถทดสอบสมมติฐานของครูวรรัชดา พิทักษ์พิเศษที่เชื่อว่า “โลกนี้ไม่มีเด็กโง่” ได้อีกครั้งหนึ่งแล้ว

**การสอนประวัติศาสตร์
ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน**

รายการอ้างอิงและคณะผู้จัดทำ

รายการอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (๒๕๔๖). วิชาการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กรมวิชาการ. (๒๕๔๓). เอกสารทางวิชาการ เรื่องการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร (เอกสารโรเนียว).
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๓). คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์: ประวัติศาสตร์ไทย จะเรียนจะสอนกันอย่างไร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๓). เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด : โครงการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- เฉลิม นิตีเขตต์ปรีชา (มลิลา). (๒๕๔๕). เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- เฉลิม มลิลา. (๒๕๒๓). เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริและสุชาติ สวัสดิ์ศรี. (๒๕๑๘). ปรัชญาประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์แอมส.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (๒๕๒๐). ประวัติศาสตร์ไทย : งานวิจัย. (เอกสารโรเนียว) มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (๒๕๔๕). เจาะเวลาหาอดีตหลักฐานประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.
- นวลศิริ เปาโรหิตย์ และคณะ. (๒๕๑๘). จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิตี เอียวศรีวงศ์และอาคม พัมยะ. (๒๕๕๒) หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- สมพร สุทัศนีย์. (๒๕๓๑). จิตวิทยาการปกครองชั้นเรียน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (๒๕๕๒). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวง ศึกษาธิการ. (๒๕๕๐). ต้นไม้ที่ไร้ค่าทางเดินสู่เส้นชัย บันทึกประสบการณ์ โครงการวิจัยวิทยาศาสตร์ดีเด่น “การแตกของฝักต้อยติ่ง”. โรงเรียนอุดมศึกษา : กรุงเทพมหานคร.
- สุชา จันทน์เอม. (๒๕๓๖). จิตวิทยาเด็ก. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- วัฒนาพร ระบุทุกข์. (๒๕๔๒). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.
- ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๓๙). รายงานการสัมมนาโต๊ะกลม เรื่อง ทิศทางการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย. ระเบียบวิธี ภาคพรต และบุญสม น้ำจิ่ง บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายกมล รอดคล้าย
นายอนุสรณ์ พูเจริญ
นางสุกัญญา งามบรรจง
นายพิธาน พันทอง
นางสุดารวรรณ เครือพานิช

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา
ผู้อำนวยการกลุ่มสถาบันสังคมศึกษา
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

วิทยากร

๑. นายวินัย พงศ์ศรีเพียร
๒. นางสาววลัยลักษณ์ ทรงศิริ
๓. นางเพ็ญพรรณ จรรย์พร
๔. นายปรีดี พิศภูมิวิถิ
๕. นางระวีวรรณ ภาคพรต
๖. นางสาวมาลี ไตสกุล
๗. นายสนิท มหาโยธี

เมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
เจ้าหน้าที่ มูลนิธิเลิกละไฟ-วิริยะพันธุ์
คณบดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ข้าราชการบำนาญ
ข้าราชการบำนาญ
ข้าราชการบำนาญ

คณะผู้เขียนและเรียบเรียง

๑. นางกาญจนา พุดฉาย
๓. นางน้อยประนอม เคียนทอง
๔. นางสาวรุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงษ์
๕. นายมงคล จันทร์งาม
๖. นายอินสวน สารุเม
๗. นายชิวิน จินดาโชติ

ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๑
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต ๑
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๓
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๓
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๑
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๑

๘. นางประภัสสร โกศลวัฒน์
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต ๑
๙. นางสาวฉลุไฉ่ ประชุมวงษ์
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต ๒
๑๐. นายสมเกียรติ ตุงคะเสวีรักษ์
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๓
๑๑. นายวิรัตน์ บรรจง
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร
๑๒. นางเบญจา ชนวนวัน
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต ๑
๑๓. นางสาวสิริกร กระสาทอง
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต ๑
๑๔. นางเยาวภา รัตนบัลลังค์
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี
๑๕. นางสาววิไลวรรณ ไอรส
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๒
๑๖. นางประนอม เคียนทอง
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต ๑
๑๗. นายศักดิ์ชาย อนันตพานิช
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑
๑๘. นางสาวประพิณศิริ อินทธีรา
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑
๑๙. นายณรงค์ ช่างยัง
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต ๑
๒๐. นางวันเพ็ญ ศิริคง
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๓
๒๑. นายธนพรรณ รอดกำเนิด
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต ๑
๒๒. นางอุรภัย พรรณพุ่มพฤษัย
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท
๒๓. นายประหยัด รอดแสน
ศึกษานิเทศก์
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓
๒๔. นางสาวสมศิลป์ ชัชวาลปรีชา
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต ๕

๒๕. นายสุพจน์ สอนวงแก้ว	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต ๖
๒๖. นายปรีชา เตือนนิล	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต ๓
๒๗. นางสาวศรีสุนันท์ พุ่มไพจิตร	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต ๑
๒๘. นางสาวประพิณ จินตวรรณ	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต ๔
๒๙. นายจรัญ อินทนาศักดิ์	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระนอง
๓๐. นายนิติภัทร อำพันมาก	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต ๒
๓๑. นางสิริกร บุญมุสิก	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต ๑
๓๑. นางอาภาพรรณ แสงทอง	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่
๓๒. นายสมเกียรติ แสงทองล้วน	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต ๑
๓๓. นางสุดาพร มะโนธรรม	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต ๒
๓๔. นายเกษม ธรรมคุณ	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต ๑
๓๕. นายองอาจ กวีวัฒน์	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต ๑
๓๖. นางรวีสา สมนารักษ์	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒
๓๗. นายมนัส สุขสวัสดิ์	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๒
๓๘. นางนรมน ไกรสกุล	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๑
๓๙. นางพัชรี แท่งทอง	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕
๔๐. นางวิภา ประราศี	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๗

๔๑. นายชลิต จันทร์ศรี

๔๒. นายอนุพงษ์ ชุมแวงวาปี

๔๓. น.ส.สุธินา ชินานา

๔๔. นายคชาวุธ ไชยสิทธิ์

๔๕. นางวรรณิศา พิทักษ์พิเศษ

๔๖. นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ

๔๗. นายภูธร จันทะหงส์ ปุณยจรัสธำรง

ครู โรงเรียนห้วยเก็งพิทยาคาร

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๐

ครู โรงเรียนนาวังศึกษาวิช

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๙

ครู โรงเรียนสุ่มเส้าพิทยาคาร

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๐

ครู โรงเรียนวิเศษไชยชาญ (ตันติวิทยานุกูล)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๕

ครู โรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๘

นักวิชาการศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

นักวิชาการศึกษา

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา

บรรณาธิการกิจ

๑. นายภูธร จันทะหงส์ ปุณยจรัสธำรง

๒. นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ

๓. นางระวีวรรณ ภาคพรต

๔. นางสาวมาลี ไตสกุล

นักวิชาการศึกษา

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา

นักวิชาการศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

ข้าราชการบำนาญ

ข้าราชการบำนาญ

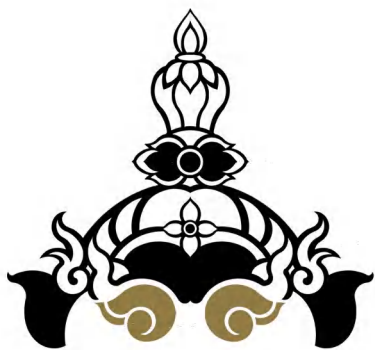
ออกแบบปกและรูปเล่ม

นางศรีเมือง บุญแพทย์

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดช่องแค

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๓

ประวัติศาสตร์ไทย
หลากหลายวิถีเรียนรู้

